

PISMA ZBIOROWE

J Ó Z E F P I Ł S U D S K I

PISMA ZBIOROWE

WYDANIE PRAC DOTYCHCZAS DRUKIEM OGŁOSZONYCH

TOM X

SKOROWIDZE I UZUPEŁNIENIA

WARSZAWA 1938

INSTYTUT JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
POŚWIĘCONY BADANIU NAJNOWSZEJ HISTORII POLSKI

TOM NINIEJSZY OPRACOWAŁ
HENRYK WERESZYCKI

OKŁADKĘ PROJEKTOWAŁ TADEUSZ GRONOWSKI
DRUK W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI W KRAKOWIE

W S T Ę P

Przygotowując niniejszy tom pragnęliśmy dać czytelnikowi pewnego rodzaju przewodnik do «Pism Zbiorowych» Józefa Piłsudskiego. Potrzeba takiego przewodnika nie wymaga specjalnego uzasadnienia. Czytelnicy bowiem niejednokrotnie zechcą przypomnieć sobie, co w takiej czy innej sprawie powiedział czy napisał Piłsudski. Ci zaś, którzy nie mogli przeczytać całości Jego dzieł, a interesują się pewnymi bardziej szczegółowymi zagadnieniami, musieliby przerzucać wszystkie tomy, aby w przebogatej i różnorodnej ich treści szukać tego, co ich specjalnie ciekawi. Dzięki skorowidzom będzie mógł każdy bez większego trudu znaleźć to, czego w nich szuka dla siebie.

Aby ułatwić posiadaczowi «Pism Zbiorowych» znalezienie tych utworów, które sobie przypomina, a które chciałby jeszcze raz przeczytać, na pierwszym miejscu umieściliśmy spis tytułów wszystkich prac Józefa Piłsudskiego, znajdujących się w «Pismach Zbiorowych». Tytuły te w brzmieniu, jaki im nadali redaktorzy poszczególnych tomów, ułożone są w porządku alfabetycznym wedle ich pierwszych liter.

Największą część tomu zajmuje skorowidz rzeczowy. Celem jego było danie odpowiedzi na pytanie: «o czym mówi Józef Piłsudski». Daje on wykaz wszystkich tematów poruszonych w «Pismach Zbiorowych» przez ich Autora. Odnosi się więc tylko do samych tekstów, które wyszły spod pióra Piłsudskiego; część redaktorska, to znaczy przedmowy, wyjaśnienia i wszelakiego rodzaju przypisy, nie zostały w tym skoro-

widzu uwzględnione. Wszelkie zagadnienia, które Piłsudski w swych pismach omawia, ujęte zostały przez nas w t. zw. hasła. A więc np.: wszystkie sprawy odnoszące się do Rosji, znajdzie czytelnik pod hasłem «Rosja». Ale Piłsudski wiele i często pisał o Rosji i zagadnieniach tak czy inaczej z Rosją związanych. Podając wyłącznie hasło «Rosja» postawilibyśmy czytelnika w położeniu dość kłopotliwym. Musiałby bowiem przejrzeć ogromną ilość stron we wszystkich prawie dziewięciu tomach, zanim by znalazł tę bardziej szczegółową kwestię, której szuka. Wobec tego hasło «Rosja» rozbite zostało na kilkadziesiąt podhasła. Te podhasła oznaczają bardziej dokładnie, o jakich to zagadnieniach rosyjskich Piłsudski w swych pismach powiada. Tych podhasła nie ułożyliśmy w porządku alfabetycznym. Każdą bowiem myśl można ująć rozmaitym słowem, a czytelnik nie wiedziałby, pod jakim słowem — a więc w którym miejscu — ma szukać tego czy innego zagadnienia. Dlatego ułożyliśmy te podhasła w pewnym rzeczowym porządku, w którym każdy czytelnik łatwo się zorientuje. Układaliśmy je bowiem tak, jakby układał ktoś plan książki o Rosji; a więc najpierw rzeczy ogólne, charakterystykę ogólną Rosji, jej stosunki społeczne, polityczne, organizacja państwowa, biurokracja, armia, sądownictwo, życie kulturalne i t. p. W dalszym ciągu umieściliśmy te kwestie, które odnosiły się tylko do pewnych momentów, pewnych chwil historycznych; to, co dałoby w całości pewnego rodzaju historię Rosji, gdyby Piłsudski o wszystkich wypadkach z dziejów Rosji w swych pismach wspominał. Oczywiście te historyczne — jeśli by je tak nazwać — podhasła, ułożone zostały w kolejności chronologicznej, to znaczy wedle dat, w których się działy sprawy poruszone przez Piłsudskiego. Na końcu wreszcie zgrupowaliśmy to wszystko, co Piłsudski mówił o stosunku Rosji do innych narodów, państw, czy zagadnień, a więc np.: stosunek do Polski, przy czym i hasło «Rosja a Polska» trzeba było rozbić na kilka pomniejszych.

Jednym z najobszerniejszych haseł jest «Piłsudski Józef». Pod tym hasłem znajdzie czytelnik to wszystko, co Piłsudski sam o sobie powiedział. Ale tylko o tyle, o ile najwyraźniej i bezpośrednio o sobie mówi. A więc pod tym hasłem znajdzie się treść tych zdań z «Pism Zbiorowych», w których Piłsudski powiada: «Ja postąpiłem...» czy «Ja myślę...» lub podobnych. W myśl naszej ogólnej zasady hasło to rozbite jest na kilkaset podhaseł, ułożonych w ten sposób, że najpierw idzie to wszystko, co tworzy ogólną charakterystykę osobowości Piłsudskiego, daną przez niego samego, potem to, co Piłsudski mówi o zdarzeniach ze swego życia, a więc pewnego rodzaju życiorys, a wreszcie na końcu te podhasła, które nam pozwolą znaleźć to, co Piłsudski mówi o swoim stosunku do pewnych zagadnień ogólnych czy do poszczególnych osób. Oczywiście układając podhasła mówiące o stosunku Piłsudskiego do poszczególnych ludzi wymieniliśmy nazwiska tych ludzi w porządku alfabetycznym, nie chcąc tworzyć jakiejś specjalnej hierarchii.

Jak z tych przykładów czytelnik się łatwo zorientuje, trzymaliśmy się zasady, by podawać przy podhasłach najpierw rzeczy bardziej ogólne, a potem bardziej szczegółowe, najpierw rzeczy będące pewnego rodzaju charakterystyką, potem rzeczy, które trzeba było ułożyć chronologicznie, a na trzecim miejscu to, co odnosiło się do wzajemnego stosunku między poszczególnymi zagadnieniami, organizacjami czy ludźmi. Tam, gdzie podhasła były zupełnie różnorodne i nie dały się ułożyć w żadnym porządku rzeczowym, trzymaliśmy się układu alfabetycznego. Miało to miejsce jednak przy hasłach, które są rozbite tylko na nieliczne podhasła, i które w ten sposób można jednym rzutem oka ogarnąć. Zawsze bowiem mieliśmy na względzie nasz podstawowy cel, aby dać czytelnikowi układ możliwie przejrzysty i nie nastrożający zbyt trudności przy korzystaniu z niego. Dlatego też nie trzymaliśmy się ściśle reguły układania podhaseł w jakiś

system rzeczowy, jeśli w danym wypadku korzystniej było je ułożyć alfabetycznie. Tak np.: pod hasłem «bitwa» wymienione są w porządku alfabetycznym wszystkie nazwy bitew, o których pisał Piłsudski. Dla wygody jednak czytelnika umieszczono także te same bitwy jako główne hasła pod ich nazwami. A więc pod hasłem «bitwa» znajduje się podhasło «pod Kostiuchnowką», ale można znaleźć także pod literą «k» hasło «Kostiuchnowka».

Problem, jak układać hasła, składające się z dwu albo więcej słów, był rzeczą dość trudną. Trzymaliśmy się zasady, aby jako pierwsze kłaść słowo dla danej rzeczy najbardziej charakterystyczne. Jeśli takich słów było np. dwa, w takim razie albo podawaliśmy je dwukrotnie, — jeśli hasło posiadało tylko niewielką ilość miejsc w całości «Pism Zbiorowych» — albo też cyfry oznaczające te miejsca były podane przy jednym ujęciu, a przy drugim tylko odnośnik, gdzie należy tego hasła szukać. Np.: hasło «agitacja rewolucyjna» można było zarówno dać pod «agitacja» jak i «rewolucja», oba słowa są bowiem dla danego tematu charakterystyczne. W tym wypadku przy hasle «rewolucyjna agitacja» podane jest tylko wyjaśnienie «patrz Agitacja rewolucyjna», gdzie już czytelnik znajdzie wymienienie miejsca, w którym Piłsudski o rewolucyjnej agitacji się wypowiada. Nieraz trzeba było sprawę nieco upraszczać. Tak więc np.: hasło «bolszewicy» czy «sowiety» ma odnośnik «patrz Rosja sowiecka», gdzie już wszystko, co Piłsudski pisał o bolszewikach, pod odpowiednimi podhasłami się znajdzie.

Układając brzmienie haseł dawaliśmy pierwszeństwo rzeczownikom nad przymiotnikami; o ile więc hasło dało się ująć rzeczownikowo, należy je tak szukać. Tak więc nie ma haseł tego typu, jak «niemiecki», «francuski», «wileński», ale znajdują się te tematy pod hasłami «Niemcy», «Francja», «Wilno». Jeśli jednak mowa była o pewnych organizacjach, które mają swoje ustalone tytuły, w takim razie używaliśmy zawsze ofi-

cialnego tytułu, choćby nawet dla tych tytułów były utarte pewne skróty, a więc «Tymczasowa Rada Stanu», a nie «Rada Stanu», chociaż w tekście używa Piłsudski z reguły określenia «Rada Stanu». Przy kwestiach, których nazwy zaczynają się od cyfr, cyfra stoi wprawdzie na początku, ale układ alfabetyczny odnosi się do pierwszego słowa, które po cyfrze następuje, a więc np.: «1 maja» czy «6 sierpnia» pod «maja» i «sierpnia», podobnie «5 pułk piechoty» pod «pułk piechoty», przy czym naturalnie pułki te ułożone są obok siebie w kolejności ich numerów.

Przy dobieraniu określeń dla myśli, poruszanych przez Piłsudskiego, staraliśmy się w pierwszym rządzie używać słów rdzennie polskich i najczęściej używanych, a jeśli to było niemożliwe, to dawaliśmy pierwszeństwo słowom, używanym chętnie przez Autora, które się wraziły w pamięci czytelnika, jak np.: «funkcja siły», «morale» czy «luzy budżetowe». Zresztą staraliśmy się z reguły dawać dla jednego problemu, poruszanego w «Pismach Zbiorowych», raczej więcej haseł niż mniej. To znaczy jedną i tę samą myśl Piłsudskiego znajdzie czytelnik pod rozmaitymi hasłami. Ułatwi to bowiem znacznie korzystanie ze skorowidza rzeczowego.

Skorowidz osób obejmuje wyliczenie wszystkich osób, których nazwiska znalazły się w «Pismach Zbiorowych» i to zarówno w części autorskiej, jak i redaktorskiej. Nie podano jednak imion czy nazwisk osób legendarnych oraz takich imion czy nazwisk, które w danym miejscu nie oznaczają osób, a pewne przedmioty, jak np.: Manlicher, czy instytucje, jak np.: Stefana Batorego Uniwersytet. Brzmienie nazwisk podane jest dokładnie tak jak znajdują się one w tekście, a imiona tylko wtedy, jeśli się w tekście znajdują. Skorowidz miejscowości również obejmuje całość wydawnictwa, to jest zarówno teksty Piłsudskiego, jak i objaśnienia redaktorskie.

Przy końcu tomu znajdują się uzupełnienia. Trzeba wyjaśnić na tym miejscu, że wydawnictwo «Pism Zbiorowych»

obejmuje tylko te utwory Piłsudskiego, które już były kiedyś publicznie drukiem ogłoszone. Zdarzało się jednak, że takie utwory ogłaszane były w prowincjonalnej, trudno dostępnej prasie, albo okolicznościowych wydawnictwach, które dziś są już rzadkością na rynku księgarskim. Stąd to pomimo znacznego wysiłku powstały w czasie redagowania poszczególnych tomów pewne luki, które teraz udało się wypełnić przez zamieszczenie w tym tomie uzupełnień. Zostały one do niniejszego tomu dostarczone albo przez czytelników «Pism Zbiorowych», którzy na wezwanie redaktorów podali znane sobie drukowane wypowiedzi Piłsudskiego, nie zauważone w dziewięciu tomach «Pism Zbiorowych», albo też przez redaktorów poszczególnych tomów, którzy już po oddaniu swych tomów do druku dotarli do nieznanym sobie poprzednio utworów Piłsudskiego. Skorowidze nie odnoszą się już do tych uzupełnień.

Henryk Wereszycki

SPIS TYTUŁÓW

A

Aforyzm w jednodniówce «Lwów Legionom» — VIII, 7*)

Artykuł o motywach uchylenia się od misji tworzenia rządu — IX, 208

Artykuł z «Robotnika» z czerwca 1895 r. — I, 91

Artykuł z «Walki» z października 1902 r. — II, 17

Artykuł z «Walki» z marca 1903 r. — II, 33

Artykuł z «Walki» z listopada 1903 r. — II, 214

B

Bankructwo ugody — I, 229

(«Bibuła») — walka rewolucyjna w zaborze rosyjskim — II, 55

Budowanie armii polskiej — IV, 106

Budżet państwa — I, 122

Bunt więzienny w Irkucku — III, 65

C

Carska oświata — I, 279

Czeremoszno — VIII, 16

Czwarty zjazd naszej partii — I, 199

Czym jest Polska Partia Socjalistyczna — I, 106

D

Dedykacja na egzemplarzu książki «Rok 1920» ofiarowanym Tadeuszowi Piskorowi — VIII, 172

Dedykacja na egzemplarzu książki «Rok 1920» ofiarowanym Aleksandrowi Prystorowi — VIII, 137

Dedykacja na egzemplarzu książki «Rok 1920» ofiarowanym Waleremu Sławkowi — VIII, 129

Dedykacja na egzemplarzu książki «Rok 1920» ofiarowanym Julianowi Stachiewiczowi — VIII, 211

Dedykacja na egzemplarzu książki «Rok 1920» ofiarowanym Bolesławowi Wieniawie Długoszowskiemu — VIII, 138

Deklaracja delegatów ustępujących z dziewiątego Zjazdu Polskiej Partii Socjalistycznej — II, 271

*) Cyfry rzymskie podane tłustym drukiem oznaczają numer tomu; cyfry po nich następujące numer strony.

- Deklaracja o złożeniu urzędu tymczasowego Naczelnika Państwa — V, 60
- Deklaracja złożona Prezydentowi Rzeczypospolitej Stanisławowi Wojciechowskiemu — VIII, 247
- Demokracja a wojsko — VIII, 7
- Depesza do biskupa Bandurskiego — IX, 323
- Depesza do kapitana Jerzego Bajana — IX, 331
- Depesza do Marszałka Ferdynanda Foch'a — V, 21
- Depesza do generała Józefa Hallera — V, 74
- Depesza do Marii Konarzewskiej — IX, 332
- Depesza do Prezydenta Milerand'a — V, 191
- Depesza do Marii Stachewiczowej — IX, 332
- Depesza do Prezydenta Woodrowa Wilsona za pośrednictwem Marszałka Foch'a — V, 21
- Depesza do Aleksandra Zelwerowicza — IX, 322
- Depesza do generała Lucjana Żeligowskiego — V, 92
- Depesza iskrowa notyfikująca powstanie Państwa Polskiego — V, 20
- Depesza na uroczystość otwarcia Uniwersytetu Lubelskiego — V, 35
- Dno oka — IX, 143
- Do katorżan w więzieniu w Aleksandrowsku pod Irkuckiem — III, 191
- Do Komendy Naczelnej Polskich Drużyn Strzeleckich — III, 254
- Dowodzenie podczas wojny — VI, 101
- Dzieje pomnika Mickiewicza w Warszawie — I, 244
- E
- Enuncjacja prasowa o Profesorze Ignacym Mościckim — IX, 34
- F
- Fabryczna pomoc lekarska — I, 283
- G
- Gasnącemu światu — IX, 185
- Geografia militarna Królestwa Polskiego — III, 37
- Gorliwość żandarmiska — I, 96
- Gwałty w Krożach — I, 51
- H
- Historia Organizacji Bojowej P. P. S. — III, 23
- J
- Jak się mamy gotować do walki zbrojnej — II, 292
- Jak stałem się socjalistą — II, 45
- Jeszcze o delegatach amerykańskich — III, 294

K

- Kilka słów o X pawilonie — I, 175
- Komunikat prasowy o przyjęciu misji tworzenia gabinetu — IX, 216
- Komunikat prasowy o zajęciach w dniu 31 października 1929 r. — IX, 194
- Komunikat prasowy w sprawie zmiany na stanowisku dowódcy Korpusu Ochrony Pogranicza — IX, 156
- Konferencja warszawska — II, 227
- Korespondencja z «Przedświtu» z marca 1893 r. — I, 17
- Korespondencja z «Przedświtu» z marca 1893 r. — I, 22
- Korespondencja z «Przedświtu» z kwietnia 1893 r. — I, 25
- Korespondencja z «Przedświtu» z maja 1893 r. — I, 33
- Korespondencja z «Przedświtu» z lipca 1893 r. — I, 39
- Korespondencja z «Przedświtu» z lipca 1893 r. — I, 42
- Korespondencja z «Przedświtu» z października 1893 r. — I, 45
- Korespondencja z «Przedświtu» z grudnia 1893 r. — I, 49
- Korespondencja z «Przedświtu» z maja 1894 r. — I, 56
- Korespondencja z «Przedświtu» z lipca 1894 r. — I, 58
- Korespondencja z «Przedświtu» z września 1894 r. — I, 61
- Korespondencja z «Przedświtu» z kwietnia 1895 r. — I, 78

- Korespondencja z «Przedświtu» z maja 1899 r. — I, 256
- Kryzysy bojów — III, 77
- Ks. Imeretyński o sprawie robotniczej — I, 218
- Kuratoria trzeźwości — I, 268
- Kwestia żydowska na Litwie — II, 223

L

- Listy do Ignacego Boernera — II, 274
- List do Jadwigi Daniłowskiej — IX, 92
- List do Ignacego Daszyńskiego — V, 24
- List do Romana Dmowskiego — V, 45
- List do Heleny Dybowskiej — IX, 208
- List do Marszałka Ferdynanda Foch'a — V, 39
- List do Głównego Komitetu Daru Narodowego dla Józefa Piłsudskiego — V, 164
- List do generała Józefa Hallera — V, 70
- List do generała Józefa Hallera — V, 100
- List do generała Henrys'a — V, 104
- List do Hołówkowej — IX, 323
- List od Marszałka Joffre'a — V, 190
- List do Komitetu bezpieczeństwa i ochrony dobra publicznego we Lwowie — V, 29
- List do Komitetu Obrony Narodowej — IV, 51

- List do Komitetu Obrony Narodowej — V, 120
- List do Komitetu Obrony Narodowej w Ameryce — IV, 38
- List do Komitetu Zagranicznego P. P. S. — II, 239
- List do księcia Zdzisława Lubomirskiego — IV, 208
- List do Marszałka Sejmu z dn. 17. VI. 1922 r. — V, 252
- List do Marszałka Sejmu z dn. 19. VI. 1922 r. — V, 254
- List do Marszałka Sejmu z dn. 25. VI. 1922 r. — V, 255
- List do Marszałka Sejmu z dn. 7. VII. 1922 r. — V, 256
- List do Marszałka Sejmu z dn. 13. VII. 1922 r. — V, 257
- List do Marszałka Sejmu z dn. 14. VII. 1922 r. — V, 258
- List do Marszałka Sejmu z dn. 29. VII. 1922 r. — V, 258
- List do mera miasta Verdun — IX, 176
- List do ministra spraw wojskowych — V, 163
- List do prof. N. w Krakowie — IV, 107
- List do Witolda Jodki-Narkiewicza — II, 282
- List do Witolda Jodki-Narkiewicza — II, 297
- List do księdza Czesława Oraczewskiego — V, 38
- List do Ignacego Paderewskiego — V, 80
- List do Feliksa Perla — II, 298
- List do Feliksa Popławskiego — VI, 140
- List do Prezesa N. K. N. Władysława Leopolda Jaworskiego — IV, 82
- List do Prezesa Wydziału Narodowego w Lublinie — IV, 42
- List do redakcji w sprawie Bronisława Piłsudskiego — I, 37
- List do redaktora «Kuriera Porannego» z dn. 12. VIII. 1925 r. — VIII, 209
- List do redaktora «Kuriera Porannego» z dn. 1. IX. 1925 r. — VIII, 212
- List do redaktora «Kuriera Porannego» z dn. 12. I. 1926 r. — VIII, 251
- List do redaktora «Polski Zbrojnej» — VIII, 43
- List do rektora Uniwersytetu Warszawskiego Józefa Brudzińskiego — IV, 88
- List do rektora Uniwersytetu wileńskiego Alfonsa Parczewskiego — VI, 211
- List do generała Bolesława Roji — V, 22
- List do pułkownika Rydza-Śmigłego — IV, 86
- List do generała Sikorskiego — VI, 209
- List do generała Szeptyckiego — V, 153
- Listy do Hipolita Śliwińskiego — III, 155
- List do Hipolita Śliwińskiego — III, 160
- List do Hipolita Śliwińskiego — III, 170

- List do Hipolita Słiwińskiego — III, 174
 List do Hipolita Słiwińskiego — III, 179
 List do Hipolita Słiwińskiego — III, 253
 List do Leona Wasilewskiego — IV, 53
 List do Leona Wasilewskiego — V, 72
 List do Leona Wasilewskiego — V, 85
 List do Stanisława Witkiewicza — III, 74
 List do Stanisława Witkiewicza — III, 147
 List do premiera Wincentego Witosa — V, 214
 List do generała Lucjana Żeligowskiego, dowódcy 4. Dywizji wojsk polskich w Odesie — V, 48
 List do generała Żeligowskiego — VIII, 297
 List na Zjazd Legionistów w Gdyni — IX, 329
 List na Zjazd Legionistów w Nowym Sączu — IX, 183
 List na Zjazd Legionistów w Tarnowie — IX, 322
 List na Zjazd Legionistów w Warszawie — IX, 330
 Lojalność szlachecka — I, 74
- Memoriał złożony ministerstwu spraw zagranicznych w Tokio — II, 249
 Mobilizacja powstania — III, 161
 Moje pierwsze boje — IV, 248
 Mowa na bankiecie w Krakowie 29 marca 1916 r. — IV, 48
 Mowa na Zjeździe legionistów w Kielcach — IX, 39
 Mowa przy nadaniu insygniów Uniwersytetowi Warszawskiemu — V, 208
 Mowa wygłoszona na otwarcie Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie — V, 111

N

- Na posterunku — I, 92
 Naczelní wodzowie — VI, 168
 Naczelný Wódz w teorii i praktyce — VIII, 300
 Nasze hasło — I, 101
 Nasze pismo — I, 133
 Nasze stanowisko na Litwie — I, 218
 Nieco o Biurze Historycznym — VIII, 217
 Niewola — I, 154
 Nowa książka polska z dziedziny wojskowości — III, 50
 Nowy okres — I, 275

M

- Mazur kajaniarski — I, 262
 Memoriał o organizacji werbunku do polskiej siły zbrojnej — IV, 89

O

- O armii narodowej — IV, 110
 O Finlandii — I, 265
 O inwalidach — VIII, 173
 O patriotyzmie — II, 22

- O polskim ruchu strzeleckim — III, 250
- O powodach spiesznego powołania Sejmu Ustawodawczego — V, 181
- O 6-tym Pułku Piechoty Legionów — VIII, 188
- O rewolucji 1905 r. — III, 148
- O roli podoficera — IX, 215
- O wartości żołnierza Legionów — VI, 60
- O Wodzu Naczelnym i Państwie — VIII, 311
- O zadaniu Czerwonego Krzyża — V, 160
- Obchód mickiewiczowski w Krakowie — I, 232
- Obrona Lwowa — VI, 83
- Od redakcji — I, 75
- Od redakcji — I, 167
- Od redakcji — I, 235
- Odczyty o dowodzeniu — VIII, 140
- Odezwa do mieszkańców byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego — V, 75
- Odezwa do mieszkańców Ukrainy — V, 155
- Odezwa do ogółu społeczeństwa w sprawie pomnika Mickiewicza w Warszawie — I, 241
- Odezwa do robotników w sprawie pomnika Mickiewicza w Warszawie — I, 240
- Odezwa do towarzyszy socjalistów Żydów w polskich zabranych prowincjach — I, 28
- Odezwa na 1 maja 1895 r. — I, 76
- Odezwa na odsłonięcie pomnika Murawiewa w Wilnie — I, 234
- Odezwa na przyjazd cara Aleksandra III do Warszawy — I, 59
- Odezwa na przyjazd cara Mikołaja II do Warszawy — I, 177
- Odezwa na śmierć cara Aleksandra III — I, 73
- Odezwa na wkroczenie wojsk polskich do Królestwa Kongresowego — IV, 8
- Odezwa o zachowaniu się ludności wobec żołnierzy niemieckich — V, 17
- Odpowiedzi na podania generała Szeptyckiego o dymisję ze stanowiska Szefa Sztabu — V, 40
- Odpowiedzi na życzenia noworoczne — V, 126
- Odpowiedź dana delegacji Litwinów zamieszkałych w Polsce — V, 41
- Odpowiedź dana delegacji Niemców, mieszkających w Polsce — V, 154
- Odpowiedź dana delegacji Podlasia — V, 36
- Odpowiedź dana delegacji Polskiej Partii Socjalistycznej i Stronnictwa Ludowego — V, 35
- Odpowiedź dana delegacji pow. biłgorajskiego — V, 37
- Odpowiedź dana delegacji To-

- warzystwa Przemysłowców — V, 36
- Odpowiedź dana delegacji wiecu «Socjalnej Demokracji Królestwa Polskiego i Litwy» — V, 38
- Odpowiedź dana delegacji z Poznńskiego — V, 51
- Odpowiedź dana deputacji ludu krakowskiego — V, 44
- Odpowiedź dana misji amerykańskiej — V, 49
- Odpowiedź dana przedstawicielom niemieckim na Górnym Śląsku — V, 274
- Odpowiedź dana przedstawicielowi «Kuriera Porannego» — V, 49
- Odpowiedź dana włościanom z pow. koneckiego i radomskiego — V, 37
- Odpowiedź na demarche w sprawie Wilna przedstawicieli Francji i Anglii — V, 173
- Odpowiedź na depeszę Naczelniej Rady Ludowej w Poznaniu — V, 63
- Odpowiedź na przemówienie delegacji oficerów koalicyjnych uwolnionych z obozu jeńców — V, 34
- Odpowiedź na przemówienie rektora Uniwersytetu Lubelskiego — V, 133
- Odpowiedź na życzenie francuskiego Prezydenta Rady Ministrów Clemenceau, przesłane z okazji powierzenia Piłsudskiemu władzy Naczelnika Państwa — V, 64
- Orientacja pana Balickiego — III, 182
- Orzeczenie — III, 282
- Oświadczenie dane przedstawicielowi agencji «Havas» — V, 69
- Oświadczenie na rozprawie Trybunału Stanu — IX, 176
- Oświadczenie o konferencji w Belwederze odbytej w dn. 9 maja 1926 r. — VIII, 332
- Oświadczenie o przebiegu konferencji w Belwederze w dn. 21 kwietnia 1926 r. — VIII, 325
- Oświadczenie przytoczone w artykule dziennika «Le Journal» — V, 192
- Oświadczenie publiczne w dniu mianowania Ignacego Daszyńskiego Prezydentem Gabinetu Ministrów — V, 18
- Oświadczenie w sprawie przekroczeń budżetowych w budżecie 1927/28 r. — IX, 157
- Oświadczenie w sprawie przyjęcia misji tworzenia Rządu Narodowego — V, 14
- Oświadczenie w sprawie wstępowania uczniów szkół średnich do wojska — V, 26
- Oświadczenie w sprawie wyborów do sejmu wileńskiego — V, 226
- Oświadczenie zawarte w artykule Medarda Downarowicza — V, 244
- Oświadczenie złożone na konwencie seniorów Sejmu — V, 241

Oświadczenie złożone przed przekazaniem władzy Naczelnika Państwa Prezydentowi Narutowiczowi — V, 296
Ożarów — VIII, 130

P

- Pamiętka majowa 1896 r. — I, 146
Pierwsze dni Rzeczypospolitej Polskiej — VIII, 90
Pierwszy rozkaz do wojska polskiego — V, 15
Pięcioletnie «Robotnika» — I, 264
Pismo do harcerzy — V, 219
Pismo do Marszałka Sejmu o nieprzyjęciu wyboru na Prezydenta Rzeczypospolitej — IX, 33
Pismo do posła Seweryna Czetwyńskiego — IX, 206
Pismo do Premiera Bartla w sprawie warunków przyjęcia teki ministra spraw wojskowych — IX, 37
Po manifestacjach majowych — I, 257
Po pierwszym maja — I, 164
Po wyborach — I, 163
Podania w związku z przeniesieniem z uniwersytetu w Charkowie do uniwersytetu w Dorpacie — I, 10
Podanie o przyjęcie na uniwersytet w Charkowie — I, 9
Podróż cara — I, 150
Podziękowanie za nadanie obywatelstwa honorowego miasta Kielc — V, 223
Podziękowanie za obywatelstwo honorowe miasta Wilna — V, 194
Policja fabryczna — I, 282
Polityka walki czynnej — II, 263
Pomnik kata — I, 227
Pomnik Murawiewa — I, 237
Pomoc dla wygnańców — II, 287
Poprawki historyczne — IX, 271
Pożegnanie wojska Ukraińskiej Republiki Ludowej — V, 177
Pożegnanie generała Żeligowskiego — IX, 93
Prawo a urzędnicy — I, 168
Prośba o przeniesienie z Kireńska na Sachalin — I, 16
Przedmowa do drugiego wydania «Roku 1920» — IX, 94
Przedmowa do jednodniówki «Przełom» — VIII, 244
Przedmowa do «Materiałów do historii P. P. S. i ruchu rewolucyjnego w zaborze rosyjskim od r. 1893—1904» — II, 279
Przedmowa do «Moich pierwszych bojów» — VIII, 165
Przemówienia na pierwszym posiedzeniu Rady Naukowej Wychowania Fizycznego — IX, 66
Przemówienia na czwartym posiedzeniu Rady Naukowej Wychowania Fizycznego — IX, 324

- Przemówienia na trzecim posiedzeniu Rady Naukowej Wychowania Fizycznego — IX, 162
- Przemówienia na posiedzeniach Tymczasowej Rady Stanu — IV, 116
- Przemówienia utrwalone na płytach gramofonowych — VIII, 46
- Przemówienie do delegacji weteranów 1863 r. — V, 50
- Przemówienie do delegatów ludności Małopolskiej Wschodniej we Lwowie — V, 94
- Przemówienie do dziennikarzy państw bałtyckich — V, 218
- Przemówienie do grupy posłów i senatorów z Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem — IX, 104
- Przemówienie do legionistów w dniu święta zjednoczenia armii — V, 116
- Przemówienie do oficerów składających Piłsudskiemu hołd w siódmą rocznicę jego powrotu z Magdeburga — VIII, 248
- Przemówienie do przedstawicieli ludności w Lidzie — V, 228
- Przemówienie do przedstawicieli prasy rumuńskiej — V, 279
- Przemówienie do przedstawicieli stronnictw sejmowych — IX, 30
- Przemówienie do złączonych w kompanię kadrową oddziałów Związków i Drużyn Strzeleckich 3 sierpnia 1914 r. w «Oleandrach» w Krakowie — IV, 7
- Przemówienie na bankiecie w Katowicach — V, 275
- Przemówienie na bankiecie w Krakowie z racji otrzymania dyplomu doktora praw honoris causa — V, 201
- Przemówienie na bankiecie we Lwowie — V, 177
- Przemówienie na bankiecie w Wiedniu 21 grudnia 1914 r. — IV, 21
- Przemówienie na bankiecie wydanym z okazji zjazdu wojskowych byłych korpusów wschodnich — V, 195
- Przemówienie na cześć papieża Piusa XI — IX, 76
- Przemówienie na komisji badającej stan aktów operacyjnych z 1920 r. — VIII, 215
- Przemówienie na komisji budżetowej Senatu — IX, 132
- Przemówienie na obiedzie w Lublinie — V, 134
- Przemówienie na obiedzie w Poznaniu — V, 117
- Przemówienie na obiedzie w Sinaja — V, 280
- Przemówienie na obiedzie wydanym dla oficerów francuskich udekorowanych orderem «Virtuti Militari» — V, 172

- Przemówienie na obiedzie wydanym przez rumuńskiego ministra spraw zagranicznych Argetoiano — IX, 129
- Przemówienie na obiedzie żołnierskim w ogrodzie Saskim w Warszawie — V, 214
- Przemówienie na otwarciu Sejmu — V, 282
- Przemówienie na otwarciu Sejmu Ustawodawczego — V, 55
- Przemówienie na otwarciu Senatu — V, 285
- Przemówienie na posiedzeniu sejmowej komisji budżetowej — IX, 53
- Przemówienie na posiedzeniu konwentu seniorów — V, 245
- Przemówienie na przyjęciu profesorów i młodzieży Uniwersytetu Warszawskiego — V, 210
- Przemówienie na przyjęciu w ratuszu paryskim — V, 187
- Przemówienie na przyjęciu wydanym dla Kazimierza Bartła — IX, 155
- Przemówienie na przyjęciu wydanym przez Jerzego Osmołowskiego — V, 76
- Przemówienie na święcie zjednoczenia armii polskiej — V, 113
- Przemówienie na tajnym posiedzeniu Rady Ligi Narodów — IX, 101
- Przemówienie na Uniwersytecie Jagiellońskim po odebraniu dyplomu doktora honoris causa — V, 198
- Przemówienie na zebraniu niemieckiej Rady żołnierskiej — V, 13
- Przemówienie na zebraniu «Rodziny Wojskowej» — VIII, 163
- Przemówienie na zebraniu w Prezydium Rady Ministrów — V, 286
- Przemówienie na zjeździe Dowórczyków — V, 193
- Przemówienie na zjeździe legionistów w Kaliszu — IX, 78
- Przemówienie na zjeździe legionistów w Krakowie — V, 261
- Przemówienie na zjeździe legionistów we Lwowie — VI, 79
- Przemówienie na czwartym zjeździe legionistów w Warszawie — VIII, 195
- Przemówienie na zjeździe legionistów w Wilnie — IX, 119
- Przemówienie na zjeździe niemieckiej socjaldemokracji Austrii w Wiedniu — III, 159
- Przemówienie na zjeździe Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych — VI, 141
- Przemówienie nad grobem Józefa Kajetana Strzemińczyk-Janowskiego — III, 255
- Przemówienie po uchwale sejmowej, powierzającej Piłsudskiemu władzę Naczelnika Państwa — V, 62

- Przemówienie po wyjściu z Rady Żołnierskiej — V, 14
- Przemówienie podczas dekorowania Marszałka Foch'a orderem «Virtuti Militari» — V, 187
- Przemówienie podczas dekorowania Marszałka Pétain'a orderem «Virtuti Militari» — V, 190
- Przemówienie podczas dekorowania miasta Verdun orderem «Virtuti Militari» — V, 189
- Przemówienie podczas obiadu w Grodnie — V, 221
- Przemówienie podczas rautu na zamku w Poznaniu — V, 118
- Przemówienie podczas wieczery wigilijnej w Nawsiu — IV, 22
- Przemówienie przez radio do uczestników Zjazdu oficerów rezerwy — IX, 71
- Przemówienie przez radio w ósmą rocznicę odzyskania niepodległości — IX, 48
- Przemówienie przy dekorowaniu króla rumuńskiego Ferdynanda I orderem «Virtuti Militari» I klasy — VI, 20
- Przemówienie przy dekorowaniu Marszałka Foch'a orderem «Virtuti Militari» I klasy — VI, 17
- Przemówienie przy dekorowaniu oficerów francuskich orderem «Virtuti Militari» — V, 171
- Przemówienie przy odsłonięciu tablicy pamiątkowej na cześć poległych wychowanków Szkoły Podchorążych — V, 194
- Przemówienie przy otwarciu drugiego Sejmu — IX, 107
- Przemówienie przy składaniu prochów Słowackiego do grobów wawelskich — IX, 72
- Przemówienie w ambasadzie francuskiej — IX, 96
- Przemówienie w dniu pierwszego posiedzenia kapituły «Virtuti Militari» — V, 139
- Przemówienie w Dyneburgu — V, 141
- Przemówienie w Łucku — V, 132
- Przemówienie w Mińsku Litewskim — V, 106
- Przemówienie w Nieświeżu — IX, 47
- Przemówienie w rocznicę oswobodzenia Poznańskiego — V, 121
- Przemówienie w Równem — V, 131
- Przemówienie w Suwałkach — V, 102
- Przemówienie w Szkole Podchorążych — V, 162
- Przemówienie w Toruniu — V, 216
- Przemówienie w trzecią rocznicę powstania poznańskiego — V, 229
- Przemówienie w Wilnie o wspólnych dziejach Polski i Litwy — V, 236

- Przemówienie w Winnicy — V, 158
- Przemówienie wygłoszone do II batalionu 36 p. p. — V, 93
- Przemówienie wygłoszone na bankiecie w hotelu «Bristol» — VI, 24
- Przemówienie wygłoszone na obiedzie wydanym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Francuskiej Millerand'a — V, 184
- Przemówienie wygłoszone podczas obiadu w Kielcach — V, 223
- Przemówienie wygłoszone podczas przyjęcia dla członków misji wojskowej państw sprzymierzonych — V, 68
- Przemówienie wygłoszone podczas święta dywizji syberyjskiej — V, 260
- Przemówienie wygłoszone podczas uroczystości poświęcenia kamienia węgielnego pod krakowską klinikę ginekologiczną — V, 200
- Przemówienie wygłoszone przy opuszczaniu stanowiska szefa Sztabu Generalnego — VI, 19
- Przemówienie wygłoszone przy przekazywaniu władzy nad Wileńszczyzną Rzeczypospolitej Polskiej — V, 235
- Przemówienie wygłoszone z okazji dekorowania orderem «Virtuti Militari» sztandarów pułków 19 dywizji — V, 232
- Przemówienie wygłoszone z okazji poświęcenia sztandaru 22 p. p. — V, 282
- Przemówienie wygłoszone z okazji powołania P. O. W. do wojska polskiego — V, 30
- Przemówienie wygłoszone z okazji zjazdu «Naczelnego Polskiego Komitetu Wojskowego» — V, 220
- Przemówienie z okazji otrzymania obywatelstwa honorowego miasta Łodzi — V, 174
- Przemówienie z okazji Święta Żołnierza — V, 98
- Psychologia więźnia — VIII, 173
- 5-ty Pułk Piechoty Legionów — VIII, 121

R

- Raport bojowy spod Konar — IV, 30
- Raport do komendanta Legionów generała Baczyńskiego — IV, 10
- Raport z boju pod Rdziostowem i Marcinkowicami — IV, 18
- Raport z marszu na Ulinę Małą — IV, 14
- Reformy armii rosyjskiej — III, 55
- Rok 1863 — VI, 148
- Rok 1920 — VII, 9
- Rosja — I, 79
- Rozkaz do 5 Dywizji Strzelców Syberyjskich — V, 119
- Rozkaz do P. O. W. — IV, 38
- Rozkaz do wojska z okazji Nowego Roku 1921 — V, 180

- Rozkaz do zdemobilizowanych żołnierzy z Ameryki—V, 152
- Rozkaz do żołnierzy — IX, 10
- Rozkaz mianujący członków kapituły tymczasowej orderu «Virtuti Militari» — V, 125
- Rozkaz na drugą rocznicę wojny — IV, 80
- Rozkaz na pierwszą rocznicę wojny — IV, 39
- Rozkaz na zakończenie wojny— V, 175
- Rozkaz noworoczny — V, 47
- Rozkaz noworoczny — V, 123
- Rozkaz o jednolitości armii — V, 33
- Rozkaz o odznakach wojska polskiego — V, 91
- Rozkaz o otwarciu Liceum w Krzemieńcu — V, 159
- Rozkaz o powstaniu Naczelnego Komitetu Narodowego i Legionów — IV, 9
- Rozkaz o wnioskach na odznaczenie orderem «Virtuti Militari» — V, 210
- Rozkaz o por. Żulińskim — IV, 45
- Rozkaz oficerski — IV, 47
- Rozkaz okólny do organizacyj ludowych — III, 190
- Rozkaz okólny do organizacyj Związku Strzeleckiego — III, 188
- Rozkaz okólny do organizacyj Związku Walki Czynnej — III, 158
- Rozkaz okólny w sprawie ćwiczeń wiosennych — III, 286
- Rozkaz po bitwie pod Laskami— IV, 13
- Rozkaz po ukończeniu walk w Małopolsce Wschodniej — V, 96
- Rozkaz po wyjściu I Brygady ze składu XI korpusu armii austr.-węg. — IV, 26
- Rozkaz po zdobyciu Wilna — V, 77
- Rozkaz powitalny po złączeniu Brygady — IV, 44
- Rozkaz pożegnalny dla 4-go pułku — IV, 43
- Rozkaz rozwiązujący szwadron w Błoniu — V, 46
- Rozkaz w rocznicę powstania styczniowego — V, 52
- Rozkaz w rocznicę wymarszu kompanii kadrowej — V, 97
- Rozkaz wydany w związku z działaniami na Polesiu wołyńskim — IV, 41
- Rozkaz wydany z powodu wcielenia oddziałów generała Hallera do armii polskiej — V, 95
- Rozkaz z okazji zmiany na stanowisku Szefa Sztabu Generalnego — V, 68
- Rozkaz z powodu bitwy pod Kostiuchnówką — IV, 54
- Rozkaz z powodu boju pod Konarami — IV, 27
- Rozkaz z powodu boju pod Łowczówkiem — IV, 24
- Rozkaz z powodu setnej rocznicy śmierci Napoleona — V, 207

Rozkaz z powodu walk na Wo-
lyniu — IV, 42
Rozmowa z Marszałkiem Da-
szyńskim — IX, 192
Rozmowa z Marszałkiem Sena-
tu Szymańskim — IX, 214
Rusyfikacja — I, 97
Rusyfikacja — II, 28

S

Samowładczy gospodarze Pol-
ski — II, 7
Sprawa o zamach na pałac Ku-
nitzerera w Łodzi — I, 126
Sprawa obrony państwa — VI,
14
Sprawa wileńska — VI, 120
Sprawozdanie Komendy I Bry-
gady z boju pod Kostiucho-
wówką — IV, 56
Sprawozdanie Komendy I Bry-
gady z odwrotu I Brygady
Legionów Polskich nad Sto-
chód w dniach 6—7. VII.
1916 r. — IV, 67
Sprawozdanie o zajściach w Sej-
mie w dniu 31 października
1929 r. — IX, 196
Sprawozdanie wygłoszone wo-
bec oficerów strzeleckich —
III, 175
Sprawozdanie z przemówienia
na bankiecie w Lublinie —
IV, 52
Sprawozdanie z przemówienia
na wieczery w hotelu Pol-
lera w Krakowie — IV, 85
Stosunek do rewolucjonistów
rosyjskich — I, 42

Stosunek wzajemny wojska
i społeczeństwa w 1863 r. —
VIII, 264

Strajki pod caratem — II, 231
22 stycznia 1863 r. — III, 192

Ś

Święto majowe w Warszawie—
I, 142

T

Telegram do atamana Semena
Petlury — V, 157

Telegram do Prezydenta miasta
Lwowa Józefa Neumanna —
IV, 25

Toast na cześć miasta Paryża—
V, 189

Toast na cześć Prezydenta Rze-
czypospolitej Gabriela Naru-
towicza — V, 297

Toast na obiedzie wydanym na
cześć państw sprzymierzo-
nych — V, 57

U

U nas i gdzie indziej — I, 68

Ustanowienie odznaki «Za wier-
ną służbę» — IV, 81

Uwagi o sytuacji w Małopolsce
Wschodniej i o organizowa-
niu wojska — V, 42

Uzupełnienie oświadczenia zło-
żonego na konwencie senio-
rów — V, 243

W

- W dziesiątą rocznicę powstania Legionów — VIII, 27
- W jednodniówce wileńskiej «Dzień Akademika» — V, 273
- W księdze pamiątkowej Szkoły Podchorążych — VIII, 120
- W przeddzień rewolucji 1905 r. — III, 142
- W rocznicę — I, 119
- W rocznicę — I, 161
- W rocznicę — I, 286
- W sprawie rzemieślniczej — II, 40
- W złotej księdze Druskienik — VIII, 194
- Walka rewolucyjna w zaborze rosyjskim («Bibuła») — II, 55
- Walka z rządem — I, 116
- Wizyta korespondenta «Le Matin» u Piłsudskiego w Sulejówku — IX, 11
- Wobec mordu w Dąbrowie — I, 191
- Wpływ Wschodu i Zachodu na Polskę w epoce 1863 r. — VIII, 50
- Wspomnienia o Gabrieli Narutowiczu — VI, 36
- Wspomnienie o Grzybowie — IX, 200
- Wspomnienie o kpt. Milce — IV, 23
- Wstęp do memoriału ks. Imereyńskiego — I, 203
- Wstęp do tomu II «Wspomnień legionowych» — VIII, 127
- Wyjątek ze sprawozdania Centralnego Komitetu Robotniczego na IV Zjazd P. P. S. — I, 179
- Wywiad Józefa Hłaski — III, 170
- Wywiad korespondenta «Daily Express» — V, 161
- Wywiad korespondenta dziennika «Le Journal des Débats» — V, 78
- Wywiad korespondenta dziennika «Le Matin» — V, 58
- Wywiad korespondenta dziennika «Le Petit Journal» — V, 53
- Wywiad korespondenta «Echo de Paris» — V, 145
- Wywiad korespondenta «Journal de Genève» — V, 87
- Wywiad korespondenta «Kuriera Porannego» — V, 165
- Wywiad korespondenta «Le Matin» — V, 148
- Wywiad korespondenta «Le Petit Parisien» — V, 149
- Wywiad korespondenta «Le Temps» — V, 168
- Wywiad korespondenta «Times'a» — V, 109
- Wywiad korespondenta «Times'a» — V, 142
- Wywiad Stanisława Laudąńskiego — VI, 197
- I wywiad Miedzińskiego — IX, 217
- II wywiad Miedzińskiego — IX, 224
- III wywiad Miedzińskiego — IX, 230

- IV wywiad Miedzińskiego — IX, 235
- V wywiad Miedzińskiego — IX, 242
- VI wywiad Miedzińskiego — IX, 247
- VII wywiad Miedzińskiego — IX, 251
- VIII wywiad Miedzińskiego — IX, 257
- Wywiad o naczelnych władzach wojskowych — VIII, 191
- Wywiad ogłoszony w «Kurierze Porannym» dn. 25 maja 1926 r. — IX, 13
- Wywiad ogłoszony w «Kurierze Porannym» dn. 27 maja 1926 r. — IX, 23
- Wywiad ogłoszony w «Kurierze Porannym» dn. 29 maja 1926 r. — IX, 27
- Wywiad przedstawiciela agencji «Havasa» — V, 108
- Wywiad redaktora «Le Journal de Pologne» — V, 128
- Wywiad Święcickiego — IX, 263
- Wywiad udzielony Polskiej Agencji Telegraficznej w sprawie Litwy — IX, 97
- Wywiad udzielony prasie po pierwszym dniu walk majowych — IX, 9
- Wywiad udzielony przedstawicielom prasy w sprawie obrony Lwowa — V, 26
- Wywiad w «Expressie Porannym» z dn. 23. II. 1926 r. — VIII, 294
- Wywiad w «Głosie Prawdy» o przewrocie na Litwie — IX, 63
- Wywiad w «Kurierze Porannym» z dn. 14. I. 1926 r. — VIII, 253
- Wywiad w «Kurierze Porannym» z dn. 20. I. 1926 r. — VIII, 259
- Wywiad w «Kurierze Porannym» z dn. 10. II. 1926 r. — VIII, 276
- Wywiad w «Kurierze Porannym» z dn. 12. II. 1926 r. — VIII, 280
- Wywiad w «Kurierze Porannym» z dn. 17. II. 1926 r. — VIII, 284
- Wywiad w «Kurierze Porannym» z dn. 19. II. 1926 r. — VIII, 289
- Wywiad w «Kurierze Porannym» z dn. 24. IV. 1926 r. — VIII, 326
- Wywiad w «Kurierze Porannym» z dn. 11. V. 1926 r. — VIII, 333
- Wywiad w «Le Petit Parisien» — V, 65
- Wywiad w «Nowym Kurierze Polskim» z dn. 29. IV. 1926 r. — VIII, 329
- Wywiad w sprawie projektu organizacji naczelnych władz wojskowych — VIII, 122
- Wywiad w «Tygodniku Ilustrowanym» — IV, 102
- Wywiad z korespondentem «Daily News» — V, 157

- Wywiad z korespondentem «Le
Matin» — IX, 20
- Wywiad z korespondentem «Le
Matin» — IX, 103
- Wywiad z przedstawicielem
dziennika «Le Matin» — V,
183
- Wywiad z przedstawicielem
«Kuriera Porannego» — VI,
145
- Wywiad z przedstawicielem pi-
sma «Adverul» — VI, 22
- Wywiad z redaktorem «Głosu
Prawdy» — IX, 109
- Wywiad z redaktorem «Sło-
wa» — VI, 99
- Wywiady z redaktorem «Kurie-
ra Polskiego» — VI, 5
- Z**
- Z kongresu — I, 147
- Z listu do Departamentu Woj-
skowego Naczelnego Komit-
tetu Narodowego — IV, 36
- Z pola walki — I, 222
- Z powodu jubileuszu Puszki-
na — I, 259
- Z powodu strajków tegorocz-
nych — I, 272
- Z przemyśleń Naczelnika Pań-
stwa — IX, 129
- Z Rosji — I, 109
- Z tajemnic rządowych — I, 195
- Z wojny bałkańskiej — III, 256
- Zabiegi żandarmskie — I, 159
- Zabiegi żandarmskie — I, 173
- Zadania praktyczne rewolucji
w zaborze rosyjskim — III, 5
- Zarys historii militarnej po-
wstania styczniowego — III,
82
- Ze wspomnień — II, 258
- Ze wspomnień o Aleksandrze
Malinowskim — VI, 142
- Zeznania przed sądem w spra-
wie niedoszłego zamachu na
Aleksandra III — I, 11
- Zeznania w procesie por. Błoń-
skiego — VI, 212
- Zjazd międzynarodowy robotni-
ków — I, 153
- Zużywanie amunicji — III, 288
- ż**
- Życzenia przesłane biskupowi
Władysławowi Bandurskie-
mu z okazji czterdziestolecia
jego kapłaństwa — IX, 77

SKOROWIDZ RZECZOWY

A

- Aberacja myślowa — IX, 228, 229, 233, 234
- Absolutyzm — I, 138, 169—172, 203, 207; II, 19, 66; IX, 243
- Administracja amerykańska — *patrz* Stany Zjednoczone A. P.
- Agencje obce — IX, 79—92, 130, 184, 185
- Agitacja
- konspiracyjna w Królestwie — I, 276, 277; *patrz także* Rewolucyjny ruch Polski
 - PPS-owa wśród żołnierzy — *patrz* Polska Partia Socjalistyczna
 - rewolucyjna — I, 232, 283
 - rewolucyjna na Litwie — I, 49—51
 - rewolucyjna wśród chłopów na Litwie — I, 41
 - rewolucyjna w wojsku — III, 21, 22
 - socjalistyczna w Królestwie — I, 272—275; *patrz także* Rewolucyjny ruch robotniczy
 - socjalistyczna — III, 24, 25
 - wojną — III, 175
- Agitacyjna szkoła PPS. — *patrz* Polska Partia Socjalistyczna
- Agitacyjne wydawnictwa — *patrz* Bibuła
- Agitatorzy: Koła Agitatorów — I, 180
- Akademicka młodzież — I, 186—188; IX, 165
- Akcja bojowa — III, 152—154
- Bezdany — III, 34, 36; IX, 281
 - Rogów — III, 32, 34
 - 1907 r. — ulica Wspólna — III, 36
- Akt 5 listopada 1916 r. — *patrz* 5 listopad 1916 r.
- Aktywiści — IV, 163, 168; V, 271, 272; VI, 206, 207
- Alarmy — IV, 318
- Albin Stanisław, szeregowiec Legionów — IV, 30
- Aleksander II, car — reformy w Rosji — II, 29; VIII, 54—56, 66—68
- Aleksander III, car
- panowanie — I, 73, 74; II, 32
 - niedoszły zamach na niego — I, 11—16, 19
 - przyjazd do Warszawy — I, 59, 60
 - śmierć — I, 73, 74
- Ameryka — *patrz* Stany Zjednoczone A. P.

- Amunicja — III, 298, 299
 — zużywanie — III, 288—294
 Analfabetyzm w wojsku — IX, 60
 Anarchiści — IX, 24
 Angielscy katorżnicy — IX, 118
 Anglia
 — a Polska — IX, 242, 243
 — a Rosja — II, 243
 Antwerpia — oblężenie w 1914 r. — VI, 178—180
 Antysemityzm — I, 28; II, 217, 218, 225, 226, 230
 — rosyjski — *patrz* Rosja
 Aplikacyjne zadanie — III, 282—285
 «Arbeiterraty» — VIII, 95—97
 Archinard, gen. — V, 104, 105
 Armia — *patrz także* Wojsko
 — amerykańska — V, 49
 — austriacka — III, 185, 186; V, 98, 99; IX, 316
 — austriacka a Legiony — IV, 252, 253; VI, 197—200; VIII, 35, 188, 189
 — Budiennego w 1920 r. — V, 212, 213; VII, 41, 42, 46, 47
 — czerwona — *patrz* Rosja sowiecka
 — francuska — VIII, 12, 13; IX, 97
 — francuska a Polska — V, 39, 40
 — von der Goltza — V, 110
 — Hallera — V, 70—72, 74, 80, 95, 100, 101, 104, 105; VI, 13, 96, 97
 — gen. Klucka — pochód na Paryż 1914 r. — VIII, 156—159, 161, 162
 — koalicji — V, 68
 — koalicyjna a Polska — V, 34, 35, 39
 — Kolczaka — V, 146
 — łotewska — V, 146
 — niemiecka — V, 98, 99
 — niemiecka w Polsce w 1914 r. — VIII, 38, 39
 — niemiecka na Litwie w 1919 r. — V, 110
 — niemiecka w Kurlandii — V, 146, 147
 — polska — *patrz* Wojsko polskie
 — rosyjska — III, 56—65; V, 98, 99
 — rosyjska — organizacja — III, 37—39, 42
 — rumuńska — VI, 23
 — szwajcarska — VIII, 13; IX, 62
 — ukraińska — V, 177
 Asymilacja Żydów — I, 28—33; II, 224
 Atmosfera swobody — V, 107
 «Attaché militaire» — VIII, 321; IX, 141
 Auerstädt — bitwa — IV, 344; VI, 170, 172
 Austria — I, 148; III, 180—182, 296; V, 268
 — armia — III, 185, 186; V, 98, 99; IX, 316
 — rozkazodawstwo — IV, 376, 377
 — sztab generalny — VIII, 257, 258, 283, 298, 299
 — socjaldemokracja niemiecka — III, 160

-
- groźba wojny z Rosją w 1912 r. — IX, 284—286
 - armia austriacka a Legiony — IV, 252, 253; VI, 197—200; VIII, 35, 188, 189
 - a Legiony — IV, 219, 221; IX, 304
 - austriackie władze a I Brygada — IX, 302
 - a Polska — IV, 107, 108, 197, 373; VI, 201
 - a zabór polski — V, 268
 - polityka w kwestii polskiej w 1915 r. — IV, 36, 37
 - Austriacy oficerowie rezerwy— Polacy — IV, 350, 351
 - austriacy b. sztabowcy w armii polskiej — VIII, 217
 - Austriacki zabór — V, 197, 200
 - Austrofilstwo — III, 180—182, 252
 - Awangarda historyczna — VIII, 128
-

B

- Baczyński, gen., komendant Legionów Polskich — IX, 295, 296
- Bajan Jerzy, lotnik — IX, 331
- Bajka — VIII, 196, 197; IX, 48—50
- o Kopciuszku — VIII, 197—208
- o żabce — IX, 49
- Balkańska wojna — *patrz* Wojna bałkańska
- Bałtyckie państwa — V, 218
- Bałtyckie kraje w 1919 r. — V, 109—111
- Bandurski Władysław, biskup — IX, 77, 324
- Bartel Kazimierz, premier — maj 1926 r. — IX, 17
- rząd w maju 1926 r. — IX, 33
- wicepremier 1926—28 r. — IX, 114, 160
- rząd w 1928/29 r. — IX, 119
- premier w 1928/29 r. — IX, 146, 147, 150, 151, 155, 161
- rząd — dymisja 15. III. 1930 r. — IX, 209
- Belina Prażmowski, płk. — IV, 374, 375; V, 77, 88; VI, 71
- Belina Prażmowski — pierwszy patrol wysłany za kordon 2 sierpnia 1914 r. — IX, 288
- Beliny ułani — IV, 358; VI, 71, 72
- «Bellona» miesięcznik wojskowy — VIII, 219
- Beniaminów — obóz internowanych oficerów legionowych — IX, 85
- Berbecki Leon, major Legionów — IV, 43
- Beresteczko — bitwa w 1920 r. — VII, 102, 103, 116, 117
- Bernhardt Bronisław, podoficer Legionów — IV, 29
- Bezdany — akcja bojowa w 1908 r. — III, 34, 36; IX, 281
- Bezpartyjne czynniki — V, 39
- Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem — IX, 153, 154, 213, 224, 233, 252—254, 258—260
- Bezrobocie — IX, 239, 240
- Biała — napad 22. I. 1863 r. — III, 113; VIII, 70 71
- Białorusini — II, 221, 222, 243, 251—253, 255; V, 106, 107
- w 1919 r. — V, 81—86
- Białorusini-żołnierze — IX, 60
- Białoruś a Polska — V, 106, 107
- Białystok
- ruch robotniczy — I, 186
- strajk powszechny — II, 232

- Bibuła — I, 200, 283; II, 57—69, 79—107, 117—213, 228—230, 236, 254, 291; III, 25
- Bielohlawek Artur, sanitariusz— IV, 30
- Bieniakonie — grupa — V, 332
- Biliński Leon, polityk, minister skarbu — IX, 316, 318, 320
- pamiętniki — IX, 277, 278, 315—321
- Bitwa — VIII, 153
- czas trwania — III, 77, 78
- kryzys — III, 77—81
- straty — III, 78, 79
- zwycięstwo — III, 77
- pod Auerstädt — IV, 344; VI, 170, 172
- pod Beresteczkiem w 1920 r. — VII, 102, 103, 116, 117
- pod Brodami w 1920 r. — VII, 105, 106, 116, 117
- pod Chyżówkami — IV, 309, 310, 312
- pod Grodnem w 1920 r. — VII, 98, 99
- pod Hei-kau-tai, 1905 r. — VII, 23
- pod Jabłonką — IV, 45
- pod Jeną — VI, 170
- pod Kaniowem — V, 101
- pod Kielcami 12 sierpnia 1914 r. — VI, 65
- pod Konarami — VI, 27, 36
- pod Kostiuchnówką — IV, 54—67, 79, 80; VI, 205; VIII, 169; IX, 123
- pod Koszyszciami — IV, 42, 43
- pod Kukłami — IV, 45
- pod Ladysmith — III, 78, 79
- pod Laojanem — III, 79, 81; VI, 191, 193—195
- pod Laskami w 1914 r. — IV, 23, 252, 256; VIII, 35
- pod Limanową — IV, 305—354
- pod Łowczówkiem — IV, 24, 25
- pod Marasesti — VI, 23
- pod Marcinkowicami — IV, 18—20, 332—348; VIII, 169
- nad Marną w 1914 r. — V, 191; VII, 112, 113; VIII, 161, 162
- pod Mukdenem — VI, 118, 119
- nad Niemnem we wrześniu 1920 r. — V, 212, 213; VII, 164, 165
- pod Nowym Korczynem — IV, 357, 378—402; VIII, 169
- pod Opatowcem, wrzesień 1914 r. — IV, 357, 393—395; V, 66, 67; VIII, 169
- w Prusach Wschodnich — VIII, 159—161
- pod Radzyminem w 1920 r. — V, 212, 213
- pod Rdziostowem — IV, 332—348
- pod Sandepu 1905 r. — VII, 23
- pod Spicheren 1870 r. — VI, 172—176; VII, 78
- pod Spionskopp — III, 78, 79
- pod Stowogorożem — IV, 43
- nad Sza-he — III, 80, 81; VI, 195
- pod Tannenbergiem w 1914 r. — VII, 111, 112

- Bitwa (*ciąg dalszy*)
 — nad Wieprzem w 1920 r. — V, 212, 213; VII, 126—128
 — pod Wilnem — VII, 86—89, 91, 92, 95, 96, 156
 — nad Wisłą — V, 165—167, 262; VI, 10, 11; *patrz także* Wojna polsko - rosyjska 1919/20 r.
 «Bitwa 5 armii nad Wkrą» artykuł gen. Zająca w «Bellonie» — VIII, 239, 240
 «Bitwa Warszawska 1920 r.» numer «Bellony» z 1923 r. — VIII, 219—244
 Biuro Historyczne Sztabu Generalnego — VIII, 218—244
 — sprawa fałszerstwa dokumentów z czasów wojny 1920 r. — VIII, 213—215
 Biurokracja rosyjska — *patrz* Rosja
 Blizny — VIII, 173
 Błonie — rozwiązanie szwadronu wojewódzkiego — V, 46
 Boerner — sprawa posady w 1907 r. — II, 274—278
 — oficer I Brygady — IX, 301, 310
 «Bohaterowie tyłów» — IV, 109, 356; VIII, 200, 261
 Bojowa akcja — *patrz* akcja bojowa
 Bojowa szkoła — *patrz* Polska Partia Socjalistyczna
 Bolszewizm — V, 89—91, 110, 111, 143, 144, 149, 151, 169
 — a socjalizm — V, 90, 91
 Bończa Uzdowski Władysław, oficer Legionów — IV, 43
 Bortnowski, podoficer Legionów — IV, 25
 Brandner, generał austriacki — IV, 257, 261
 Brimont, fort — atak w 1916 r. — VI, 185
 Brody, bitwa w 1920 r. — VII, 105, 106, 116, 117
 Broń — III, 178—181, 288—290, 298, 299; V, 47
 — przywiązanie do rodzaju broni — V, 162
 I Brygada — IV, 44, 45; VI, 79, 200, 201, 204, 205; VIII, 27, 35, 137, 188—190; IX, 299, 301, 302
 — baon I — IV, 28
 — baon II — IV, 28
 — biuro wywiadowcze — IV, 358
 — sztab — VIII, 24, 25
 — marsz na Czeremoszno — VIII, 17—26
 II Brygada — VI, 79, 204
 III Brygada — VI, 204
 I a II i III Brygada — VI, 73
 Brzescy więźniowie — IX, 231—233, 240—242
 Brzeski pokój w 1918 r. — V, 101
 Brześć n. Bugiem
 — zdobycie 1919 r. — VI, 104
 — upadek 1 sierpnia 1920 r. — VII, 103, 104, 116
 — więzienie wojskowe — IX, 233
 Brzozowski-Haluch Jan, major Legionów — V, 78
 Brzozowski Zygmunt, sierżant Legionów — IV, 29

- Budienny, armia w 1920 r. — — na rok 1931/32 — IX, 238—
V, 212, 213; VII, 41, 42, 46, 240, 243—249
47 — wojskowy — IX, 54—56, 62,
246
- Budżet — I, 122—126; IX, 107, — wojskowy na Sejmie w 1928/29
242, 243 r. — IX, 133—143
- referowanie w sejmie — IX, Budżety Ministerstwa Spraw
132, 133 Wojskowych «wesołe budże-
ty» — IX, 135, 139
- luzy budżetowe — IX, 188, Budżetowanie — IX, 54, 55,
245 187—189, 236, 237, 240, 242—
249
- nadwyżki budżetowe w 1927/28 Bułgarzy — III, 256—259, 274,
r. — IX, 158, 159 275
- przekroczenia budżetowe Bund — II, 62, 67, 126, 217, 226,
w 1927/28 r. — IX, 158—162 227, 242, 243, 246
- przekroczenia budżetowe, Burhardt, oficer Legionów —
sprawa w Sejmie w 1929 r. — IV, 25
- na rok 1929/30, uchwalenie — IX, 153, 154
- na rok 1929/30, wykonanie — IX, 238, 239
- na rok 1930/31 — IX, 187—
189 — rosyjska — patrz Rosja

C

- Car Stanisław, prawnik — V, 203
- Car — *patrz* Rosja
- Carat — *patrz* Rosja
- «Carski demokratyzm» na Litwie — II, 34—38
- Centralizacja w Polsce — IX, 115
- Centralne państwa wobec Polski — IV, 107, 108, 167, 168, 172, 181, 197, 199; *patrz także* Okupanci
- Centralny Instytut Wychowania Fizycznego — IX, 168, 169
- Centralny Komitet Narodowy we Lwowie — IX, 292, 293
- Centralny Komitet Robotniczy — *patrz* Polska Partia Socjalistyczna
- «Centrolew», porozumienie stronnictw opozycyjnych w 1930 r. — IX, 223
- Cenzura — II, 61, 62, 65
— rosyjska — *patrz* Rosja
— rosyjska w Polsce — II, 211
- Cezaryzm — VIII, 322; IX, 254—256
- Charków, PPS-owa organizacja młodzieży — I, 188
- Chelmszczyzna — oddzielenie — I, 36
- Chłopi — *patrz także* Lud
— polscy — II, 191; V, 131
— udział w powstaniu styczniowym — VI, 151
— w Rosji — *patrz* Rosja
- Chłopski ruch polski — I, 224—226
- Chyżówki, bitwa — IV, 309, 310, 312
- Cnota — V, 32, 140, 141; IX, 212
- Cnoty żołnierskie — III, 270, 275, 280
- Cromwell — rewolucja — IX, 106
- Cuneo, szkoła wojskowa polska — III, 91; VI, 156; VIII, 83
- Cywilna ludność w czasie wojny — V, 94
- Cywilny stan — IX, 71
- Cywilny Zarząd Ziem Wschodnich — *patrz* Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich
- Czas — VIII, 154—156, 159, 161, 162, 182
«Czas», dziennik — VIII, 93, 94
- Czechosłowacja — V, 170
— a Polska — V, 53, 54

- Czechowicz Gabriel, Minister Skarbu — IX, 146—154, 158, 160—162, 178, 180, 181, 183
— akt oskarżenia przeciwko niemu — IX, 179—181, 183
Czeremoszno — marsz I Brygady 15. IX. 1915 r. — VIII, 17—26
- «Czerwony Krzyż» — I, 284, 285; IV, 130; V, 160
Czesi — I, 148; IV, 252
Częstochowa — ruch robotniczy — I, 183
— zajścia 16. IX. 1930 r. — IX, 250

Ć

- Ćwiczenia taktyczne — III, 286, 287

D

- Daltonizm — IX, 229
- Daniłowski Gustaw, pisarz — IX, 93
- Dańko Jerzy, sierżant Legionów — IV, 29
- Dar Narodowy dla J. Piłsudskiego — V, 164, 165
- Daszyński Ignacy, polityk — IX, 282, 283, 285, 287, 288, 293, 298
- w roku 1914 — VI, 199, 200
- premier Rządu Lubelskiego — IX, 311, 312
- misja tworzenia rządu, listopad 1918 r. — V, 19, 25; IX, 312—314
- wicepremier w 1920 r. — V, 294
- marszałek Sejmu — wizyta u Piłsudskiego, czerwiec 1929 r. — IX, 186
- niedosze otwarcie sesji 1929 r. — IX, 193—200, 207
- sprawa diet po rozwiązaniu Sejmu w 1930 r. — IX, 226—228
- pamiętniki — IX, 277—315
- Dąbrowa Górnicza — ruch robotniczy — I, 184, 185
- manifestacje w 1899 r. na grobie poległych w 1897 r. — I, 275, 276
- Decyzja — VII, 114, 115; VIII, 151, 304
- Defensywa — III, 289; V, 166, 167; VII, 26; VIII, 260
- Definicja — VIII, 152
- Dekabryści — II, 167
- Dekret z dn. 22 listopada 1918 r. — VIII, 104, 105
- Dekrety — IX, 106
- Demokraci
- galicyjscy — *patrz* Galicja
- polscy — II, 15, 16, 211
- polscy a naród rosyjski — II, 16
- Demokracja — I, 101—106, 123, 172; V, 295; VIII, 10, 11, 15, 124; IX, 28, 29, 31, 118, 218
- w Anglii — VIII, 267
- we Francji — VIII, 12, 13
- w Polsce — I, 289—291; VIII, 267, 270
- w Rzymie — VIII, 307
- w Szwajcarii — VIII, 13
- a wojsko — VIII, 8—16
- polska a wojsko — VIII, 270, 273, 274
- armia demokratyczna — V, 99
- Demokratyczna Polska — I, 80
- Demokratyczne rozstrzygnięcie walk społecznych — V, 60
- Demolacyjne roboty — III, 20

- Denikin, dowódca «białej» armii — VI, 123, 124
- Departament Wojskowy N. K. N. — *patrz* Naczelny Komitet Narodowy
- Depresja psychiczna — IX, 120, 121
- Dęblin — odwrót Legionów Polskich spod Dębli — VI, 68
- Dębski, b. poseł — aresztowanie 10 września 1930 r. — IX, 233
- «Dobra Nowina» czasopismo — I, 182
- Dojrzewanie płciowe — IX, 170, 171, 173
- Doktrynerstwo wojenne — III, 281, 282
- Doktrynerstwo wojskowe — III, 278, 282
- Dorobczyński, oficer Legionów — IV, 29
- Dowcip w historii — IX, 206
- Dowodzenie — III, 283—285; VI, 101—119; VIII, 141—162, 301—311; IX, 37, 38
- niższe a wyższe — VIII, 152—155, 162
- Dowódcy i sztaby — III, 21
- Dowództwo — IV, 86
- *patrz także* Wódz i Wódz naczelny
- Dreszer Orlicz Gustaw, oficer Legionów — IV, 292
- karne przeniesienie w 1925 r. — VIII, 262, 263
- Drogi w Polsce — II, 14
- Drukarnie tajne — II, 123—147
- Druki tajne
- Narodowej Demokracji — II, 64, 67
- socjalistyczne — II, 59—64, 67
- żydowskie — II, 65, 67
- *patrz także* Bibuła
- Druskieniki — uzdrowisko — VIII, 195
- Drużyny
- Sokole — V, 100
- Strzeleckie — III, 174, 176—179, 251, 252, 254, 295—297; IV, 7, 47, 48, 357; IX, 287, 291
- Dubiecki Marian, uczestnik i historyk powstania styczniowego — VIII, 60, 61
- Duch walki — *patrz* Morale
- Duma — IX, 75
- Duma — parlament rosyjski — III, 183
- Dusza narodu — II, 211, 212
- Dusza polska — odrodzenie — VIII, 249, 250
- Dybowski Benedykt, prof. — IX, 208
- Dygnitarze państwowi — ich korespondencja — IX, 156, 157
- Dyktator — VI, 26—28, 117, 188, 189; VIII, 322, 323
- rzymski — VIII, 307, 308, 322, 323
- Dyktatura — III, 102, 125, 137; VI, 27, 28; VIII, 331
- w Polsce — IX, 22
- Dyktatury powstania styczniowego — VI, 160

- Dymisje legionowe 1916 r. — — 5 Strzelców Polskich — V,
IV, 87 119
- Dyplomata — VIII, 305 Dzieci — VIII, 49, 119, 164, 197;
IX, 69, 120, 121, 167—172,
174, 175
- Dyscyplina wojskowa — III, 16; VIII, 141
- Dyskutowanie — IX, 324 Dzieje — VIII, 47
- Dyspozycyjne fundusze — IX, — ludzkości — IX, 74; *patrz*
140, 141 *także* Historia
- Dywizja Dziełnicowe niechęci — IX, 11,
— litewsko-białoruska — V, 13, 21
232—235
- syberyjska (30 dyw. p.) — V, Dzień — VIII, 90
260, 261 Dźwińsk — zdobycie w 1920 r.—
V, 212, 213
-

E

- «Echo życia robotniczego na Litwie», czasopismo — II, 218—221, 223
- Efemerydy — IX, 130, 131
- Ekspedycja karna — IV, 385
- Emigracja polityczna — IX, 101
- Emigranci polityczni litewscy — IX, 100, 101
- Ententa — *patrz* Koalicja
- Estonia — sprawa estońska w 1919 r. — V, 74
- Europa
- w epoce 1863 r. — VIII, 51—56
- powojenna — V, 277, 284; VI, 20, 21; VIII, 292, 293; IX, 23
- Ewidencja sił przeciwnika — VII, 14, 15, 17, 19
- Ewolucja — VIII, 29
- Ewolucyjne pojmowanie dziejów — III, 143
-

F

- Fabryczna pomoc lekarska — I, 283—285
- Fanto, major armii austriackiej — IV, 67
- Faszyzm — IX, 21, 27
- Federacyjna idea — II, 223, 253; V, 147, 228; VI, 122
- Felietony dziennikarskie — II, 57
- Ferdynand I, król rumuński — V, 280, 281; VI, 22, 23
- Finanse w Rosji — *patrz* Rosja
- Finlandia — I, 266—268; II, 243, 250—252
- Fiskalizm w Rosji — *patrz* Rosja
- Fizyczna siła — III, 23—28
- Foch Ferdynand — V, 187; VI, 18
- Franchet d'Esperey, marszałek Francji — IX, 97
- Franciszek Józef, cesarz austriacki — IX, 285, 286
- Francja
— demokracja — VIII, 12, 13
— armia francuska — VIII, 12, 13; IX, 97
— ustawa o naczelnych władzach wojskowych — VI, 210; VIII, 192
— armia francuska a Polska — V, 39, 40
— Wielka Rewolucja — I, 93
— klęska 1870/71 r. — VIII, 274
— wojna światowa — VIII, 321
— Misja Francuska w Kownie — V, 80
— Misja Francuska w Polsce — V, 80
— a Polska — V, 21, 64, 65, 104—106, 109, 129, 170—173, 184—192; VIII, 81, 82; IX, 97, 103
— a Rosja — I, 152
- French, wódz — VI, 177—181
- «Front wewnętrzny» — VII, 97, 98, 101, 146
- Frontu rozciągłość — III, 286
- Fundusze dyspozycyjne — IX, 140, 141
- Funkcja siły — III, 251, 252
- Furgalski Wyrwa — *patrz* Wyrwa Furgalski

G

- Gadulstwo polskie — VI, 44
Galicja — III, 47; IV, 21
— Koło Polskie — *patrz* Koło Polskie Galicyjskie
— demokraci — IV, 188, 189
— konserwatyści — IV, 188, 189
— ludowcy — I, 163, 164
— prasa — IX, 287
— socjalistyczni posłowie — I, 163, 164; IX, 282
— socjaliści polscy — I, 233, 234
— życie polityczne — IX, 287
— wybory w 1897 r. — I, 163, 164
— w 1912 r. — III, 175, 176
— w czasie wojny światowej — IV, 187—190
— w 1915 r. — IV, 36, 37
Galicja Wschodnia
— sprawa — VI, 50
— wojna z Ukraińcami — V, 96
— w roku 1919 — V, 94
Galicyjanie — IX, 297, 315, 316
Garibaldi, wódz — VIII, 82
Gasnące światy — IX, 191, 192
«Gazeta Codzienna» — napaści na J. Piłsudskiego i reakcja legionistów we Lwowie — VIII, 296
«Gazeta Poranna (2 grosze)», dziennik — III, 188
Generalny Inspektor Wojsk — VIII, 122—127
Generalny Inspektor Sił Zbrojnych — IX, 38
Genua
— szkoła wojskowa polska — III, 90
— konferencja w roku 1922 — VI, 40—42
Geografia militarna — III, 37—50; VII, 21, 23, 24, 36
Geometria militarna — VII, 23, 24, 36
«Ghetto» — VIII, 111—119
Ginekologia — V, 200, 201
«Głos» (Iwowski), czasopismo — II, 298
«Głos Lubelski» — IV, 42
Godność ludzka — IX, 75
von der Goltz — armia — V, 110
Gospodarczy stan Polski w roku 1922 — V, 283, 284
«Górnik», czasopismo — I, 185, 194, 223, 265, 278, 283; II, 183, 189, 190

- Grabski Stanisław
— delegat Komitetu Narodowego Polskiego w 1918 r. — VI, 138
— minister w gabinecie Skrzyńskiego — VIII, 281, 287
- Grabski Władysław
— rząd w 1920 r. — V, 250
— rząd w 1923/25 r. — VIII, 332, 334, 335
- Gramofon — VIII, 48
- Granica — V, 275
- Granice państwowe — II, 70
- Granice Rzeczypospolitej Polskiej — VI, 15
- Granice wschodnie Polski — uznanie — VI, 41, 49, 50
- Grodno, miasto — V, 222
— bitwa w roku 1920 — VII, 98, 99
- Grodzińskie — V, 221, 222
- Grossek Michał, szef biura budżetowego M. S. Wojsk. — IX, 246
- Gruzini — III, 251, 252
- Grzybowski Plac — demonstracja 13 listopada 1904 r. — III, 26; IX, 200—206
-

H

- Habicht, sekretarz Naczelnego Komitetu Narodowego — IX, 318, 319
- Haller Józef
- rola w Legionach — VIII, 241, 242
 - generał — V, 100—102, 104, 105
 - przyjazd do Polski — V, 74, 80, 95, 100, 101
 - armia — V, 70—72, 74, 80, 95, 100, 101, 104, 105; VI, 13, 96, 97
- Haller Stanisław, szef Sztabu Generalnego — polemika z J. Piłsudskim w sprawie Biura Historycznego — VIII, 212—215
- Haluch Brzozowski Jan — V, 78
- Harczerze — V, 219, 220
- Hei-kau-tai — bitwa 1905 r. — VII, 23
- Henrys, gen. — V, 80, 104—106
- Herb polski — VII, 148
- Herzen Aleksander, wydawca «Kołokoła» — VIII, 68, 69
- Hetman — VIII, 269
- Hindenburg, wódz — VIII, 159—161
- Historia — VI, 83, 84; VIII, 51, 56, 57, 206, 311; IX, 184
- wojen — VI, 169, 170, 176, 177; VII, 12, 14, 38, 112
 - najnowsza — VI, 83, 84
 - Legionów Polskich — IX, 184, 185
 - Polski odrodzonej — fałszowanie — VIII, 207, 208
- Historiografia polska
- dotycząca wojny światowej — IX, 271—276
 - wojny 1919/20 r. — IX, 95, 96
- Historiografia rosyjska wojny 1919/20 r. — IX, 95
- Historiografia Polski nowoczesnej — VIII, 128
- Historyczna awangarda — IX, 128
- Historyczna krytyka — III, 83
- Historyczne kierunki polskie — VIII, 85
- Historyczne legendy — VIII, 206
- Historyczne źródła — VIII, 219, 220

- Historyk — VIII, 56, 57, 106, 128 — munduru — III, 189; IV, 81,
Hiszpańska kampania Napoleo- 97
na — VI, 170, 171 — narodowy polski — VIII, 36,
Holówko Tadeusz, polityk — 37, 40, 41
IX, 323 — osobisty — IX, 93
Honor — V, 141, 260, 261; VI, — służby — IX, 93
19, 23, 34, 35, 81; VIII, 15, — wojskowy — IV, 14; V, 46,
250; IX, 150, 212 47; VIII, 247; IX, 133, 134
-

I

- Idea wojskowego przygotowania walki o niepodległość — III, 251
- Idee — VI, 63
- Imeretyński, ks.
- a ruch robotniczy w Polsce — I, 214, 218—222
- memoriał — I, 203—222, 225, 229—232, 247; II, 57, 62
- polityka ugodowa — I, 169—172, 194, 209—218, 240, 241, 244—251, 279—282; III, 40
- Imperializm kolonialny — II, 23
- Imperializm rosyjski — V, 67
- Improwizowana organizacja wojska — IV, 375, 376
- Inicjatywa — V, 31, 32
- Inspektorzy fabryczni — II, 233, 234
- Inspektorzy pracy — I, 272, 273
- Inspektorzy werbunkowi — IV, 144, 147
- Insygnia królewskie — rzekoma kradzież — VI, 31
- Inteligencja rosyjska — *patrz* Rosja
- Intendentura — III, 178
- Interwencja zbożowa — IX, 239
- Inwalidzi — VIII, 173
- Inwestycje państwowe w latach 1927/28 — IX, 146, 158, 160
- Izba kontroli — I, 122, 123
-

J

- Jablonka — bitwa — IV, 45
- Jagiellońska dynastia — VIII, 266, 267
- Jagiellońska idea — II, 221, 222
- Jagoszewski Marian, legionista — IV, 29
- Janowicz Ludwik, więzień, rewolucjonista — VIII, 181
- Japonia a Polska — II, 257, 258
- Japończycy — III, 289—294
- Jazda — VII, 41
— użycie — IV, 41
- «Jednodniówka» — I, 76, 135
- Jena — bitwa — VI, 170
- Jeńcy — V, 71
- Joffre, marszałek — V, 191
- Junicki, dyrektor gimnazjum w Wilnie — I, 42
-

K

- Kachanow, generał gubernator wileński — I, 18, 26
- «Kadrówka» — *patrz* I Kompania kadrowa
- Kadry wojskowe — IV, 142
- Kalenkowicze — zdobycie w 1920 r. — V, 212, 213
- «Kampania w roku 1920 w świetle prawdy», książka o wojnie 1920 r. — VII, 111
- Kanczer, uczestnik spisku na Aleksandra III — I, 11—16
- Kandydatury na Prezydenta R. P. w roku 1922 — VI, 51—53
- Kaniów — bitwa — V, 101
- Kapitalizm — I, 94
- klasa kapitalistyczna — I, 148
- ustrój kapitalistyczny — I, 101
- wyzysk kapitalistyczny — I, 77, 83, 131, 144, 195, 269, 270
- na Litwie — *patrz* Litwa
- w Rosji — *patrz* Rosja
- Kasprzycki Tadeusz, komendant P. O. W. — IV, 186
- Kasta oficerska — V, 99
- Kasy oporu — I, 140, 141
- Kasztanka, klacz J. Piłsudskiego — VIII, 18, 19, 22; IX, 50, 51
- Katajama, socjalista japoński — VIII, 306
- Katastrofa — VIII, 29
- Kawaleria — VII, 41
- użycie — IV, 315
- von Kessler Harry — V, 66
- Kielce — IX, 40, 41
- w roku 1914 — IV, 357—359, 362; V, 223—225; VI, 64, 65
- marsz I Kadrowej — IV, 356, 357; IX, 43
- zajęcie w sierpniu 1914 r. — VI, 200
- bitwa 12 sierpnia 1914 r. — VI, 65
- sierpień—wrzesień 1914 r. — IV, 11—13
- werbunek w 1914 r. — IV, 98
- Kierownictwo rewolucyjne — *patrz* Rewolucja — kierownictwo
- Kijów
- PPS-owa organizacja młodzieży — I, 188

- Kijów (*ciąg dalszy*)
 — zdobycie w 1920 r. — V, 212, 213; *patrz także* Wojna polsko-rosyjska 1919/20 r.
- Klasa kapitalistyczna — *patrz* Kapitalizm
- Klasa robotnicza — *patrz* Robotnicza klasa
- Klasowa świadomość robotników — I, 70, 72, 73, 76, 77, 123, 257, 264; II, 236
 — polskich — I, 92, 121, 164—167, 271—275
- Klasowy egoizm burżuazji — I, 103
- Klasowa walka — I, 101, 119—122, 143, 144, 149
- Klasy posiadające
 — w Europie — I, 153
 — wobec Rosji — I, 95
 — na Litwie — II, 25—27
 — polskie — I, 94, 95, 101, 143, 144; II, 265, 266; V, 89, 90
 — a carat — I, 177—179
 — a wyzysk rosyjski — I, 156
 — w Rosji — I, 87—89
- Klasy uprzywilejowane polskie — I, 244
- Kler katolicki na Litwie — *patrz* Litwa
- Kler polski — I, 211, 212, 223
- Kluby — VIII, 8
 — poselskie — IX, 225, 226
- Kluck, gen. — armia, pochód na Paryż w 1914 r. — VIII, 156—159, 161, 162
- Kłajpeda
 — sprawa — VI, 49
 — sprawa używania portu dla eksportu polskiego — IX, 100
- Kłamstwo — VIII, 305
 — w Polsce — VIII, 210
- Kłótność polska — IX, 110, 111
- Koalicja a Polska — V, 51, 53, 56—58, 145, 148; VII, 152; VIII, 216
- Koalicji armie — V, 68
 — a Polska — V, 34, 35, 39
- Kobieta — VI, 69; VIII, 164, 165, 177, 294
 — jako pedagog — IX, 168
 — równouprawnienie — VIII, 165
 — wywiadowczyni — IV, 358
 — a Legiony — VI, 69, 70
- Kolejarze polscy — V, 78
- Koleje — VIII, 315, 316
 — w Polsce — II, 13, 14; VI, 17
- «Kolędy Robotnicze», czasopismo — I, 140
- Kolonizacja rosyjska na Litwie — *patrz* Litwa
- Koła Agitatorów — I, 180
- Kołczak — armia — V, 146
- Koło Międzypartyjne — IV, 227
- Koło Polskie Galicyjskie
 — w 1914 r. — VIII, 317; IX, 289, 290, 292, 293, 297
 — rezolucja 16 sierpnia 1914 r. — IV, 187
 — rezolucja 28 maja 1917 r. — IV, 187, 190, 191, 193
- Kołodziejwski, oficer Legionów — IV, 29
- «Kołokoł», czasopismo rewolucyjne rosyjskie — VIII, 68, 69

- Komenda Legionów — IV, 220, 356, 360; VI, 62, 205; VII, 18, 20
- Komisariat Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu — V, 63
- Komisarze Tymczasowej Rady Stanu — IV, 137—139
- «Komisja Historyczna» dla badania zarzutów J. Piłsudskiego o fałszowaniu dokumentów — VIII, 218, 219
- Komisja Kontroli Długów — IX, 227
- Komisja Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych — III, 295—298; VI, 199; IX, 284, 285, 288, 290—292
- Wydział Wojskowy — III, 178, 179, 254
- Komisja Wojskowa Tymczasowej Rady Stanu — *patrz* Tymczasowa Rada Stanu, Komisja Wojskowa
- Komisje — IX, 70
- Komitet Narodowy Polski w Paryżu — *patrz* Polski Komitet Narodowy
- Komitet Obrony Narodowej w Ameryce — IV, 38, 51; V, 120
- Komitet Obywatelski w Poznaniu w 1918 r. — VIII, 95, 96, 114, 115
- Komitet im. J. Piłsudskiego w Nowym Jorku — VI, 141
- Komitet Popierania Wojskowości — IV, 137—139
- Komitet Robotniczy PPS. — *patrz* Polska Partia Socjalistyczna
- Komitety trzeźwości — I, 226
- Komitety Wojewódzkie Wychowania Fizycznego — IX, 163, 164
- Komitety Wojskowe — IV, 106, 107, 138—140
- I Kompania kadrowa — IV, 8
- Kompromis — V, 138, 295
- Komunikacja w Rosji — *patrz* Rosja
- Komunizm w Polsce — V, 67, 143, 149, 151
- Konary — bitwa — IV, 27—36
- Konarzewski Daniel, generał — IX, 332
- Koncepcja strategiczna — VI, 102, 103, 106, 108, 116, 118, 119
- Konferencja bojowa Organizacji Bojowej PPS. — III, 31
- Konferencja warszawska PPS. w 1903 r. — II, 227—231
- Konfiskaty — III, 13
- Konna jazda — IX, 328
- Konserwatyści galicyjscy — *patrz* Galicja
- Konserwatyzm żydowski — *patrz* Żydzi
- Konspiracja — IV, 39, 46
- Konspiracyjna praca — VI, 143, 144
- Konspiracyjne życie — IX, 203
- Konspiracyjne pseudonimy — VI, 143
- Konstanty, wielki książę, namiestnik w Królestwie Polskim w 1863 r. — VIII, 67

- Konstytucja — I, 123; VIII, 253; IX, 218, 259, 267, 268
 — dawnej Polski — II, 7, 8
 — polska — V, 56
 — zmiana — IX, 105, 258—263, 265, 269
 — t. zw. mała — V, 246, 248, 250, 253—256, 288, 293, 294
 — marcowa — V, 288—292; VIII, 288, 327—329; IX, 22, 26, 34, 37, 38, 105, 112—114, 178—181, 218—222, 225—228, 255, 256, 259, 264, 265
 — zmiana marcowej — IX, 218—220
 «Konstytucja fabryczna» — III, 32
 Konstytucjonalizm — I, 71, 101, 102
 — rosyjski — *patrz* Rosja
 Kontrola — *patrz* Izba Kontroli
 Kontrola społeczna — I, 203
 Konwent Seniorów — V, 246—254
 Koń — VIII, 314, 315
 Kopciuszek, bajka—VIII, 197—208
 Korda, generał — IV, 391—393, 396
 Korespondencje dygnitarzy państwowych — IX, 156, 157
 Korfanty Wojciech, desygnowany premier — V, 258, 259
 III Korpus Kaukaski rosyjskiej armii — IV, 303
 Korupcja biurokracji rosyjskiej — *patrz* Rosja
 Korupcja w Polsce — IX, 145
 Korupcja przedmajowa — IX, 158
 Korytowski Witold, polityk galicyjski — IX, 318, 319
 Kostiuchnówka — bitwa — IV, 54—67, 79, 80; VI, 205; VIII, 169; IX, 123
 Kościelna polityka rosyjska na Litwie — *patrz* Litwa
 Kościuszko Tadeusz, Naczelnik — VI, 29; IX, 42, 43
 — legenda — VIII, 206
 Koszyszcze — bitwa — IV, 42, 43
 Kowel po ustąpieniu Moskali — VIII, 20
 Kozmian Stanisław, powstaniec 1863 r. i polityk galicyjski — IX, 318, 319
 «Kraj», czasopismo — I, 149, 237, 249; II, 244
 Kraków — V, 45, 115, 116; IX, 51
 — w roku 1914 — IV, 222
 — w listopadzie 1914 r. — IV, 307
 — zrzucenie panowania austriackiego — VIII, 92, 93
 — Polska Komisja Likwidacyjna — VIII, 92—95, 97, 106, 115, 116; IX, 311
 Kresy — V, 103, 112, 113, 131, 132, 221, 222
 Krew jako ofiara — V, 194, 195
 Krew — szafarstwo krwi — VIII, 163, 164
 Krew żołnierska — IX, 10
 Kroaci — I, 148
 Kroże — krwawe zajścia — I, 51—56, 58, 59, 118

- Królestwo Polskie
- dyslokacja sił rewolucyjnych — III, 45, 46, 49
 - dyslokacja wojsk rosyjskich — III, 42—44, 49
 - koleje żelazne — III, 40, 42, 49
 - rozmieszczenie ludności — III, 45, 46
 - stosunki graniczne — III, 46, 47, 49
 - pod względem militarnym — III, 39—50
 - życie przemysłowe — I, 272—275
 - w roku 1863 — III, 86, 87
 - reforma włościańska po 1863 r. — I, 206—208
 - kurs ugodowy — II, 247
 - w roku 1904 — II, 239—242, 246, 247, 257; IX, 204, 205
 - w roku 1905/6 — II, 263—271, 279—282, 293, 294
 - po rewolucji 1905/6 r. — III, 7, 8
 - w roku 1907 — II, 282, 283
 - w roku 1912 — III, 175
 - w czasie wojny światowej — IV, 223, 224, 227—229, 303, 319
 - w roku 1915 — IV, 36, 37
 - okupacja niemiecka i austriacka — VIII, 98
- Królewskie insygnia — rzekoma kradzież — VI, 31
- «Krwawa środa» — napady Organizacji Bojowej PPS. w 1906 r. — II, 263; III, 19, 32
- Krwawe zajęcia — I, 191—195, 274
- Krynicki Stanisław, oficer Legionów — śmierć — IV, 379, 380
- Krytyka historyczna — III, 83
- Kryzys boju — III, 77—81
- Kryzys państwa — IX, 269
- «Kto z czego żyje», broszura — II, 172
- Kucharski Władysław, Minister Skarbu — IX, 145
- Kukiel Marian
- memoriał z 1912 r. — III, 156—158
 - autor rozprawy «Pierwsza wytyczna operacji warszawskiej» — VIII, 200—241, 243, 244
- Kukle — bitwa — IV, 45
- Kula — śpiew kuli — VIII, 133
- Kuliński, gen. — list w sprawie opinii Piłsudskiego o austriackim sztabie generalnym — VIII, 298—300
- Kultura — VIII, 47
- polityczna polska — IV, 103—105
- Kunitzer — zamach na jego pałac — I, 126—133
- Kuratorowie trzeźwości — I, 259, 260, 268—271, 281
- «Kurier Poranny», dziennik — III, 188; V, 50
- «Kurier Poznański», dziennik — VIII, 95—97, 115
- «Kurier Robotniczy», czasopismo — I, 137

- «Kurierek Zakordonowy i Za- Kurs ugodowy na Litwie —
 graniczny», czasopismo — *patrz* Litwa
 II, 230 Kurs ugodowy w Królestwie —
Kurlandia — wojska niemieckie II, 247
 w Kurlandii — V, 146, 147 Kwalifikacje służby wojsko-
Kuropatkin, wódz — VI, 102, wej — VIII, 299
 118, 119, 191—195; VII, 23; Kwiatek Józef, działacz PPS. —
 VIII, 319, 320 IX, 204, 205
-

L

- Lachor Jan, legionista — IV, 30
- Ladysmith — bitwa — III, 78, 79
- Langiewicz Marian — dyktatura — IV, 249, 361, 362
- Laojan — bitwa — III, 79, 81; VI, 191, 193—195
- Las— przeszkoda strategiczna— VI, 105
- Laski — bitwa — IV, 23, 252, 256; VIII, 35
- Legalizm — IX, 13
- Legay, gen. — IV, 397, 398
- Legenda o Kościuszcze — VIII, 206
- Legendy — VI, 69
- historyczne — VIII, 206
- powstania styczniowego — VI, 148—151, 153
- Legion Wschodni — IX, 296
- Legion Zachodni — IX, 296
- Legiony Polskie — IV, 10—13, 21, 35, 40, 47, 91, 93—97, 99, 109, 114, 117—119, 123, 124, 128, 132—135, 141—143, 154, 155, 162, 174, 195, 202, 203, 207, 209, 216—226, 229—232, 234, 235, 238—240, 304, 355, 356, 360, 361, 373, 375; V, 30—32, 65, 66, 92, 100, 101, 116, 135, 225, 262, 263, 265, 269; VI, 60—78, 197—201, 204, 205; VIII, 7, 30, 33—36, 39—43, 113, 121, 128, 129, 188, 196—208; IX, 40—47, 50, 51, 79—85, 89—92, 122—125, 128, 184, 185, 304, 330, 331
- historia — IX, 184, 185
- fałszowanie historii — VIII, 207, 208
- Komenda — *patrz* Komenda Legionów
- przysięga w roku 1914 — IV, 216; IX, 296, 298, 299
- dymisje w 1916 r. — IV, 87
- kryzys przysięgowy w roku 1917 — VIII, 36, 40; IX, 305, 306
- a Piłsudski — IV, 87
- «Legiony zrobiły swoje», ulotka — IV, 42
- Legionistów zjazdu 6 sierpnia— IX, 78, 121, 122
- Lekarska pomoc fabryczna — I, 78, 121, 122
- Lekarze a dzieci — IX, 174, 175
- Lenin — V, 90
- Leo Juliusz, prezes Koła Polskiego — IV, 189; IX, 289, 293, 295, 296
- «Lewica» (w znaczeniu ugrupowania stronnictw politycznych) — IX, 23, 24

- Liberali rosyjscy — *patrz* Rosja
 Liberalizm — I, 102—104
 — rosyjski — *patrz* Rosja
 — rosyjski a Polska — *patrz*
 Rosja a Polska
 Liberum veto — IX, 106
 Liceum Krzemienieckie — V,
 159, 160
 Lieberman Herman
 — poseł do parlamentu austria-
 ckiego — prace w Komisji
 wojskowej — IX, 283, 284
 — poseł do Sejmu — IX, 151,
 220
 Liga Narodów — IX, 103, 104
 Limanowa — bitwa — IV, 305—
 354
 5 listopad 1916 r. — akt — IV,
 86, 87, 162, 190—193, 196, 197,
 200, 201, 205, 228, 240; V,
 272; VI, 206, 207
 11 listopada — IX, 51, 52
 Literatura — I, 158; II, 210, 211,
 291; VIII, 174
 — wojskowa — VIII, 142, 143,
 150
 Litewska Socjalno Demokraty-
 czna Partia — I, 202, 239;
 II, 218—222, 243, 244
 Litewsko-Białoruska Dywizja—
 V, 232—235
 Litwa (historyczna) — II, 221,
 222, 250, 252, 253, 255
 — dzieje — V, 227, 237—239
 — powstanie 1863 r. — I, 62;
 II, 18; V, 239
 — po roku 1863 — I, 29, 37—39;
 II, 33—40, 225
 — biurokracja rosyjska — I,
 35; II, 19, 22, 23
 — korupcja biurokracji rosyj-
 skiej — I, 45—51, 54—56
 — policja rosyjska — I, 35
 — ucisk rosyjski — I, 18—21,
 22—25; II, 34, 36—37; V, 106,
 107
 — gwałty rosyjskie — I, 46
 — rabunek rządu rosyjskiego—
 II, 18, 19
 — wyzysk podatkowy — I, 155,
 156
 — rusyfikacja — I, 46—49; II,
 18, 35
 — kolonizacja rosyjska — I, 24
 — szkolnictwo rosyjskie — I,
 36, 42, 48—50
 — kościelna polityka rosyj-
 ska — I, 36
 — prawosławie — I, 41, 45—49;
 II, 36
 — prześladowania Kościoła ka-
 tolickiego — I, 45—49, 51—
 54; II, 36
 — samorząd ziemski — II, 214
 — kurs ugodowy — II, 214, 215,
 217, 218
 — ugodowcy — I, 27, 40, 56, 57,
 74, 75; II, 26, 27, 39, 40, 215,
 218
 — narodowościowe stosunki —
 II, 20, 22, 23
 — kler katolicki — I, 59
 — klasy posiadające — II, 25—
 27
 — szlachta polska — II, 20,
 26, 27, 39

- szowinizm polski — II, 24, 25
- kapitalizm — II, 17—19
- przemysł — II, 40, 41
- pozytywiści — I, 40
- burłacy — I, 24
- prześladowanie chłopów — II, 37
- prześladowanie języka litewskiego — II, 36
- wydawnictwa w języku litewskim — II, 214—216
- świadomość klas pracujących — II, 19, 20
- ruch rewolucyjny — I, 49; II, 37—39
- agitacja rewolucyjna — I, 41, 49—51
- agitacja rewolucyjna wśród chłopów — I, 41
- rzemieślnicy — II, 41—45
- robotniczy ruch socjalistyczny — II, 19—22, 215—217
- ruch socjalistyczny — II, 218—221, 225
- socjalistyczne prądy — II, 45, 48, 49
- socjalistyczna agitacja — I, 61—63, 66—68
- socjalistyczny ruch żydowski — II, 217, 224, 225
- socjaliści polscy a żydowscy — I, 66—68
- Żydzi — II, 35, 38, 39
- żydowska sprawa — I, 25, 26, 28—33, 61—68; II, 223—227
- ustępstwa dla Żydów — II, 215
- żydowski ruch socjalistyczny — II, 217, 224, 225
- niemiecka armia na Litwie w 1919 r. — V, 110
- sprawa litewska w 1919 r. — V, 73, 75—85, 88, 227—229
- litewsko-polskie pertraktacje w roku 1919 — V, 83—85
- a Polska — II, 21, 22
- Litwa (kowieńska) — V, 42, 169, 173, 239, 240
- emigranci polityczni — IX, 100, 101
- przewrót grudniowy 1926 r. — IX, 63—65
- a Polska — IX, 64, 98—100, 102
- Lloyd George — antypolskie wystąpienia w r. 1919/20 — VIII, 210; IX, 242, 243
- Locarno — umowy — VIII, 291, 293
- Los — III, 269
- Lubelski Rząd — V, 15, 136, 137; VIII, 100—103, 106, 108, 114; IX, 311, 312
- Lublin — ruch robotniczy — I, 186
- wkroczenie Legionów w 1915 r. — VIII, 201
- a Legiony — V, 135
- werbunek w 1915 r. — IV, 98
- jako stolica — V, 136, 137
- Lud polski — II, 191; IV, 8, 9; V, 58, 59, 131; *patrz także* Chłopi i Robotnicy

- Ludendorff — V, 110 — kolebka polskiego ruchu woj-
 — wódz — VIII, 160, 161 skowego — IV, 25
 Ludowcy w Galicji — *patrz Ga-* — obrona — V, 23, 24, 27—30,
 licja 43, 122, 179, 211, 213, 225;
 Ludzkości dzieje — IX, 74 VI, 13, 84—98, 103, 104
 Luzy budżetowe — IX, 188, 245 — odsiecz — V, 23, 24, 27—30;
 Lwów — miasto — V, 178 VIII, 121

Ł

- Łączność — III, 177, 178 Łotysze — II, 243
 Łempicki Michał, polityk — IV, Łowczówek — bitwa — IV, 24,
 194, 195 25
 Łomżyńskie — IV, 96 Łódź — V, 174
 Łotwa — II, 250, 252, 255 — ruch robotniczy — I, 181, 182
 — armia łotewska — V, 146 — w roku 1905 — III, 12
 — ruch socjalistyczny — I, 201 Łukaszewicz Józef, przyrodnik,
 — sprawa łotewska w 1919 r.— więzień — VIII, 182
-

M

- «Magdeburger Zeitung» — VIII, 110
- 1 Maj — święto robotnicze — I, 76, 77, 142—146, 164—167; II, 204, 205
- 1897 r. — I, 164—167
- 1898 r. — I, 222, 223
- 1899 r. — I, 256
- 1906 r. — II, 263
- Majowy przewrót — IX, 10—19, 31, 256
- Malarstwo a Legiony — VI, 69
- Malczewski, gen., Minister Spraw Wojskowych — IX, 18
- Malinowski Aleksander, członek C. K. R. PPS. — V, 142—145
- Małżeństwo — V, 278; VIII, 177
- Manewr strategiczny — VII, 29, 68, 69, 165
- Manifestacja zbrojna — III, 17, 18
- Manifestacje — III, 14, 15
- jako środek walki rewolucyjnej — I, 276—279
- publiczne — I, 257—259
- 1904 r. — III, 26
- Marasesti — bitwa — VI, 23
- Marcinkowice — bitwa — IV, 18—20, 332—348; VIII, 169
- Markgrafski — program wobec Polski — I, 218
- Marna — bitwa w 1914 r. — V, 191; VII, 112, 113; VIII, 161, 162
- Marsz — III, 287
- ubezpieczony — IV, 363—365
- Marszałek Sejmu — IX, 190, 199
- Marx Karol, myśliciel — VII, 151
- Maszyny — III, 288, 289
- Matka — IX, 120
- Matuszewski Ignacy, kierownik Ministerstwa Skarbu — IX, 247, 248
- exposé 20 września 1929 r. — IX, 187
- Mąż stanu — VIII, 305
- Michalski Jerzy, Minister Skarbu w 1921/22 r. — VI, 39, 40, 128; IX, 55, 60
- Mickiewicz Adam — V, 238, 239
- pomnik w Krakowie — I, 232—234
- pomnik w Warszawie — I, 230, 235, 236, 240—255
- Miejski element w wojsku — IX, 326, 327
- Mierosławski, wódz 1863 r. — VI, 157, 158, 160
- Mieszczanstwo polskie — I, 289, 290; *patrz także* Klasy posiadające

- Mieszczerski — ideologia — I, 19
- Międzynarodowa solidarność — I, 144, 146, 147
- Międzynarodowe położenie Polski — VIII, 290, 291, 293, 294
- Międzynarodowy Kongres Robotników w Londynie w 1896 r. — I, 147—150, 153, 154
- Międzynarodowy socjalizm — I, 80
- II Międzynarodówka — I, 147
- Mikołaj I — VIII, 54
- Mikołaj II — I, 150—153
- podróż do Polski w 1896 r. — I, 151
- podróż za granicę — I, 151—153
- podróż do Warszawy w 1897 r. — I, 177—179
- pobyt w Warszawie — II, 245, 247
- a sprawa polska — I, 215, 216
- Milicja — III, 33
- Militaryzm — VIII, 292
- pokojowy — III, 23
- zarzut stawiany Polsce — VIII, 290, 291, 293, 294
- Milko Władysław, kapitan Legionów — IV, 23
- Milkowski-Jeż Teodor Tomasz, pisarz, działacz 1863 r. — VIII, 60
- Miłość ojczyzny — II, 27; V, 153; *patrz także* Patriotyzm
- «Miły» (słowo) — IX, 120, 121
- Minister Spraw Wojskowych — VIII, 193, 328, 329; IX, 38
- Ministerstwo Skarbu — IX, 246—249
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych — IX, 68
- Ministerstwo Spraw Wojskowych — IX, 68
- budżet na 1927 r. — IX, 54—56
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych — VI, 45, 47
- w roku 1919 — V, 87
- Ministrowie — V, 288, 289, 294; IX, 28, 29, 114, 115
- Minkiewicz Henryk, gen. — zwolnienie ze stanowiska dowódcy K. O. P. — IX, 156, 157
- Mińsk
- zdobycie w 1919 r. — V, 212, 213
- rokowania pokojowe w 1920 r. — VII, 113, 152, 153
- Mińska ziemia — V, 106, 107
- Młodoturcy — III, 280
- Młodzież — IX, 165
- akademicka — I, 186—188; IX, 165
- akademicka rosyjska — *patrz* Rosja
- Młynarski Feliks, «Brzoza», propagator idei tajnego Państwa Polskiego — IV, 243
- Mobilizacja — III, 18, 97, 162—165; VI, 10, 63, 64; VIII, 317, 318
- ochotnicza w r. 1918/19 — VI, 90, 91
- Mobilizacyjne przygotowania — III, 6, 7,

- Mobilizacyjny plan Z. W. C. z 1912 r. — III, 175—179
- «Moje Pierwsze Boje», książka J. Piłsudskiego — VIII, 151, 152, 170, 171; IX, 128
- Moltke Helmuth, wódz — VIII, 256, 267
- Monarcha — VIII, 124, 126, 256, 322, 323
- Monarchia — VI, 187—189; VIII, 9, 10, 14
- Monarchiści niemieccy — V, 110
- Moraczewski Jędrzej
— poseł do parlamentu austriackiego — IX, 298
— oficer Legionów — IX, 301
— tworzenie rządu — listopad 1918 r. — IX, 314, 315
— rząd — V, 61, 205
— minister w gabinecie Skrzyńskiego — VIII, 279, 280
- «Morale» — I, 259; III, 7—9, 22, 270—277, 280, 292—294
— rewolucyjne — II, 267—270; III, 149—154
— społeczeństwa — VI, 16, 17
— społeczeństwa a zwycięstwo w wojnie — VIII, 318—320
— wojsk — III, 21
— a technika rewolucyjna — III, 95, 96, 112, 113
- Moralna a fizyczna siła — II, 293—296
- Moralność publicznego życia — IX, 22, 25, 26, 29—31, 33
- Moralny interes wojska — VIII, 335
— polskiego — VIII, 247
- Moskalofilstwo — II, 298; III, 183—185, 187; IV, 169
- Moskwa
— pożar w 1812 r. — VIII, 131
— PPS-owa organizacja młodzieży — I, 187, 188
- Mosty n. Niemnem — zdobycie — VI, 105
- Mościcki Ignacy, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej — IX, 35, 36
- Mozyrz — zdobycie w r. 1920 — V, 212, 213
- Muchanow, kurator okręgu szkolnego w Królestwie Polskim — dymisja — VIII, 73, 74
- Mukden — bitwa — V, 118, 119
- Murawiew, gen. gub. wileński w 1863 r. — VIII, 68
— kariera — I, 228, 229
— okrucieństwa — I, 228, 229, 234, 235
— pomnik w Wilnie — I, 18, 227—229, 230, 234, 235, 237—239, 247
- Muszyński Kazimierz, sanitariusz — IV, 30
- Myślowa aberacja — IX, 228, 229, 233, 234

N

- Nacjonalizm rosyjski — *patrz* Rosja
- Naczelne Dowództwo — VIII, 216, 255—257, 279
- Polskie w r. 1919/20 — VIII, 216, 217
- Naczelne władze wojskowe — IX, 37—39
- ustawa francuska — VI, 210; VIII, 192
- projekt ustawy — VI, 209—211; VIII, 45, 46, 122—127, 191, 192, 209, 252, 254, 257, 260, 261, 264, 277, 279—281, 286, 288, 294—297, 323, 325, 329; *patrz także* Najwyższe Władze Wojskowe
- Naczelny Komitet Narodowy — IV, 10, 21, 36, 51, 187, 188, 216, 219, 220, 228, 252, 356, 360, 361, 373; VI, 199—202, 204, 205; IX, 292—303, 305, 316
- Departament Wojskowy — IV, 53, 54, 146
- Naczelny Polski Komitet Wojskowy — V, 220, 221
- Naczelny wódz — *patrz* Wódz naczelny
- «Naczpól» — *patrz* Naczelny Polski Komitet Wojskowy
- Nagy, gen. — IV, 311
- Najemna praca — I, 155
- Najwyższe Władze Wojskowe—dekret z 7 stycznia 1921 r. — IX, 39
- Napady demonstracyjne — III, 19, 20
- Napoleon — IV, 104; V, 99, 144, 163, 207—208; VIII, 52; IX, 127
- myśliciel — IX, 45
- wódz — VI, 106, 116, 118, 171, 190; VII, 69; VIII, 153
- strategia — III, 132
- sztab — VIII, 256
- kampania hiszpańska — VI, 170, 171
- Napoleon III — VIII, 52, 54, 81
- Napoleońscy żołnierze — VI, 76
- «Naprzód», czasopismo — II, 135, 244, 269
- Narodna Wola — I, 90, 98, 134, 206—208; II, 124, 125
- «Narodniczystwo» — VIII, 80
- Narodowa Demokracja — I, 248, 249, 255; II, 127, 231, 242, 254; III, 27, 182, 186, 251; V, 82, 83; VI, 95—98; IX, 313
- tajne druki — II, 64, 67
- w czasie wojny — IV, 166, 188, 189
- Narodowa samodzielność — IV, 52

- Narodowa wojna — *patrz* Wojna narodowa
- Narodowe przedstawicielstwo — V, 204; *patrz także* Parlamentaryzm
- Narodowości w Rosji — *patrz* Rosja
- Narodowościowa sprawa — I, 147—150; III, 160; V, 147, 155
- Narodowościowe stosunki na Litwie — *patrz* Litwa
- Naród — II, 211
- a państwo — VIII, 87, 88
- rosyjski wobec Polski — *patrz* Rosja
- Narutowicz Gabriel, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej — VI, 6—8, 33, 34, 36—59, 134; IX, 113
- zabójstwo — IX, 14, 15, 24
- Natanson, publicysta rosyjski — VIII, 74
- Nauczyciele — IX, 166, 173
- szkół powszechnych — VI, 142
- Nazwisko — V, 256
- «Nerwy» — IV, 307, 308, 318, 338
- na wojnie — IV, 365, 370—372
- Niemcy — III, 278
- rząd cesarski — V, 13
- monarchiści — V, 110
- socjalizm — III, 143
- socjaldemokracja — II, 285, 286
- wpływ na umysłowość europejską — III, 143
- armia — V, 98, 99
- żołnierz — VI, 77
- więzienia — VIII, 185, 186
- armia niemiecka w Polsce w 1914 r. — VIII, 38, 39
- przyczyna klęski w 1918 r. — VIII, 319
- Rada Żołnierska Niemiecka w Warszawie — V, 13, 14, 18; IX, 309, 310
- żołnierze niemieccy w Warszawie — listopad 1918 r. — V, 13, 14, 17, 18
- armia niemiecka w Kurlandii — V, 146, 147
- armia niemiecka na Litwie w 1919 r. — V, 110
- po wojnie światowej — V, 108, 170
- w roku 1918/19 — V, 85, 86, 88, 123
- w roku 1920 — VII, 112
- a Bolszewicy — V, 59, 110
- a Litwa Kowieńska — V, 169
- a Polska — IV, 107, 108, 169, 172, 191, 192, 197, 373; V, 59, 146, 170, 268; VI, 201, 202, 204, 205; IX, 106
- a Legiony — IX, 304
- Niemcy mieszkający w Polsce — V, 155, 274
- Niemen, rzeka — V, 222; VIII, 194, 195
- bitwa w 1920 r. — *patrz* Wojna polsko - rosyjska w 1919/20 r.
- Niemeńska równina — VIII, 194, 195
- Nienawiść — VI, 134
- Niepodległość Polski — I, 80, 115, 121, 135, 148—150, 172, 195, 201, 209, 242, 243, 289—

- Niepodległość Polski (*ciąg dalszy*)
 291; II, 21, 52, 53, 220, 223, 272; III, 28, 250, 251; IV, 86
 — argumenty ekonomiczne — I, 67
 — idea wojskowego przygotowania walki o niepodległość — III, 251
 — data odzyskania — VIII, 91, 92, 104, 105
 — notyfikacja — V, 20
 — a ruch robotniczy Polski — I, 102
 — a interesy robotników polskich — I, 74, 105, 106
 — a Żydzi — I, 67
 — a ludy rosyjskie — I, 100
 Niepodległościowe ruchy polskie — ich znaczenie dla Europy — I, 93
 Nierealne plany — IX, 130
 Niespodzianka — element strategiczny — VI, 106
 Niewiadomski Eligiusz, zabójca Prezydenta Narutowicza — VI, 6
 Niewola — I, 154—158; IV, 21
 — narodowa — I, 155
 — polska — V, 217, 230, 231; VI, 16, 43, 50, 52, 136; VII, 97, 146, 147; VIII, 117, 119, 270, 271, 314; IX, 42, 43, 45—47, 75, 329
 Niewolniczość w Rosji — *patrz* Rosja
 Nivelles, wódz — VI, 117, 118
 Notyfikacja niepodległości polskiej — V, 20
 «Nowa Reforma», dziennik — IV, 189
 Nowatorstwo — VI, 61, 62
 Nowy Korczyn — bitwa — IV, 357, 378—402; VIII, 169
 Nowy Rok 1919 — V, 47
-

O

- Obchody patriotyczne — III, 189, 190 — okres dziejów Polski — VIII, 266, 267
- Oblężenie miasta — V, 179
- Obliczalność walki fizycznej — III, 14, 15
- Obrona granic państwa — VI, 14
- Ochotnicy do Wojska Polskiego — listopad 1918 r. — V, 26
- Ochotnicza mobilizacja w roku 1918/19 — VI, 90, 91
- Ochotnicze oddziały — V, 164
- Ochotnicze wojsko — IV, 217, 218, 220, 228
- Ochotniczy żołnierz — IV, 13, 14, 355, 356
- Ochrona — I, 79
- Ochrona godności robotniczej — I, 43—45
- Ochrona pracy — II, 42—44
- Ochrona tyłów — III, 20—22, 39
- Odczyt — VI, 148
- Odpowiedzialność — IV, 168; VI, 14
- Odpowiedzialności poczucie — IX, 253
- Odrodzenie — epoka — VIII, 266
- Odrodzenie duszy polskiej — VIII, 249, 250
- Odwaga metod pracy — IX, 44—47
- Odwaga myśli — IX, 44—47
- Odwrót — *patrz także* Defensywa — Legionów Polskich spod Dębłina — VI, 68 — rosyjskich wojsk z Polski — lato 1915 r. — VIII, 130—137 — nad Stochód — IV, 67—80
- Ofensywa — III, 281, 282, 289—293; V, 191; VIII, 22, 260 — rosyjska w 1917 r. — VIII, 320
- Oficerowie — III, 16, 280, 281, 287; VIII, 143, 165; IX, 61 — obowiązki — IV, 318 — rezerwy — IX, 71, 164, 165 — a żołnierze — V, 162, 163
- Oficerska kasta — V, 99
- Ogień (w znaczeniu wojskowym) — III, 288—294
- «Ojciec Szymon», broszura — I, 41, 182; II, 96, 99, 192
- Okopowa wojna — VII, 26, 29, 67—69, 74—76, 160, 161, 163

- Oktrojowanie — IX, 105
- Okupanci w Polsce w czasie wojny — IV, 92—94, 100—102, 153—155, 163; VI, 201, 202, 204; IX, 79, 80, 305
- Opatowiec — bitwa — IV, 357, 393—395; VI, 66, 67; VIII, 169
- Operacje wojenne — VI, 102
- Opinia publiczna — II, 263, 264
- a wojsko — V, 27—29
- w Polsce — VI, 132—135
- Optymiści i pesymiści — III, 75
- Ordynacja wyborcza — IX, 225, 226
- 1922 r. — VI, 99, 100
- Oreżna tradycja Polski — IV, 83—85, 91, 93, 106
- Organiczna praca — IV, 367
- «Organiczne wcielenie» (Polski do Rosji) — VIII, 72
- Organizacja — V, 117; IX, 173
- armii — III, 270—273, 277—282
- Bojowa PPS. — *patrz* Polska Partia Socjalistyczna
- społeczna — I, 106
- Organizacje robotnicze w Rosji — *patrz* Rosja
- «Orientacje» z czasów wojny światowej — V, 120, 121; VIII, 117, 118
- Ormianie — II, 151, 252
- Orzeł Polski — VII, 148
- Orzewski, gen. gubernator wileński — I, 18, 19, 24, 25, 46
- Osadnicy — V, 176
- «Ostrowiecka Republika» — III, 11, 28, 152
- Oszczercostwa — VI, 79—82
- «Oświata» — akcja żandarmerii rosyjskiej i ugodowców polskich — I, 141, 165, 231, 232, 271, 279—282
- czasopismo — II, 65
- Oświata ludowa w Polsce — I, 211—214, 259, 260
- Oyama, wódz — VI, 118, 119
- Ożarów — spalenie przez wojska rosyjskie w 1915 r. — VIII, 134

P

- Pabianice — ruch robotniczy — I, 182, 183
- Pacyfizm — VIII, 312, 313
- Paderewski Ignacy — V, 74
— rząd — V, 61
- «Pamiętka majowa 1896 r.» — I, 146, 147
- Panika — VI, 16
- Państwa Centralne wobec Polski — IV, 107, 108, 167, 168, 172, 181, 197, 199; *patrz także* Okupanci
- Państwo — VIII, 333; IX, 9
— tworzenie — IV, 161
— rozdział władz naczelnych — IX, 259, 262—269
— kryzysy — IX, 269
— potęga techniki — III, 142, 143
— w czasie wojny — VIII, 138, 139
— a naród — VIII, 87, 88
- Państwowa komisja wyborcza — IX, 225, 226
- Państwowa korespondencja dygnitarzy — IX, 156, 157
- Państwowa praca polska — VI, 44
— technika — IX, 36, 155, 164, 244
— po roku 1926 — IX, 214
- «Państwowotwórcze gadanie» — IV, 161
- Państwowotwórcze zdolności polskie — IV, 103—105
- Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego — IX, 163, 164
- Pańszczyzna — I, 155
- «Parasol», odznaka — IV, 47, 48
- Parlamentarna odpowiedzialność rządu — VIII, 328; IX, 219
- Parlamentaryzm — I, 122, 123, 172; VI, 100; VIII, 330, 331; IX, 24, 27, 28, 32, 117, 118, 132, 133, 218, 235, 243, 244, 249—252, 254, 263; *patrz także* Przedstawicielstwo narodowe
— a prawo budżetowania — I, 112, 123
— polski — VIII, 330, 331; IX, 106, 237
- Partie — I, 257—259; IX, 223, 225, 252
— socjalistyczne — I, 107; II, 187
- Partyjna samowola — V, 182
- Partyjne interesy — V, 46
- Partijnictwo — VIII, 335, 336; IX, 11, 22, 24, 25, 31, 88, 89, 252—257
- Partyzancka wojna — *patrz* Wojna partyzancka

- Paryż a Polacy — V, 188
 Pasywiści — IV, 163, 168; V, 271, 272; VI, 206, 207
 Paskiewicz, gen. — pochod za Wisłę w 1831 r. — VII, 112
 Patek Stanisław — nominacja na posła w Paryżu — V, 86
 Patriotyczne obchody — III, 189, 190
 Patriotyzm — I, 38, 148; II, 23—26
 — polski — I, 242, 243, 244
 — a socjalizm — I, 38
 Patrole wywiadowcze — III, 286
 X Pawilon — I, 175—177
 Pedagogia — IX, 169
 Pedagogiczne zdolności — IX, 61
 Pełnomocnictwa dla rządu — IX, 106, 107
 Perl Feliks, redaktor tajnego «Robotnika» — IX, 203
 Personalne stosunki — wpływ na dzieje — VI, 169—172, 176
 Pesymizm i optymizm — III, 75
 Petain, marszałek — V, 190
 Petersburg — PPS-owa organizacja młodzieży — I, 187
 Piechota — IX, 60
 «Piechur», stowarzyszenie sportowo gimnastyczne — IV, 242, 243
 Pieniądz na wojnie — VIII, 317
 «Pierdołka», zabawka — IX, 182
 «Pierwsza wytyczna operacji warszawskiej», rozprawa gen. Kukiela — VIII, 220—239
 Pierwotny człowiek — I, 154
 Piętrzyński, dr, lekarz legionowy — IV, 384, 387
 «Pietersburgskija Wiedomości» — I, 165
 «Piękna Helena», operetka — IX, 191, 182
 Piłka nożna — IX, 328, 329
 Piłsudska Jadwiga — IX, 13, 174
 Piłsudska Wanda — IX, 13, 174
 Piłsudski Bronisław — I, 17, 37—39; III, 76
 Piłsudski Jan, referent projektu rewizji Konstytucji w 1929 r. — IX, 259
 Piłsudski Józef
 — cel życiowej walki — IX, 9
 — rola w Polsce — IX, 183, 254
 — Litwin — IV, 315, 316
 — polityk — V, 62
 — metody walki — IV, 192
 — demokrata — V, 247; VIII, 14, 16; IX, 31, 32
 — socjalistyczne przekonania — II, 45
 — rewolucyjność — II, 48
 — obserwator zjawisk rewolucyjnych — II, 56
 — mówca — IX, 71, 116, 117
 — psycholog — VIII, 183
 — wychowawca — V, 224, 225
 — pedagog — IX, 61
 — wiara w odrodzenie duszy polskiej — VIII, 249, 250
 — romantyzm — II, 48; IV, 21
 — cynizm — IV, 192
 — popularność — IV, 221
 — oznaki czci mu oddawane — IV, 49
 — wódz — II, 299, 300; IX, 216
 — a szafarstwo krwi wodza — VIII, 163, 164, 169

- a wojna — V, 76, 103, 134, 135
- nowator wychowania żołnierza — V, 98
- żołnierz — IV, 88, 89; V, 206; VIII, 14, 16
- symbol żołnierza polskiego — IV, 50
- honor — IX, 212
- nieumiejętność popełniania brudnych uczynków — IX, 225
- wola — V, 222
- nerwy — V, 94
- charakter — VIII, 14; IX, 276, 277
- siła charakteru — IX, 269
- szczęście — V, 222; VI, 6; VIII, 176
- pokora — VII, 113
- sposób myślenia — IX, 264
- metoda pracy — III, 147, 148; IV, 104, 108, 109; VI, 8; VIII, 175; IX, 26, 118, 119, 218
- lektura — II, 49—53
- czytanie prac historycznych — VIII, 220, 221
- styl w działaniu — VIII, 109, 112, 113, 118
- podejmowanie decyzji — VIII, 118; IX, 269
- samotność — IX, 291, 292
- pamięć — IX, 307
- pamięć o swym życiu — IX, 275, 276
- wspomnienia wojenne — VIII, 289, 290
- wspomnienia o Grzybowie — IX, 200
- szachista — VIII, 180 181
- piórowstręt — III, 147
- podróżowanie — IX, 104
- opanowanie języka niemieckiego — III, 159
- czytanie map — IV, 380, 381
- pasjanse — VI, 119
- sprawy pieniężne — VI, 141, 211
- historii sąd o nim — VI, 121, 135, 139; IX, 275
- legenda — VIII, 206—208
- legendy o jego życiu — IX, 275—277
- a biografie o nim pisane — IX, 276—278
- biografia — IX, 275
- oszczerstwa nań rzucane — VI, 30—33, 56, 80—82, 127, 129—135; VIII, 309
- oskarżenie o germanofilizm — VIII, 100
- zarzuty wojowniczości — VIII, 289—292, 301
- zarzut egotyzmu — VIII, 109, 110
- w Zułowie — IX, 234, 235
- dzieciństwo — II, 46, 47, 58; V, 134, 198, 199; VI, 37; VII, 148; VIII, 23; IX, 213
- czasy szkolne — VIII, 51
- w gimnazjum — IX, 120, 169, 170, 173, 174
- korepetytor w gimnazjum — IX, 152
- młodość — II, 299; V, 290; IX, 119, 120, 191
- studia uniwersyteckie — I, 9, 10; II, 50, 51

- Piłsudski Józef (*ciąg dalszy*)
- pobyt w więzieniach — VIII, 176—187
 - w Petropawłowskiej twierdzy w 1887 r. — VIII, 181
 - studium języka angielskiego — VIII, 180
 - w drodze na Sybir — VIII, 71
 - w Irkucku w 1887 r. — III, 65—74
 - w Kireńsku — III, 74
 - zesłanie na Sybir — I, 16, 17
 - pobyt na Syberii — II, 52, 53, 258, 291, 292; IX, 41, 42, 46
 - powrót z wygnania — II, 72—75
 - po powrocie z Syberii — V, 202
 - pobyt na Litwie po powrocie z Syberii — II, 261, 262
 - członek Polskiej Partii Socjalistycznej — II, 57; V, 66
 - przekraczanie nielegalne granicy — II, 75, 76
 - przekradanie się przez granicę z Sulkwiczem — IV, 300
 - przewożenie bibuły — II, 120
 - w drukarni «Robotnika» — II, 129—140, 143
 - redaktor «Robotnika» — II, 192, 193
 - w Anglii — VIII, 305
 - pobyt w Łodzi — II, 192, 204
 - pobyt w Warszawie — styczeń 1900 r. — II, 167—169
 - aresztowanie w 1900 r. — II, 66, 128, 131, 134, 147
 - w X Pawilonie — II, 212, 213, 258—262; VIII, 179, 180
 - w Szpitalu Mikołaja Cudotwórcy w Petersburgu — IX, 234
 - w roku 1901 — IX, 278
 - studia nad powstaniem styczniowym — III, 147; VIII, 84, 127, 128; IX, 204
 - wiadomość o wybuchu wojny rosyjsko-japońskiej — IX, 201—203
 - w chwili wybuchu wojny rosyjsko-japońskiej — VIII, 305, 306
 - w Petersburgu w 1904 r. — II, 240, 241; IX, 203, 204
 - w Warszawie w 1904 r. — II, 240; IX, 204
 - wobec nastrojów w Królestwie w 1904 r. — II, 239
 - reorganizuje PPS. w 1904 r. — II, 240, 242, 243
 - wyjazd do Japonii w 1904 r. — IX, 279
 - pobyt w Japonii — IX, 279, 280
 - rola w czasie rewolucji 1905 r. — IX, 280
 - w Krakowie w 1904 r. — IX, 204, 205
 - rola w demonstracji Grzybowskiej w 1904 r. — IX, 200, 201, 204—206
 - w Siedlcach w czasie wojny rosyjsko-japońskiej — VI, 165, 166
 - w Organizacji Bojowej PPS. — IX, 282

- studia wojskowe — III, 76, 77, 171; IV, 217; VI, 22; VIII, 141—143, 150, 156, 168, 265, 311, 312
- studia nad wojną rosyjsko-japońską — IX, 283
- wyjazdy do Warszawy w 1907 r. — II, 286
- pobyt w kraju w 1907 r. — II, 282—287
- propaganda myśli militarnej w 1907 r. — II, 286
- akcja bezdańska w 1907/8 r. — II, 286, 298—300
- likwidacja pieniędzy bezdańskich — IX, 281
- w Wilnie jako konspirator, czerwiec 1908 r. — IX, 131
- a Związek Walki Czynnej — IX, 281
- pobyt w Abbazji w 1909 r. — III, 74—77
- «Zadania praktyczne rewolucji w Zaborze Rosyjskim» — III, 76
- układy ze sztabem austriackim — IV, 215, 251, 360, 361; VI, 198—200, 205; IX, 281, 282, 284—286, 288, 289, 294, 296, 297
- plany w razie wybuchu wojny europejskiej — III, 172—174
- rola w okresie bezpośrednio wojnę poprzedzającym — IX, 281
- odczyty o wojskowości w Galicji przed wojną — VIII, 140, 141
- wykłady w Strzelcu — IV, 271
- pomoc dla posła Liebermana w Galicji — IX, 284
- w roku 1912/13 — IX, 284—286
- w roku 1912 — III, 147, 148, 155—158
- w roku 1913 — III, 179—181
- w Paryżu w roku 1913 — V, 184
- w roku 1914 — III, 295, 296; VIII, 33—35
- w Genewie w 1914 r. — VIII, 13
- w przededniu wojny 1914 r. — V, 265—269
- rola w czasie wojny światowej — IV, 36, 209, 213, 216, 218, 220—222, 236; IX, 184, 275, 276, 305, 306
- a wojna światowa — VI, 202, 203
- gra o Polskę w wojnie światowej — V, 221
- a stronnictwa po 1914 r. — IV, 227
- początek wojny 1914 r. — VIII, 316, 317
- w sierpniu 1914 r. — VIII, 168, 188; IX, 287—299
- 6 sierpnia 1914 r. — IV, 354—356
- a 6 sierpnia — V, 261
- a państwa centralne — V, 66
- stosunek do Austriaków w r. 1914 — IV, 12, 13
- a Naczelną Komendą Austriacką — IV, 220, 221, 225

- Piłsudski Józef (*ciąg dalszy*)
- stosunek do Niemców w 1914 r. — IV, 12
 - a Polacy w armii austriackiej — VI, 197—199
 - pierwszy marsz do Kielc — VI, 64, 65
 - w Jędrzejowie — IX, 40
 - w Księżu Wielkim — VI, 167; IX, 41
 - w Kielcach — V, 223—225
 - pod Chęcunami — IV, 371, 372
 - w Chęcinach — IX, 40
 - w Miechowie — VI, 63 64
 - na posiedzeniu Koła Polskiego — VI, 199
 - konferencja u dr Leo — IX, 288—291
 - w Krakowie u gen. Baczyńskiego — IX, 295
 - a Naczelny Komitet Narodowy — IV, 220, 221; IX, 293, 294, 296—301
 - a Komenda Legionów — VI, 205
 - a Legiony — IV, 87—89, 109, 208, 209, 213, 218, 235, 236, 251, 257, 305, 317, 356; V, 30—32, 80
 - Komendant I Brygady — VI, 27—29; IX, 80—82
 - a Beliniacy — IV, 333, 334, 337, 339
 - a jeńcy rosyjscy — IV, 310, 312, 313, 315—317
 - w Kielcach po raz drugi — sierpień—wrzesień — 1914 r. — IV, 251, 252, 357, 362; VI, 65, 66; IX, 296
 - odwrót z Kielc do Szczucina — IV, 363—370, 372; VI, 66
 - w Opatowcu — IV, 398—400; VIII, 38, 39
 - w Szczucinie — IV, 373—377
 - w Gręboszowie — IV, 400—402
 - marsz do Kozłowa — IV, 377, 378
 - w Kozłowie — IV, 378—393
 - w Krakowie — od 27 września do 7 października 1914 r. — IX, 300
 - w Kielcach — w październiku 1914 r. — VI, 66; VIII, 38
 - odwrót spod Dębina — IV, 248—253, 256—258
 - w Wolbromiu — 7 listopada 1914 r. — IV, 253—257
 - w Krzywopłotach — IV, 259—261
 - w Strzegowej — IX, 263—265
 - w Wolbromiu — 9 listopada 1914 r. — IV, 266, 267
 - w Ulinie Małej — IV, 15—17, 274—286
 - marsz z Uliny do Krakowa — IX, 50, 51
 - w Krakowie — 11 listopada 1914 r. — IV, 300, 301; IX, 299, 300
 - w Krakowie — listopad 1914 r. — IV, 307
 - we Frysztacie — 15 listopada 1914 r. — IX, 300
 - a Podhale — IV, 320
 - z Krakowa na Podhale — listopad 1914 r. — IV, 307, 308

- na Podhalu — grudzień 1914 r. — VIII, 135, 136
- pod Limanową w 1914 r. — IV, 305
- współpraca z oficerami austriackimi (na Podhalu) — IV, 317—319
- Marcinkowice — IV, 18—20
- w Nowym Sączu — 1914 r. — IV, 353, 354
- przy końcu 1914 r. — IV, 222, 223
- w roku 1915 — IV, 224
- w Lipnicy — styczeń 1915 r. — IX, 316
- w Kętach — luty 1915 r. — IX, 316
- 19 marca 1915 r. — IX, 301, 302
- w maju 1915 r. — marsz od Nidy — VIII, 136
- Konary — IV, 30—36
- w Bidzinach — czerwiec 1915 r. — VIII, 130—132
- w Cieszynie w Naczelnej Komendzie Austriackiej — 23 czerwca 1915 r. — VIII, 38; IX, 316, 317
- lato 1915 r. — V, 269—271
- w Ożarowie — 25 czerwca 1915 r. — VIII, 133, 134
- w marszu ku Lublinowi — czerwiec 1915 r. — VIII, 135
- w Warszawie i Otwocku — sierpień—wrzesień 1915 r. — IX, 302
- w Warszawie w 1915 r. — IV, 222, 238; V, 270
- w Otwocku 1915 r. — VI, 203
- 15 wrzesień 1915 r. (Kowel do Czeremoszna) — VIII, 17—26
- w roku 1915/16 — V, 270, 271
- sprawa dymisji z Legionów 1915/16 r. — IX, 303
- pobyt na Wołyniu 1915/16 r. — VII, 161, 162
- we Lwowie — marzec 1916 r. — VI, 74; IX, 317
- 19 marca 1916 r. we Lwowie — IX, 124, 125
- w Cieszynie — marzec 1916 r. — IX, 317, 318
- we Wiedniu — marzec 1916 r. — IX, 318
- na pozycji pod Kostiuchnowką — w maju 1916 r. — IX, 123, 124
- dymisja z Legionów — wrzesień 1916 r. — IV, 225, 226; VI, 206
- list do Śmigłego Rydza z 5 listopada 1916 r. — IV, 226
- a okupanci — VI, 136
- w Warszawie w 1916 r. — IV, 226, 227, 229; VI, 206, 207
- a Polska Organizacja Wojskowa — IV, 210, 238—240, 242—245; V, 30—32; VIII, 245, 246
- w roku 1917 — V, 272; VIII, 36, 40, 206
- a Tymczasowa Rada Stanu — IV, 208, 213, 227—229, 231—233, 236, 246; V, 272
- w Tymczasowej Radzie Stanu — IV, 164, 165, 201—205; IX, 304, 305

- Piłsudski Józef (*ciąg dalszy*)
- w Krakowie w 1917 r. — IV, 199
 - a wojsko w 1917 r. — IV, 159, 164, 165
 - zgłoszenie do wojska w 1917 r. — IV, 233, 234
 - przewodniczący honorowy Zjazdu Związków Wojskowych Polaków w Petersburgu w 1917 r. — V, 220, 221; VI, 137
 - plan przejazdu do Rosji w 1917 r. — IX, 305, 306
 - aresztowanie 22 lipca 1917 r. — IV, 209—211, 214, 236, 245—247; VI, 207
 - w Szpandawie — VIII, 186
 - w więzieniu w Wesel — VIII, 170
 - pobyt w Magdeburgu — IV, 210—214, 244, 306; V, 181, 225, 231; VI, 84, 85, 208; VIII, 151, 166—171, 185, 186; IX, 85, 127, 128, 306, 307
 - a Rada Regencyjna — IV, 208
 - Minister Wojny w gabinecie Świeżyńskiego — VIII, 99, 100
 - powrót z Magdeburga do Warszawy — listopad 1918 r. — VI, 57, 208; VIII, 103—106, 109—111, 113, 114, 204, 205, 249, 250; IX, 86, 254, 255, 310
 - rola po wyjściu z Magdeburga — V, 17, 19, 25
 - w Warszawie — listopad 1918 r. — IX, 88, 89, 312, 313
 - przybycie do Warszawy 10 listopada 1918 r. — VI, 25—27, 85—87
 - dzień 10 listopada 1918 r. — IX, 308—310
 - 11 listopada 1918 r. — IX, 310, 311
 - 12 listopada 1918 r. — V, 15
 - a tworzenie pierwszego rządu — listopad 1918 r. — IX, 312—315
 - przeniesienie się do Belwederu — 29 listopad 1918 r. — VIII, 105, 120
 - w roku 1918/19 — V, 102, 122, 203—205
 - dyktator w 1918/19 r. — VI, 26—29
 - a Polska w 1918/19 r. — V, 60
 - obejmuje naczelne dowództwo Wojsk Polskich — V, 16, 17
 - Naczelnny Wódz — V, 30; VI, 9—12, 32—34, 56, 80, 110, 113, 115, 119, 130, 169; VII, 70, 100, 101, 109, 117, 118, 146, 147, 152—154, 162—165; VIII, 138, 139, 172, 211, 213, 216, 217, 250, 255, 258—261, 274, 275, 289, 290, 309, 310, 324; IX, 10, 11, 31, 39, 40, 51, 52, 89—91, 142, 209, 269
 - jako Tymczasowy Naczelnik Państwa — V, 60, 61
 - we Lwowie w 1918 r. — VI, 92, 93
 - w czasie wyborów 1919 r. — IX, 307

- złożenie władzy w 1919 r. — V, 182
- a Sejm Ustawodawczy — V, 35, 37, 44, 45; IX, 113, 118
- Naczelnik Państwa — V, 55, 62, 63, 134, 243, 246—259, 287, 292—296; VI, 9, 12, 24—35, 56, 130; VII, 146, 147, 152; VIII, 104, 105, 213, 216, 250, 255, 258, 259, 277, 278, 313, 333; IX, 9, 22—24, 31, 32, 40, 51, 52, 86—91, 113, 125, 126, 128, 142, 209, 210, 212, 213, 242, 243, 254—256, 269
- jako Naczelnik Państwa a Ministerstwo Robót Publicznych — VI, 38
- jako Naczelnik Państwa a Ministerstwo Spraw Zagranicznych — VI, 44, 45
- federalista — V, 73, 147
- sprawa wileńska — VI, 125—129, 138, 139
- wyprawa wileńska — VI, 103—116
- w Wilnie — kwiecień 1919 r. — V, 81, 82; VIII, 119
- w Poznaniu w 1919 r. — V, 121, 229, 230
- ocena sytuacji w maju i czerwcu 1920 r. — VII, 40—42, 46—49, 92, 93
- wobec odwrotu na froncie północnym — lipiec 1920 r. — VII, 93, 94, 100—104
- powrót z Chełma do Warszawy, 2 lipca 1920 r. — VII, 104, 109
- a gen. Weygand — VII, 152, 153
- decyzja 6 sierpnia 1920 r. — VII, 109, 110, 113—118, 153
- odprawa przed wyjazdem z Warszawy — 12 sierpnia 1920 r. — VII, 121—123
- wyjazd z Warszawy do Puław — sierpień 1920 r. — VI, 11
- w Puławach — 13—16 sierpnia 1920 r. — VII, 123—125
- w Dęblinie — sierpień 1920 r. — IX, 276
- dowódca natarcia od Wieprza — 16—18 sierpnia 1920 r. — IX, 126—129
- przyjazd do Warszawy — 18 sierpnia 1920 r. — VII, 129
- w Siedlcach — 19 sierpnia 1920 r. — VII, 131, 137, 150
- w Łomży — 22 sierpnia 1920 r. — VII, 140
- w Siedlcach — 23 sierpnia 1920 r. — VII, 145
- na święcie 5 p. p. Legionów — 18 grudnia 1920 r. — IX, 126, 127
- podróż do Paryża w 1921 r. — V, 184, 185, 188, 189, 192; VIII, 282
- pobyt we Francji w 1921 r. — VII, 160
- dr praw honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego — V, 201
- obywatel honorowy m. Kielc, 1921 r. — V, 223, 224

- Piłsudski Józef (*ciąg dalszy*)
- a sprawa wileńska 1921 r. — V, 227—229
 - w Poznaniu w 1921 r. — V, 229
 - podróż do Rumunii w 1922 r. — V, 279—281; VI, 20, 49; VIII, 282
 - a Sejm 1922 r. — IX, 114, 117, 159, 160
 - kandydat na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 1922 r. — VI, 51—53
 - oddanie władzy Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej — V, 296, 297; VI, 55, 57, 58
 - korespondencja i papiery Naczelnika Państwa — IX, 156, 157
 - śledzenie przez endecję — VI, 58
 - Szef Sztabu Generalnego — VI, 5, 19, 20, 33, 34; IX, 56
 - Przewodniczący Ścisłej Rady Wojennej — VI, 20
 - ustąpienie z wojska w 1923 r. — VI, 217
 - w Sulejówku — VI, 22, 24, 25, 35; IX, 14
 - emerytura — VI, 82; VIII, 278
 - inwigilacja w 1923 r. — VI, 213—216; VIII, 296, 334; IX, 141, 142
 - w Wilnie w sierpniu 1923 r. — VI, 100
 - kandydat na Ministra Spraw Wojskowych w 1923 r. — VI, 145, 146
 - kandydat na Przewodniczącego Ścisłej Rady Wojennej i Szefa Sztabu Generalnego w 1923 r. — VI, 147
 - sprawa powrotu do wojska w 1923/24 r. — VIII, 45, 46
 - praca nad książką «Rok 1920» — VIII, 208
 - zebranie u posła Miedzińskiego w 1924 r. — VIII, 330
 - na zjeździe legionistów w 1925 r. — VIII, 196
 - przemówienie na zjeździe legionistów w 1925 r. — VIII, 213
 - kandydatura na Generalnego Inspektora — VIII, 126
 - a projekt ustawy o naczelnych władzach wojskowych — VIII, 45, 46, 209, 210, 252—254, 260, 261, 264, 277—279, 281, 294, 297, 310, 323, 324, 329, 332
 - wobec przesilenia rządowego — listopad 1925 r. — VIII, 247, 248, 250—253, 257—259, 282, 283, 298, 299
 - sprawa powrotu do wojska w 1925 r. — VIII, 252, 253, 264, 277—279, 281, 283, 296, 297, 310, 325, 326
 - a nominacja gen. Żeligowskiego na Ministra Spraw Wojskowych — VIII, 258, 259
 - zarzut «notorycznego oszczerstwa» w 1926 r. — VIII, 298—300

- konferencja w Belwederze — 21 kwietnia 1926 r. — VIII, 325—329
- kryzys rządowy — maj 1926 r. — VIII, 332, 336
- wypadki majowe 1926 r. — IX, 9, 12, 14—19, 31, 33
- Minister Spraw Wojskowych — IX, 28, 30, 142
- Minister Spraw Wojskowych — układanie budżetu — IX, 188
- w Sulejówku — 23 maja 1926 r. — IX, 12
- kandydat na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej — maj 1926 r. — IX, 19, 21, 25, 26, 32
- wybór na Prezydenta w 1926 r. — IX, 33
- motywy nieprzyjęcia prezydentury w 1926 r. — IX, 33, 34
- Minister Spraw Wojskowych w drugim gabinecie Bartla — IX, 37
- na zjeździe legionistów w Kielcach w 1926 r. — IX, 40, 41
- Prezes Rady Ministrów w 1926/28 r. — IX, 71, 112, 114—116, 118, 159, 160, 162, 178, 181
- w Nieświeżu — 25 października 1926 r. — IX, 48
- w Radio — 11 listopada 1926 r. — IX, 48
- wobec przewrotu na Litwie — grudzień 1926 r. — IX, 63, 64
- na zjeździe legionistów w Kaliszu w 1927 r. — IX, 78
- dekoracja Medalem Wojskowym — 18 listopada 1927 r. — IX, 96, 97
- wiadomość o mobilizacji litewskiej — listopad 1927 r. — IX, 99
- na posiedzeniu Rady Ligi Narodów — 10 grudnia 1927 r. — IX, 102, 103
- a Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego — IX, 163, 164
- a przekroczenia budżetowe 1927/28 r. — IX, 146, 147, 158, 160
- pobranie sum na wybory w 1928 r. — IX, 161, 162, 181
- otwarcie Sejmu — 1928 r. — IX, 222
- po wyborach 1928 r. — IX, 105
- a Sejm 1928 r. — IX, 105, 116, 117, 133, 134, 160, 162, 214, 215
- a prace nad zmianą Konstytucji 1928—30 r. — IX, 258—260, 269, 270
- a Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem — IX, 252
- wywiad do «Głosu Prawdy», 30 czerwca 1928 r. — IX, 110
- rezygnacja z urzędu premiera — czerwiec 1928 r. — IX, 111, 112, 116, 119
- na zjeździe legionistów w Wilnie — sierpień 1928 r. — IX, 119, 120, 123

- Piłsudski Józef (*ciąg dalszy*)
- w Rumunii w 1928 r. — IX, 129
 - choroba w 1928 r. — IX, 116, 144—146, 150, 154, 161
 - na Komisji budżetowej w Senacie — 28 lutego 1929 r. — IX, 132, 134, 142, 143
 - a sprawa przekroczeń budżetowych 1927/28 r. — IX, 146, 147, 150, 161
 - wizyta Daszyńskiego — czerwiec 1929 r. — IX, 186
 - próba porozumienia z Sejmem — lato 1929 r. — IX, 187, 188
 - przed Trybunałem Stanu — 23 czerwca 1929 r. — IX, 177, 181
 - sierpień 1929 r. — IX, 184
 - niedosłże otwarcie sesji sejmowej 1929 r. — IX, 193—200, 207
 - propozycja objęcia funkcji szefa rządu — marzec 1930 r. — IX, 209, 210, 213, 214
 - objęcie funkcji szefa gabinetu — 25 sierpnia 1930 r. — IX, 217, 218, 223
 - premier 1930 r. — IX, 264
 - premier — okres wyborczy w 1930 r. — IX, 225, 226, 230, 234, 235, 240—242, 249—251
 - kandydat na posła w 1930 r. — IX, 251—254
 - układanie budżetu na rok 1931 — IX, 236—240, 242, 245—248
 - Minister Spraw Wojskowych — układanie budżetu na 1931 r. — IX, 246
 - usiłowany zamach w 1930 r. — IX, 250
 - wyjazd na Madagę — IX, 276, 277
 - a Zjazd Legionistów 1931 r. — IX, 322, 323
 - a Zjazd Legionistów 1932 r. — IX, 329, 330
 - a Zjazd Legionistów 1933 r. — IX, 330, 331
 - a honor — VI, 136, 137
 - a prawo — V, 199—206, 247
 - a poezja — VIII, 119
 - a werbalizm — VIII, 112
 - a języki — IX, 120
 - a oszczerstwa (na innych rzucane) — IX, 210
 - a plotki — VI, 87
 - a przysięgi — IV, 244
 - a pieniądze — VIII, 255
 - a swoje życie — IX, 331
 - a historia — V, 98; VI, 25
 - a przeszłość — V, 237
 - a materializm dziejowy — VII, 151
 - a świat starożytny — IX, 191, 192
 - a powstanie styczniowe — V, 50, 140; VIII, 50, 51, 88, 89
 - a Polska — VI, 80, 81
 - a społeczeństwo — VI, 52, 53
 - a żołnierz polski — V, 16, 17, 76, 162, 175, 176
 - a legionści — VIII, 26
 - a zjazdy legionistów — IX, 78, 322
 - a I Brygada — VIII, 168, 169
 - wobec swoich żołnierzy — IV, 22

- a zwyciężeni — V, 94, 95
- a reprezentacja — IX, 140, 141
- a polityka zewnętrzna — IX, 119
- a polska propaganda zagraniczna — IX, 321
- a dyktatura — IX, 17, 22, 32, 33
- a terror personalny — IX, 280
- a Konstytucja marcowa — IX, 13
- a partie polityczne — IX, 24, 25, 244, 252
- a parlamentaryzm — IX, 235
- a sejmy — IX, 179—181, 183, 211, 241, 243—245, 252, 255, 256
- a posłowie — V, 296
- a równouprawnienie kobiet — VIII, 165
- a dzieci — IX, 69, 121, 150, 166—169, 173
- a Galicja — IV, 198
- a Kresy — V, 222
- a Lublin — V, 134
- a Lwów — V, 178
- a Łódź — V, 174
- a Podlasie — V, 36
- a Wilno — V, 147, 194, 236, 237, 239, 240; VI, 103, 115; IX, 119, 123, 127
- a uniwersytety — V, 36, 133, 134
- a Uniwersytet Wileński — V, 273; VI, 211, 212
- a Litwa (Kowieńska) — V, 42
- a Rosja — V, 65
- a Roman Dmowski — V, 46
- a Ignacy Mościcki i jego rodzina — IX, 35, 36
- a Walery Sławek — VIII, 129, 130
- a Lucjan Żeligowski — IX, 93
- Piskor Tadeusz, gen., sztabowiec Naczelnego Wodza w 1920 r. — VIII, 172
- Pius XI, papież — VI, 83; IX, 76, 77
- Plan mobilizacyjny Z. W. C. z r. 1912 — III, 175—179
- Plan rewolucji — III, 6, 7, 9—11, 13, 19, 21, 22
- Plan wojny — III, 6, 7, 10, 97
- Plany nierealne — IX, 130
- Plebiscyty — V, 228, 229
- Plotkarstwo polskie — VI, 46, 47; VIII, 210
- Płciowe dojrzewanie — IX, 170, 171, 173
- Poborowi — VI, 91
- «Pochodnia», czasopismo — II, 126
- Poczucie odpowiedzialności — IX, 253
- Podatki — I, 122—126
 - pośrednie — I, 124
 - postępowe — I, 124, 125
- Podatkowy wyzysk rosyjski w Polsce — II, 11, 12
- Podchorążowie — V, 162, 163; VIII, 120
- Podhale w czasie wojny — IV, 319, 320
- Podhale a Legiony — VIII, 135
- Podoficer — IX, 215, 216

- Podsluch telefoniczny — VI, 215, 216
- Poezja — VI, 69
- żołnierska — VI, 69
- Pograniczny pas w Rosji — *patrz* Rosja
- Pokojowe propozycje rosyjskie 1919/20 r. — V, 144, 145, 148, 149, 150, 152, 161
- Pokojowe pertraktacje polsko-rosyjskie 1919/20 r. — V, 168, 169; VII, 113, 152, 153
- Pokojowe pertraktacje polsko-rosyjskie 1921 r. — V, 184
- Pokojowość Polski — VIII, 259, 289, 290
- Pokolenie 1863 r. — VIII, 51—54, 61—65, 71, 79—81, 117
- 1914 r. — VIII, 27—30, 49, 71, 72, 117; IX, 45, 46
- Pokój brzeski w 1918 r. — V, 101
- Polacy — charakter — VIII, 24, 36
- zaboru rosyjskiego — IV, 52
- amerykańscy — IV, 51
- w walkach rewolucyjnych Europy — I, 93
- w armii austriackiej — IX, 316
- austriaccy oficerowie rezerwy — IV, 350, 351
- w 1922 r. — VI, 42
- a biurokracja — IV, 92
- a konspiracja — II, 55, 56
- a wojna — IV, 358
- «Pole absolutnej śmierci» — III, 288, 289
- Polesie Wołyńskie — VI, 71
- Policja fabryczna — I, 282, 283
- Policja rosyjska — *patrz* Rosja
- w Polsce — *patrz* Rosja a Polska
- na Litwie — *patrz* Litwa
- Polityczna kultura polska — IV, 103—105
- Polityczna psychika polska — IX, 242, 243
- Polityczna walka — V, 285, 286
- Polityczna współpraca w Polsce — IV, 83, 102; V, 284, 285, 295
- Polityczne myślenie polskie — VI, 80
- Polityczne zwyczaje — VIII, 253, 331
- polskie — VIII, 19, 258, 288, 306, 307; IX, 28, 30, 88, 89, 109
- Polityczne życie polskie — VI, 7—11, 13, 14, 52
- Polityka — V, 152, 267; IX, 178
- realna — IV, 192
- zagraniczna — VIII, 333
- zagraniczna w czasie wojny — VIII, 320, 321
- zagraniczna Polski w roku 1922 — V, 244, 245; VI, 8, 9, 40, 41, 45, 51
- zagraniczna Polski w roku 1926 — IX, 21
- a działanie wojenne — VI, 183—190
- a wojna — VI, 108, 117
- «Polnische Nachrichten», czasopismo — VIII, 94
- Polska — *patrz także* Królestwo Polskie
- w okresie rozbiorów — IX, 91

- walki o wolność — II, 8, 15
- sprawa polska na terenie międzynarodowym — III, 252
- po powstaniu styczniowym — I, 161, 162, 204, 218, 287, 288; III, 143, 144, 250; V, 52, 97, 140, 178, 230, 231; VI, 149, 153, 197, 198; VIII, 274
- sprawa polska a rewolucja międzynarodowa — I, 148—150
- sprawa polska w międzynarodowym ruchu socjalistycznym — I, 32
- społeczeństwo polskie w okresie przed 1905 r. — III, 23—25
- a wojna rosyjsko-japońska — III, 144, 145
- w roku 1908 — III, 251, 252
- w roku 1912 — III, 175
- w czasie wojny 1914—1920 — VIII, 303
- w czasie wojny światowej — IV, 85, 86, 92, 93, 108, 155, 182, 190—193; V, 221; VI, 202, 203; VIII, 19, 20, 37—39, 41; IX, 82, 271—275
- sprawa polska w czasie wojny światowej — VIII, 30, 320, 321
- społeczeństwo polskie w czasie wojny światowej — VIII, 135—137
- społeczeństwo polskie a Legiony — IX, 81, 82
- w roku 1914 — IV, 9, 40, 112, 355; V, 264—267; VI, 61—63; VIII, 29—37, 41; IX, 271—274
- sprawa polska w r. 1914 — IX, 79
- w roku 1915 — VIII, 200, 201
- pod okupacją — V, 136
- sprawa polska w r. 1916—1918 — IV, 163, 200, 201; IX, 83—86, 92
- niepodległa — V, 137
- odbudowanie — V, 225
- w listopadzie 1918 r. — IV, 85, 86, 88, 89, 91; V, 17—19, 25; VIII, 90—119, 249
- w latach 1918—1920 — V, 53, 54, 56—61, 69, 70, 89, 109, 114, 115, 122, 128, 129, 175, 178, 179, 182, 196, 231, 276, 277, 283; VI, 28, 136, 137, 152; VII, 146, 147; IX, 22, 88—92, 254
- w roku 1918/19 — masy polskie — V, 58, 59
- po wojnie 1919/20 r. — V, 180; VI, 50
- w roku 1922 — stan gospodarczy — V, 283, 284
- w roku 1922 — polityka zagraniczna — V, 244, 245; VI, 8, 9, 40, 41, 45, 51
- w latach 1923—26 — IX, 11, 14, 25, 31, 32
- w roku 1923 — VI, 21
- w roku 1926 — polityka zagraniczna — IX, 21
- państwowa praca polska po 1926 r. — IX, 214; *patrz także* Technika prac państwowych

- Polska (*ciąg dalszy*)
- w roku 1928 — IX, 108
 - współczesna — VIII, 311
 - współczesna — zagadnienia społeczne — IX, 22—24
 - jako mocarstwo — V, 137, 138
 - położenie międzynarodowe — IX, 56, 57
 - odbudowana jako obszar strategiczny — VI, 15
 - odrodzona przyszłości — VIII, 119
 - dusza polska — odrodzenie — VIII, 249, 250
 - psychika polska — IV, 92, 102, 104, 105, 108, 156, 157; V, 28, 29, 136
 - psychika polityczna polska — IX, 242, 243
 - w wyścigu pracy — V, 117, 180
 - w wyścigu kultury — V, 103
 - a Europa Wschodnia — V, 145, 148
 - a Europa Zachodnia — V, 38
 - a Białoruś — V, 106, 107
 - a Francja — V, 55
 - a Litwa (historyczna) — II, 21, 22
 - a Litwa (Kowieńska) — V, 42
 - a narody nierosyjskie caratu — I, 268
 - a Rosja Sowiecka — V, 67
 - a Rumunia — VI, 20
 - a Wilson — V, 49
 - «Polska Federacja Strzelecka» — III, 157
 - «Polska Komisja Likwidacyjna» w Krakowie — VIII, 92—95, 97, 106, 115, 116; IX, 311
 - «Polska Organizacja Narodowa» — IX, 300
 - «Polska Organizacja Wojskowa» (P. O. W.) — IV, 38, 39, 106, 109, 119, 120, 139, 140, 144, 145, 156, 157, 180, 186, 237—247; V, 30—32, 225; VI, 203, 205—207; VIII, 93, 245, 246; IX, 302—305
 - mobilizacja w listopadzie 1918 r. — VI, 90, 91
 - POWiacy w niepodległej Polsce — VIII, 245
 - «Polska Partia Socjalistyczna» — I, 106—109, 135—142, 179—190, 199—202, 239, 278; II, 15, 16, 60—62, 125—128, 146, 147, 175—177, 187, 190—192, 194, 195, 218—220, 223, 226—231, 253—256, 266, 267, 271—273, 279—283, 295, 296; III, 5, 23—37, 50, 144—146, 149—154, 160, 251; IX, 201, 202, 204, 205, 250, 251, 278, 285
 - finanse — I, 188—190, 200; II, 229, 239, 244
 - Centralny Komitet Robotniczy — I, 136, 180—190, 199—202; II, 227, 229, 230, 239, 283—285, 287; III, 31
 - «Komitet Robotniczy» — I, 179, 180
 - «Warszawski Komitet Robotniczy» — I, 180, 185; II, 227, 228; III, 25
 - Organizacja Warszawska — II, 227—231

- Sekcja Litewska — I, 28—33, 180
- organizacja młodzieży w Charkowie — I, 188
- organizacja młodzieży w Kijowie — I, 188
- organizacja młodzieży w Moskwie — I, 187, 188
- organizacja młodzieży w Petersburgu — I, 187
- organizacja młodzieży w Rydze — I, 188
- ryski komitet robotniczy — I, 201
- organizacja młodzieży w Warszawie — I, 188
- Organizacja Bojowa — II, 240, 241, 269, 271—273, 287, 296; III, 23—37, 47, 48, 294; IX, 282
- Organizacja Bojowa — Wydział — III, 30, 31
- Organizacja Bojowa — Regulamin — III, 52
- Organizacja Bojowa — szkoły bojowe — II, 283, 284; III, 29, 30
- szkoła agitacyjna — II, 283, 284, 287
- wydawnictwa nielegalne — I, 133—142, 247; *patrz także* Bibuła i Druki tajne
- agitacja wśród żołnierzy — I, 187; II, 64
- historia — II, 280—282
- zjazd w roku 1893 — I, 135
- zjazd w roku 1894 — I, 135, 136
- zjazd w roku 1895 — I, 180
- zjazd w roku 1898 — I, 199—202
- Konferencja Warszawska w 1903 r. — II, 227—231
- wobec wojny rosyjsko-jaapońskiej — II, 240, 242, 243, 246
- podczas rewolucji 1905 r. — VI, 144
- Rada Partyjna — czerwiec 1905 r. — III, 27, 30, 31, 34
- konferencja z czerwca 1905 r. — III, 145
- Organizacja Bojowa — konferencja bojowa 1905 r. — III, 31
- IX Zjazd — II, 271—273
- rozłam — II, 271—273; III, 33
- Lewica — II, 285, 286; III, 9, 10, 17, 27, 29, 146
- stosunek do innych partyj socjalistycznych — I, 200—202
- stosunek do rewolucjonistów rosyjskich — I, 42—45
- a narodowości nierosyjskie Rosji — I, 201
- a naród rosyjski — II, 16
- a socjaliści rosyjscy — I, 201
- a Litwa — I, 201, 202
- a Żydzi — I, 66—68
- Polska Partia Socjal-Demokratyczna Galicji i Śląska — I, 153, 163, 164; IX, 285
- «Polski Komitet Narodowy» w Paryżu — V, 45, 46, 47; VIII, 102, 103; IX, 307
- «Polski Korpus Posiłkowy» — VI, 205

- «Polski Skarb Wojskowy» — III, 295—298; IV, 144; IX, 286
- Pomorze — V, 217
- Poniatowski Józef, wódz — VI, 34; IX, 43
- Ponikowski — rząd — VI, 39, 40
— upadek rządu — V, 242—244; VI, 9, 10, 44
- «Poprawki Historyczne», książka J. Piłsudskiego — IX, 271
- Poselskie Kluby — IX, 225, 226
- Posłowie sejmowi (rozumie się i senatorowie — *patrz także* Sejm) — VI, 10, 26, 28; VIII, 335; IX, 26—30, 105, 106, 116—118, 134, 137, 148—154, 182, 190, 191, 200, 210—213, 218—224, 231, 232, 239—241, 244, 246, 253, 254, 260, 262
— byli (po rozwiązaniu Sejmu) — IX, 225, 226, 228—232, 240—242
— byli — aresztowanie 10 września 1930 r. i przewiezienie do Brześcia — IX, 231—233, 240—242
- Posłowie socjalistyczni w Galicji — I, 163, 164; IX, 282
- Posłuszeństwo — VIII, 308
- Postulaty robotnicze — *patrz* Robotnicza klasa — postulaty
- Pośrednictwo handlowe — IX, 62
- Powstanie listopadowe — VIII, 86, 87, 93; IX, 43
— wybuch — III, 165—167
- Powstanie styczniowe—I, 227—229, 287; II, 8, 31, 163, 225; III, 18—20, 31, 45, 47, 83—141, 192—249; IV, 367; V, 52, 126, 139, 140, 230; VI, 148—167, 197; VIII, 51—89, 264—276; IX, 43, 74, 75
— historiografia — III, 83—85; VIII, 85, 86, 264, 265
— źródła historyczne—III, 84—86
— legendy — VI, 148—151, 153
— siła moralna — III, 245, 246
— napięcie moralne — III, 109, 112, 113
— wiara w zwycięstwo — III, 126, 127, 129, 130, 139
— rosyjski wpływ w Polsce — VIII, 74, 75
— wrzenie przedrewolucyjne — III, 87, 95, 96
— siła spisku — VIII, 86—88
— manifestacja w Horodle w 1861 r. — VIII, 61, 62
— Biali — III, 133
— stronnictwo ruchu — VIII, 86
— organizacja — III, 88—92, 107, 139, 140
— przygotowania — II, 267—272, 295, 296; III, 88—97, 99—109, 128, 130, 131, 194, 195, 202, 206, 207, 211, 225; VIII, 75—78
— plan wojny — III, 7, 196, 207, 208, 224, 244
— kierownictwo wojną — III, 114—120, 122, 124, 125, 134, 136, 138, 192—200, 207, 208, 210, 222, 223, 248, 249
— wodzowie — III, 90, 95, 114, 125, 126, 134—136, 193, 194, 196, 207, 240

- Rząd Narodowy — III, 12, 114, 133, 139, 222—225, 249, 255; VI, 150, 151, 157, 161—167
- dyktatury — VI, 160
- nastrój szeregów — III, 198—204, 237, 239
- organizacja wojska — III, 118, 119, 124, 125, 127, 128; VIII, 75
- liczebność sił polskich i rosyjskich — III, 137
- siły polskie — III, 127, 137, 209, 222, 232, 234, 243, 258
- materiał ludzki — III, 91, 92
- żołnierz a naród — VIII, 273
- wojska rosyjskie — III, 109—113, 123, 128, 137, 205, 209, 232, 243
- wojska rosyjskie — dyslokacja — III, 105, 106
- rezerwy rosyjskie — III, 120, 121
- uzbrojenie — III, 17, 89, 90, 93, 107, 127, 136, 193, 194, 197, 202, 209, 212, 213; VIII, 84
- zaopatrzenie w amunicję — III, 136, 137
- komunikacja — III, 120—123
- ludność cywilna — III, 133
- udział chłopów — VI, 151
- udział Żydów — VI, 165
- współudział oficerów rosyjskich — VIII, 75—78
- branka — III, 103—105
- plan wybuchu — VIII, 78, 79
- wybuch — III, 104—113, 119, 120, 164, 167, 168, 225—245; VI, 156
- boje przygotowane — III, 135, 136
- walki manewrowe — III, 136
- pierwszy okres — III, 128—131
- działania rosyjskie — III, 125, 126, 131—135, 200—205, 224, 225
- Biała — napad 22 stycznia — III, 113; VIII, 70, 71
- koncentracja wojsk rosyjskich — III, 110—113, 247, 248
- drugi okres wojny — III, 131, 133—137
- manifestacja zbrojna — III, 131, 139
- dyktatura Traugutta — III, 137—139
- przyczyny klęski — III, 130, 139—141
- na Litwie — I, 62; II, 18; V, 239
- dywersja nad Wołgą — VIII, 80
- Poznańskie — III, 47; V, 63, 64, 117, 118, 121, 230—232; IX, 13, 21
- w roku 1912 — III, 175
- w roku 1914 — V, 267
- w czasie wojny światowej — VI, 203, 204
- w roku 1918/19 — V, 51, 54
- Komitet Obywatelski w Poznaniu w 1918 r. — VIII, 95, 96, 114, 115

- Poznańskie (*ciąg dalszy*)
- Naczelna Rada Ludowa w Poznaniu — VIII, 95—97, 106, 107
 - Komisariat Naczelnej Rady Ludowej — V, 63
 - Rada Robotniczo-Żołnierska w Poznaniu — IX, 311
 - koniec panowania pruskiego — VIII, 95—97
 - powstanie 28 grudnia 1918 r. — V, 121—123, 211, 213, 230—232
 - Pozycyjna wojna — VII, 67
 - Pozytywiści — I, 40
 - Pozytywizm polski — I, 208
 - Pożyczka Stabilizacyjna w 1927 r. — IX, 158
 - zużycie — IX, 238
 - Praca — VIII, 47, 48
 - organiczna — IV, 367
 - najemna — I, 155
 - Prasa polska — III, 185
 - Prasa rosyjska — I, 99, 100
 - Prasa socjalistyczna tajna w Polsce — I, 133—142
 - Prasa warszawska w r. 1918—1919 — V, 50
 - Prasa — wolność — I, 71; V, 50
 - Praw źródło — V, 61
 - «Prawa człowieka» — IX, 260
 - Prawa obywatelskie — I, 71, 72, 74, 101—106; II, 7
 - Prawa polityczne — I, 80, 154, 166, 172
 - Prawa wojny — III, 211
 - Prawa wyjątkowe — I, 170, 171, 193
 - Prawda — VIII, 305
 - «Prawica» (w znaczeniu ugrupowania stronnictw politycznych) — IX, 23, 24
 - Prawica polska — VI, 54, 56
 - Prawo — V, 202, 204, 205; VIII, 15
 - Praworządność — I, 168—172; V, 182
 - w Rosji — *patrz* Rosja
 - Prawosławie
 - na Litwie — *patrz* Litwa
 - w Polsce — I, 59, 60; II, 10
 - w Rosji — *patrz* Rosja
 - Prądy umysłowe końca XIX wieku — III, 143
 - Prądyński, wódz — VI, 102, 116, 117
 - Prezes Rady Ministrów — V, 256; IX, 112, 114—116, 218, 265
 - a naczelny wódz — VIII, 306—308
 - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej — V, 287—293, 295—297; VI, 7, 53; VIII, 192, 193; IX, 19, 22, 26, 27, 32, 38, 105, 106, 112—114, 116, 264—270
 - uprawnienia w stosunku do wojska — VIII, 327
 - wybór — IX, 20, 21
 - kandydatury na Prezydenta R. P. w r. 1922 — VI, 51—53
 - wybory i zaprzysiężenie w 1922 r. — VI, 52—57
 - wybór w roku 1926 — IX, 17, 19, 20, 32, 33
 - Procentowa stopa w Polsce — IX, 159

- «Proletariat» — I, 119—122, 134, 135, 161, 162, 180, 262, 263, 286, 287, 291; II, 124
— Kulczyckiego — II, 227, 243
— czasopismo — I, 133, 134, 137; II, 124
Proletariat żydowski — I, 28—33
«Promieniści» — II, 244
Protekcjonizm w Polsce — IX, 115, 116
Prowizorium — IX, 65
Prowokatorstwo — I, 159, 160, 173—175, 272
Prowokatorzy — I, 96, 97
Prusy Wschodnie — bitwa w 1914 r. — VIII, 159—161
Prystor Aleksander, sztabowiec Naczelnego Wodza w 1920 r. — VIII, 138
Przanowski Stefan, desygnowany premier — V, 254
Przedstawicielstwo narodowe — V, 204; *patrz także* Parlamentaryzm
Przedstawicielstwo Polski wobec koalicji — V, 45, 46
«Przedświt», czasopismo PPS — I, 95, 153, 281; II, 90, 99, 154, 161, 198, 230, 242, 284, 285, 297, 298; III, 24
«Przegląd Narodowy», czasopismo — III, 182
«Przegląd Wszechpolski», czasopismo — I, 248, 249; II, 198
«Przegląd Wojskowy», czasopismo P. O. W. — IV, 242
Przekupstwo — VIII, 269
Przekupstwo urzędników w Rosji — *patrz* Rosja
Przełom — okresy przełomów — VI, 83
Przemysł na Litwie — *patrz* Litwa
Przemysłowe życie Królestwa — *patrz* Królestwo
Przemyt w Rosji — *patrz* Rosja
Przesilenie rządowe — *patrz* Rządowe przesilenie
Przesilenie wojenne 1912/13 r. — III, 158—160; IX, 284—286
Przestrzeń — VI, 105, 106
— problem strategiczny — VII, 163
Przeszkód przełamywanie — IX, 45
Prześladowania na Litwie — *patrz* Litwa
Prześladowania polskośći przez Rosję — *patrz* Rosja a Polska
Przewrót majowy — *patrz* Majowy przewrót
Przyborowski Walery, historyk 1863 r. — VIII, 57—60
Przygotowania rewolucyjne — III, 28—30, 35, 49, 50
Przyjaźń — IX, 35
Przyroda — VIII, 23
Przystosowanie się do terenu — III, 286, 287
Pseudonimy konspiracyjne — VI, 143
Psychiczna depresja — IX, 120, 121
Psychiczny czynnik boju — IV, 346, 347
Psychika polska — IV, 92, 102, 104, 105, 108, 156, 157; V, 28, 29, 136

-
- Psychika polityczna polska — IX, 242, 243
- Psychika żołnierza — IV, 388
- Psychologia walki — III, 34
- Publicystyka
- rosyjska o Polsce — I, 62, 63
- żydowska socjalistyczna — I, 63, 66—67
- 4 Pułk piechoty Legionów Polskich — IV, 43, 44
- 5 Pułk piechoty Legionów Polskich — VI, 90, 98; VIII, 121
- 6 Pułk piechoty Legionów Polskich — VIII, 188—190
- 22 Pułk piechoty — V, 282
- 33 Pułk 8 Dywizji — VII, 53
- 36 Pułk piechoty — VI, 90, 91
- II baon — V, 93, 94
- Puszkina
- stanowisko wobec Polski — I, 260, 261
- rocznica — I, 259—261
- Putna Witold, autor «K'Wiśle i obratno» — IX, 95, 96
-

R

- Rabunki rosyjskie w Polsce — *patrz* Rosja a Polska
- Rabunki rządu rosyjskiego na Litwie — *patrz* Litwa
- Rada Gabinetowa na Zamku, czerwiec 1928 r. — IX, 114
- «Rada Ludowa» w Poznaniu — *patrz* Poznańskie, Naczelna Rada Ludowa
- Rada Ministrów — IX, 261, 262
- Rada Narodowa (1916/17 r.) — IV, 181, 184
- Rada Naukowa Wychowania Fizycznego — IX, 66—69, 170, 172, 175
- Rada Obrony Państwa — projekt ustawy — VIII, 124, 125, 192
- Rada Regencyjna — V, 15; VIII, 101—103, 106; IX, 311, 312
- Rada Robotniczo-Żołnierska w Poznaniu — IX, 311
- Rada Wojenna — VIII, 125
- Rada Żołnierska niemiecka w Warszawie — V, 13, 14, 18; IX, 309, 310
- Radiotelegraf — VIII, 161
- Radziwiłł Stanisław, adiutant Naczelnego Wodza — IX, 47, 48
- Radziwiłłowie — rodzina — IX, 47, 48
- Radzymin — bitwa w 1920 r. — V, 212, 213
- «Raj Ziemiński», broszura — I, 201
- Rany — VIII, 173
- Rasa polska — VI, 6
- Rasizm — II, 25
- Rataj, marszałek Sejmu, mediacja 12 maja 1926 r. — IX, 16
- Ratti, ks., nuncjusz apostolski — IX, 77; *patrz także* Pius XI
- Rdziostów — bitwa — IV, 332—348
- Realna polityka — IV, 192
- Redl — afera — III, 183—187
- Reforma ustroju — IX, 257—262, 265, 269
- Reforma włościańska w Polsce — I, 206—208
- Reformy społeczne w Polsce — V, 89, 90
- «Regulamin musztry» K. Burzyńskiego — III, 50—55
- Regulamin Wydziału Bojowego PPS — III, 52
- Regulamin obrad sejmowych — *patrz* Sejm
- Regulaminy — IX, 70
- Regulaminy wojskowe — III, 54, 55
- «Reichspost», dziennik wiedeński — III, 257

- Reinkarnacja — VIII, 245
- Reklamiarstwo w Polsce — VIII, 210
- Rekruci — III, 287; IX, 215
- Rekrutacja rosyjska w Polsce — I, 156
- Rekwizycje wojskowe — IV, 171
- Reprezentacja — IX, 140
- Reprezentacja państwa — V, 290, 291, 293
- «Republika Ostrowiecka» — *patrz* Ostrowiecka Republika
- «Republika Sosnowiecka» — *patrz* Sosnowiecka Republika
- Rewolucja — III, 7, 9, 11—13, 86, 95—98, 100, 102, 104, 105, 118, 129, 131, 132, 142, 148, 149; IV, 161
- awangarda — III, 168, 169
- wrzenie przedrewolucyjne — III, 9
- plan rewolucji — III, 6, 7, 9—11, 13, 19, 21, 22
- przygotowania — III, 28—30, 35, 49, 50
- siła fizyczna — III, 206
- siła moralna — III, 206, 226, 227
- morale rewolucyjne — II, 267—270; III, 7—9, 22, 149—154
- mobilizacja — III, 161—169
- kierownictwo — III, 13
- rząd rewolucyjny — III, 11—15
- taktyka rewolucyjna — II, 217, 218
- technika rewolucyjna — III, 149—154, 162, 163
- armia rewolucyjna — III, 14—16
- żywioly rewolucyjne — III, 14, 15
- zbrojna — III, 17, 18
- Cromwella — IX, 106
- Wielka — I 93
- Wielka — wojsko — VIII, 10, 11
- 1848 r. — VIII, 51—54, 83
- 1848 r. — epoka — VIII, 271
- 1905 r. — II, 292, 293; III, 142, 145, 146, 148—154, 251, 294; IX, 280
- 1905 r. w Polsce — III, 45
- 1905 r. w Polsce — dyslokacja wojsk — III, 47—49
- Rewolucjoniści rosyjscy a polscy — I, 74
- Rewolucjonizm rosyjski — I, 66—68
- Rewolucyjna agitacja — *patrz* Agitacja rewolucyjna
- Rewolucyjna myśl polska — I, 242, 243
- Rewolucyjne nastroje wśród ludu polskiego — I, 279—282
- Rewolucyjne partie rosyjskie — I, 42—45
- Rewolucyjne wojny — VI, 187
- Rewolucyjność polskich klas posiadających — I, 101
- Rewolucyjny ruch na Litwie — *patrz* Litwa
- Rewolucyjny ruch polski — I, 244, 246, 247, 249—255, 275—279; II, 56, 253
- Rewolucyjny ruch polski a społeczeństwo — II, 209

- Rewolucyjny ruch w Rosji —
 patrz Rosja — Zawiercie — I, 183, 184
 — Wilno — I, 186
 Rewolucyjny ruch robotniczy — a carat — I, 80
 polski — I, 161, 162, 180—190;
 patrz także Robotniczy ruch
 polski Robotniczy ruch w Rosji — *patrz*
 Rosja
 Robotnicy polscy — V, 89, 90,
 131
 — odwaga — II, 174
 Robotnicza klasa — I, 106—109
 Robotnicza klasa polska — I,
 107—109
 — a carat — I, 97
 — świadomość klasowa — I, 70,
 72, 73, 76, 77, 91, 92, 121, 123,
 164—167, 257, 264, 271—275;
 II, 236
 — potrzeby — I, 269
 — postulaty — I, 77; II, 42—45
 — postulaty — 8-godzinny dzień
 pracy — I, 77; II, 42, 43
 — ochrona godności robotni-
 czej — II, 43—45
 — postulaty — ochrona pracy —
 II, 42—44
 — postulaty — większe płace —
 I, 77
 Robotnicza klasa w Europie —
 I, 152, 153
 Robotniczy ruch — I, 69—74
 Robotniczy ruch polski — I, 59,
 60, 67, 68, 73, 74, 116—122,
 133—142, 165—168, 196, 224,
 257—259, 272—275, 286—291
 — Białystok — I, 186
 — Częstochowa — I, 183
 — Dąbrowa — I, 184, 185
 — Lublin — I, 186
 — Łódź — I, 181, 182
 — Pabianice — I, 182, 183
 — Roboty publiczne — VI, 38, 40
 Rodzina — VIII, 164, 165
 «Rodzina Wojskowa» — VIII,
 163—165
 Rogiński Roman, powstaniec
 1863 r. — VIII, 70
 Rogów — akcja bojowa — III,
 32, 34
 Roja Bolesław, ppłk. Legionów—
 IV, 43, 44; V, 23, 24
 «Rok 1920», książka J. Piłsud-
 skiego — VIII, 137, 139 213,
 214, 216; IX, 94

- Rokowania pokojowe — *patrz* — fiskalizm — I, 80, 81
 Pokojowe pertraktacje — polityka fiskalna — I, 123—126
 Romantyzm — V, 264, 265; VIII, 41, 42 — samowola cara w dziedzinie podatkowej — I, 123—126
 — w polityce — II, 265, 266 — podatki pośrednie — I, 124, 125
 Romer, gen. — misja — V, 72 — przemysł II, 70, 74—85, 86—105, 121—123
 Rosja (carska) — I, 73, 74 — monopol spirytusowy — I, 268, 269
 — barbarzyństwa — I, 191—195 — komunikacja — I, 89
 — okrucieństwa — I, 109—112 — żołnierz — IV, 310; VI, 77
 — przekupstwo — I, 85, 88 — wojsko — III, 56—65; V, 98, 99
 — przekupstwo urzędników — I, 45—49, 54—56; II, 78 — wojsko — organizacja — III, 37—39, 42
 — praworządność — II, 109 — wojsko — transport — III, 245, 246
 — ciemnota — I, 112—115 — wojsko — zaopatrzenie — II, 245
 — niewolniczość — I, 83, 84 — dyslokacja wojsk — III, 57, 58, 62—64
 — zacofanie społeczeństwa — I, 109—115 — plan wojny — III, 38, 39
 — car — I, 82 — reformy armii po roku 1905—III, 57—65
 — samowładztwo — II, 28—30 — biurokracja — I, 35, 89, 99; II, 28, 29, 32, 233—235; III, 55
 — carski demokratyzm rosyjski — II, 34—38 — korupcja biurokracji — I, 45, 49, 54, 56; II, 78
 — imperializm rosyjski — V, 67 — okrucieństwa biurokracji — I, 109—112
 — niebezpieczeństwo zewnętrzne — III, 38 — biurokracja rosyjska na Litwie — I, 35; II, 19, 22, 23
 — stosunki społeczne — I, 80—91 — korupcja biurokracji rosyjskiej na Litwie — I, 47—49, 54—56
 — szlachta — I, 88; II, 29, 30 — policja — II, 234—236
 — klasy posiadające — I, 87—89 — żandarmeria — I, 142, 143, 198, 199; II, 233—235
 — burżuazja — I, 64, 65, 88, 89, 98, 99
 — inteligencja — II, 30—33
 — młodzież akademicka — I, 99, 100
 — klasa robotnicza — I, 84—87
 — chłopci — I, 80—84
 — stosunki gospodarcze — I, 20
 — kapitalizm — I, 85, 88, 89; II, 30
 — finanse — I, 20, 80, 81
 — budżet — I, 124—126

- żandarmeria — sposób pro-
wadzenia śledztwa — I, 127,
128
- żandarmeria — okrucień-
stwa — I, 127
- straż graniczna — II, 71—85,
105, 108—123
- pas pograniczny — II, 71—
123
- inspektorzy fabryczni — II,
233, 234
- ziemscy naczelnicy — I, 81,
82
- oświata — I, 125, 126
- szkolnictwo — I, 170; II, 47
- rząd a oświata ludowa — I,
225, 226
- pedagogiczne metody — I,
111, 112
- prawosławie — II, 249
- samorząd miejski — I, 33—36
- ustawodawstwo — I, 168—172
- prawa fabryczne — I, 196—
199
- sądownictwo — I, 198, 199
- sądy — I, 41
- sąd wojenny — I, 128—131
- więzienia — VIII, 184, 185
- prasa I, 99, 100
- cenzura — I, 158
- partie polityczne — I, 89, 90
- nacjonalizm — I, 10, 43, 44,
98—100, 207; II, 24, 32, 33
- antysemityzm — I, 63—65
- konstytucjonalizm — I, 64,
65, 102—104
- liberalizm — I, 78, 79, 89
- liberali — I, 64, 65, 98, 99
- ruch rewolucyjny — I, 66—
68, 79, 90, 91, 121; II, 31,
255—257, 270, 271
- rewolucyjne partie — I, 42—
45
- rewolucjoniści — I, 98
- ruch socjalistyczny — I, 63,
66; II, 48
- socjaliści — I, 42—45
- partie socjalistyczne — II,
219, 220
- socjal demokraci — I, 66
- ruch robotniczy — I, 85—87,
115
- organizacje robotnicze — II,
231, 232
- strajki — I, 115, 197—199;
II, 231—238
- rząd wobec ruchu robotnicze-
go — I, 195—199, 225, 226; II,
233, 238
- narodowości — I, 90, 91, 97—
100; II, 249—253
- rząd a narody nierosyjskie —
I, 265—268
- rusyfikacja narodowości ob-
cych — I, 97—100
- rząd wobec żydów — I, 64, 65
- za Aleksandra II — VIII,
54—56, 66—68, 71, 75, 83
- walka europejskiego ruchu
socjalistycznego z caratem —
I, 274, 275
- strajk w Jarosławiu — I, 115
- wojna 1904 r. — II, 243, 246,
256, 257
- klęska w wojnie japońskiej—
III, 56
- w roku 1905/6 — II, 263—271,
VIII, 72

Rosja (carska) (*ciąg dalszy*)

- rewolucja 1905/6 r. — II, 292, 293
- reformy po roku 1905 — III, 57
- groźba wojny z Austrią w 1912 r. — IX, 284—286
- odwrót rosyjskich wojsk z Polski 1915 r. — VIII, 130—137
- ofensywa w 1917 r. — VIII, 320
- przyczyny klęski w 1918 r. — VIII, 319
- Rosja a Polska — V, 66, 169, 268
- wpływ rosyjski w Polsce — VIII, 80, 83
- wpływ rosyjski w okresie powstania styczniowego — VIII, 74, 75
- rosyjski naród wobec Polski — II, 16, 17
- społeczeństwo rosyjskie a sprawa polska — I, 204—207
- liberalizm rosyjski a Polska — I, 103, 104
- rewolucjoniści rosyjscy a polscy — I, 34
- publicystyka rosyjska o Polsce — I, 62, 63
- rząd rosyjski w Polsce — I, 78, 79
- ucisk rządu rosyjskiego w Polsce — I, 97—100, 119—122, 259—261
- rabunki rosyjskie w Polsce — II, 9—11
- okrucieństwa rosyjskie w Polsce — I, 116—119
- gwałty rosyjskie w Polsce — I, 71, 72
- prześladowania polskości przez Rosję — II, 9
- cenzura rosyjska w Polsce — II, 211
- więzienia rosyjskie w Polsce — VIII, 184, 185
- rekrutacja rosyjska w Polsce — I, 156
- biurokracja rosyjska w Polsce — I, 99, 171, 172, 196; II, 10, 11
- policja rosyjska w Polsce — II, 201—204, 207, 210
- żandarmeria rosyjska w Polsce — I, 27; II, 65—67, 127, 147, 150, 173, 174, 201, 203
- szkolnictwo rosyjskie w Polsce — I, 21, 25, 231, 232; II, 12, 13; V, 112
- rosyjski wyzysk podatkowy w Polsce — II, 11, 12
- rząd rosyjski a kapitał w Polsce — I, 272—275
- rząd rosyjski a wyzysk kapitalistyczny w Polsce — I, 119—122
- rząd rosyjski a chłop polski — I, 224—226
- rząd rosyjski a klasa robotnicza polska — I, 77, 79, 80, 193, 194, 272—275
- rząd rosyjski a ruch robotniczy polski — I, 276—279
- carat a sprawa robotnicza w Polsce — I, 72
- polityka rosyjska na Litwie — II, 33—40

- rusyfikacja — I, 259—261, 265—268, 271, 279—282; II, 9, 18, 28—33, 225, 250, 251
- Rosja (sowiecka) — V, 67, 168, 169; VI, 21; IX, 22—24
- armia — V, 108, 109, 158
- żołnierz — V, 143—145, 158
- w 1919 r. — V, 67
- wojska rosyjskie w 1919 r. — VI, 104
- a Polska — V, 59; IX, 106
- a Ukraińcy — V, 59
- Rotniczanka, rzeka — VIII, 195
- Rozbrojenie — problem europejski — VIII, 290, 292, 293
- Rozciągłość frontu — III, 286
- Rozkaz — V, 114, 115; VIII, 9, 10, 147—151
- Rozkazodawstwo austriackie — IV, 376, 377
- Rozkazodawstwo w wojsku — IX, 199
- Rozporządzenia w sprawach technicznych — IX, 260—263
- Rozproszenie wojska po kraju — III, 49
- Rozwadowski, gen., szef Sztabu Generalnego w 1920 r. — VII, 111, 118; VIII, 217
- Rozeń Władysław, działacz PPSowy — IX, 202, 203
- Rumunia
 - armia — VI, 23
 - a Polska — V, 280, 281; VI, 20; IX, 129
- Ruś a Polska — V, 23
- Ryga — PPSowa organizacja młodzieży — I, 188
- Komitet Robotniczy — I, 201
- Ryzyko wojenne — IV, 305, 344
- Rząd — V, 216; VIII, 91, 93, 330, 331; IX, 13, 27—29, 32, 66, 67, 105, 244, 246, 263, 266, 268
- autorytet — V, 243, 249, 251
- odpowiedzialność parlamentarna — VIII, 328; IX, 219
- pełnomocnictwa — IX, 106, 107
- a partie — III, 11
- a społeczeństwo — IX, 67
- a wódz — VI, 180—183, 185—189
- a wyborczy okres — V, 242, 251
- a żołnierz — IV, 89
- cesarski niemiecki — V, 13
- polski — IV, 86; V, 19, 20, 25, 127, 133
- Bartla — maj 1926 r. — IX, 33
- Bartla — w roku 1928 — IX, 119
- Bartla — dymisja 15 marca 1930 r. — IX, 209
- Władysława Grabskiego w 1920 r. — V, 250
- Władysława Grabskiego w 1923/5 r. — VIII, 332, 334, 335
- Lubelski — *patrz* Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej w Lublinie
- Moraczewskiego — V, 61, 205
- Narodowy — *patrz* Powstanie styczniowe
- Narodowy w 1914 r. — IX, 291, 294
- Paderewskiego — V, 61
- Ponikowskiego — VI, 39, 40

- Rząd (*ciąg dalszy*)
- Ponikowskiego — upadek — V, 242—244; VI, 9, 10, 44
 - rewolucyjny — *patrz* Rewolucja
 - Skulskiego — V, 249, 250
 - Skrzyńskiego — VIII, 294
 - Sławka — dymisja, sierpień 1930 r. — IX, 217
 - Świeżyńskiego — VIII, 98—100, 107, 115
 - Świtalskiego — IX, 189
 - Witosa w 1920/21 r. — V, 215, 216, 250, 293, 294
 - Witosa w 1923 r. — VIII, 296, 334, 335; IX, 14
 - Witosa w 1926 r. — VIII, 333, 334, 336; IX, 14, 15
 - «Rząd i Wojsko», czasopismo — IV, 242
- Rządowe przesilenie
- czerwiec—lipiec 1922 r. — V, 242—259; VI, 9, 10
 - listopad 1925 r. — VIII, 247, 250, 251
- marzec 1930 r. — IX, 209, 210, 213—215
 - sierpień 1930 r. — IX, 217
- Rządowej pracy technika — IX, 244
- Rządy
- bezpośrednie jednego człowieka — IX, 265, 266
 - przedmajowe a wojsko — VIII, 284—286
 - pomajowe — IX, 243, 244, 248
- Rządzący ludzie — III, 13
- Rządzenie — VIII, 92, 93; IX, 265, 266
- Rzeka — przeszkoda strategiczna — VI, 105
- Rzemieślnicy na Litwie — *patrz* Litwa
- Rzym
- republika — VI, 188
 - demokracja — VIII, 307
 - dyktator — VIII, 307, 308, 322, 323

S

- Samodzielność narodowa — IV, 52
- «Samobrona Litwy i Białorusi» w 1919 r. — VI, 100
- Samorząd miejski — I, 33—36, 39—41, 57
- Samorząd ziemski na Litwie — *patrz* Litwa
- Samostanowienie narodów — I, 147, 148; II, 219, 220
- Samouctwo — VIII, 141
- Samowładztwo w Rosji — *patrz* Rosja
- Samsonow, gen. — kłeska w 1914 r. — VII, 111, 112
- Sanacja państwa — maj 1926 r. — IX, 25
- Sandepu — bitwa w 1905 r. — VII, 23
- Sapieha E., Minister Spraw Zagranicznych — VIII, 216
- Sawicki «Struś», powstaniec 1863 r. — VIII, 66, 67
- Sądownictwo — IX, 147, 148
- polskie — IX, 240
- rosyjskie — *patrz* Rosja
- Schlieffen, gen., wódz — VII, 158
- Sejm — V, 127; VI, 10; VIII, 330, 331; IX, 38, 105, 106, 219—221, 232, 243, 244, 246, 252, 253, 263, 266, 268
- marszałek — IX, 190, 199
- regulamin obrad — IX, 105, 106, 218
- metody pracy — IX, 209
- obyczaje — IX, 132, 134, 147, 148, 187—189
- technika pracy sejmowej — IX, 244, 246
- prace budżetowe — IX, 236, 237, 239
- a polityka zagraniczna — V, 283
- Ustawodawczy — V, 19, 33, 35, 37, 44, 45, 55, 56, 58, 60—63, 182, 246—259, 283, 292—294; VI, 11, 12, 28, 30, 31, 99, 100, 109; VIII, 105, 205; IX, 31, 108, 113, 114, 148, 179, 180, 191, 255, 256
- z 1922 r. — V, 283—285; VI, 99, 100; IX, 26—28, 30, 32, 33, 108, 117, 148, 159, 160
- z 1922 r. — a wojsko — VIII, 284—288
- z 1928 r. — IX, 108, 109, 116—119, 146, 147—150, 153—154, 160, 182, 183, 187—190, 214, 223, 231, 239, 258
- z 1928 r. — otwarcie — IX, 108, 109, 222

Sejm (*ciąg dalszy*)

- z 1928 r. — niedoszedłe otwarcie sesji 1929 r. — IX, 193—200, 207
- 1930 r. — IX, 257, 258
- Sejmy szlacheckie — VI, 30
- Senat — IX, 38
- w r. 1922 — V, 285, 286
- Senatorowie — VIII, 335
- Sergiejew, autor «Od Dźwiny do Wisły» — VIII, 14, 15, 86, 87, 150
- Siedlce — pogrom — III, 32, 33
- Siemiginiewski, sanitariusz — IV, 30
- Sierakowski Z., powstaniec 1863 r. — VIII, 65, 66, 75, 88, 271, 272
- Sikorski Władysław
 - rola w Legionach — IV, 356; VIII, 241—243
 - Szef Departamentu Wojskowego N. K. N. — IX, 301, 303
 - dowódca 5 armii w 1920 r. — VIII, 240, 241
 - Minister Wojny — VI, 209, 210
- 6 sierpnia 1914 r. — IV, 49, 50, 80, 83, 84, 86, 107; V, 30, 31, 97, 221, 224, 261, 262, 269, 272, 273; IX, 43
- Siła — VIII, 331; IX, 28
 - fizyczna — III, 23—28
 - fizyczna rewolucji — III, 206
 - moralna rewolucji — III, 206, 226, 227
 - funkcja siły — III, 251, 252
- Skrzynecki, wódz — VI, 116, 117, 177

Skulski Leopold

- rząd — V, 249, 250
- premier — VIII, 216
- Skrzyński Aleksander
 - premier — VIII, 258, 259
 - rząd — VIII, 294
- Słabość — VIII, 106, 107, 116
- Sław Zwierzyński, kapitan Legionów — IV, 43
- Sławek Walery — VIII, 129, 130
 - premier w r. 1930 — IX, 240
 - rząd — dymisja w sierpniu 1930 r. — IX, 217
- Słowacki Juliusz — IX, 72—76
- «Słowo Polskie», dziennik lwowski — III, 188, 295
- Służba łączności — III, 177, 178
- Służba żołnierska — V, 114, 115, 141
- «Smoleńskie Wrota» — VII, 21—23, 36—39, 45
- Smolicz, delegat Białorusi w Warszawie w 1919 r. — V, 85
- Sobieski Jan, wódz — VIII, 268
- Socjal-demokraci rosyjscy — *patrz* Rosja
- Socjal-demokracja Królestwa Polskiego — I, 180, 184
- Socjal-demokracja niemiecka — II, 285, 286
 - w Austrii — III, 160
- Socjal-rewolucjoniści — II, 243
- Socjalistyczna agitacja — *patrz* Agitacja socjalistyczna
 - na Litwie — *patrz* Litwa
- Socjalistyczna publicystyka polska — I, 63, 66, 67
- Socjalistyczna publicystyka żydowska — I, 63, 66, 67

- Socjalistyczne partie — I, 107; II, 187
 — rosyjskie — *patrz* Rosja
 — żydowskie w Polsce — I, 28—33
 Socjalistyczne prądy na Litwie — *patrz* Litwa
 Socjalistyczne tajne druki — II, 59—64, 67; *patrz także* Bi-buła
 Socjalistyczni posłowie w b. Galicji — *patrz* Galicja
 Socjalistyczny ruch na Litwie — *patrz* Litwa
 Socjalistyczny ruch rosyjski — *patrz* Rosja
 Socjalistyczny ruch polski — I, 94, 95, 105, 119—122, 133—142, 145, 161, 162, 178, 179, 208, 209, 247, 257—259, 262, 263, 276—279, 281, 286—291; *patrz także* Robotniczy ruch polski i Rewolucyjny ruch polski
 Socjalistyczny ruch żydowski na Litwie — *patrz* Litwa
 Socjalistyczny ustrój — I, 101
 Socjalizm — I, 69—72, 94, 95, 103, 104, 286, 287; V, 110
 — niemiecki — III, 143
 — państwowy — II, 32
 — polski — jego znaczenie dla ruchu międzynarodowego — I, 92—95
 — polski a narody Rosji — I, 95
 — polski a Żydzi — I, 66—68
 — w Rosji — II, 48
 — a bolszewizm — V, 90, 91
 — a patriotyzm — I, 38
 — a wolność polityczna — I, 58
 — a kwestia żydowska — I, 61—68
 Socjaliści — II, 211; VIII, 306
 — polscy w Galicji — I, 233, 234
 — polscy a wojna — VIII, 306
 — polscy a żydowscy na Litwie — I, 66—68
 — polscy a konstytucjonalizm rosyjski — I, 105
 — rosyjscy — I, 42—45
 — wobec podróży cara Mikołaja II w 1896 r. — I, 153
 — polscy — ponadzaborowa solidarność — I, 146
 «Sokół» — III, 50, 51, 179, 180; V, 100
 «Soldatenraty» — VIII, 95—97
 Solidarność
 — klas wyzyskiwanych — II, 226, 227
 — narodowa — II, 26, 27
 — robotnicza — I, 70—72
 Sosnkowski Kazimierz Szef Sztabu I Brygady — IV, 24, 245
 «Sosnowiecka Republika» — III, 11
 Spaa — układ 10 lipca 1920 r. — VI, 124
 Spicheren — bitwa — VI, 172—176; VII, 78
 Spionskopp — bitwa — III, 78, 79
 Spisek — IV, 46; VIII, 86, 87
 Społeczeństwo — IX, 220
 — a wojna — VIII, 260, 261
 — a wojsko — VIII, 265, 271, 273, 275

- Społeczeństwo polskie — IV, 157, 161, 192
 — pod zaborem rosyjskim — IV, 52
 — w okresie przez 1905 r. — III, 23—25
 — w czasie wojny światowej — VIII, 135—137
 — a Legiony — IX, 81, 82
 — a zagadnienie wojny — VIII, 313, 314, 318
 — a zagadnienia strategiczne — VI, 14, 16, 17
 — a wojsko — V, 44; VIII, 274, 275, 284—286
 — a żołnierz — VI, 81
 Społeczne reformy w Polsce — V, 89, 90
 Społeczne stosunki w Rosji — I, 80—91
 Społeczne walki — V, 60
 Społeczne zagadnienia w Polsce współczesnej — IX, 22—24
 Sport — IX, 325, 327—329
 Sportowo-militarne stowarzyszenia — IV, 99, 100
 «Sprawa Górnicza», broszura — II, 184
 «Sprawa Robotnicza», czasopismo — I, 184, 215
 Sprawiedliwości wymiar a państwo — VIII, 250
 Stachiewicz Julian, oficer Legionów, generał W. P., współpracownik J. Piłsudskiego — IV, 261; VIII, 211; IX, 94, 95, 332
 Stanisław August, król — reformy — VIII, 270
 Stany Zjednoczone Ameryki Północnej — V, 152
 — administracja — V, 49
 — armia — V, 49
 — Związek Narodowy Polski — delegaci — III, 294—299
 — Polonia amerykańska w czasie wojny — IV, 38
 — Komitet Obrony Narodowej — V, 120
 — a Polska — V, 49, 56; VI, 202
 Steinmetz, wódz — VI, 173, 174
 Stochód — odwrót nad... — IV, 67—80
 Stolice — V, 237
 Stopa procentowa w Polsce — IX, 159
 Stowycgoróż — bitwa — IV, 43
 Strajk powszechny — II, 263
 Strajk w Łodzi w 1892 r. — I, 191, 192
 — kolejarzy w Pińsku w 1893 r. — I, 21
 — krawców w Wilnie w 1893 r. — I, 49
 — rzemieślników w Wilnie w 1894 r. — I, 116—119, 138; II, 232
 — w Dąbrowie w 1897 r. — I, 191—194
 — w Warszawie w 1899 r. — III, 145, 150, 151
 — w Jarosławiu — I, 115
 — w Petersburgu i Moskwie — I, 197
 — kolejarzy w Ameryce — I, 70, 71
 Strajki — I, 272—275; II, 44, 231—238

- w Europie — I, 70
- w Polsce — I, 71, 72, 276—279; II, 228
- Strategia — VII, 10, 74, 75, 158, 164
- koncepcja strategiczna — VI, 102, 103, 106, 108, 116, 118, 119
- strategiczne linie wewnętrzne — VI, 15
- problem strategiczny — przestrzeń — VII, 163
- problem strategiczny — niepodzianka — VI, 106
- przeszkoda strategiczna — las — VI, 105
- przeszkoda strategiczna — rzeka — VI, 105
- manewr strategiczny — VII, 29, 68, 69, 165
- strategiczny obszar Państwa Polskiego — VI, 15
- położenie strategiczne Polski — VIII, 260
- zagadnienia strategiczne a społeczeństwo polskie — VI, 14, 16, 17
- wielkich wojen — III, 176
- Napoleona — III, 132
- mas — VII, 158—160, 162, 163
- Straż graniczna w Rosji — *patrz* Rosja
- Strzelanie — III, 289, 293—294
- «Strzelec» — III, 254, 277, 282
- czasopismo P. O. W. — IV, 242
- Strzeleckie Drużyny — III, 174, 176—179, 251, 252, 254, 295—297; IV, 7, 47, 48, 357; IX, 287, 291
- Strzeleckie Związki — III, 156, 157, 172—174, 176—182, 186—191, 251—254, 295—297; IV, 7, 47, 48, 99, 100, 237, 244, 357; IX, 281, 287
- Studia wojskowe Polaków po 1863 r. — VI, 37
- Styl epoki — VIII, 106, 128
- Styl żołnierski — VIII, 109
- Sulkiewicz Aleksander — II, 86—105
- Sumienność w drobiazgach — III, 169
- Suwalska gubernia — I, 36
- Suwałki — oswobodzenie — V, 102, 103
- Suwerenność — V, 248
- Swobody obywatelskie — I, 71
- Swobody polityczne — I, 67
- Swobód nadużycie — VIII, 250
- Syberyjska Dywizja (30 dywizja piechoty) — V, 260, 261
- Sybir — II, 288
- «Sypanie» — VIII, 58
- Symbole — VIII, 14, 15
- Sza-he — bitwa — III, 80, 81; VI, 195
- Szaulis, delegat Litwy w Warszawie w 1919 r. — V, 85
- Szczypiorno — obóz internowanych legionistów — IX, 85
- Szef sztabu generalnego — *patrz* Sztab Generalny
- Szeptycki Stanisław, generał — V, 40, 41, 69, 77, 83, 154

- Szeptycki Stanisław (*ciąg dalszy*)
- ocena sytuacji — czerwiec 1920 r. — VII, 92, 93
 - kierownictwo odwrotem — lipiec 1920 r. — VII, 58, 59, 66, 67, 80—86, 91, 94, 95
 - Szkolnictwo — V, 159, 160
 - rosyjskie na Litwie — I, 36, 42, 48—50
 - w Rosji — *patrz* Rosja
 - rosyjskie na ziemiach polskich — I, 21, 22—25, 231, 232; II, 12, 13; V, 112
 - tajne w Polsce — II, 15
 - Szkoła — IX, 69, 70, 169—173, 175
 - agitacyjna PPS. — *patrz* Polska Partia Socjalistyczna
 - bojowa — *patrz* Polska Partia Socjalistyczna
 - wojskowa polska w Cuneo — III, 91; VI, 156; VIII, 83, 84
 - wojskowa polska w Genui — III, 90
 - wojskowa Związku Strzeleckiego — III, 182
 - Szlachta polska — I, 289, 290
 - na Litwie — II, 20, 26, 27, 39
 - Szlachta w Rosji — I, 88; II, 29, 30
 - Szowinizm — I, 149, 261; II, 23—25
 - polski na Litwie — II, 24, 25
 - Szpiegostwo — I, 159, 160; VIII, 33
 - w Polsce — IX, 141, 142
 - w Polsce w czasie wojny światowej — IX, 273, 274
 - Sztab — III, 177; VIII, 256
 - Sztab Generalny — VIII, 256
 - szef Sztabu Generalnego — VIII, 122—127, 257
 - polski w 1920 r. — VIII, 216, 217
 - austriacki — VIII, 257, 258, 283, 298, 299
 - Sztandar narodowy — VIII, 276
 - Sztandar wojskowy — III, 190, 191
 - Sztuka — VII, 10, 153
 - Szwajcaria
 - armia — VIII, 13, 14; IX, 62
 - demokracja — VIII, 13

Ś

- Ścieżyński, oficer Legionów — IV, 25
 Śląsk Górny — V, 274—276, 278
 Śliwiński Artur, desygnowany premier — V, 255
 — premier — dymisja — V, 257
 Śliwiński Hipolit, działacz niepodległościowy — III, 170
 Śmiech — VIII, 48, 49
 Śmierć — VIII, 301, 302; IX, 72—74
 Śmigły Rydz Edward
 — oficer Legionów — IV, 28, 41, 45
 — generał — V, 77
 — generał — manewr 8 sierpnia 1920 r. — VII, 120, 121
 Świadomość klasowa robotników — *patrz* Klasowa świadomość
 «Światło», czasopismo — II, 161
 Światy gasnące — IX, 191, 192
 Świdorski, podoficer Legionów — IV, 25
 Świeżyński — rząd — VIII, 98—100, 107, 115
 Święciany — bunt gimnazjum przed powstaniem styczniowym — VIII, 74
 Święto robotnicze — *patrz* 1 Maj
 Świtalski Kazimierz
 — rząd — IX, 189
 — premier — IX, 262
 — premier — próba porozumienia z Sejmem — lato 1929 — IX, 186, 187
 — propozycja konferencji z przedstawicielami klubów poselskich — 4 wrzesień 1929 r. — IX, 187—190
-

T

- Tajne drukarnie — II, 123—147
Taktyczne ćwiczenia — III, 286, 287
Tannenberg — bitwa w 1914 r. — VII, 111, 112
Tarnowski Adam, kandydat na premiera — IV, 197, 198
Taryba — V, 82, 84, 86
Teatr wojny — VIII, 32, 33
Technika — III, 288, 289
— a morale rewolucyjne — III, 95, 96, 112, 113
— pracy rządowej — IX, 244
— pracy państwowej w Polsce — IX, 36, 155, 164, 244
— pracy sejmowej — IX, 244, 246
— wojskowa — VIII, 143
Teren — III, 37
— przystosowanie się doń — III, 286, 287
Terror — III, 24, 145
Terytorialna armia — III, 16
Terytorialny system — III, 37, 38
Tłum — III, 15, 16, 22, 196, 197; IV, 184
Tolstoizm — niesprzeciwianie się złu — VIII, 305
Towarzystwa sportowo-militarne — IV, 99, 100
Towarzystwo Czerwonego Krzyża — I, 284, 285; IV, 130; V, 160
Towarzystwo Pomocy Więźniom Politycznym — II, 292
Towarzystwo Zachęty Nauk Społecznych — I, 187
Tradycja orężna Polski — IV, 83—85, 91, 93, 106
Tradycje polskie — V, 142
Tradycje wojskowe — IV, 143
Trąmpczyński Wojciech — prośba o pozwolenie zastrzelenia go — IX, 212, 213
Trenerzy sportowi — IX, 166
Trybunał Stanu — IX, 145—147, 153, 154, 178, 222
— ustawa — IX, 177—180, 183
Tuchaczewski Michał
— autor pracy «Pochód za Wisłę» — VII, 10—17, 49, 50, 96—98, 105, 153, 154
— wódz — VII, 13, 22—24, 34, 43—46, 50, 64, 79, 96—98, 106, 107, 112, 145, 148, 149, 151—155, 157, 158, 162, 163
Tunguz-Zawiślak, oficer Legionów — IV, 29
Turcy — III, 256, 257, 260—282
Twórcza — VIII, 194
Tyły na wojnie — VIII, 275

-
- Tymczasowa Rada Stanu — IV, 141, 143, 173, 174, 180, 186,
106, 107, 114, 118, 119, 130, 204, 231, 243, 245
137—140, 143, 145—147, 153— Tymczasowy Rząd Ludowy Re-
158, 161—173, 180—186, 190— publiki Polskiej w Lubli-
194, 196—204, 209, 226—233, nie — V, 15, 136, 137; VIII,
235, 240, 241, 245, 246; VI, 100—103, 106, 108, 114; IX,
206, 207; IX, 305 311, 312
- Komisja Wojskowa — IV, Tyralierka — III, 52, 53, 288—
116—121, 128, 130—132, 140, 294
-

U

- Ucisk rosyjski na Litwie —
patrz Litwa
- Uczniowie szkół średnich — V,
26
- Uгода — V, 178
— polska — VIII, 42, 43
- Ugodowcy w Polsce — I, 27, 40,
60, 73, 94, 95, 102, 105, 143,
144, 149, 150, 177—179, 193,
194, 203—218, 226, 229—234,
239, 241—255, 259—261, 280—
282; II, 15, 58, 62, 241, 242,
248, 254
- Ugodowcy na Litwie — I, 40,
56—58, 74, 75; II, 26, 27
- Ugodowy kurs na Litwie —
patrz Litwa
- Ukraińcy — II, 243, 244, 249, 251
— armia ukraińska — V, 177
— żołnierz ukraiński — IX, 60
— sprawa ukraińska — V, 67,
130, 155—159, 169, 170
— wojna z Polską — V, 23, 24,
96
— a Rosja Sowiecka — V, 59
- Ulas, rotmistrz honwedów —
IV, 317, 318
- Ulina Mała — odwrót — IV,
15—17, 262—305; VIII, 21,
169; IX, 50, 51
- Ulrych, płk., dyrektor Państwo-
wego Urzędu Wychowania
Fizycznego — IX, 163, 164
- Ułani a koń — VI, 71, 72
- Ułani Beliny — IV, 358; VI, 71,
72
- Umowa — VIII, 47, 48
- Umysłowe prądy końca XIX
wieku — III, 143
- Uniwersytet
— Jagielloński — V, 199
— Stefana Batorego — V, 111—
113
— Warszawski — V, 209, 210
- Uniwersytety — V, 208, 209
- Urbanowicz Michał, legionista—
IV, 29
- Urzędnicy — I, 168—172
- Ustawa o naczelnych władzach
wojskowych — *patrz* Naczel-
ne władze wojskowe
- Ustawodawstwo — IX, 260—263
— w Rosji — *patrz* Rosja
- Ustępstwa dla Żydów na Lit-
wie — *patrz* Litwa
- Ustrojowe uzusy — V, 249
- Ustroju reforma — IX, 105, 108,
109, 257—262, 265, 269
- Utgoff, naczelnik żandarmerii
na powiaty warszawski, no-
womiński i radzyński —
I, 96, 97, 159, 160, 173—175
- Uzbrojenie — III, 14, 16, 17, 21

V

- Verdun — IX, 176
Virtuti Militari — V, 99, 125,
126, 130, 131, 139, 140, 141,
171—173, 179, 187, 190, 191,
211—214, 233, 282; VI, 18, 22,
23; IX, 51, 52

W

- Waldemarasz — rząd — IX, 65,
99, 100, 102
«Walka», czasopismo PPSowe—
II, 218, 219
Walka czynna — I, 195, 222;
II, 263—272, 293—295, 299;
III, 5, 6, 23, 24, 50, 146; VI,
198
Walka fizyczna — obliczal-
ność — III, 14, 15
Walka klas — *patrz* Klasowa
walka
Walka o byt — VI, 80
Walka o Niepodległość Polski —
idea wojskowego przygoto-
wania — III, 251
Walka polityczna — V, 285, 286
Walka zbrojna — III, 251
Walki polskie o wolność — II,
8, 15
Walki społeczne — V, 60
Waluty — IV, 152
«Warschauer Zeitung» — IV,
210, 237, 241—243, 246, 247
Warstwy pracujące polskie
w 1920 r. — V, 294
Warszawa
— stolica kłamstwa — VI, 80
— PPSowa organizacja mło-
dzieży — I, 188
— organizacja PPS. — II, 227—
231
— strajk w 1899 r. — II, 234,
237
— manifestacje w 1899 r. — I,
275—279
— aresztowania — grudzień
1899 r. — II, 167
— w listopadzie 1918 r. — IX,
308, 309
— w 1920 r. — V, 214; VII, 97,
109, 115, 116, 129, 130
Warszawski Komitet Robotni-
czy — *patrz* Polska Partia
Socialistyczna

- «Warszawskij Dniewnik», czasopismo — I, 284
- Wasilewski Leon — nominacja na posła w Belgradzie — V, 86
- Wawel — VIII, 198
- Wazowie, dynastia — VIII, 267, 268
- Werbunek w Kielcach w 1914 r. — *patrz* Kielce
- w Lublinie w 1915 r. — *patrz* Lublin
- do Wojska Polskiego — *patrz* Wojsko Polskie
- «Wesele» Wyspiańskiego — IV, 113
- Weterani 1863 r. — V, 52
- Węgrzy w armii austriackiej — IV, 319
- Węgrzy a Polska — VIII, 84, 85
- «Wiek Nowy», dziennik lwowski — III, 254
- Więźniowie polityczni — I, 175—177; II, 288
- Wiejski element w wojsku — IX, 326, 327
- Wielkie Księstwo Litewskie — VI, 123
- Wielkopolska — *patrz* Poznańskie
- Wielopolski Aleksander, mąż stanu — IX, 41
- szef Rządu cywilnego Królestwa Polskiego w r. 1862/63 — VI, 154, 155, 158, 160
- Wieniawa Długoszowski Bolesław, adiutant Naczelnego Wodza w 1920 r. — VIII, 138, 139
- Wieprz — bitwa nad... 1920 r. — *patrz* Wojna polsko-rosyjska 1919/20 r.
- Wieś — IX, 324—327
- Większość narodu — V, 35, 37
- Więzienia niemieckie — VIII, 185, 186
- Więzienia rosyjskie — VIII, 184, 185
- w Polsce — VIII, 184, 185
- Więzienie — VIII, 176
- w dziejach Polski — VIII, 174, 175, 186, 187
- Więźnia psychologia — VIII, 174—187
- «Wilenski Wiestnik» — I, 24
- Wilno — V, 237—239; IX, 127
- ucisk rosyjski — I, 33—36
- samorząd miejski — I, 33—36, 39—41, 57
- ruch robotniczy — I, 186
- strajk krawców — I, 49
- strajki rzemieślnicze — I, 57—59
- a pomnik Murawiewa — I, 238
- próby organizowania rządu w roku 1918 — VIII, 102
- wyprawa w 1919 r. — IX, 128
- zdobycie w 1919 r. — V, 77, 78, 81—83, 87, 88, 212, 213, 233, 234; VI, 11, 12, 103—116, 119, 121, 122; VII, 164
- sprawa w 1919 r. — V, 80, 83
- sprawa w 1920 r. — V, 173
- w 1920 r. — V, 147
- obrona w 1920 r. — VIII, 213, 214
- bitwa, lipiec 1920 r. — VII, 86—89, 91, 92, 95, 96, 156

- sprawa ziemi wileńskiej — V, 236, 239; VI, 12, 121—139
- sprawa ziemi wileńskiej w 1921 r. — V, 227—229
- Wilson Woodrow — V, 22
- 14 punktów — VIII, 30
- a Polska — V, 49
- Wiosna — IX, 123, 124
- Wisła
- bitwa nad — V, 165—167, 262; VI, 10, 11; *patrz także* Wojna polsko-rosyjska 1919/20 r.
- umiędzynarodowienie — V, 59
- Wiśniowski Stanisław, podoficer Legionów — IV, 29
- Witos Wincenty, polityk — VIII, 333—336
- rząd w 1920/21 r. — V, 215, 216, 250, 293, 294
- rząd w 1923 r. — VIII, 296, 334, 335; IX, 14
- rząd w 1926 r. — VIII, 333, 334, 336; IX, 14, 15
- były poseł — aresztowanie 10 września 1930 r. — IX, 233
- Władze naczelne w państwie — rozdział IX, 259, 262—269
- Włochy a Polska — VIII, 81—84
- Włociańska sprawa w Polsce — I, 210—214
- «Woche» — VIII, 99
- Wojciechowski Stanisław, Prezydent R. P. — IX, 14—17, 32
- Wojenne przesilenie 1912 r. — III, 158—160
- Wojna — III, 148; V, 94, 135, 193, 196, 200, 263—266; VI, 101—103, 108, 117, 181, 183, 190; VII, 153, 161, 162; VIII, 75, 87, 124, 144, 145, 163, 164, 192, 193, 265, 275, 289, 301—324; IX, 103, 122
- historia — VI, 169, 170, 176, 177; VII, 12, 14, 38, 112
- zasady — VII, 46
- prawa — III, 211; VIII, 143
- plan — III, 6, 7, 10, 97
- przygotowanie psychiczne — III, 258, 259
- improwizacja organizacyjna — III, 260—268
- uzyskanie materiału ludzkiego — III, 258
- ryzyko — IV, 305, 344
- bezwzględność — III, 124, 131, 132
- teatr wojny — VIII, 32, 33
- operacje wojenne — VI, 102
- wpływ myśli ludzkiej — III, 108
- w czasach pierwotnych — I, 154
- domowa — V, 144; IX, 10, 12
- ludowa — III, 17
- narodowa — IV, 39
- okopowa — VII, 26, 29, 67—69, 74—76, 160, 161, 163
- pozycyjna — VII, 67
- partyzancka — III, 120, 121, 259
- rewolucyjna — III, 176; VI, 187
- rewolucyjna — ogłoszenie — III, 12, 13
- a ludność — VIII, 140, 141

- Wojna (*ciąg dalszy*)
- a społeczeństwo — VIII, 260, 261, 302, 314—318
 - 1812 r. — VIII, 131; IX, 43
 - 1812 r. — pożar Moskwy — VIII, 131
 - krymska — VIII, 54
 - francusko-niemiecka 1870r.— III, 29; VIII, 320
 - angielsko-burska — III, 78, 133
 - rosyjsko-japońska — II, 245, 246, 256; III, 18, 56, 57, 61, 62, 79—81, 290, 291; VIII, 319, 320; IX, 201, 203, 204
 - rosyjsko-japońska — mobilizacja — IX, 204, 205
 - bałkańska — III, 256—282, 290
 - bałkańska — Bułgarzy — *patrz* Bułgarzy
 - bałkańska — Turcy — *patrz* Turcy
 - światowa — V, 231; VIII, 29—31, 323; IX, 43, 83—85, 87
 - światowa — przyczyny — VIII, 292
 - światowa — wybuch — IX, 79, 271, 272
 - polsko-ukraińska — V, 23, 24, 96
- Wojna polsko-rosyjska 1919/20 r. — V, 143, 145, 146, 161, 162, 165—167, 175, 212, 213; VII, 9, 13—165; VIII, 137—139, 216, 217, 261, 309, 313
- historiografia polska — IX, 95, 96
 - historiografia rosyjska — IX, 95
 - źródła historyczne — VII, 14
 - cel — VII, 147
 - ugrupowanie strategiczne — VII, 24—30, 40, 45, 46
 - liczebność wojsk — VII, 15—20
 - uzupełnienia stanów — VII, 18, 20, 21, 149
 - dyscyplina — VII, 17—19
 - sugestia wojny okopowej — VII, 66—77, 80
 - współdziałanie ludności z wojskiem polskim — VII, 127, 128, 149, 150
 - zdobycie Mińska — V, 212, 213
 - zdobycie Kalenkowicz — V, 212, 213
 - ofensywa na Ukrainę — VII, 164; VIII, 216
 - zdobycie Kijowa — V, 212, 213
 - rosyjska ofensywa majowa — VII, 30—40, 45
 - akcja Budiennego — VII, 41, 42, 46—48, 101—104
 - organizacja armii polskiej przeciw Budiennemu — VII, 48, 102
 - rozkaz Piłsudskiego do generała Śmigłego do odwrotu z Kijowa — VIII, 215
 - odwrót na froncie południowym, lipiec — VII, 102
 - przygotowania do rosyjskiej ofensywy lipcowej — VII, 42—45, 50, 51
 - bitwa 4—6 lipca — VII, 49, 51—67, 76, 77, 95, 96, 155

- odwrót na froncie północnym, lipiec — VII, 77—104, 155, 156
- bitwa pod Grodnem — VII, 98, 99
- pomoc Prus dla armii Tuchaczewskiego — VII, 112
- sugestia klęsk polskich — VII, 129, 130, 137—140
- demoralizacja kraju, lato — VII, 97, 98, 100, 101
- front wewnętrzny — VII, 146—151
- armia ochotnicza — VII, 98
- bitwa pod Beresteczkiem — VII, 102, 103, 116, 117
- upadek Brześcia — VII, 103, 104, 116
- sytuacja — początek sierpnia — VII, 104—109
- rozkaz 6 sierpnia — VII, 109, 110
- rozkaz Tuchaczewskiego 8 sierpnia — VII, 107, 108, 119, 157
- koncentracja do bitwy nad Wisłą — VII, 118—121
- przed rozpoczęciem kontrataku polskiego — VII, 123—125
- rokowania pokojowe w Mińsku — VII, 113, 152, 153
- bitwa pod Radzyminem — V, 212, 213
- atak od Wieprza, 16 sierpnia — V, 212, 213; VII, 126—128; *patrz także* Bitwa nad Wisłą
- rozkaz Tuchaczewskiego 17 względnie 18 sierpnia — VII, 131—135
- odwrót rosyjski, sierpień — VII, 133—145; IX, 95, 96
- przegrupowanie wojsk polskich po bitwie warszawskiej — VII, 145
- rozkaz Naczelnego Wodza 18 sierpnia — VII, 130, 131, 135, 136, 138; VIII, 214
- bitwa nad Niemnem, wrzesień — V, 212, 213; VII, 164, 165
- Wojsko — III, 195, 196; V, 113, 194, 195, 291, 292; VI, 33, 61; VIII, 8—11, 15, 141—143, 275, 285, 286, 292, 293, 333; IX, 37, 38, 74, 75
- najemne — IV, 106
- ochotnicze — IV, 217, 218, 220, 228
- narodowe — IV, 110, 111, 113
- demokratyczne — V, 99
- rewolucyjne — III, 14—16
- terytorialne — III, 16
- tradycje wojskowe — IV, 143
- prawa — V, 41
- technika wojskowa — VIII, 143
- regulaminy — III, 54, 55
- dyscyplina — III, 16; VIII, 141
- ukłon wojskowy — V, 34
- organizacja — III, 270—273, 277—282
- organizacja — pruskie metody organizacji — V, 99
- organizacja powojenna — IX, 56

- Wojsko (*ciąg dalszy*)
 — władze naczelne — VI, 146
 — władze naczelne — projekt ustawy — *patrz* Naczelne władze wojskowe
 — administracja — IX, 58—60, 62, 63
 — zaopatrzenie — IX, 54—57, 63; VIII, 152, 153
 — dostawy — IX, 62
 — rekwizycje — IV, 171
 — kształcenie wojskowe — III, 50
 — wykształcenie wojskowe — VIII, 143
 — rola wychowawcza — IX, 171
 — analfabetyzm — IX, 60
 — przysposobienie wojskowe — IX, 61, 62
 — rola człowieka — VIII, 141—143, 147, 150
 — służba wojskowa — czas trwania — IX, 59—61, 63
 — służba wojskowa — dwuletnia — VIII, 120
 — odmłodzenie składu — III, 58, 59
 — emeryci — IX, 58, 59
 — element miejski w wojsku — IX, 326, 327
 — element wiejski w wojsku — IX, 326, 327
 — oddziały pomocnicze — III, 16
 — reprezentacja — IX, 140, 141
 — rozproszenie po kraju — III, 49
 — współdziałanie rodzajów broni — III, 59, 60
 — literatura wojskowa — VIII, 142, 143, 150
 — wydawnictwa wojskowe — III, 50, 52
 — a naród — IV, 106, 110—113; V, 31—33
 — a społeczeństwo — VIII, 265, 271, 273, 275, 285, 286
 — a ludność — II, 267—270
 — a państwo — VIII, 247, 307
 — a rząd — IV, 111—114, 158, 218; V, 114
 — polityczne funkcje wojska — IV, 96, 97
 — a polityka — III, 189; V, 29, 33, 44; VI, 146
 — a partie polityczne — VIII, 247
 — a demokracja — III, 16; VIII, 8—16
 — Rewolucji Wielkiej — VIII, 10, 11
 — bolszewickie — V, 108, 109, 158
 — bolszewickie w roku 1919 — VI, 104
 Wojsko polskie — V, 20, 198
 — jednolitość — V, 95, 96, 113, 193, 194
 — moralne interesy — VIII, 247, 235
 — odznaki — V, 92
 — dzieje — VIII, 265—276
 — werbunek w Kielcach — *patrz* Kielce
 — werbunek w Lublinie — *patrz* Lublin
 — werbunek w latach 1915—1917 — IV, 97—99, 103, 118—122, 127—130, 145, 156, 157, 159, 194, 224, 229—231
 — na obczyźnie — V, 119

- we Francji — V, 21, 65
- w Ameryce — V, 22
- w 1916/17 r. — IV, 90—102, 103, 118, 119, 123—125, 127, 128, 130, 132, 137, 142—144, 169—171, 194, 228, 229, 231, 232, 234
- na wschodzie — V, 195—197
- ochotnicy, listopad 1918 r. — V, 26; VI, 90, 91
- organizacja w 1918/19 r. — V, 28, 37, 43, 44, 47, 48
- w 1918/20 r. — V, 69—72, 128, 130, 145, 146
- a społeczeństwo — IV, 91—93, 98, 101—104, 111, 112; IX, 71
- a Sejm — V, 61
- Wojskowe zagadnienia a społeczeństwo polskie — VI, 100
- Wojskowy
 - budżet — *patrz* Budżet wojskowy
 - honor — IX, 133, 134
 - stan — IX, 71
- Wola — V, 222
- Wolna wola — VIII, 147
- Wolność — V, 107, 138, 194
- Wolność prasy — I, 71; V, 50
- Wołyń — V, 133
- Wóźnicki, poseł — IX, 151—153
- Wódz — III, 177, 198, 283, 284; V, 260—266; VI, 76, 81, 102, 103, 108, 110, 116—119, 169—196; VII, 11, 12, 23, 38, 44—46, 75, 76, 112, 114, 115, 145, 154, 162; VIII, 8—11, 138, 139, 161—163, 169; IX, 269
- a rząd — VIII, 193, 194
- naczelny — III, 101, 104; VI, 34, 35; VIII, 172, 191—193, 216, 228, 250, 254—257, 260, 300—324; IX, 38
- naczelny polski przyszły — VIII, 164, 260, 310, 323
- Wpływ rosyjski w Polsce — VIII, 80, 83
- w okresie powstania styczniowego — VIII, 74, 75
- Wpływ wschodu w Polsce — *patrz* Wpływ rosyjski w Polsce
- Wpływ Zachodu w Polsce — VIII, 81—83
- Wschodu duch — VI, 6, 7
- «Wspomnienia legionowe», książka — VIII, 127
- Wspólna ulica — akcja bojowa w 1907 r. — III, 36
- Współpraca polityczna w Polsce — IV, 83, 102; V, 284, 285, 295
- Wszechżydowski Związek Robotniczy w Rosji i Polsce — I, 202
- Wyborcza ordynacja — IX, 225, 226
- Wybory
 - do Sejmu Ustawodawczego — VIII, 105; IX, 307
 - 1922 r. — V, 242; VI, 52
 - w 1930 r. — IX, 225, 232, 240, 249—251, 256, 257
- Wychodztwo w Ameryce — V, 120, 153
- Wychowanie fizyczne — IX, 325—329
- postulaty — IX, 166—175

- Wychowanie fizyczne (*ciąg dalszy*)
— w Polsce — IX, 66—70, 163—175
- Wychowawcze instytucje — V, 159, 160
- Wydawnictwa nielegalne P. P. S. — I, 247; *patrz także* Biuła i Druki tajne
- Wydawnictwa w języku litewskim — *patrz* Litwa
- Wydział Organizacji Bojowej P. P. S. — *patrz* Polska Partia Socjalistyczna
- Wydział Wojskowy Komisji Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych— III, 178, 179, 254
- Wygnanie — III, 287—292
- Wykształcenie wojskowe — VIII, 143
- Wynaradawianie — I, 155
- Wyrwa-Furgalski, major Legionów — IV, 43, 55, 374, 375, 389—391
- Wyścig pracy — *patrz* Polska w wyścigu pracy
— *kultury* — *patrz* Polska w wyścigu kultury
- Wywiadowcze biuro I Brygady — IV, 358
- Wyzysk — I, 154—158
— klasy robotniczej w Polsce — I, 116—119
— podatkowy na Litwie — *patrz* Litwa
— podatkowy rosyjski w Polsce — II, 11, 12
-

Z

- «Za wierną służbę», odznaka — IV, 81, 82; VI, 79
- Zaborcze Państwa a Polska w czasie wojny światowej — *patrz* Okupanci
- Zabór pruski — *patrz* Poznańskie
- Zachodu wpływ w Polsce — VIII, 81—83
- Zagłębie Dąbrowskie — ruch robotniczy socjalistyczny — *patrz* Ruch robotniczy socjalistyczny w Zagłębiu Dąbrowskim
- Zagórski Włodzimierz, szef sztabu Komendy Legionów Polskich — VIII, 241, 242; IX, 295
- Zagraniczna polityka — VIII, 333
- w czasie wojny — VIII, 320, 321
- Polski w 1926 r. — IX, 21
- Zamach stanu
- pogłoski w 1922 r. — VI, 54
- pogłoski w 1923 r. — VI, 213, 216
- Zamorski Kordian, oficer Legionów — IX, 301
- Zaopatrzenie w broń — III, 14, 16, 17, 21
- Zaopatrzenie zdemobilizowanych żołnierzy — VI, 81, 82
- Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich — V, 75, 76, 79; VI, 123; VIII, 217
- Zaskoczenie — III, 19, 35
- Zawiercie — ruch robotniczy — I, 183, 188, 184
- Zdolności ludzkie — IX, 174
- Zdrowotność w Polsce — IX, 164, 165
- Zelwerowicz Aleksander, artysta dramatyczny — IX, 322
- Zgrabność fizyczna — IX, 326
- Ziemscy naczelnicy w Rosji — *patrz* Rosja
- Zjazdy P. P. S. — *patrz* Polska Partia Socjalistyczna
- Zjazdy Legionistów 6 sierpnia — IX, 78, 121, 122
- «Zjednoczenie» — organizacja robotnicza — I, 130
- Zjednoczenie narodu — V, 114, 115, 138; VI, 30
- «Zorza» — *patrz* «Przedświt»
- Zorza — IX, 41, 42
- Związek Narodowy Polski w Ameryce — delegaci — III, 294—299
- Związek Socjalistycznych Republik Rad *patrz* Rosja Sowiecka

- Związek Walki Czynnej — III, 158, 159, 188, 189, 251; VIII, 84; IX, 281, 282
- plan mobilizacyjny 1912 r. — III, 175—179
- plany w razie wybuchu wojny europejskiej — III, 172—174
- «Związek Robotników Polskich» I, 173, 174
- «Związek Zagraniczny Socjalistów Polskich» — I, 179, 180, 201
- Związki Strzeleckie — III, 156, 157, 172—174, 179—182, 186—191, 251—254, 295—297; IV, 7, 47, 48, 99, 100, 237, 244, 357; IX, 281, 287
- «Związki Wojskowych Polaków» — V, 220, 221
- Zwycięstwo — III, 77; V, 94, 95, 207; VIII, 153, 319
- Zwycięzeni — VIII, 88, 89
- Zwyczaje polityczne polskie — *patrz* Polityczne zwyczaje polskie
-

Ż

- Żabka, bajka — IX, 49
 Żandarmeria — I, 160
 — rosyjska — *patrz* Rosja
 — rosyjska w Polsce — *patrz* Rosja a Polska
 Żarski Radoński Zygmunt, oficer Legionów — IV, 28, 29
 Żeligowski Lucjan, generał — V, 236; IX, 93
 — Minister Spraw Wojskowych — VIII, 279, 280; IX, 59
 — dywizja — V, 48, 92, 93
 — zajęcie Wilna w 1920 r. — VI, 124, 126, 127
 Żołnierska Rada Niemiecka w Warszawie — V, 13, 14, 18; IX, 309, 310
 Żołnierz — IV, 28; V, 13, 14, 16, 31, 94, 99, 140, 141, 162, 194—196; VI, 33, 34, 60, 75, 76, 78, 81; VIII, 11, 12, 275, 276, 302; IX, 10, 11; *patrz także* Wojsko
 — cnoty żołnierskie — III, 270, 275, 280
 — honor żołnierski — IV, 14; V, 46, 47
 — krew żołnierska — IX, 10
 — styl żołnierski — VIII, 109
 — wychowanie żołnierskie — V, 32
 — a państwo — V, 196, 197
 — a rząd — IV, 88, 89
 — a wódz — IV, 87
 — a polityka — IV, 85, 96, 99, 146
 — a społeczeństwo — IV, 93; V, 190, 193; VI, 70
 — bolszewicki — V, 143—145, 158
 — legionowy — *patrz* Legiony Polskie
 — niemiecki — VI, 77
 — ochotniczy — IV, 13, 14, 355, 356
 — polski — IV, 13, 22, 24, 39, 40, 42, 43, 46, 50, 51, 80, 81, 111, 112, 114, 355, 356; V, 99, 100, 124, 145, 195—198; VI, 77, 78; IX, 11, 59, 60
 — polski a powstanie styczniowe — V, 50
 — polski a armia francuska — V, 39, 40
 — rosyjski — IV, 310; VI, 77
 — żydowski — IV, 311
 — w pokoju — V, 180, 181
 Żołnierze niemieccy w Warszawie — listopad 1918 r. — V, 13, 14, 17, 18
 Żołnierze napoleońscy — VI, 76
 Żuliński Tadeusz, oficer Legionów — IV, 46

- Żuliński Tadeusz (*ciąg dalszy*) — żydowskie tajne druki — II, 65, 67
 — komendant P. O. W. — IX, 302, 303 — a Polska Partia Socjalistyczna — I, 66—68
 Żydowska Poczta Socjalistyczna — I, 201 — sprawa żydowska — I, 28—33; II, 25
 Żydzi — II, 252, 256; IV, 358; V, 89 — sprawa żydowska a socjalizm — I, 61—68
 — asymilacja — I, 28—33 — sprawa żydowska w Polsce — I, 65, 66
 — ekskluzywność — II, 226 — sprawa żydowska na Litwie — *patrz* Litwa
 — separatyzm — I, 62 — udział w powstaniu styczniowym — VI, 165
 — konserwatyzm — I, 64 — jako rusyfikatorzy na ziemiach polskich — I, 30
 — inteligencja — I, 28—33 — a Niepodległość Polski — I, 67
 — proletariat — I, 28—33 — w Wilnie w 1919 r. — V, 81, 82
 — żołnierze — IV, 311 — w roku 1920 — V, 167
 — ruch robotniczy żydowski — Żywioly — VIII, 47
 — ruch robotniczy żydowski —
 w Polsce — I, 145, 146
 — żydowskie partie socjalistyczne w Polsce — I, 28—33
 — żydowska publicystyka socjalistyczna — I, 63, 66, 67

SKOROWIDZ OSÓB

A

- Abdul Hamid — III, 164
Abdullah-pasza — III, 257
d'Abernon — VII, 1
Abramowska-Motz Stanisława—
I, 182
Abramowski Edward — II, 212
Achmatow — I, 109
Adam Ernest — VI, 109
Adamkowicz — V, 83
Adamski — VIII, 97
Akselrod P. — I, 133
Aksamitowski — V, 37
Albin Stanisław — IV, 30
Albrecht arcyks. — VI, 181
Aleksander I — III, 93; V, 66
Aleksander II — I, 11, 38, 78,
81, 89, 98, 104, 205, 206,
227, 228; II, 16, 29; III, 83,
87; VI, 154; VIII, 54, 55, 66,
67, 69, 83, 84
Aleksander III — I, 2, 11, 33,
37, 39, 59, 73, 74, 78, 81, 89,
98, 161; II, 31, 52
Aleksander Wielki — VIII, 116,
312
Aleksiejew — VI, 192, 193, 195
Aleksiejewa — I, 111, 112
Allemane J. — I, 133
d'Altishofen Hans — VIII 13
Ananjina — I, 11
Anastasjew — I, 21
Andrassy Juliusz — IV, 189
Andrejuszkin P. — I, 11
Anet Claude — V, 65
Anusz Antoni — I, XII; III, 191;
V, 181; VI, 24, 32; IX, 104,
105
Anusz Franciszek — V, 50
Apuchtin — I, 208, 216, 217,
226, 229
Archinard — V, 104, 105
Arciszewski Tomasz — III, 36
Argetoiano — IX, 129
Argyriades P. — I, 133
Artemonow — III, 239, 240
Aszkenaze Tobiasz — III, 184,
185
Augustyn św. — I, 223
Autrand — V, 187, 189
Aveling E. — I, 133
Awałow-Bermondzt — V, 108,
146
Awejde Oskar — III, 84, 88;
VIII, 57, 58, 79
Azef Eugeniusz — III, 188

B

- Bacewicz — II, 155—157
Baczyński Rajmund — IV, 6,
10, 11, 155, 373; IX, 295, 296
Baćmaga Józef — IX, 230, 233

- Bagge Picton — VI, 122
 Bagiński Henryk — III, 254;
 IV, 47
 Bagiński Kazimierz — IX, 230
 Baj zob. Jędrzejowski B. A.
 Bajan Jerzy — IX, 7, 331
 Bakunin — II, 31; III, 219
 Baldwin-Ramułt Ludwik — II,
 277
 Balfour Arthur James — V, 86
 Balicki Zygmunt — III, 182—
 188
 Ballod — V, 141, 142
 Bałachowicz — VII, 200
 Bałandin — I, 110
 Bandurski Władysław — IX,
 7, 77, 323, 324
 Bardowski Piotr — I, 120, 135,
 161
 Barlicki Norbert — VIII, 287,
 288; IX, 230
 Bartel Kazimierz — IX, 6, 10,
 17, 37, 53, 105, 110, 114, 119,
 132, 133, 143, 146, 147, 150,
 151, 155, 159—161, 208, 209,
 214, 216
 Barth — V, 17
 Barthelemy — V, 54
 Bartieniew — I, 131
 Barthukajtis — II, 75
 Bartoszewicz Stefan — II, 275
 Barysz Leon — III, 161; VIII,
 196
 Batorskij — VII, 173
 Batory Stefan zob. Stefan Batory
 Bazaine Franciszek — III, 269;
 VI, 173, 175, 176
 Bebel August — I, 80, 92; II, 119
 Beck Józef, ojciec — IX, 176
 Beck Józef, syn — IX, 6, 142,
 192, 193, 196, 217
 Bekrych Wawrzyniec — I, 127,
 128, 132
 Belina Stanisław zob. Jaworski
 Wiktor
 Belina-Prażmowski zob. Praż-
 mowski-Belina
 Bem Józef — IV, 318; VIII, 85
 Benedeck Ludwik — IX, 285
 Berbecki Leon — IV, 28, 31, 43,
 55—59, 68, 70, 71, 74, 80, 226;
 VIII, 22, 25
 Berg Mikołaj — III, 84; VI, 164;
 VIII, 57
 Bernadotte Karol — VI, 170, 172
 Bernhardi — VI, 205
 Bernhardt Bronisław — IV, 29
 Bernstein E. — I, 133
 Bertrand L. — I, 133
 Beseler Hans — IV, 90, 115, 143,
 144, 150, 151, 154, 155, 157—
 159, 162, 170, 185, 198, 203,
 204, 210, 229, 233—235; V,
 271, 272; VI, 202, 206, 207,
 216; IX, 303—305, 308
 Besermeny — IV, 317, 318, 336
 Bestużew-Rjumin — II, 243
 Bethmann-Hollweg Theobald —
 IV, 168, 181, 199; VI, 181;
 VIII, 193
 Beuth Józef — II, 53
 Bibikow — I, 240
 Bielakow — I, 75
 Bielawski Józef — IX, 176
 Bielohlawek Artur — IV, 30
 Bielińskij Wissarion — I, 63
 Biernacki — IV, 66; VI, 113
 Biernacki — VIII, 73
 Bilińscy — VIII, 130

- Biliński Leon — IV, 188; VI, 205;
IX, 277, 278, 315—321
- Billewiczówna Hanna — VI, 38
- Bilski — I, 174
- Biluchowski — IX, 250
- Bismarck Otton — I, 139; VIII,
194
- Bissingen Ferdynand — IV, 18
- Bloch Jan — III, 288, 289
- van Blockland Beerlaerts — IX,
101, 102
- Blomberg von — VII, 8
- Blücher — VI, 170
- Błażejewicz Maciej — II, 191
- Błoński — VI, 212—217
- Bniński Adolf — IX, 33
- Bobiatyński Stanisław — VI,
114
- Bobrikow — I, 267
- Bobrowski Stefan — III, 114,
120, 195, 196, 222, 224; VI, 160
- Bobrowski Zygmunt — IV, 23
- Bobrowski — III, 28
- Boerner Ignacy — II, 5, 6, 274—
278; III, 12; V, 13, 14; IX, 301,
310
- Bogdański Zygmunt — VI, 140
- Bogolepow — I, 216
- Bogucki Antoni — IX, 176
- Bogusławski — III, 218
- Bogusławski Antoni — VII, 6,
167
- Bohuszewiczówna Maria — I,
120
- Bojarski-Kuba Kazimierz — IV,
265, 274—276, 278, 281, 317,
318, 334, 341
- Bojko Jakub — IX, 109
- Bolek zob. Jędrzejowski B. A.
- Bolesław Chrobry — VIII, 266
- Bolesław ks. kaliski — I, 65
- Bolesław Śmiały — VIII, 266
- Bonaparte Hieronim — V, 171;
VIII, 54
- Bonnefon Charles — V, 145
- Bończa Błaszczczyński — III, 194,
234—236, 238, 248
- Borkiewicz Adam — VIII, 219
- Borodiejewski — I, 176
- Borodin — III, 231
- Boroewic — IV, 306
- Bortkiewicz — I, 54—56
- Bortnowski — IV, 25
- Boruszczak Aleksander — VII,
88; VIII, 214, XXXI
- Boruszczak — IV, 32
- Botha Ludwik — III, 78, 79
- Brandner — IV, 257
- Brandt — I, 233, 234, 250
- Bremesen — III, 200
- Bretschneider — IV, 377
- Briand Arystydes — V, 183; VI,
118; IX, 102, 103
- Broch — IX, 293
- Browning — III, 153
- Brownsford Kazimierz — V, 285
- Brudziński Józef — IV, 88, 89,
115
- Brunner — III, 112, 113, 119
- Brusiłow — IV, 54, 316; VI, 205
- Brzezina-Brzoza Ottokar — III,
285; IV, 56, 258, 259, 328, 331,
332, 349, 350
- Brzoza zob. Brzezina Ottokar
- Brzozowski-Haluch Jan — V,
78; VI, 112
- Brzozowski Zygmunt — IV, 29
- Brzóska Stanisław — III, 209,
228; VI, 165
- Bukh — IX, 171

- Budienny — V, 212; VII, 5, 6,
 31, 41, 42, 46—48, 92, 93, 97,
 101—106, 111, 116—119, 122,
 126, VIII, 219, 233—235
 Budzyński Franciszek — VIII,
 96
 Buelow von. — IV, 230; VII, 113
 Bujno Adam — IV, 244
 Bujwid Odo — II, 276
 Bukowiecki Stanisław — IV,
 116—118, 121, 125, 128, 158,
 161, 164, 172, 184, 195, 204
 Buller Redwers — III, 78
 Burhardt-Bukacki Stanisław —
 IV, 7, 25; VII, 88, 99
 Burzyński Karol — III, 50—55
 Buzdygan — IX, 129
 Bychowiec Zdzisław — I, 74
- C
- Callier — III, 134
 Car Stanisław — V, 203, 283,
 285; VI, 133; IX, 249
 Carnot Lazare Nikolas — VIII,
 11
 Catillina — IX, 273
 Cato — IX, 273
 Cavour Camillo — VIII, 84
 Cejtlik — III, 67, 68, 72
 Celewicz Włodzimierz — IX, 230
 Cezar — III, 220
 Chaciński — VIII, 332, 335; IX,
 30
 Chamberlain — IX, 102
 Chardigny — V, 127
 Chądzyński — VIII, 335; IX, 30
 Chełmicki Zygmunt — IV, 144
 Chełmicki — VI, 206
 Chmieliński Zygmunt — III, 135,
 136, 139
 Chmielow — IV, 313
 Chodkiewicz Jan — VIII, 269
 Chodorowski — I, 47, 48
 Chrzanowski Wojciech — VI,
 206
 Chrzanowski — II, 247
 Chrzanowski — VI, 206
 Chwesin — VII, 184
 Chwoszczyński — III, 231
 Cicero — IX, 273
 Ciechanowski — IX, 162, 164,
 166, 171—174, 325, 327
 Cieński Tadeusz — IX, 278
 Cincinat — VI, 189
 Ciołkosz Adam — IX, 230
 Ciołkowie — I, 127
 Clausewitz Karol — VII, 33;
 VIII, 156, 168
 Clemenceau Jerzy — V, 10, 64,
 65, 105
 Codreanu Zubku — I, 182
 Conrad von — IV, 153
 Coolidge — V, 51
 Cooper — II, 74
 Le Corbeiller — V, 187, 189
 Cromwell — VI, 181; IX, 106
 Curzon — V, 235; VII, 194;
 VIII, 278
 Cybulski Napoleon — IV, 107
 Cymerman Krzysztof — I, 127,
 128, 130, 132, 133
 Czachowski Dionizy — III, 116,
 135, 136; VI, 157, 163, 164
 Czacki Tadeusz — V, 160
 Czajkowski — I, 79

- Czarkowski Bolesław — II, 240, 241
 Czarniecki Stefan — VIII, 269
 Czartoryski Witold — VIII, 102
 Czechowicz Gabriel — IX, 132, 143, 144, 146—148, 150—153, 157—162, 176—178, 180, 181, 183
 Czengiery — III, 123
 Czerkaskij — I, 205, 210, 215
 Czernin Ottokar — IV, 168, 181, 199
 Czernyszewski Mikołaj — I, 63; II, 49
 Czertkow — II, 246, 248
 Czerwiński Sławomir — IX, 165, 172, 175
 Czetwertyński Seweryn — IX, 7, 54, 56—58, 196, 206, 207
 Czetwertyński Włodzimierz — IV, 144
 Czetwertyński — II, 248
 Czubek — III, 108
- C
- Cwierciakiewicz J. — III, 89
- D
- Dalbor — V, 235
 Damokles — I, 93, 133
 Daniec — VI, 212—214
 Danilczuk — I, 191, 192, 194
 Daniłow — III, 68, 72, 73
 Daniłowska Jadwiga — IX, 92, 93
 Daniłowski Gustaw — II, 298; IV, 22; IX, 92, 93
 Daniłowski Władysław — III, 108, 114, 120, 222, 224
- Dankl — IV, 248, 258, 376
 Dante — IV, 375
 Danton — VIII, 11
 Dańko Jerzy — IV, 29
 Darowski Ludwik — V, 216
 Daszyńska-Golińska Zofia — IV, 85
 Daszyński Ignacy — I, 163; II, 2, 3, 54, 278, 298; III, 155, 161, 185; IV, 85; V, 15, 18—20, 24, 25, 293; VI, 199, 200; VII, 148; VIII, 325; IX, 8, 30, 133, 185—187, 189, 190, 192—199, 206, 207, 226—228, 277—315, 321
 Davout Ludwik — III, 272, 273; IV, 344; VI, 170, 172
 Dawidowicz — III, 243
 Dąbal Tomasz — VIII, 95
 Dąbkowski Mieczysław — II, 283; IV, 323
 Dąbrowski Henryk — IV, 106; IX, 81
 Dąbrowski Jarosław — III, 88, 90, 99—101, 120, 224; VI, 160; VIII, 58, 78, 79
 Dąbrowski Marian — II, 283
 Dąbrowski Stefan — VIII, 122
 Dąbski Jan — IX, 30
 Degajew Sergiusz — I, 96, 160
 Deljanow — I, 170
 Dembiński Henryk — IV, 318; VIII, 85
 Dembo Izaak — I, 12, 13
 Dembowska Maria — III, 77, 148
 Demus — IV, 254
 Denikin Antoni — V, 48, 110, 130, 148, 156; VI, 123, 124; VII, 27, 93, 169

- Deskur Bronisław — III, 107,
 167, 168, 210—215, 221, 229—
 232, 234; VIII, 78
 Dębski Aleksander — I, 120; II,
 244; IV, 38; IX, 30, 230, 233
 Diamand Herman — II, 275, 276;
 III, 159, 161, 185; VIII, 294
 Dickstein Szymon — II, 51
 Dietl — I, 104
 Dittmann — V, 17
 Długosz Stanisław — III, 135
 Długoszowski-Wieniawa Bole-
 sław IV, 282, 303, 304; V, 38,
 39, 45; VIII, 138, 139, 202,
 216; IX, 318
 Dłuski Kazimierz — V, 39, 45,
 51, 67
 Dmowski Roman — II, 45; III,
 183; V, 45, 66, 74, 80
 Dobiecki — II, 242, 248
 Dobrolubow Mikołaj — II 49
 Dobrucki Gustaw — IX, 110
 Domejko — I, 228
 Dorobczyński — IV, 29
 Douglas Jakub — IX, 280
 Downarowicz Medard — V, 67,
 244
 Downarowicz Stanisław — IV,
 53
 Dragomirow — IV, 309, 311, 314,
 315, 321, 353
 Dreszer-Orlicz Gustaw — IV,
 276, 286, 288, 291, 292, 301,
 378, 379; VI, 67; VIII, 248;
 249, 262, 263; IX, 156
 Dubanowicz Edward — V, 252;
 VI, 109; IX, 33
 Dubiecki Marian — VI, 162; VIII,
 60—63
 Dubois Stanisław — IX, 230
 Dubreuilh L. — I 133
 Durnowo — I, 79
 Durski-Trzaska Karol — IV, 10,
 155; VI, 204, 205
 Duruncza — I, 59
 Dwernicki Tadeusz — IX, 289,
 290
 Dworzeczanin — IX, 230
 Dybicz Jan — VI, 117
 Dybowska Helena — IX, 208
 Dybowski Benedykt — IX, 208
 Dybowski Władysław — IX,
 326
 Dymowski — V, 49, 50
 Dzieduszycki Konstanty — IV,
 262, 348
 Dzierzbicki Stanisław — IV,
 116—118, 131, 147, 153, 158,
 161, 171, 172, 184, 193
 Dziewulski Stanisław — VI, 115
 Dziewulski Stefan — IV, 117,
 131, 134, 139, 162, 163, 165
 Dzikowski Stanisław — IV, 102
 Dzwonkowski Włodzimierz —
 II, 7
 Dżemal-bej — III, 262, 276

E

- Ebert — V, 17
 Edward III zob. Dąbrowski Ma-
 rian
 Eile Henryk — II, 274
 Engels Fryderyk — I, 80, 83, 92
 Erdman — IX, 30
 Erlach L. Franz — III, 96, 97
 Erzberger — VI, 54
 d'Esperey Franchet — IX, 96, 97
 Estreicher Stanisław — V, 198

- Eustachiewicz Bolesław — VI, 96
- Ezop — II, 211
- F
- Fabrycy Kazimierz — IV, 72, 73
- Falkenheim — VIII, 193
- Falkiewicz Stanisław — VIII, 127
- Faltenberg Bolesław — I, 128, 132
- Fanto — IV, 64, 67
- Farmunda — II, 259, 260
- Fath — IV, 74
- Faure Feliks — I, 152
- Feldman Wilhelm — III, 185
- Fenzi bej — III, 262
- Ferdynand I (bułgarski) — III, 257
- Ferdynand I (rumuński) — V, 280, 281; VI, 20, 22, 23; IX, 129
- Ferdynand arcyks. — III, 3, 155
- Ferdynand zob. Stefański Ksawery
- Figeti — III, 107, 241
- Fijałkowski-Młot — IV, 398
- Fijałkowski Piotr — IX, 296
- Filipowicz Tytus — II, 3, 5; V, 20
- Fiszer — IV, 66
- Fleszar Albin — IV, 55, 56, 59—61, 66, 68, 70—72, 74, 76—79, 261
- Flughardt — IV, 65, 74, 77
- Foch Ferdynand — V, 21, 22, 39, 48, 54, 68, 80, 105, 187; VI, 17, 18
- Forsher — V, 51
- Fraget — I, 145
- Franciszek I — III, 93; VI, 171
- Franciszek Józef I — IV, 204, 216, 219, 238; VIII, 32, 34, 37; IX, 285, 286
- French Jan Denton — VI, 177—182
- Frołow — VII, 20
- Frossard Charles — VI, 173, 175, 176
- Fryderyk Karol — VI, 173, 174, 192
- Fryderyk Wielki — VI, 189, VIII, 269; IX, 91
- Fryderyk Wilhelm III — III, 93
- Fullman — V, 35, 134
- Fullon — II, 247
- Furgalski - Wyrwa Tadeusz — IV, 43, 55, 59, 60, 71, 72, 371, 372, 374, 375, 379, 389—391, 395, 396, 398
- Furmańczyk — IX, 250
- G
- Gagatek Jan — III, 97
- Gaj — VII, 185
- Galileusz — VIII, 134
- Gałecki — VIII, 93, 94, 102
- Galkina — I, 111
- Garbiec — VI, 165
- Garibaldi Giuseppe — III, 203; VIII, 53, 54, 82, 83, 88
- Garin — I 41
- Gaszyński — IX, 30, 143
- Gąsiorowski Janusz — III, 85
- Gembarzewski Bronisław — VI, 31; VIII, 215, XXXII
- Gerlach — I, 174

- German Ludomił — IV, 189
 Gesket Sergiusz — III, 84, 108, 111, 112
 Gibalski Edward — IV, 391
 Giełgud — VIII, 85
 Gienierałow W. — I, 11
 Giller Agaton — III, 92; VI, 160; VIII, 73, 74
 Giza Stanisław — I, XIII
 Gliwic Hipolit — IX, 142
 Głabiński Stanisław — IV, 187, 188; V, 252; VI, 109, 215
 Głowińska Maria — IX, 8
 Głuchowski Janusz — IV, 76
 Gnatowski Antoni — I, 12—14
 Gnatowski Jan — IV, 144
 Gnoiński — II, 66, 129, 134, 135
 Godlewski — III, 89
 Goethe — VIII, 305
 Goering Hermann — VII, 8
 Goltz von, Kollmar — V, 109, 110; VI, 191; VIII, 303, 304
 Gologórski Emil — V, 24
 Gołubinow — I, 40, 57
 Gomulińska — II, 167
 Gorczakow Michał — VIII, 73
 Goremykin — I, 210, 216
 Gostyński Kazimierz — V, 26
 Goszczyński V, 210
 Goworuchin Orest — I, 13—16
 Górecki Piotr — IV, 53
 Górecki Roman — VI, 146
 Górski Ludwik — IV, 117, 126, 127, 135, 140, 141, 144, 180
 Górski — II, 248
 Grabiec Józef — III, 255
 Grabowski Adam — VI, 158, 160
 Grabski Stanisław — III, 24; VI, 138; VIII, 281, 287, 288, 295, 296, 335
 Grabski Władysław — V, 165, 250; VI, 8, 124, 126, 145, 147, 209; VIII, 1, 2, 43—46, 122, 247, 251, 254, 258, 261, 281, 287, 332—335; IX, 320
 Gralińska Stanisława — I, 132
 Graliński Antoni — I, 126—129, 132
 Grendyszyński Ludomir — IV, 146, 152, 162, 164, 172, 184
 Gresser Piotr — I, 174
 Grinius — IX, 63, 65
 Grippenberga — VII, 23
 Grobicki Aleksander — IV, 144
 Grodnicki — V, 215
 Grossek Michał — IX, 246
 Groszkowski Ksawery zob. Bartoszewicz Stefan
 Grubecki Bolesław — I, 127—132
 Grubecki Mieczysław — I, 132
 Grudziński-Pększyc Franciszek — IV, 30; IX, 297
 Grzesicki Wiktor — IV, 37; VIII, 189
 Guesde J. — I, 80, 133
 Gumpłowicz Cecylia — II, 276
 Gumpłowicz Władysław — II, 276
 Gutenberg — II, 123, 134, 135
 Gülpen Paweł — VIII, 110, 171

H

- Haase — V, 17
 Habicht — IX, 317—319
 Haldane A. L. — III, 291
 Haller Józef — V, 10, 21, 70—72, 74, 80, 95, 100—102, 104, 105, 113, 114, 119, 125, 152;

- VI, 13, 96, 110, 115; VIII, 214, 240—242
Haller Stanisław — V, 68, 142;
VI, 19, 212; VII, 26, 31; VIII, 212—217, 263, 283, 300, XXXI
Hamilton Jan — III, 289; IV, 348; VI, 194
Handelsman Marcelli — III, 138
Hannibal — VIII, 222—226, 230, 231, 234, 235, 237, 238, 240
Harasymowicz — III 28
Harting — I, 191, 194
Hauer — IV, 66, 74; VIII, 21
Hauke-Bosak — III, 139
Hauptman — II, 124
Hausen von — VII, 113
Hausztajn — I, 9
Hayashi — IX, 279
Heflich — II, 167
Heine Henryk — VI, 76
Henrys — V, 80, 104—106, 171;
VI, 111; VII, 152; VIII, 232—235, 237, 238
Hercen — II, 31; III 219
Herodot VIII, 285
Hertz Wilhelm — II, 275
Herwin zob. Piątek Kazimierz
Herzbruch — IV, 141, 142
Herzel Teodor — II, 215
Herzen Aleksander — VIII, 68, 69, 74
Herzmański — IV, 31, 34
Hindenburg — VI, 66, 181; VII, 112, 160, 205; VIII, 38, 159—161, 193
Hłasko Józef — III, 170—174
Hochfeld — I, 127
Hoesick F. — V, 173
Hoffmann Max — V, 146
Hohenlohe — I, 24
Holówko Tadeusz — IV, 182; IX, 323
Holówkowa — IX, 7, 323
Homer — VIII, 285
Horkun Piotr — I, 11, 39
Horynowicz — I, 49
Howard Esme — V, 73, 74
von Hötendorf Conrad — VI, 181; IX, 295, 315, 317
Hranilowic — IV, 220, 221, 225; IX, 317, 318
Hryniewiecki Ignacy — I, 98; II, 16
Hudec Józef — III, 161
Hughes — VI, 115
Hupka Jan — IV, 22
Hurko Józef — I, 100, 208, 216, 217, 226, 229, 244, 281; III, 39, 40
Hutten-Czapski Bogdan — IV, 117, 163, 198, 235
Hyc-Olesiak III, 156
Hymans V, 226
- I
- Ignatiew — I, 3, 55, 56; III, 67, 68
Iłowajski — II, 280; VII, 148, 149, 151
Imeretyński Aleksander — I, 6, 169, 171, 172, 175, 191, 192, 194, 203, 204, 207, 209—222, 225, 226, 230, 231, 240, 242, 244—252, 254, 279—281; II, 11, 57, 62, 65; III, 40
Iskra zob. Molenda Zygmunt
Iszkowski — IV, 117, 152, 163
Iwanienko — II, 10
Iwaniukow Iwan — II, 49

- Iwanow — I, 109, 110
 Iwaszkiewicz Waclaw — V, 125, 234; VI, 93
- J**
- Jabłrzykowski — IX, 76
 Jagiellonowie — VIII, 266, 267; IX, 127
 Jagiello — V, 237
 Jagodziński Piotr — IX, 250
 Jagoszewski Marian — IV, 29
 Jahółkowska — II, 167
 Jakubowski — IV, 73
 Jan zob. Sachs Feliks
 Jan III Sobieski — VIII, 268, XXIX
 Jan arcyks. — VI, 171
 Janicki Stanisław — IV, 116, 118, 131, 159, 161, 171, 172, 184
 Janik Michał — III, 155, 160, 170, 174, 179, 253
 Jankowski Jan — V, 215
 Jankowski Paweł — IV, 131, 144, 159, 182
 Janowicz Ludwik — I, 120; VIII, 181
 Janowski Józef Kajetan — III, 85, 255; VI, 155
 Januszajtis Marian — V, 114
 Jaroszewicz Władysław — IX, 234
 Jaroszyński Karol — V, 35
 Jasiński Teodor — III, 211, 212, 214, 230, 232, 242, 243
 Jaskłowski Karol — III, 84
 Jastrzembki — I, 59
 Jastrzębowski Wojciech — IV, 81
- Jaurès Jan — I, 133; IX, 118
 Jawgiel — I, 59
 Jaworski Leopold Władysław — IV, 21, 22, 48, 49, 53, 82, 83, 220, 221, 226; IX, 289, 293, 318
 Jaworski Wiktor — III, 92
 Jaworski — VII, 200
 Jedynak — IX, 30
 Jelizarowa — I, 11
 Jermołow — I, 216
 Jerzmanowski — III, 168, 229, 230
 Jerzy zob. Bujno Adam
 Jewsiejew — I, 110
 Jeziorański Antoni — III, 90, 105, 114, 116, 119, 126, 135
 Jeziorowski Kazimierz — I, 173
 Jèze Ch. — VII, 8
 Jeż T. T. zob. Miłkowski Zygmunt
 Jędrzejewicz Janusz — VIII, 16, 127
 Jędrzejewski Stanisław — II, 274, 283
 Jędrzejewski Władysław — VII, 51, 58—61, 66, 74—76
 Jędrzejowski Bolesław A. — I, 120; II, 286; III, 75
 Jodko-Narkiewicz Witold — I, 17, 120; II, 5, 282—287, 297, 298; III, 24, 161; IX, 285
 Joffre — V, 190, 191; VI, 178, 179; VII, 110; VIII, 321
 Joubert — III, 78
 Józef zob. Sosnkowski Kazimierz
 Józef II — IX, 58
 Józef Ferdynand arcyks. — VIII, 26
 Judenicz — V, 110

- Juliusz zob. Perl Feliks
 Jundził Zygmunt — V, 81
 Junicki — I, 22, 42
 Junosza Klemens zob. Szaniawski Klemens
- K
- Kachanow — I, 18, 25, 26, 30, 35, 50, 238
 Kaczkowski J. P. — VII, 8
 Kaczorowski Antoni — VI, 162, 163, 171, 194
 Kaczura Tomasz — II, 243
 Kadenacowa Zofia — VIII, 72
 Kadziłłowski — I, 129
 Kakowski Aleksander — V, 15
 Kalita — II, 262
 Kaliszek — VII, 94
 Kaługinow — I, 116
 Kanczer Michał — I, 11—15, 39
 Kannabich — III, 231
 Kantakuzen — I, 54—56
 Kapica — V, 276
 Karabas Antoni — III, 294—297
 Karczmarek Jan — I, 127—131, 133
 Karczmarek Marcin — I, 127—129, 133
 Kariszniew — I, 110
 Karłowicz Jan — VI, 164
 Karnakowski — II, 247
 Karol I — IV, 195, 206; VI, 85, 86; VIII, 92, 243; IX, 311
 Karol II (rumuński) — IX, 129
 Karol arcyks. — VI, 181
 Karol Stefan arcyks. — VIII, 243
 Karol zob. Rożnowski Kazimierz
- Karolek zob. Rożnowski Kazimierz
 Kasprzycki Tadeusz — IV, 7, 13, 26, 120, 186, 255, 274, 280, 282, 284, 286; V, 270; VI, 107, 113, 203; IX, 304
 Katajama — VIII, 306
 Katarzyna II — I, 82; II 26; III, 219; VIII, 269; IX, 58, 91
 Katkow M. — I, 19; II, 31
 Kato — I, 72
 Kawakami — II, 3; VI, 118
 Kazimierz Jagiellończyk — V, 238
 Kazimierz Wielki — VIII, 266
 Keller Teodor — IV, 321, 352, 353; VIII, 37
 Kellog Vernon — V, 49
 Kempner — IV, 85
 Kessler Harry — V, 66; VIII, 171
 Kędzior Andrzej — IV, 189
 Kiedrow — I, 225
 Kiejstut — V, 237
 Kiereński Aleksander — V, 84; VI, 23; VIII, 320
 Kiernik Władysław — VIII, 295, 296; IX, 230
 Kiliński Władysław — IX, 70, 163, 325, 327
 Kimens — V, 51
 Kipling — VI, 137
 Kirchbach — IV, 254
 Kiriczenko — I, 157
 Kitchener Herbert — VI, 177—182
 Kizińska Maria — I, 130
 Kiziński Kwiryn — I, 132
 Klapsatel Julian — I, 127—129, 131, 132
 Kleigels Mikołaj — I, 174

- Kleiner Juliusz — IX, 246
Klemensiewicz Zygmunt — III, 65
Klingenberg — I, 52—54
Kluck von — VII, 113, 159, 160; VIII, 156—159, 161
Kniażyc J. zob. Hłasko Józef
Knoll — IX, 100
Koc Adam — IV, 237; V, 125, 212
Kochanowski — V, 208
Kohut Osyp — IX, 230
Kolankowski Ludwik — V, 76, 111
Kołąkowski — VI, 24
Kolczak — V, 110, 146, 148; VII, 169
Kołodziejski Henryk — V, 12; IX, 8
Kołodziejski — IV, 29
Kołyшко Bolesław — V, 239
Konarzewska Maria — VIII, 163; IX, 332
Konarzewski Daniel — VIII, 263; IX, 142, 332
Konaszewicz — I, 96
Koniski — II, 66
Kononowicz — III, 116
Konopczyński Władysław — VIII, 215; XXXII
Konopka Jan — IV, 117, 118, 134, 143, 147, 152, 163, 195, 204, 207
Konstanty Mikołajewicz — III, 110, 111, 120, 224; VIII, 59, 67, 71
Konstanty Pawłowicz — III, 166, 167; VIII, 86, 120
Kopa — V, 125
Kopczyński — IX, 166, 175
Kopernik — VIII, 135
Korda — IV, 391, 392, 394, 396—398; VI, 65
Korfanty Wojciech — V, 258, 259; VIII, 97
Kork — VII, 173
Korsak — III, 76
Korytowski Witold — IX, 318, 319
Kossak — VI, 68
Kossuth — VIII, 85
Kostanda — I, 116
Kostrzewski — IX, 250
Kostuch — V, 223
Kościalkowski Marian — IX, 30, 53, 54, 59, 62, 133
Kościuszko Tadeusz — II, 27; IV, 381; VI, 29, 117; VIII, 175, 206, 207, 240; IX, 42, 43, 51, 125, 127
Kot Stanisław — IV, 53
Kotlarewski — I, 27
Kowaczew — III, 259
Kowalewski — III, 238
Kozakiewicz Jan — I, 163
Kozłaninow — III, 202, 203, 205, 231, 235, 239
Kozłowski — IV, 131, 173
Kozmian Stanisław — VIII, 57; IX, 318, 319
Kraft Nadieżda — I, 111, 112
Krajewski — III, 213
Krajna Kazimierz — VIII, 96
Krapotkin Piotr — II, 257
Krasin — V, 162
Krasiński Zygmunt — I, 254; II, 46
Krasiński — I, 104
Krasuski — I, 128

- Kraszewski Józef Ignacy — I, 1; VIII, 73
- Krauz Kazimierz — II, 99
- Kretinin — I, 109
- Kruk-Heydenreich — III, 136
- Kruszewski — II, 167
- Kryczenko — II, 11
- Krynicky Stanisław — III, 254; IV, 379, 380
- Krysiński — III, 208, 209
- Krywoszejn — I, 47
- Krzemieński Jakub — V, 203; VI, 146
- Krzysińska — I, 126
- Krzywicki Ludwik — II, 167
- Krzywoszewski Stefan — IV, 144
- Krzyżankiewicz Stanisław — VIII, 96
- Krzyżanowski — IX, 30
- Ksenia Aleksandrowna — I, 126
- Kucharski Władysław — VI, 140
- Kucharski Władysław — IX, 145, 146
- Kucharski-Korab Henryk — V, 58, 148
- Kucharzewski Jan — IV, 208
- Kuczyński Alojzy — V, 26
- Kuhl von — VIII, 157—159
- Kuk — IV, 143, 144, 150, 152, 170, 226, 227, 229; VI, 206
- Kuk — VII, 173
- Kukiel Marian — III, 3, 155—157, 192, 256; IV, 22, 55—58; V, 194; VIII, 214—244, XXXII; IX, 96
- Kula-Lis Leopold — IV, 61, 62
- Kulczycki Ludwik — II, 280
- Kuliński Mieczysław — V, 125; VIII, 297—300
- Kulwiński — I, 239
- Kummer — IV, 358; IX, 294
- Kun Bela — V, 89
- Kunicki Ryszard — III, 5; IX, 300
- Kunicki Stanisław — I, 120, 135, 161, 162
- Kunitzer Juliusz — I, 126, 127, 131, 132
- Kunowski Włodzimierz — IV, 116, 118, 126, 128, 145, 146, 182, 184, 193
- Kuntz Karol — VIII, 207
- Kuroki Tamemoto — III, 80, 81, 269; VI, 193, 194
- Kuropatkin Aleksy — III, 57, 60, 79, 80, 257, 269; VI, 102, 118, 119, 191—195; VII, 23; VIII, 319
- Kurowski Apolinary — III, 90, 105, 114, 115, 118, 126, 194, 241
- Kusznarew — I, 112
- Kutrzeba Stanisław — V, 198, 199, 203
- Kutrzeba Tadeusz — V, 279; VI, 168, 169, 185, 186, 189—191, 195; VIII, 236, 238
- Kühn Alfons — IX, 110
- Künstler St. — VII, 240
- Küttner Ferdynand — IV, 64, 68, 69, 77, 79
- Kwiatek Józef — IX, 202, 204—206
- Kwiatkowski Eugeniusz — IX, 177
- Kwiatkowski — IX, 233

- L
- Labriola A. — I, 133, 147
 Lachor Jan — IV, 30
 Lammasch Henryk — VIII, 94
 Landau Maksymilian — IV, 6, 18
 Landsberg — V, 17
 Landy Stanisław — II, 53
 Langiewicz Marian — III, 20, 85, 90, 94, 101, 102, 105, 107, 114—118, 124, 125, 127, 128, 177, 194, 240—242, 248, 258; IV, 249, 362; VI, 157, 158, 160; VIII, 54
 Laroche — IX, 96, 99
 Laskownicki — IV, 85
 Lasocki Józef — VI, 111
 Latinik Franciszek — V, 125
 Laudański Stanisław — V, 268, 272; VI, 197
 Lauzanne — V, 183
 Laveley Emil — II, 49
 Ledóchowski — VII, 66
 Lednicki Aleksander — IX, 176
 Legay — IV, 397, 398
 Lekert Hirsz — II, 39
 Leliwa zob. Tyszkiewicz Antoni
 Leman Jerzy — VIII, 167
 Lemcke — III, 235
 Lempke — VI, 150
 Lenin (Uljanow Włodzimierz)— I, 16; V, 90, 91, 143, 151
 Leo zob. Meysmans L
 Leo Juliusz — IV, 189; VI, 199; VIII, 317; IX, 288—291, 293, 295, 296, 298, 315
 Leon zob. Czarkowski Bolesław
 Leon zob. Wasilewski Leon
 Lepecki Mieczysław Bohdan — I, 9, 10, 16
 Lerchenfeld — IV, 117, 131, 139, 152, 158, 159, 163, 165, 169, 195, 198; VIII, 110
 Lermontow Michał — VIII, 131
 Lessner F. — I, 133
 Leszczyński S. — II, 167
 Leśniewski Józef — V, 68, 128, 163; VI, 31
 Lewakowski — IV, 153
 Lewandowscy — III, 1
 Lewandowski Walenty — III, 90, 114, 115, 124, 126—128, 193, 194, 196, 207—210, 228, 229, 232, 240, 248; VIII, 78
 Lewicka — IX, 167, 328
 Libicki Stanisław — IV, 144
 Lichaczow — I, 254, 259, 270; II, 247
 Lichtenstein — IX, 286
 Lieberman Herman — IX, 54, 57, 58, 144, 151, 153, 176, 196, 220, 230, 283, 284
 Liebknecht Wilhelm — I, 80, 92, 93, 133; II, 51; VII, 151
 Ligin — I, 169
 Limanowski Bolesław — II, 65; III, 85; IV, 85; V, 44, 286; VI, 24; VIII, 57
 Liniewicz Mikołaj — III, 57
 Linsingen Aleksander — IV, 74, 77; V, 66; VI, 205
 Lipcsei-Steiner M. — VII, 8
 Lipecki Jan zob. Pannenkowa Irena
 Lipiński Wacław — I, XIII; II, 287; III, 4, 158, 188; IV, 6, 11, 14, 38; VI, 197; VII, 8; IX, 8
 Lipmanówna Stefania — I, 12—14
 Lipnicki — I, 10

Lisiewicz — IV, 48
 Lisowski — VII, 184
 Listowski — VIII, XXXI
 Litwinowicz Aleksander — VI, 146; VIII, 25
 Liwiusz — VIII, 285
 Ljubiczić — IV, 26
 Lloyd George — V, 168, 214, 244; VI, 41, 117, 182; IX, 242
 Loewenstein Natan — III, 185
 London Geo — V, 192
 Lubomirski Zdzisław — IV, 208—215; V, 15; VI, 206; IX, 16
 Ludendorff — V, 110, 146; VI, 181; VII, 160; VIII, 160, 161, 193
 Ludwik XIV — V, 161
 Luksemburg Róża — I, 179
 Lumby — V, 142
 Luśnia Michał zob. Krauz Kazimierz
 Luter Marcin — IX, 151
 Luttwitz — VI, 54
 Lüders — VIII, 85
 Lwow Georgij — IV, 155; V, 220

L

Łapiński Stanisław — VI, 87
 Łaskiewicz — IX, 30
 Ławrow Piotr — I, 133; II, 50
 Łazarewicz — VII, 184, 202
 Łempicki Michał — IV, 49, 116, 117, 126, 132, 140, 146, 184—186, 193—195
 Łubieński Tomasz — VI, 117
 Łuczyński-Narbutt Aleksander — IV, 74, 78

Łukasiewicz Juliusz — V, 12; VIII, 7
 Łukaszewicz Józef — I, 11; VIII, 181—183
 Łuniewski — IV, 140, 171, 184

M

Machmud-Muchtar-pasza — III, 260—263, 267, 275, 276, 280
 Maciejewicz Stanisław — VI, 133
 Mackiewicz Antoni — V, 239
 Mackiewicz Mieczysław — V, 125; VI, 113
 Mackiewicz Stanisław — VI, 99; IX, 16
 Madeyski — VI, 206
 Maj Andrzej — IV, 131, 144
 Majerczak Wiktor — IX, 201
 Majewski Karol — III, 84; VIII, 57
 Majewski S. — VIII, 251, 258
 Maksymilian ks. Badeński — VIII, 99
 Malczewski — VIII, 336; IX, 18
 Malicki Julian — IX, 27
 Malinowski Aleksander — I, 6, 7, 68, 179; II, 279—282, 284, 287; VI, 142—145
 Malinowski-Pobóg Władysław — I, IX, XII, 11; II, 4, 7, 239, 249, 282, 297, 298; III, 148; IV, 116; IX, 8
 Maliszewski Edward — III, 86, 91
 Mamajew — III, 113, 218, 221, 226—228; VIII, 70, 71
 Mann T. — I, 133
 Mańkowski Mieczysław — I, 119

- Marburg — II, 167
 Marconi — III, 64
 Marczewski Witold — III, 108, 114, 222
 Marek Zygmunt — VIII, 335; IX, 30
 Maria, królowa rumuńska — V, 281; VI, 22
 Maria Teresa — VIII, 269; IX, 91
 Markgrafskij — I, 165, 218, 242; II, 247
 Marks Karol — I, 80, 92; II, 51, 52, 99, 101, 172; VII, 151
 Masłowski Ludwik — I, 254, 255
 Masson Jan — VI, 164
 Mastek Mieczysław — IX, 230
 Matuszewski Ignacy — VI, 146; IX, 187, 238, 247, 248
 Mayne Reid — II, 74
 La Mazière — V, 168
 Mazowiecki Mieczysław zob. Kulczycki Ludwik
 Mazumaga — III, 81
 Mazur zob. Grabski Stanisław
 Mazzini — VIII, 52, 82, 88
 Mączyński Czesław — VI, 96
 Mechmed Ai-bej — III, 262
 Meier — IV, 158
 Meisner — IV, 19, 20, 317, 318, 328, 331, 335, 336, 340, 341, 349, 350
 Mendelson Stanisław — I, 4, 17, 120
 Mengden — III, 235—237
 Merwin Bertold — III, 94
 Métman — VI, 175
 Meysmans L. — I, 133, 146, 147
 Meysztowicz Aleksander — IX, 16
 Michajłowski Mikołaj — II, 50
 Michalski Jan — V, 216
 Michalski Jerzy — VI, 39, 40, 128; IX, 30, 54, 55, 60
 Michalski — II, 167
 Michał ks. rumuński — IX, 29
 Michałek zob. Michałowski Leon
 Michałowicz — VI, 24, 27; IX, 329
 Michałowski Leon — II, 164—167
 Michałowski — III, 212, 230, 231
 Michejda Franciszek — IV, 22
 Michels — II, 286
 Mickiewicz Adam — I, 1, 229, 230, 232—237, 240—255, 260, 268, 286, 290; II, 27, 28, 47, 65, 197; V, 112, 230, 238; VI, 115; VIII, 30, 42, 62, 119, 174, 175, 186; IX, 51, 329
 Miedziński Bogusław — VIII, 330; IX, 30, 217—263, 264
 Mielecki — III, 116
 Mienkin — II, 246
 Mierosławski Ludwik — III, 102, 114, 116, 125, 128; VI, 157, 158, 160; VIII, 186
 Mieszczerski — I, 19
 Mietzl — IV, 30, 31, 34, 35
 Miklaszewski Bolesław — VIII, 46, 281
 Mikołaj ks. rumuński — IX, 129
 Mikołaj I — I, 152, 172, 260; II, 29, 134; III, 87; VI, 154; VIII, 54, 55, 66, 68, 69, 73, 80, 81
 Mikołaj II — I, 73, 74, 78, 104, 116, 126, 150—153, 165, 168, 170, 177, 178, 193, 203, 204, 215, 216, 218, 219, 225, 230, 232, 257, 266, 267; IV, 185; IX, 286

- Mikołaj Mikołajewicz — V 266; VI, 183; VIII, 32, 131
 Miles zob. Kutrzeba Tadeusz IX, 30, 145, 146, 283, 298, 301, 313, 314
 Milewski Ignacy — I, 275
 Milko Władysław — IV, 6, 20, 23, 341
 Miller — I, 72, 191; II, 235
 Millerand Aleksander — I, 133; V, 172, 173, 184, 185, 191, 280
 Milowicz Włodzimierz — III, 89; VIII, 69
 Milutin Dymitr — I, 205, 210, 215; VIII, 65, 66, 271
 Miłkowski Zygmunt — VI, 162; VIII, 60
 Mink Paulina — I, 133
 Minkiewicz Antoni — V, 159
 Minkiewicz Henryk — III, 192; IX, 156, 157
 Mirecki-Montwiłł Józef — III, 27, 28, 32, 154
 Miron — IX, 129
 Mirski — II, 33, 39, 214, 215
 Miszczenko — IV, 357; VIII, 133
 Mleczko — III, 217, 218
 Młodzianowski Kazimierz — IV, 285, 296; V, 194; IX, 53
 Młot Jan zob. Dickstein Szymon
 Młynarski Feliks — IV, 243
 Mochnacki — V, 210
 Modelski Izydor — V, 70
 Mokrzecki — V, 87, 236
 Molenda Zygmunt — III, 285
 Molière — IV, 277
 Moltke Hellmuth — III, 10; VI, 173, 174, 176, 192; VIII, 160, 193, 256, 257, 315
 Montwiłł — I, 239
 Moraczewski Jędrzej — V, 19, 24, 25, 33, 50, 53, 61, 114, 132, 182, 205; VI, 24, 138, 200; VIII, 105, 202, 251, 279, 280;
 IX, 30, 145, 146, 283, 298, 301, 313, 314
 Moreau Jan Wiktor — VI, 171
 Mortkowicz — II, 167
 Moskalewski — V, 134
 Mostowscy — I, 54
 Moszczeńska Iza — IV, 22
 Moszczeński Józef — VII, 7, 8; VIII, 219; IX, 95
 Mościcka Michalina — IX, 35, 36
 Mościcki Ignacy — II, 276; IX, 34—37, 53, 76, 77, 104, 107—112, 114, 119, 129, 150, 151, 155, 159, 192—195, 206, 208—210, 213, 214, 216, 217, 224, 228, 237, 257, 263
 Motteler J. — I, 133
 Możejko — I, 59
 Mroczek — III, 218; VIII, 80
 Muchanow Paweł — VIII, 73, 75
 Muratow — I, 285
 Muratu — IX, 279
 Murawiew — I, 18, 28—30, 205, 227, 228, 230, 234, 235, 237—239, 247; II, 26, 34, 47, 58, 214; VIII, 65, 68
 Musiałek Józef — IV, 11
 Mussolini Benito — IX, 27
 Muszyński Kazimierz — IV, 30
 Muśnicki-Dowbor Józef — V, 113, 114
 Mystkowski Ignacy — III, 135
 Myszowski — IV, 55, 57, 58, 79
- N
- Nabielać — III, 159; V, 210
 Nadieżdin L. zob. Zieliński Eugeniusz

- Nagy — IV, 307, 311, 317
 Nałęcz — IV, 41
 Namysłowski — II, 214, 215
 Napoleon I — II, 46; III, 10, 43, 78, 132, 148, 264, 272; IV, 104, 111, 254, 341; V, 43, 99, 144, 171, 207, 208; VI, 76, 106, 111, 116, 118, 170—172, 177, 190, 194; VII, 21, 46, 65, 69, 94, 114, 115, 156, 158; VIII, 10, 11, 14, 52, 131, 153, 256, 289, 317, 319; IX, 43, 45, 82, 125, 127, 169, 258
 Napoleon III — VI, 77, 175; VIII, 52, 54, 81
 Napoleon Eugène Louis — VI, 175
 Narbutt zob. Łuczyński Aleksander
 Narutowicz Gabriel — V, 1, 12, 279, 296, 297; VI, 1, 5, 7—9, 24, 33, 34, 36—59, 131, 134, 135, 214, 217; IX, 15, 24, 32, 34, 113
 Narutowiczowie — VI, 8
 Natanson — IV, 161—165, 184
 Natanson — VIII, 74
 Natson Siemion — VIII, 119
 Nawrocki — III, 215—217, 221
 Nazim pasza — III, 281, 282
 Nedoka J. — VI, 20
 Nencki — III, 107, 210, 217, 228
 Neugebauer - Norwid Mieczysław — IV, 68, 378, 379, 387; VI, 204; VIII, 190
 Neumann Józef — IV, 6, 25
 Niedziałkowski Mieczysław — IX, 30
 Niekludow — I, 35
 Niekoszoc — III, 166
 Niemcewicz Julian — I, 1; II, 58
 Niemojewski Andrzej — II, 167
 Niemojowska — IV, 144
 Niemojowski Wacław — IV, 115, 116, 120, 121, 131, 147, 148, 159, 166, 171, 182, 193, 195, 196
 Nieniewski-Nałęcz Adam — IV, 66
 Niepokojczycki — I, 49
 Niewiadomski Eligiusz — VI, 5, 6
 Niewiarowski — I, 223, 224
 Nivelles Robert Jerzy — VI, 110, 117, 118, 182, 185
 Nodzu — IV, 271
 Nothe — IV, 210, 233, 234
 Noulens — V, 64
 Nowak Antoni — VI, 44
 Nowak Jan — IX, 294
 Nowak Józef — I, 128, 129, 132
 Nowak Julian — V, 259, 286, 296
 Nowak Stanisław — VI, 142
 Nowak pplk. — VI, 200
 Nowak — IV, 85
 Nowicki Józef — II, 55
 Nowikow — IV, 10, 358; IX, 40
 Noworusskij — I, 11

O

- Oboleński I. M. — II, 243
 Oborski Ludwik — III, 136
 Obst Jan — VI, 131, 132, 134, 135
 Okasaki — III, 79, 81, 272, 289; IV, 348
 Okoń Eugeniusz — VIII, 95
 Okrzeja Stefan — III, 26
 Okulicz — I, 49
 Oku Jasukate — III, 290, 291
 Oleśnicki Jarosław — IX, 176

- Ołędzki Władysław — III, 242
 Olgierd, w. ks. lit. — V, 237
 Olszański — VI, 150
 Olszewska — IX, 325
 Olszyna-Wilczyński Józef zob.
 Wilczyński-Olszyna
 Onoprienko — I, 191
 Oraczewski Czesław — V, 38, 39
 Orłow — II, 134
 Orłowicz Mieczysław — IX, 70
 Orzeszkowa Eliza — II, 197
 Orzewski — I, 18, 19, 24, 25, 27,
 36, 45, 46, 48, 52, 54—57, 238
 Osiecki — VIII, 295, 296
 Osipanow W. — I, 11
 Osmolski — IX, 166, 325
 Osmołowski Jerzy — V, 10, 75,
 76
 Ossowski Michał — I, 120, 135,
 161
 Ostoja zob. Zagórski
 Ostrowski Józef — V, 15
 Ovidius Naso — VI, 134
 Oxiński Józef — III, 90, 100, 105,
 114, 230; VI, 156; VIII, 76—78
 Oyama Iwao — VI, 118; VII, 23
- P**
- Pacewicz — II, 157
 Paderewski Ignacy — V, 53, 61,
 72, 74, 80, 85—87, 182; VI,
 29, 110, 121—123; VIII, 217;
 IX, 320
 Paderewski Zbigniew — IX, 313,
 314
 Padlewski Zygmunt — III, 88,
 90, 101, 104, 108, 114—116,
 120, 124, 127—129, 138, 193—
 198, 200—202, 207, 224, 234,
 240, 248; VI, 156, 160; VIII,
 58, 59, 64, 65, 79, 89
 Paić — IV, 141; IX, 304
 Palijiw Dmytro — IX, 230
 de Panafieu — VI, 17
 Pankow — I, 109
 Pannenkowa Irena — IV, 90,
 208; VI, 135
 Parczewski Alfons — VI, 211
 Paschalski Franciszek — VI, 212,
 214—216; IX, 176
 Paskiewicz Iwan — VI, 154; VII,
 112, 151; VIII, 73
 Pastrulin — I, 173—175
 Paszkowski Tytus — I, 11, 14—
 16
 Patek Stanisław — V, 67, 86,
 129, 142
 Paweł zob. Dąbkowski Mieczy-
 sław
 Pawlenko — VII, 108, 204
 Pawliszczew Mikołaj — III, 84;
 VIII, 57, 73
 Pączek Antoni — IX, 145
 Perkowicz Edward — VII, 7;
 VIII, 219
 Perl Feliks — I, 120; II, 5, 141,
 240, 298—300; VIII, 306, 335;
 IX, 202—204
 Petain — V, 105, 190; VII, 160;
 VIII, 192
 Petlura Semen — V, 155—158,
 177; VII, 108; VIII, 37
 Pękosławski — V, 223
 Piątek Kazimierz — III, 285
 Piechocki — VIII, 295, 325
 Pieczonka — VI, 212, 213
 Pieracki Jan — IX, 176
 Pierełajew — I, 62
 Pierściński Julian — II, 274

- Piestrzyński — IV, 384, 387
Pietkiewicz Kazimierz — I, 5, 6,
69; II, 17
Pietrow — I, 116
Pietrusiewicz — VII, 7
Pietrusiński Jan — I, 120, 135,
161
Piętaś Jan — IX, 262
Piltz Erazm — I, 226; II, 242, 248
Pilat — VIII, 232
Piłsudska z Szczerbińskich Ale-
ksandra — III, 192; VII, 4;
VIII, 27, 140, 165; IX, 13
Piłsudska Jadwiga — VIII, 208;
IX, 13, 174, 325, 328
Piłsudska Maria — II, 46, 58
Piłsudska z Koplewskich Ma-
ria — II, 1, 120, 129, 131—133,
139, 276, 287; III, 148
Piłsudska Wanda — VIII, 208;
IX, 13, 152, 170, 174, 325, 328
Piłsudski Bronisław — I, 1, 3,
11—13, 15—17, 37—39, 68; II,
52; III, 76, 147; V, 189
Piłsudski Jan — VI, 135; IX, 259
Piłsudski Józef (ojciec) — I, 9,
10; II, 46; IX, 234, 235
Piotr III — I, 82
Piotr Wielki — V, 237; VI, 189
Piotrowski W. zob. Wójtowicz
Władysław
Pisarew Dymitr — I, 63; II, 49
Piskor Tadeusz — IV, 70; V, 77;
VI, 113, 152; VII, 111; VIII,
172, 216, 233, 238
Pius XI zob. Ratti Achilles
Plater — I, 27, 239
Plechano — I, 66, 85—87
Plechawicius — IX, 63
Plehwe — VIII, 73
Płoski Edmund — I, 120
Poincaré — V, 21
Pol Wincenty — IX, 48
Polakiewicz Karol — IX, 30, 54,
57, 58, 107
Pomarański Stefan — III, 82,
83, 138; IV, 90
Pomorski-Mikułowski Józef —
IV, 116, 118, 132, 133, 135,
140, 141, 154, 161, 172, 184
Pomorski — IX, 194
Pompejusz — III, 220
Poniatowski Józef — IV, 254;
VI, 34; IX, 43
Poniatowski Juliusz — VIII,
108; IX, 30
Ponikowski Antoni — V, 228,
235, 241—245; VI, 8—10, 39,
44, 121
Popiel Karol — IX, 230
Popiel — I, 249
Popławski Feliks — VI, 140,
141
Popow — I, 141
Poszwiński — VIII, 97
Potjebnia — III, 195; VIII, 76
Potocki Andrzej — II, 298
Potocki Stanisław — V, 209
Potocki — III, 168
Poznański Karol — V, 12
Poznański — I, 104
Pożerski — IX, 222
Późniak — III, 237, 238
Pragier Adam — IX, 230
Prażmowski-Belina Włady-
sław — IV, 62, 68, 72, 73,
75—78, 134, 264, 266—268,
275, 281—283, 288, 324, 325,
330—332, 339, 341, 342, 353,
358, 369, 374, 375, 379, 382,

- 384, 391; V, 77, 88, 135; VI, 71, 111—115, 119; IX, 288
 Prądzynski Ignacy — III, 214, 230; VI, 102, 116, 117, 177
 Prittwitz — VIII, 159, 160
 Protasewicz-Suszkowski — VIII, 19
 Prystor Aleksander — VIII, 137, 138, 216; IX, 208
 Przanowski Stefan — V, 254, 255
 Przeździecki — IV, 121, 126—128, 135, 141, 146, 161, 171, 184
 Przyborowski Walery — III, 84, 85, 108, 110, 112; VIII, 57—60, 78, 80
 Przybyszewski Eugeniusz — III, 88
 Puchalski — IV, 155; IX, 316—319
 Pugaczew — I, 82; III, 219
 Pusz Karol — I, 128, 132
 Puszkín Aleksander — I, 259—261
 Putek Józef — IX, 230
 Putna Witold — VII, 18, 132, 142, 143; IX, 95, 96
 Puzyriewskij — III, 84
 Pyrkosz — III, 213, 230—232
- Q
- Quelch H. — I, 133
- R
- Raczkiewicz Wł. — VIII, 251
 Raczyński Aleksander — IX, 176
 Radlińska Helena — IV, 53
 Raduszkiewicz — I, 239
 Radziszewski — V, 133
 Radziwiłł Albrecht — IX, 47
 Radziwiłł Ferdynand — V, 57
 Radziwiłł Franciszek — IV, 117, 126, 144, 184, 199
 Radziwiłł Maciej — II, 248
 Radziwiłł Stanisław — VI, 115; VIII, 216; IX, 47, 48
 Radziwiłł — I, 240, 250—252, 280
 Rajchman Henryk — VIII, 7
 Rajewski — I, 35
 Rak-Michajłowski — V, 81
 Rakoczy Adolf — I, 294—297
 Ramsay — III, 110—112
 Ranf — I, 129
 Rapp — VI, 54
 Rataj Maciej — V, 286; VI, 7; VIII, 122, 330
 Rathenau — VI, 54
 Ratti Achilles — V, 126; VI, 83; IX, 76, 77
 Rawicz Władysław — VI, 165, 166
 Rawlinson Henry — VI, 179
 Rechniewski Tadeusz — I, 120
 Redl — III, 182—188
 Redlich — III, 184
 Reich — I, 145
 Rejowski — IX, 250
 Remiszewski — V, 174
 Rennenkampf — VII, 111, 205; VIII, 160
 Repnin — IX, 91
 Ribot Aleksander — VI, 118
 Ridiger — III, 242
 Riedieczkin — III, 200
 Riedl Karol — VII, 8
 Robespierre — VIII, 11

- Rodziewiczówna Maria — II, 197
- Rogaliński — III, 107, 203, 235, 240
- Rogiński Roman — III, 90, 113, 118, 126, 196, 197, 209, 218—221, 226, 227; VI, 156; VIII, 70, 71, 78, 80
- Rogoziński — IX, 54
- Roja Bolesław — IV, 43, 44, 87; V 22—24, 27, 125, 262; VI, 86, 89, 90, 204; VIII, 109, 225; IX, 308, 311
- Roland zob. Jędrzejewski Stanisław
- Romanowski — I, 114
- Romanówny — VI, 25
- Romer Jan — V, 72, 125; VII, 114; VIII, 233
- Romer Michał — V, 81
- Romocki — IX, 30, 110
- Le Rond — V, 105
- Roop — I, 21
- Roos — IV, 11
- Rosner Ignacy — VI, 5
- Rosner prof. — V, 200
- Rosner — IV, 117, 163
- Rostopczyn Fiodor — VIII, 131
- Rostworowski Wojciech — IV, 116—118, 132, 158, 187
- Rothay Reynolds — V, 157
- Rouba — III, 28
- Rouppert Stanisław — IV, 262, 402; VIII, 24; IX, 164, 329
- Roy Marcel — V, 53
- Rozwadowski Tadeusz — V, 213; VI, 11, 86, 92, 93; VII, 110, 111, 118, 134; VIII, 109, 214, 217, 220, 222, 229, 230, 236, 238, 240, 244, XXXI
- Rozwadowski — III, 218, 228
- Roźdiestwienskij — I, 62; III, 56
- Rozeń Władysław — IX, 202, 203
- Różnowski Kazimierz — I, 69; II, 130—132, 134—136, 138—140, 143
- Różycki Tadeusz — VIII, 219
- Rudnicki Adam — V, 102
- Rudziejewski Edward — I, 75
- Rudziejewski Ignacy — I, 75
- Rudzki Bronisław — III, 122
- Rudzki — I, 166
- Rumbold Horace — IX, 243
- Rumiński — VI, 212, 216
- Ruszczyc Ferdynand — VIII, 102
- Rutkowski Aleksander — V, 219
- Rutkowski Stanisław — VI, 87
- Rutowski Tadeusz — III, 161
- Ruzski — IV, 316
- Rybak — VI, 19
- Rydz-Śmigły Edward — III, 192, 256; IV, 13, 27, 28, 34, 35, 41, 44, 45, 64, 68, 71—73, 75—77, 79, 86, 87, 226, 260, 263, 270, 271, 275, 283—285, 288—290, 293, 295, 296, 301, 309, 310, 317; V, 15, 77, 125, 141, 213; VI, 86, 111—114; VII, 47, 101, 103, 120, 121, 129, 131, 135, 137, 142; VIII, 18, 26, 109, 215, XXXI; IX, 308, 311, 312
- Rymar — V, 275; IX, 53
- Ryszard zob. Jędrzejewski Stanisław
- Ryszard, Ryś zob. Trojanowski Mieczysław

- Ryszard III — III, 232
 Rządkowski — VII, 58, 72
 Rzepecki Karol — III, 82, 192;
 VIII, 96
 Rzewski — V, 174
- S
- Sacharow — VI, 192
 Sachnowski Zygmunt — V, 49,
 165
 Sachs Feliks — II, 240
 Sadowski Jan — IV, 56
 Samojło — I, 18
 Samsonow — VII, 111, 206;
 VIII, 160, 161
 Sandecki — V, 59
 Sapięha Eustachy — IV, 144;
 V, 183, 215; VIII, 216, 282;
 IX, 321
 Sauerwein — IX, 11, 12, 20, 103
 Sawicki Adolf — IX, 230
 Sawicki-Stella Jan — VIII, 66,
 67, 76, 84
 Sawow — III, 257
 Scheidemann — V, 17
 Schlieffen — VII, 158; VIII,
 222—225, 231, 234, 235
 Sempolowska Stefania — II,
 167
 Sergiejew — VII, 14, 15, 33—
 37, 39, 42, 43, 49—53, 55—57,
 60, 62—65, 77, 85—91, 95, 96,
 98, 99, 104—108, 110, 112, 113,
 121, 131, 133, 134, 136, 137,
 139—144, 150—152, 156, 157,
 169, 173, 184
 Seyda Marian — VI, 215
 Seyda Władysław — V, 117,
 121; VIII, 96; IX, 307
 Seyfried — III, 197, 200
 Sia-effendi — III, 262
 Siczyński Mirosław — II, 298
 Sidorek — I, 174
 Sidorowicz — I, 111
 Sieheń Stanisław — I, 75
 Siemiginiewski Antoni — IV,
 30
 Sienkiewicz Henryk — I, 240,
 250, 251; II, 197
 Sierakowski-Dolega Zygmunt—
 V, 239; VIII, 65, 66, 75, 88,
 89, 271, 272
 Siergiejewski — I, 27, 49, 50
 Sieroszewski Wacław — III, 75;
 IV, 7
 Sikorski Walerian — IX, 173,
 175, 325, 326
 Sikorski Władysław — III, 155;
 IV, 22, 53, 146, 356; V, 213;
 VI, 2, 19, 125, 209, 210; VII,
 103; VIII, 43, 46, 122, 207—
 210, 213, 228, 229, 234, 240—
 243, 247, 254, 257, 258, 261,
 262, 280, 281, 283, 288, 296,
 297, 326, 332, 334, IX; IX,
 301, 303, 305
 Simonienko — I, 18
 Skarbek Aleksander — VI, 11,
 31, 109
 Skarzyński — I, 281; II, 248
 Skąpski Franciszek — V, 35
 Skierski Leonard — VII, 83;
 VIII, 215, 250, XXXII, XXXV
 Skinder — I, 58
 Skirmunt Konstanty — V, 216;
 VI, 40, 42
 Składkowski Felicjan — IX,
 107, 154, 177, 193, 196, 249,
 332

- Skobielew — VI, 191
- Skoropadski — VIII, 37
- Skotnicki-Grzmot — IV, 75,
326, 338, 342, 347
- Skrzynecki Jan Zygmunt — IV,
161; VI, 102, 116, 117, 177
- Skrzyński Aleksander — VI,
125; VIII, 1, 2, 251, 253, 254,
257—259, 279, 280, 282, 287,
295, 299, 325, 326, 329, 330,
332, 333; IX, 321
- Skrzyński Władysław — V, 87
- Skrzyński — V, 125
- Skulski Leopold — IV, 189; V,
121, 127, 249, 257; VI, 10, 38;
VII, 150; VIII, 216
- Skwarczyński Adam — IV, 242;
VI, 14; VIII, 7
- Sławek Walery — I, VII; III,
160, 170, 174; IV, 54, 110;
VIII, 129, 130; IX, 104, 185,
186, 216, 217, 240, 263, 285,
286, 300, 322
- Sławin — III, 200
- Słowacki Juliusz — I, 290; II,
46, 47, 66; III, 260, 263; V,
140, 263, 265; VI, 69, 115, 167;
VIII, 137; IX, 72—76, 123,
246, 331
- Smetana — IX, 63
- Smogorzewski Kazimierz — V,
45
- Smolicz — V, 81, 85
- Snitko — II, 214
- Sokolnicki Gabriel — II, 275,
276
- Sokolnicki Michał — I, IX; II,
275; IV, 54, 236; V, 45, 67;
IX, 285, 286, 300
- Sołłohub — VII, 173
- Sosnkowski Kazimierz — III, 1,
2, 157—158, 161, 170, 190; IV,
9, 10, 24, 34, 44, 48, 66, 87,
226, 245, 248, 255, 260, 262,
269, 274, 280—282, 284, 289,
291, 292, 307, 322, 325, 326,
328, 330, 333, 334, 336, 362—
364, 366, 369, 370, 379, 384,
400, 402; V, 142, 183, 191, 213,
262, 269, 271; VI, 11, 58, 65,
85, 107, 145, 147, 209; VII, 38,
110, 115, 122, 142, 150; VIII,
17, 20, 45, 99, 110, 166, 167,
170, 171, 209; IX, 58, 60, 281,
306
- Spartakus — VI, 108
- Spasowicz Włodzimierz — I,
233, 250
- Spencer Herbert — II, 52
- Splawski — VIII, 77
- Srokowski Konstanty — IV, 21,
36, 37, 189
- Stachiewicz Julian — I, IX; III,
82, 83, 148, 175; IV, 90, 255,
260, 261; VI, 107; VII, 4, 6;
VIII, 211, 214, 216; IX, 8, 94,
95, 282, 332
- Stachiewiczowa Maria — IX,
332
- Stackelberg — VI, 195
- Staden — III, 123, 126
- Stamirowski Kazimierz — VI,
138, 146
- Staniewicz Witold — VI, 211
- Stanisław August Poniatow-
ski — V, 126; VI, 6; VIII,
270; IX, 91
- Staniszewski Stanisław — IV,
144
- Stark — II, 245

- Starodworcew — I, 96
 Stec Stefan — VI, 87, 89
 Stecki Jan — VIII, 108; IX, 30
 Stefan Batory — VIII, 268; IX, 127
 Stefański Ksawery — III, 285
 Stefczyk Franciszek — V, 29
 Steinmetz Karl Friedrich — VI, 173, 174, 176, 192
 Stetkiewicz — IV, 316
 Stępniewski Wiktor — III, 191
 Stojałowski Józef — I, 164
 Stolarski Błażej — IV, 131, 158, 171
 Stołypin Piotr — IX, 25
 Stpiczyński Wojciech — IX, 110
 Strelnikow — I, 129, 132
 Streseman — IX, 102
 Strohuber — IV, 35
 Stroński Stanisław — IX, 278
 Strug Andrzej — V, 164
 Strumiłło — IX, 173
 Struś *zob.* Sawicki-Stella Jan
 Studnicki Władysław — IV, 117, 118, 121, 122, 125—128, 132, 133, 147, 161, 167, 168, 171, 180, 184—186, 200
 Styler — I, 128, 129
 Suचेcki — I, 239
 Suchodolski — III, 218, 220, 221; VIII, 78
 Sudiejkin Jerzy — I, 96
 Sujkowski Antoni — V, 45, 67; IX, 53
 Suligowski Adolf — IX, 176
 Sulkiewicz Aleksander — I, 4; II, 86, 104; IV, 300
 Sułkowski August — IX, 91
 Supiński Leon — IX, 157, 176
 Suszyński — V, 279
 Suttner Berta — IV, 112
 Suworow Arkadiusz — I, 228, 260; VIII, 68
 Swieczyn — IV, 371
 Szajbler — I, 104
 Szaniawski Klemens — VI, 155, 163, 164
 Szaulis — V, 85
 Szczedryn — II, 78, 178
 Szczerbińska Aleksandra — III, 192; *zob. także* Piłsudska Aleksandra
 Szcześniewski Walerian — I, 128, 129
 Szczerowski — II, 169
 Szełgunow Michał — I, 63
 Szeperowicz Michał — I, 41
 Szeptycki Stanisław — IV, 145, 155, 198; V, 40, 41, 68, 69, 77, 83, 153, 154, 213, 234; VI, 107, 111, 146, 212, 214—216; VII, 18, 20, 27, 31—33, 38, 40, 42, 47, 51, 58, 65, 67, 72, 73, 79—86, 89—95, 99, 100, 107, 114; VIII, 208, 213, 214, 217, 235, 247, 257, 283, 288, 296, 300, 334, VI, XXXI
 Szewyriow P. — I, 11
 Szkirpa — V, 83
 Szlenkier — I, 224; II, 234
 Szlikiewicz — I, 174
 Szlubowski Bronisław — IV, 144
 Szpotańska Antonina — III, 142
 Szpotański Tadeusz — III, 142
 Sztobryn — IV, 159, 182
 Szumański Wacław — IX, 176
 Szuszanow — I, 112

Szuwajew — VII, 184

Szuwałow — I, 100

Szwarce Bronisław — III, 88,
89; VI, 158, 162; VIII, 59, 60,
63, 89

Szymański Adam — VI, 31

Szymański Julian — IX, 8, 214

Szyszman — I, 59

Ś

Ścieżyński — IV, 25

Śledziński — III, 28

Ślezewicius — IX, 63, 65

Śliwiński Artur — II, 5, 263;
IV, 121, 126, 132, 133, 135,
138, 143, 147, 159, 160, 171,
172, 182, 184, 196; V, 17, 255—
257, 272; VI, 8, 44, 207; IX,
313

Śliwiński Hipolit — II, 275; III,
155—158, 160, 161, 170, 174,
179—182, 253, 295; IX, 285

Śmigły-Rydz zob. Rydz-Śmigły

Świdorski — IV, 25

Świeżyński Józef — VI, 85; VIII,
98—100, 107, 115

Święcicki Tadeusz — IX, 263—
270

Świtalski Kazimierz — I, IX,
XIII, 299; IV, 90, 110, 248;
V, 12, 55, 60, 76, 100, 173,
178, 198, 201, 220, 227, 236,
242, 243, 261, 283, 285, 287;
VI, 4, 36, 215; VIII, 6, 47, 50,
90, 129, 166, 300; IX, 8, 39,
78, 105, 107, 110, 144, 155,
156, 185—187, 189, 190, 192,
195, 196, 208, 262

T

Tabouis — VI, 122

Taczak — V, 213

Taczanowski — III, 135

Tański Janusz — I, 275

Taraszkiewicz Bronisław — VI,
135

Targowski — IX, 105

Tarnowski Adam — IV, 197,
198

Tartalia — IV, 32

Teslar J. A. — VII, 8

Tetmajer Włodzimierz — IV,

Tettau — III, 57

Teufel — IV, 32

Thornecraft — III, 79

Thugutt Stanisław — V, 67; VI,
145; VIII, 122, 287, 288; IX,
176, 186

Thumenowie — VIII, 296

Thun — I, 83

Tichomirow — III, 188

Tkaczew — I, 112

Tłuchowski — VIII, 333

Togo — III, 56

Tokarski — VIII, 62

Tokarz Waclaw — III, 97; VIII,
215, 219, XXXII

Tokarzewski Michał — V, 26,
29; VI, 90, 98, 107

Tokarzewski — IX, 16

Tołstoj Lew — II, 124

Tołstoj — I, 22

Tomaszewski Tadeusz — IX,
176

Tomicki — II, 277

Tommasini — V, 173; VI, 124

Trasow — IV, 371

Traugutt Romuald — III, 137—
139; IV, 237; VI, 161, 162;
VIII, 61
Trąpczyński Józef — III, 135,
136
Trąpczyński Wojciech — V,
62, 127, 215, 226, 242, 243,
245—248, 251—259; IX, 212,
213
Trepow Dymitr — VIII, 59
Triandafilow — VII, 7
Trocki Leon — V, 143, 151; VII,
206
Troicki — I, 284, 285
Trojanowski Mieczysław — III,
155—157; IV, 261
Trubikow — I, 78
Trzeciński Józef — V, 26
Trześniowski Mieczysław — IV,
290
Tschiczericz — VI, 198
Tuchaczewski Michał — VII,
2—6, 8—52, 54—56, 59, 61,
62, 64, 65, 77—79, 82, 85—87,
90, 91, 95—100, 105—114, 117,
119—121, 125, 130—136, 139—
141, 143—160, 162, 163, 167,
169—217; VIII, 221, 222; IX,
94
Turau — I, 132
Turczynowicz — V, 134
Turzyna zob. Wiśniewska Ma-
ria
Tymkowicz zob. Krynicki Sta-
nisław
Tyszkiewicz Antoni (Leliwa) —
II, 62
Tyszkiewicz — I, 35, 40
Tyszkiewicz — II, 26

U

Ulas — IV, 317
Uljanow Aleksander — I, 11,
16
Uljanow Włodzimierz zob. Le-
nin
Ulrych Juliusz — IV, 53; IX,
69, 163, 164, 325, 329
Umiński — III, 243
Urbanowicz Michał — IV, 29
Urbański - Ostrymiecz Ritter
von — III, 185
Uspienskij Gleb Iwanowicz —
VI, 77
Uszakow — III, 241
Utgoff — I, 96, 159, 160, 173,
175, 223; II, 127
Uzdowski-Bończa Władysław—
IV, 43

W

Wagner — I, 111
Wagner — III, 257, 259
von Wahl — II, 39
Waldemaras — IX, 63, 65, 97—
99, 101, 102
Waleron — IX, 30
Wartensleben Herman — III,
173
Waryński Ludwik — I, 120, 262
Washington Jerzy — VIII, 273
Wasilewski Leon — I, IX, XIII,
7, 17; II, 6, 244, 249, 287, 292;
III, 5, 37; IV, 8, 23, 53; V,
67, 72—74, 80, 85—87
Wasilko Mikołaj — IX, 321
Waszkiewicz — I, 46
Weisberg Edmund — II, 298

- Weiser Józef — II, 275, 277, 278
 Wejtko — VI, 101
 Wellington Wellesley Arthur — VI, 170
 Wereszycki Henryk — I, XIII
 Wessl Stanisław — IV, 144
 Weszycki — I, 145
 Weygand — VI, 11; VII, 110, 111, 152, 153
 Węslawski — I, 55
 Wieczorkiewicz-Scevola — IV, 27, 310, 329, 331, 333—335, 343
 Wielopolscy — IX, 40, 41
 Wielopolski Aleksander — I, 65; III, 110, 111, 250; IV, 192, 193; VI, 154, 158, 160, 167; VIII, 64, 75, 79; IX, 204
 Wielopolski Zygmunt — II, 248
 Wilczyński — I, 129
 Wilczyński-Olszyna Józef — IV, 310; V, 32
 Wilhelm II — I, 151; V, 118; VIII, 32, 34, 243
 Wilson Woodrow — IV, 155, 190; V, 21, 22, 94; VI, 122; VIII, 30
 Winogradow — I, 40
 Wisnowska — I, 131
 Wiśniewska Maria — II, 286; III, 159
 Wiśniewski Antoni — II, 127
 Wiśniewski — I, 174
 Wiśniowski Stanisław — IV, 29
 Witkiewicz Stanisław — III, 4, 74—77, 147, 148
 Witkiewiczówna Maria — III, 74, 147
 Witkowski — III, 241
 Witold ks. — II, 220, 221; V, 237
 Witos Wincenty — V, 11, 214, 215, 250, 293; VI, 2, 8, 19, 145, 146, 212, 214; VII, 148; VIII, 1, 296, 332—336; IX, 9, 10, 14, 18, 230, 233, 321
 Witte — I, 20, 21; II, 200
 Witte — II, 89, 90, 92, 94—101, 104
 Witte — I, 89, 90, 104
 Władek zob. Malinowski Aleksander
 Władysław Łokietek — VIII, 266
 Władysław IV — VIII, 268
 Wojciechowski Stanisław — I, 5—7; II, 128, 280; VI, 17, 19, 22, 53, 54, 110, 114, 145; VIII, 43—45, 217, 247, 252, 253, 257, 276, 277, 280, 282, 283, 294, 295, 297, 299, 300, 325, 326, 329, 332, 333, 335, 336; IX, 10, 15—17, 32
 Wojstomski St. W. — V, 260
 Wojtaszek Jan Władysław — VI, 140
 Wolanin — III, 218, 228
 Wołochow — I, 11
 Woyczyński Marcin — IX, 271
 Woźnicki — V, 252; IX, 30, 144, 151—153
 Wójczak — I, 128
 Wójtowicz Władysław — III, 24
 Wrangel Piotr — V, 170; VII, 27, 169, 194, 205
 Wroński Al. zob. Jodko-Narkiewicz Witold
 Wrotnowski — I, 246, 280

- Wróblewski Władysław — V, 79
 Wybicki Józef — IX, 81
 Wyrobek — IX, 325
 Wyrzykowski Henryk — IX, 107, 176
 Wysłockyj Aleksander — IX, 230
 Wysocki Piotr — III, 167; VIII, 87, 93
 Wyspiański Stanisław — II, 58, 287; IV, 113; VI, 103; IX, 115
 Wyszczawcew — I, 74
 Wyszomirski — I, 41
- V
- Vaillant E. — I, 133
 Vaucher Robert — V, 87, 128—131, 149
- X
- X. zob. Sulkiewicz Aleksander
- Y
- Young — III, 136
- Z
- Z. zob. Witte
 Zabłocki — II, 262
 Zagórski-Ostoja Juliusz — IV, 64, 67, 68, 71
 Zagórski Włodzimierz — IV, 11; VI, 204, 205; VIII, 240—242; IX, 295, 296, 301
 Zajac Józef — VIII, 218, 219, 239
 Zajkowski — I, 49
 Zakrzewski Stanisław — VIII, 215, XXXII, XXXVI
 Zaleski August — IX, 11, 12, 101, 103
 Zaleski Stanisław — IX, 157, 158
 Zalewski — III, 218; VIII, 78
 Zaliwski Józef — VIII, 87, 93
 Zameczek-Cichorski — III, 107, 116, 233
 Zamojscy — I, 194
 Zamorski Kordian — IX, 301
 Zamorski Jan — VI, 132; VIII, 34
 Zamoyski Andrzej — VI, 154, 155
 Zamoyski Maurycy — VI, 52, 53
 Zamoyski — III, 212
 Zander — I, 54, 56
 Zarzycki — III, 207
 Zawadzki Józef — V, 160
 Zawistowski Leon — VI, 114
 Zawiślak-Tunguz — IV, 29
 Zdanowicz — III, 118
 Zdziechowski — VIII, 295, 296, 325
 Zegrzda — III, 237
 Zejdowski Bronisław — I, 174
 Zelwerowicz Aleksander — IX, 7, 322
 Zieliński Eugeniusz — II, 7
 Zieliński Hugo — IV, 30, 56
 Zieliński Tadeusz — VIII, 237
 Zieliński Zygmunt — VII, 103
 Ziemiałkowski — III, 254
 Ziemiecki Bronisław — IX, 30
 Zieniec — I, 285; II, 10
 Zinowiew — V, 143

- Zola Emil — III, 271
 Zoli — III, 257
 Z. S. L. zob. Przyborowski Waleri
 Zubatow — III, 188
 Zubowicz Piotr — IX, 176
 Zwierowicz — I, 239
 Zwierzyński-Sław Stanisław — IV, 43, 58, 275
 Zych Maurycy zob. Żeromski Stefan
 Zygadłowicz — VII, 67, 71, 76, 114
 Zygmunt August — V, 238
 Zygmontowicz Zygmunt — V, 29
- ż
- żarski - Radomski Zygmunt — IV, 28
 Żelazkiewicz Kornel — I, 163
 Żeligowski Lucjan — V, 10, 48, 92, 173, 197, 213, 226, 228, 232, 235, 236; VI, 12, 124, 126—128; VII, 51, 52, 57—63, 65, 79, 81, 88, 95, 99; VIII, 251, 258, 263, 268, 279—281, 294, 295, 297—300, 310, 325, 326, XXV; IX, 58, 59, 93, 99, 176
 Żeromski Stefan — II, 58, 298; III, 75; IV, 50, 400; IX, 82
 Żmigrodzki — VI, 31
 Żółkiewski Stanisław — VIII, 269
 Żuliński Tadeusz — IV, 2, 45, 46, 237—239; VI, 203; VIII, 245; IX, 302—304
 Żurawski — V, 120
 Żychliński — IV, 117, 163
 Żymierski Michał — IV, 13
-

SKOROWIDZ MIEJSCOWOŚCI

A

Abazja — III, 1, 75
 Adamkowo — I, 74
 Adrianopol — III, 268, 282; IV, 279
 Afeim-Karahisar — III, 261
 Akwizgran — VII, 159; VIII, 156, 157
 Aleksandrowsk — III, 191
 Alessandria — VI, 171
 Altona — VIII, 67
 Andrychów — IX, 316
 Angora — III, 262
 Antolka — IV, 249
 Antwerpia — VI, 178, 179; VIII, 157
 Archangielsk — II, 290
 St. Arold — VI, 175
 Astrachań — II, 49
 Auerstädt — IV, 344; VI, 170, 172
 Augustów — VII, 130, 141
 Austerlitz — III, 166, 264, 272; VII, 159

B

Babino — VII, 199
 Baranowicze — V, 77, 78, 87, 234; VI, 114; VII, 18, 192
 Basiówka — III, 3, 174
 Bastuny — VI, 114, 115
 Belgrad — I, 86
 Beniaminów — IV, 209; VIII, 190; IX, 85
 Berdyczów — VII, 27
 Beresteczko — VII, 102, 103; VIII, 235
 Berezyna — VII, 170
 Berezńica — IV, 75, 77
 Berlin — III, 87; IV, 88, 131, 160, 162, 254, 359; V, 57, 88; VI, 107; VIII, 95, 110, 113, 116, 158, 170, 171, 186, 204, 249, 291; IX, 204, 308, 310
 Bern — IV, 36
 Bezdany — II, 282, 297, 299; III, 1, 34, 36; IX, 281
 Będzin — II, 202; IV, 129
 Biała (Podlaska) — III, 113, 123, 196, 207, 209, 217—219, 221, 226—228, 233; IV, 238; VI, 156; VII, 127, 199; VIII, 70, 78
 Białka — III, 229
 Białystok — I, 116, 117, 120, 138, 139, 141, 145, 180, 186; II, 40, 108, 109, 127, 232; V, 42, 83, 85, 123, 167; VII, 130, 135, 136, 142, 143, 150, 151, 196, 215; IX, 96, 276
 Bidziny — VIII, 130, 131; IX, 317

- Bielsk — IX, 316
 Bielsk Podlaski — VII, 136, 142, 215
 Bieniakonie — V, 232; VI, 115, 119
 Birże — VIII, 65
 Błonie — V, 10, 46; VII, 208
 Bobrujsk — VII, 45, 65, 90, 94, 124, 170
 Bochnia — IV, 306, 345
 Boćki — VII, 199
 Bodzentyn — III, 107, 241, 243
 Bogdanów — VII, 89
 Bogoloje — III, 40
 Bogusławiszki — V, 83
 Bolesław — IV, 376—378, 382, 384, 385
 Borusowa — IV, 378, 387, 388
 Borysław — II, 274; V, 27, 132
 Borysów — VII, 170, 181
 Brańsk — III, 42
 Brienne — V, 104
 Brimont — VI, 185
 Brodnica — VII, 125, 139, 144
 Brody — VII, 103—106; VIII, 235
 Brok — VII, 130, 199, 208
 Bruksela — I, 146; II, 49, 283; VIII, 282
 Brzechów — IV, 13, 14, 248
 Brzegi — IV, 10, 391
 Brześć n. Bugiem — I, 59; II, 145, 180; III, 40—42, 87, 106, 196, 207, 209, 210, 228; IV, 238; V, 123, 167, 260; VI, 104, 114, 124; VII, 6, 15, 34, 92, 101—103, 105, 106, 110, 116, 120, 122, 124, 125, 127, 130, 142, 199, 202, 204, 207, 208, 214, 215; VIII, 80, 225, 234—237; IX, 231
 Brzuchowice — IV, 48
 Budapeszt — V, 89; VII, 8
 Budzław — VII, 173
 Budzicze — VII, 187, 190
 Buk — IV, 267, 272, 273, 275, 278, 281, 304
 Bukareszt — V, 251, 279; IX, 123
 Busk — II, 105; IV, 366, 381, 382, 384
 Bytom — IX, 206
 Bzin — I, 151
- C**
- Canny — VII, 159; VIII, 222, 224—226, 230, 231, 235, 237, 240, 243, 244
 Celiny — IV, 294, 296
 Chabarowsk — III, 64
 Chabówka — IV, 307, 353
 Charbin — V, 119; VI, 192
 Charków — I, 1, 2, 9, 10, 188; II, 50, 51, 192, 243; VI, 142, 144
 Chełm — III, 40; VII, 103—106, 109, 121, 122, 124; VIII, 234, 236
 Chełmiec — IV, 18
 Cherburg — IX, 72
 Chęciny — IV, 371, 397; VI, 65; IX, 40
 Chicago — II, 3, 75; III, 294; IV, 38, 51; V, 120; VI, 132
 Chlewiska — I, 141
 Chmielnik — IV, 2, 362, 364—366, 368, 377

- Chocim — VIII, 268
 Chodorów — V, 93
 Chodynka — I, 150
 Cholchło — VII, 189
 Chomranice — IV, 20
 Chorzele — VII, 141, 144
 Chrobrze — IV, 249
 Chwastów — VII, 31
 Chyżówki — IV, 309—314, 321
 Ciechanów — III, 42; VII, 120,
 136, 137, 140, 144, 206, 210,
 214
 Cieszyn — I, 164; IV, 203; VI,
 181; IX, 300, 316, 317
 Ciołków — III, 107, 202, 231,
 235, 239, 240
 Cuneo — III, 91, 102; VI, 156;
 VIII, 84
 Cuszima — III, 56
 Czaple Małe — IV, 15—17, 267,
 271, 272, 275, 276, 281, 283—
 286, 290, 291, 301—303
 Czaple Wielkie — IV, 16, 17
 Czarkowa — IV, 379, 381, 393
 Czataldża — III, 257, 261, 262,
 265, 268
 Czeladź — I, 145
 Czeremcha — VII, 131
 Czeremoszno — IV, 54, 60, 62;
 VIII, 16, 18, 22, 23, 26
 Czernihów — I, 21
 Czersk — IV, 74—76, 78
 Czetwertnia — VIII, 21
 Częstochowa — I, 145, 164, 165,
 180, 183, 191; II, 103, 105,
 109—111, 190, 191, 193, 273;
 III, 13, 24, 26, 30, 153; IV,
 11; VIII, 98; IX, 250
 Czysto-Łuża — II, 1
- D**
- Dajrem — V, 119
 Darmstadt — II, 274, 275, 278
 Dawidów — III, 3
 Dąbrowa — IV, 18, 19, 323, 324,
 326
 Dąbrowa Górnicza — I, 145,
 180, 184, 185, 191—195, 222,
 275; II, 110, 126, 127, 173,
 193; III, 284, 285
 Dereczyn — VII, 192, 199
 Dębe Wielkie — VI, 117; VII,
 128
 Dęblin — I, 151; III, 40, 41, 48,
 105, 205; IV, 2, 3, 14, 17, 238,
 248, 252, 256, 304, 308, 316,
 358; V, 272; VI, 67; VII, 108,
 116, 119, 125, 126, 128, 132,
 207, 208, 210; IX, 275, 276,
 299
 Dobra — IV, 3, 306—309, 311,
 312, 314
 Dokszyce — VII, 54, 55, 58, 64,
 78, 90, 186, 188
 Domaradzice — IV, 34
 Dorpat — I, 2, 10; IX, 204
 Douaumont — VI, 118
 Drezno — III, 187
 Drobin — VII, 211
 Drohiczyn — VII, 133, 134, 142,
 199, 214
 Druskieniki — VIII, 26, 191,
 194, 195, 215, 219, 239; IX,
 183, 185, 187
 Dubinki — VII, 88
 Dubno — VII, 48
 Dubniaki — IV, 80, 81
 Dukszty — VII, 87

- Duniłowicze — VII, 58, 60—62, 81, 99
 Dyneburg — V, 89, 108, 141, 212; VII, 93; IX, 126
 Dzwonie — VII, 187
- E
- Eleusis — VI, 106
 Erikler — III, 264, 266, 267
 Essen — VII, 8
- F
- Firlej — VII, 123
 Forbuck — VI, 175
 Frankfurt — VIII, 53
 Friedland — III, 264, 272
 Fryburg — IX, 35
 Frysztat — IX, 299, 300
 Funchall — IX, 277
- G
- Galuzja — IV, 68, 70
 Garbki — V, 93
 Garbowice — IV, 34
 Garwolin — III, 87; VII, 118, 126, 127, 208
 Gdańsk — IV, 5; V, 59; VII, 108, 120, 195, 198, 206; VIII, 62, 166, 270; IX, 72
 Gdynia — IX, 72, 329
 Geczenkla — III, 274
 Genewa — I, 17; II, 7, 51; V, 274; VIII, 13; IX, 101—104
 Genua — III, 90; VI, 8, 40, 41
 St. Germain — VI, 23
- Ginietyny — VIII, 65
 Głębokie — VII, 31, 32, 50—52, 55, 58, 59, 61—63, 77, 79, 85, 159, 184—186, 188
 Głusk — VII, 45, 185, 188
 Gniezno — V, 51
 Gołonóg — I, 145; III, 284
 Gorlice — IV, 27; V, 269; VIII, 189
 Gorodok — IV, 69, 70, 72, 75
 Gorzków — IV, 34
 Goźlice — IV, 32
 Góra — IV, 248, 249
 Góra Kalwaria — VII, 126
 Górne — IV, 14
 Grabie Wielkie — IV, 366, 367, 369
 Grabina — IV, 31, 32, 34
 Grabka — IV, 368
 Grajewo — III, 40; V, 123; VII, 144
 Granne — VII, 130
 Gravelotte — VI, 173
 Gręboszów — IV, 377, 381, 389, 393, 400
 Grochowiska — III, 20, 85, 128; IV, 249
 Grochów — VI, 68, 117
 Grodno — I, 18, 49; II, 26, 43, 109; III, 47; IV, 315; V, 11, 42, 83—86, 88, 165, 221, 222; VI, 106, 107, 109, 114; VII, 98, 99, 114, 137, 141, 144, 191, 192, 196, 197, 214, 216; VIII, 32, 102
 Grodzisk — IV, 238
 Grotniki — IV, 384, 385, 387
 Grudzyń — IX, 301, 302
 Grybów — IV, 330

H

Hajnówka — VII, 199
 Harenbrouck — VI, 179
 Hei-kau-tai — III, 273; VII, 23
 Herculanium — VI, 158, 159
 Hermanowicze — V, 37, 50, 52,
 55, 58, 61, 99, 176, 188
 Hermanstadt — VIII, 85
 Hoduciszki — VII, 81, 188
 Hohenlinden — VI, 171
 Horochów — VII, 121
 Horodło — VIII, 61
 Horostyta — III, 167, 168, 211—
 214, 223, 229, 230
 Horoszowa — VI, 20
 Hradyska — IV, 71, 73—77
 Hrubieszów — V, 212; VII, 104,
 105, 122, 212
 Huszcza — III, 215, 217, 219,
 221, 228
 Hulewicze — IV, 41; VIII, 26
 Huta Bankowa — I, 185, 191,
 192, 194, 220, 221, 222, 275;
 II, 126, 235

I

Ignacewo — III, 135
 Ihumeń — VII, 32, 33, 43, 170,
 173, 184, 185, 187, 188
 Ilia — VII, 190
 Indura — VII, 196, 199
 Irkuck — I, 3; II, 290; III, 65,
 66, 73, 74, 191; V, 146
 Iwangród zob. Dęblin
 Iwanowice — IV, 16, 17, 276,
 277, 282, 285, 286, 291, 294,
 302, 303

J

Jabłonka — IV, 44, 45
 Jabłonków — IV, 22
 Jakuck — II, 290; VIII, 181
 Jalu — III, 61
 Janów — III, 122, 218, 227; VII,
 120, 214; VIII, 70
 Jarosław — I, 115, 163, 192; VI,
 89
 Jasło — II, 111; IV, 330
 Jastków — IV, 3, 39, 63; VIII,
 201
 Jastrzębie — III, 242
 Jedlnia — III, 107, 119, 241
 Jekaterynosław — II, 41
 Jena — III, 264; VI, 170, 191;
 VII, 159
 Jędrzejów — IV, 11, 13, 360; VI,
 64, 65; IX, 40
 Jordanów — IV, 307, 308
 Józefów — III, 27
 Juchniańce — V, 83
 Jurborg — II, 72
 Jurków — IV, 306, 308—311,
 314, 317, 321

K

Kalenkowicze — V, 212; VII, 31
 Kalisz — II, 85; III, 87, 105, 119,
 205; VIII, 38; IX, 8, 78
 Kalwaria — I, 41; II, 91
 Kałuszyn — V, 167; VII, 127
 Kamienica — IV, 352, 353
 Kamieniec — IV, 28, 29, 31
 Kamieniec Podolski — V, 157
 Kamieniucha — IV, 44, 45; VI,
 203

- Kanina — IV, 18—20, 322, 325, 327, 334, 343
 Kaniów — V, 101
 Kara — I, 262
 Karasin — IV, 4, 47, 48, 71; IX, 317
 Karczew — VII, 126
 Karlsruhe — II, 275
 Kartagina — I, 72
 Kaszówka — VIII, 16
 Katowice — V, 275; IX, 206
 Kazań — I, 81; III, 218; VIII, 80
 Kęty — IV, 3, 26; IX, 316
 Kielce — I, 145, 221; II, 10, 202, 273; III, 87, 105, 123, 241; IV, 2, 9—14, 48, 98, 215, 216, 248, 251, 263, 357—362, 366, 367, 369, 371—373, 377, 391, 399; V, 11, 223—225; VI, 64—66, 200; VIII, 38, 121; IX, 6, 8, 39—44, 46, 292, 294, 296, 299, 300
 Kijów — I, 27, 188; II, 1, 125, 128, 246, 273; III, 1, 42, 64; IV, 182, 363; V, 157, 159; VI, 122; VII, 34, 47, 93, 177; VIII, 21, 37, 62, 215, XXXI, XXXII; IX, 25, 202
 Kireńsk — I, 3, 17; II, 289; III, 66, 74; V, 202
 Kirk-Kilisse — III, 257, 261, 266, 268, 282
 Kiszyniew — II, 215
 Klekotów — VII, 104
 Kleszczek — VII, 207
 Klęczany — IV, 18, 19, 324
 Kłajpeda — VI, 49; IX, 100
 Kobcze — IV, 4
 Kobylanka — III, 135
 Kock — III, 210; VII, 123, 124, 126
 Kodeń — III, 106, 107, 210, 217, 228, 232
 Kojdanów — VII, 189
 Kolano — VII, 75, 76
 Kolno — VII, 144
 Kolonia — VIII, 156
 Koluszki — I, 151
 Kolbiel — VII, 125, 128, 142
 Kolki — IV, 42, 44, 46; VIII, 21
 Kołodia — IV, 54, 79
 Komaj — VII, 188
 Konary — IV, 3, 27, 30, 31, 34, 38, 39; VIII, 130; IX, 317
 Konstantynopol — II, 32; III, 257, 261, 267, 268
 Końskie — I, 151; IV, 363
 Kopiec — IV, 34
 Koprüli — III, 258
 Korosteń — VII, 27, 31, 47
 Kosów — VII, 199
 Kostiuchnowka — IV, 4, 44, 52—59, 79; VI, 205; VII, 41; VIII, 169; IX, 77, 123
 Koszana — III, 258
 Koszedary — V, 83
 Koszyszcze — IV, 4, 42; V, 66
 Kowel — III, 40—42; IV, 3, 41; V, 59, 83, 123, 212, 270, 271; VII, 6, 102—104; VIII, 16—22, 24, 26, 234, 237—239, 244; IX, 303
 Kowno — I, 54, 61; II, 26, 40, 43, 75, 109, 114, 161, 215, 221; III, 47, 62; V, 81, 82, 84, 86, 236, 239; VIII, 160; IX, 63—65
 Koziany — VII, 80, 81

- Koziatyn — VII, 27, 42, 47
 Kozinek — IV, 27, 30—32, 34, 35
 Kozłów — I, 113; IV, 377, 381, 382, 387, 388, 393; IX, 300
 Königsgrätz — VIII, 53
 Kraków — I, 17, 146, 153, 163, 179, 232, 233, 287; II, 1—5, 17, 28, 45, 51, 54, 57, 94, 95, 102, 103, 111, 232, 244, 263, 271, 274, 276—279, 286, 297; III, 1, 2, 5, 23, 37, 38, 47, 65, 75, 76, 82, 84—86, 108, 145, 147, 155, 160, 161, 170, 175, 176, 184, 187, 253, 285, 295; IV, 1, 2, 4, 7, 8, 10—12, 14, 16, 17, 21, 36, 48, 51, 80, 83, 85, 86, 88, 187, 189, 199, 204, 216, 222, 227, 245, 248, 249, 253—255, 259, 261, 262, 264, 267, 269, 271, 275, 278, 279, 281, 291, 292, 294, 296—303, 306—308, 316, 357—359, 368, 373, 383, 386, 397, 400—402; V, 12, 23, 24, 31, 32, 44, 45, 97, 113, 115, 116, 200, 238, 261, 263, 265, 266; VI, 63, 65, 68, 86, 89, 137, 142, 158, 199, 200, 207; VII, 110; VIII, 39, 57, 90, 92, 95, 101, 102, 108, 109, 198, 215, 231, 297, 316; IX, 40, 41, 43, 44, 50, 51, 71, 72, 78, 127, 162, 163, 166, 204, 216, 233, 278, 285, 288, 291—296, 299, 300, 304, 306—308, 311, 314, 316, 317
 Krasnojarsk — II, 290
 Krasnystaw — III, 234
 Kromolów — I, 184
 Kronsztad — VIII, 67
 Krościenko — IV, 352
 Kroże — I, 51—54, 56, 58, 97, 118
 Królewiec — II, 114, 115; VII, 205; VIII, 160
 Krupki — VII, 170
 Krzemienice — I, 75
 Krzemieniec — V, 159, 160
 Krzeszowice — IV, 255, 278
 Krzywopłaty — IV, 249, 255, 258, 259, 301, 306, 323; IX, 300
 Ksany — IV, 391, 393, 395, 396, 398
 Książ Wielki — VI, 167; IX, 40, 41
 Kubań — V, 48
 Kufstein — VIII, 87
 Kukle — IV, 44, 45
 Kunskoje — IV, 66—70
 Kurów — IV, 18, 19
 Kuryłowicze — VII, 51, 57
 Kuźnice — VII, 196, 197
- L
- Ladysmith — III, 78
 Landwarowo — VII, 191
 Laojan — III, 57, 79—81, 257, 269; VI, 191—195
 Laski — IV, 2, 13, 14, 23, 248, 252, 256, 257, 340; VIII, 35
 Legionowo — IV, 65—69
 Leningrad zob. Petersburg
 Leodium — III, 89; VIII, 268
 Lepel — V, 234; VII, 170
 Leszniewka — IV, 4
 Leszno — V, 74
 Leśna — VI, 114
 Lgota Wolbromska — IV, 255, 258, 259, 264

- Liao-jang-czou zob. Laojan 127, 132, 135, 201; IX, 302,
 Libawa — II, 104; V, 83, 88 308, 311
 Lida — V, 77, 78, 83, 86—88, 228; VI, 104, 106—108, 110—
 115; VII, 27, 31, 91, 191, 192,
 196, 197, 206; VIII, 268
 Ligny — III, 272
 Lille — VI, 179
 Limanowa — IV, 3, 18, 20, 223,
 248, 305, 306, 311, 312, 314,
 321—323, 330, 335—337, 343,
 345, 350—354; VIII, 37, 135
 Lipnica Murowana — IV, 3,
 24—26; IX, 316
 Lipniski — I, 68
 Lipno — III, 240
 Lipsk — II, 62; III, 97
 Lisów — IV, 363—365
 Listopady — VII, 190, 192
 Liverpool — II, 3
 Locarno — VIII, 291; IX, 57
 Londyn — I, 4—6, 17, 79, 133,
 147, 149, 153, 162, 182, 203;
 II, 1—3, 7, 17, 61, 63, 96, 127,
 128, 130, 176, 212, 279, 280,
 292; III, 89, 93; V, 145, 149;
 VI, 144, 180, 181; VIII, 68,
 243, 258; IX, 35, 278
 Lovrana — III, 75
 Lozanna — IV, 187; V, 45
 Lubartów — III, 28, 48, 106, 234;
 IV, 39, 40; VII, 121, 124
 Lublin — I, 36, 145, 185, 186;
 III, 40, 42, 87, 105, 122, 205;
 IV, 3, 4, 42, 52, 98, 152, 226,
 230, 376; V, 15, 26, 133—139,
 238; VI, 86, 204, 206, 215;
 VII, 131, 132, 205—210, 213;
 VIII, 17, 27, 31, 43, 98, 108,
 127, 132, 135, 201; IX, 302,
 308, 311
 Lugdun — I, 139
 Lülje-Burgas — III, 257, 261,
 262, 264, 268, 280
 Lwów — I, 17, 163, 254, 287; II,
 1, 2, 111, 244, 274—277, 284,
 298; III, 1—3, 77, 85, 89, 94,
 100, 155, 159, 161, 174, 176,
 179, 181, 186, 190, 191, 253,
 254, 285, 287, 295, 296; IV,
 25, 48, 85, 237, 358, 376; V,
 22—24, 26—30, 35, 43, 54, 78,
 94, 122, 177—179, 211, 213,
 219, 225; VI, 3, 11, 13, 60, 74,
 79, 83—98, 103, 104, 109, 132,
 138, 155, 200; VII, 109, 115,
 118, 126, 205, 212, 213; VIII,
 5, 7, 35, 60, 69, 95, 121, 215,
 231, 238, 296; IX, 36, 124, 278,
 282, 292, 317

L

- Łapanów — IV, 3
 Łapy — III, 40, 233
 Łaskarzew — III, 210
 Łącko — IV, 353
 Łączki — IV, 39
 Łęczycza — III, 44
 Łomazy — III, 107, 210, 216, 228,
 232
 Łomża — III, 41, 234; V, 167;
 VII, 103, 104, 130, 135—137,
 140—145, 157, 199, 202, 215;
 VIII, 32, 160, 190; IX, 276
 Łosice — III, 209, 217, 218
 Łowczówek — IV, 3, 24, 26, 223
 Łowicz — II, 273; III, 44; IV,
 249; VII, 208

- Łódź — I, 6, 7, 68, 76, 117, 126,
 127, 129, 145, 153, 164, 165,
 180, 182, 184, 191, 192, 219,
 222, 287; II, 55, 104, 127—131,
 139, 140, 143, 146, 147, 173,
 174, 185, 197, 198, 204, 247,
 258, 263, 279, 284; III, 12, 19,
 33, 34, 45, 48; IV, 156, 249;
 V, 174; VI, 15, 144; VII, 195;
 VIII, 179; IX, 202, 276, 316
 Łuck — V, 132; VI, 205; VIII,
 26
 Łuków — III, 40, 209, 228, 232,
 233; V, 167; VII, 125, 127,
 142, 213
 Luniniec — VII, 189
 Łunna — VI, 114
 Łunna Wola — VII, 99
 Łużki — VII, 57, 58, 60—62, 79,
 186, 187
 Łysków — I, 74
- M
- Maciejowice — IV, 161; VI, 117;
 VII, 124; VIII, 175
 Magdeburg — IV, 5, 208, 215,
 236, 247, 248, 305; V, 1, 66,
 101, 181, 182, 225, 231; VI,
 25, 27, 28, 57, 84, 85, 208, 216;
 VII, 162; VIII, 40, 99, 103,
 151, 152, 166—168, 170, 171,
 175, 186, 204, 206, 248, 249,
 262; IX, 5, 22, 23, 31, 84, 86,
 87, 127, 306, 308, 309, 312
 Maków — III, 235, 240; IV, 307;
 VII, 144, 203, 208, 214, 215
 Malin — IX, 47
 Małkinia — III, 40; VII, 44
 Manchester — IX, 316
 Mandżu Jama — III, 272
 Manie — I, 224
 Maniewiczze — IV, 58, 68—73;
 V, 59
 Maraton — VII, 1
 Marasesti — VI, 23
 Marcinkowice — IV, 3, 6, 18, 19,
 23, 248, 305, 306, 322—325,
 328, 331—336, 339, 341, 343,
 344, 346, 348, 353, 354; VIII,
 169
 Marengo — VI, 171
 Marsylia — I, 139
 Mazniewo — VII, 75, 76
 Mazowieck — V, 167; VII, 130,
 135, 143, 157
 Mediolan — VI, 83
 Merez — VI, 107
 Mieszna Szlachecka — IV, 24
 Metz — III, 269; VI, 173, 175
 Mężenin — III, 233
 Michaliszki — VII, 58, 88, 89,
 190
 Michałowice — III, 107; IV, 17,
 298—300, 302
 Miechów — III, 118, 126; 15—17,
 249, 261, 264, 266—270, 272,
 273, 276, 284, 294, 304, 361,
 391; VI, 65, 200; IX, 41, 292
 Miedwieże — IV, 44
 Miedzna — VII, 199, 208
 Międzyrzec — I, 224; III, 209;
 VII, 127, 199
 Milowice — I, 145
 Minusińsk — II, 191
 Mińsk Litewski — I, 61; III, 64;
 V, 81, 87, 89, 106, 107, 166,
 168, 212; VI, 105, 112—114;

- VII, 21, 32, 33, 38, 43, 54, 55,
75, 78, 79, 89, 90, 93—95, 113,
119, 132, 137, 153, 156, 157,
185, 188, 194; VIII, 226
- Mińsk Mazowiecki — VII, 122,
128, 142
- Mirów — IX, 41
- Mława — VIII, 120, 130, 136,
141, 144
- Modlin — III, 40, 41, 43, 48, 62,
99—101, 105, 173, 196, 197,
205, 234; IV, 309; VII, 106,
108, 111, 115, 120, 126, 130,
135, 143, 144, 204, 206, 208,
211; VIII, 59, 79, 240, 241
- Mohylów — VII, 31
- Mołodeczno — I, 50; VII, 24, 32,
33, 37, 38, 51, 54, 58, 61, 63,
65, 72, 79, 84, 90, 95, 156, 159,
173, 177, 184, 188
- Mons — VIII, 158
- Morawice — IV, 362, 363, 368
- Mosarz — VII, 60—62
- Moskwa — I, 3, 11, 115, 150, 187,
189, 197, 233, 254; II, 7, 38,
60, 265, 270; III, 35, 42, 64,
152, 153, 193; V, 169, 237; VI,
133; VII, 2, 6, 7, 10, 21, 167,
169; VIII, 63, 131, 137, 181,
243, 291; IX, 43, 280
- Mosty — IV, 10; VI, 105; VII,
192, 196, 197
- Moszczenica — IX, 331, 332
- Mozyrz — V, 212; VII, 45, 47,
170, 172, 184, 185
- Mroccki — III, 210
- Mszana Dolna — IV, 306—309,
352
- Muelenberg — VI, 36
- Mukden — III, 18, 57, 79, 257,
290; VI, 118, 119, 192, 193
- Myszków — I, 184
- N
- Nachod — VI, 173, 174
- Należczów — IV, 96
- Nasielsk — VII, 130, 208; VIII,
241
- Nawsie — IV, 6, 22
- Neapol — VIII, 82
- Nervi — III, 2, 74, 75; VIII, 82
- Niebyszyn — VII, 80
- Niemce — I, 145, 164; III, 284
- Niemirów — III, 218
- Nieśwież — IX, 47, 48
- Niwiska — IV, 22
- Niwka — I, 145, 194
- Niżny Nowogród — I, 79
- Norymberga — II, 134
- Nowa Rarańcza — IV, 61, 63,
65, 66; IX, 123
- Nowa Ruda — IV, 69, 70, 74
- Nowa Wieś — III, 102, 136
- Nowe Troki — VII, 191
- Nowogródek — V, 77, 78, 87,
234
- Nowy Jastków — IV, 62, 63,
65—67
- Nowy Jork — II, 3, 75, 244; VI,
140, 141
- Nowy Korczyn — III, 254; IV,
2, 248, 354, 357, 366, 377—
385, 387—389, 391, 394; VIII,
39, 169, 170; IX, 300
- Nowy Sącz — II, 111; IV, 3,
18—20, 21, 248, 306, 322—331,
335, 336, 344—348, 353, 354;
VI, 89; VIII, 135; IX, 183

Nowy Targ — IV, 254, 307—309,
321, 323, 352, 354

O

Odesa — I, 21, 129; II, 245, 246;
III, 42; V, 48, 92
Ojców — III, 118
Ojrzeń — VII, 208
Olita — III, 47; V, 83; VI, 105
Olkusz — IV, 11, 255, 259; IX,
299
Ołyka — VIII, 17, 20
Opatowiec — IV, 2, 248, 354,
357, 377—380, 384, 386, 387,
389—400; VIII, 169, 170
Opatów — III, 28, 48, 139; VIII,
39, 130
Optowa — IV, 4
Orany — V, 83; VII, 191, 192
Orenburg — VIII, 66
Orsza — VII, 24, 170, 171
Orzechowna — VII, 22—24, 31,
35—37, 39, 52, 87, 170
Osinogródek — VII, 51, 57
Osipowicze — VII, 27
Ossowiec — III, 40, 41; V, 42;
VII, 135, 143, 199
Ostenda — VI, 179
Ostrołęka — III, 40, 41; VI, 117;
VII, 136, 137, 143, 144, 157,
199, 202, 215; VIII, 160, 241;
IX, 13, 16
Ostrowiec — II, 203, 274, 276,
278, 287; III, 11, 12, 28, 146;
VIII, 133
Ostrów Mazowiecka — VI, 109;
VII, 130, 135, 137, 143, 199,
215
Ostrów — III, 210, 213; VIII, 234

Oświęcim — IX, 316

Oszmiana — VII, 190, 192

Otwock — VI, 203; IX, 302

Ożarów — IV, 3, 39, 40; VIII,
130—137

P

Pabianice — I, 120, 145, 182; II,
174, 175
Pacanów — IV, 366, 369, 370
Palplin — VII, 133
Parafianowo — VII, 59, 64, 65,
72, 185, 187, 188
Parczew — VII, 203, 211
Paryż — I, 3, 76, 108, 120, 153,
184; II, 49, 50; III, 89, 91—93,
114, 125, 250; V, 39, 45, 51,
64, 66, 70, 74, 80, 83—87, 149,
183, 187—189, 191; VI, 110,
115, 118, 121, 138, 176, 180,
182, 185; VII, 8, 97, 110, 112,
113, 158; VIII, 53, 85, 102,
103, 158, 162, 243, 282; IX, 72
Pasieki — VII, 199
Pawłów — VI, 119
Perekrestie — IV, 66—71, 73, 79
Perm — VIII, 68
Petersburg — I, 1, 2, 11, 12, 16,
27, 37, 38, 40, 41, 49, 54, 62,
96, 111, 112, 114, 131, 132,
152, 174, 187, 189, 197, 205,
210, 215—217, 223, 226, 228,
242, 245, 251, 260, 267, 275,
283; II, 1, 7, 9, 29, 38, 41, 45,
48, 50, 52, 55, 60, 89, 104, 116,
122, 205, 206, 214, 240, 241,
242, 244, 246, 248, 263; III,
59—61, 64, 84, 186, 233; V,

- 220, 237; VI, 137, 155, 160,
192, 193; VIII, 59, 65, 66, 69,
75, 76, 131, 175, 182, 243, 271;
IX, 25, 95, 203, 204, 306
- Petra — III, 257, 261, 264, 267
- Pęcławice — IV, 30
- Piątek — VII, 208
- Pierszaje — VII, 189
- Pikieliszki — IX, 330
- Pilica — IV, 306
- Pińczów — IV, 3, 249, 361; IX,
294
- Pińsk — I, 21; III, 126; VII, 192
- Piotrków — I, 127, 128, 191; II,
109—111; IV, 7, 36, 37, 53,
207, 358; VIII, 189, 240, 243
- Pisarzowa — IV, 18, 323, 341,
343, 350
- Piter zob. Petersburg
- Płaczkowice — IV, 31, 34
- Płock — II, 273; III, 87, 105, 107,
114, 119, 120, 195, 200, 202,
205, 234, 235, 238—241, 244,
249; VII, 106, 108, 120, 125,
129, 139, 208, 211; VIII, 32,
79
- Płońsk — III, 239
- Podbrodzie — VII, 88, 89
- Podgórze — IV, 367
- Podświlie — VII, 72
- Pohost — VII, 54, 56, 57, 60
- Pokrzywianka — IV, 31, 34
- Połock — VII, 24, 33, 38, 54, 63,
170, 173, 176, 177, 181, 184
- Pompei — VI, 158, 159
- Poniewież — I, 49
- Poręba Wielka — IV, 15
- Poronin — III, 156
- Porozów — I, 74
- Porpliszczce — VII, 59
- Port Artura — II, 245; III, 56;
VI, 192; VIII, 320
- Portsmouth — III, 25
- Postawy — VII, 38, 58, 60, 65,
77, 81, 87, 173
- Powursk — IV, 70; VIII, 16
- Poznań — I, 146; III, 82, 113,
135, 192; IV, 5; V, 51, 63, 117,
118, 121, 123, 211, 213, 229,
265; VI, 135; VII, 137; VIII,
57, 95—97, 173, 262; IX, 21,
311
- Praga Czeska — III, 185; IV,
253, 254, 257, 259; VIII, 53,
291
- Pruszków — VIII, 74
- Prużana — III, 126
- Przasnysz — III, 42, 240; VII,
130, 136, 144, 203, 214, 215
- Przedbórz — V, 37
- Przemysł — IV, 249; V, 22—24;
26, 28, 45; VI, 15, 89, 90, 92;
VIII, 121; IX, 282, 283, 296
- Przepiórow — IV, 28, 29, 31
- Puławy — IV, 173; VI, 11; VII,
123, 208
- Pultusk — III, 41, 234; VIII,
240; IX, 13, 16

R

- Rachów — VIII, 135
- Raciąż — VII, 211
- Raclawice — IV, 161
- Radawczyk — IV, 3
- Radom — I, 141, 145, 285; II,
11, 127, 161; III, 26, 87, 105,
119, 205, 241, 244; IV, 238,
316, 358, 362

- Raduń — VI, 105
 Radzymin — V, 212; VII, 124,
 126, 129, 132, 133; IX, 95
 Radzyń — IV, 106, 107, 167, 168,
 210, 212—215, 228, 229, 231,
 234; VIII, 78
 Raków — VII, 189
 Rapallo — VI, 8
 Rapperswill — III, 3
 Rarańcza — V, 101
 Rawa — III, 126
 Rdziosłów — IV, 6, 18, 19, 324,
 326—328, 330—335, 339, 343,
 344, 348
 Reims — VI, 185
 Rembertów — VI, 20, 109, 215,
 216; VIII, 145, 146, 148, 153
 Rewel — II, 1
 Rogi — IV, 56
 Rogów — III, 27, 32, 34, 154
 Rosienie — II, 75
 Rossbach — VI, 191
 Rostow n. Donem — I, 112; VII,
 41
 Roś — VII, 196, 199
 Rozbity Kamień — VII, 134
 Równe — I, 36; III, 64; V, 131,
 132; VII, 47, 48
 Różana — III, 41
 Różanka — VI, 105, 107
 Rudniki — I, 184; VI, 105
 Rydzyna — IX, 91
 Ryga — I, 36, 48, 188; II, 1, 41,
 114, 240, 270; III, 64; V, 108,
 166, 168, 169, 175; VI, 124;
 VIII, 306; IX, 202, 203
 Rykowskoje — I, 3, 17
 Rzecznany — V, 83
 Rzeczyca — VII, 31, 172
 Rzeszów — II, 232; III, 156
 Rzuców — I, 141
 Rzym — I, 72; V, 237; VI, 188,
 189, 196; VIII, 52, 224, 225,
 307, 308; IX, 27
- S
- Saarbrücken — VI, 173, 174
 Sadowa — IX, 286
 Saloniki — III, 164
 Samara — I, 81; II, 60
 Sambor — III, 156
 San Francisco — II, 3
 San Stefano — III, 23
 Sandepu — III, 56, 57; VI, 102;
 VII, 23
 Sandomierz — IV, 2, 14, 252; VI,
 164
 Sankej-seki-sau — III, 272
 Saratow — II, 49
 Sarny — VII, 47
 Sasów — II, 275, 277, 278
 Schweinschädel — VI, 173
 Secymin — III, 200, 201
 Sedan — VI, 77, 176; VII, 51,
 52, 56, 59, 61, 63, 64, 79, 86,
 99, 155, 159
 Semenicha — IV, 69—72, 75
 Serokomla — III, 210
 Sèvres — VI, 21
 Sewastopol — VIII, 54
 Siedlce — III, 32, 40, 115, 168,
 207—209, 218, 228, 229, 232,
 233; V, 167, 282; VI, 165;
 VII, 127, 131, 132, 134, 137,
 145, 150; VIII, 214, 234, 235,
 237—239, 244; IX, 201
 Sielce — I, 71, 72, 145, 185

- Siemiatycze — III, 126
 Sienno — IV, 11
 Sierpc — VII, 136
 Sinaia — V, 279, 280; VI, 20;
 VIII, 282
 Sippinghaj — III, 257
 Skalitz — VI, 173
 Skala — IV, 15, 17, 275, 277—
 279, 281, 294, 296, 302, 303
 Skidel — VII, 192, 196, 197
 Skierniewice — I, 151; III, 42
 Skniłów — III, 174
 Skrzybowce — VI, 111, 113, 114
 Sławków — III, 285
 Słomniczki — IV, 278, 279, 292,
 299
 Słomniki — IV, 11, 16, 17, 277,
 294, 296, 302, 303
 Słonim — V, 234; VI, 104, 108,
 112, 114; VII, 196
 Słopnice Królewskie — IV, 313,
 321, 352
 Słuck — VII, 45, 65, 90, 189
 Smolary — IV, 69, 70, 73, 75—
 80; VIII, 22, 26
 Smoleńsk — III, 64; VII, 21, 22,
 64, 79, 87
 Smołodowice — IV, 70
 Smołodówka — IV, 69—71
 Smorgonie — VII, 191
 Sobotniki — VII, 192
 Sochaczew — VII, 208
 Sofia — IV, 197
 Sokal — VII, 104, 121, 122
 Sokółów — III, 207, 209, 210;
 VII, 133, 134
 Sokółówka — VII, 199
 Solec — IV, 382, 384
 Soleczniki — VI, 119
 Solferino — VIII, 52, 56, 82
 Sosnowiec — I, 145, 192; II, 15,
 173, 247; III, 11, 12; IV, 129;
 VIII, 98
 Spaa — V, 165; VI, 124, 126;
 VIII, 278
 Spała — I, 59; V, 194; VIII, 44
 Spicheren — VI, 172—176; VII,
 78
 Spionskopp — III, 78
 Stacyn — IV, 69
 Stanisławów — II, 111; III, 285;
 V, 92
 Stary Pohost — VII, 56
 Staszów — IV, 359, 363, 365, 366,
 368; VIII, 136
 Stawczany — III, 3, 174
 Steyr — VI, 171
 Stoczek — VI, 68
 Stok Lacki — III, 228
 Stokliszki — V, 83
 Stopnica — IV, 2, 367—370
 Stowgoroż — IV, 4, 43
 Strabla — VII, 199
 Strąkowa Góra — VII, 199, 202
 Stróża — III, 3, 182
 Stryj — II, 111
 Strzegowa — IV, 15, 263, 264,
 302
 Strzemieszyce — I, 145, 185; III,
 284
 Stukana — VII, 64
 Sucha — IV, 306, 309
 Suchedniów — III, 241
 Sudninów — VII, 133, 134
 Sulejówek — VI, 20, 36, 141,
 145, 152, 197, 209, 211, 213,
 215; VIII, 7, 46, 120, 121, 129,
 130, 137—139, 145, 171—173.

190, 210, 211, 246, 248, 249,
253, 262, 263; IX, 7, 11, 12, 19
Suraż — III, 106, 107, 233; VII,
143

Suwałki — I, 36; II, 221; V, 98,
102

Sülioln — III, 275

Swojków — IV, 29

Szacilki — VII, 170

Sza-ho — III, 80, 272, 289, 290;
VI, 195

Szarkowszczyzna — VII, 52, 56,
60, 62, 64, 80, 81, 99, 186, 190

Szawle — V, 83

Szczucin — IV, 366, 369, 370,
372—374, 377, 378, 385, 386,
392, 399; VI, 66

Szczypiorno — IV, 209; VIII,
190; IX, 78, 84, 85

Szczytniki — IV, 377, 391, 393

Szi-li-ho — III, 291, 293

Sziszkiejew — I, 109

Szlüsselburg — I, 262, 286; III,
88; IV, 211; VIII, 181, 182

Szpendawa — IV, 5; VIII, 166,
170, 186

Sztokholm — IV, 182, 187

Szydłowiec — III, 107, 115, 241,
242, 248

Szyrwinty — V, 83

Ś

Ściborzyce — IV, 16

Śniadowo — VII, 140

Świątniki — VI, 131

Święciany — I, 46; VII, 32, 33,
38, 58, 80, 81, 87, 186, 188,
VIII, 74

Świr — VII, 58, 87—89, 190

Świsłocz — I, 75

T

Tannenberg — VIII, 160

Targowica — I, 194

Tarłów — IV, 3, 11, 39

Tarnobrzeg — VIII, 95, 133

Tarnów — IV, 24, 256, 306, 330,
376; V, 269; IX, 322

Taurogi — II, 72

Tczyca — IV, 15

Telsze — VI, 36, 134

Temeszwar — VIII, 85

Timurhaułi — III, 266

Tiumeń — I, 3

Tłuszcz — III, 40; IV, 238

Tobolsk — II, 290

Tokio — II, 3, 249; IX, 182, 279

Tołoczyn — VII, 24, 170, 171

Tomaszów — II, 1, 143

Tomsk — I, 3; II, 290

Toruń — V, 216; VII, 108, 139,
208, 211

Tours — VII, 1

Trianon — VI, 23

Trojanówka — IV, 69—79; VIII,
21

Truskawiec — IX, 323

Trzetrzewina — IV, 322

Tuczna — III, 217

Tuilleries — VIII, 54

Tunka — I, 3, 16; II, 289; V,
202

Twer — I, 78

Twerecz — VII, 81, 188

Tylża — II, 215; VI, 172

Tymbark — IV, 321

U

Ufa — I, 81

Ugły — IV, 68

Ulina Mała — IV, 2, 6, 14—17,

248, 272—274, 276, 280, 281,

284, 286, 289, 296, 298, 302—

305, 307, 325, 344; V, 266;

VIII, 21, 169; IX, 50, 299

Ulina Wielka — IV, 273, 304

Ulanowice — IV, 34, 35

Urzędów — IV, 3, 39

Uście Jezuickie — IV, 377, 389

392, 393, 396

W

Wadowice — IX, 285

Wagram — III, 264

Warszawa — I, 4, 17, 18, 36, 41,

59, 60, 62, 68, 74, 77, 120, 128,

129, 139—142, 144—146, 151,

174, 177—181, 184, 188—190,

193, 199, 205, 208, 213, 217,

224, 225, 229, 231, 232, 236,

237, 240, 241, 243, 244, 246,

249, 251—257, 261, 262, 264,

270—272, 274—279, 287; II,

10, 15, 43, 48, 50, 53, 60, 63,

64, 66, 69, 80, 85, 89, 90, 93,

94, 98—101, 108—112, 118,

126, 131, 139, 140, 151, 159,

160, 162, 165, 167, 170, 173,

178, 182, 185, 191, 195, 197,

199, 203, 204, 206, 209, 227—

232, 234, 240—242, 244, 246,

247, 258—263, 273—276, 278,

279, 285, 287, 299; III, 19, 24,

26, 27, 30, 32, 36, 40—45, 48,

61—64, 74, 84—88, 91, 95, 97,

99, 101—106, 108, 113—115,

119—121, 123, 130, 134, 137,

138, 160, 162, 167, 183, 184,

193, 194, 197, 198, 200, 202,

205, 207—209, 216, 218, 222—

224, 233—235, 240, 245, 249,

258; IV, 1—3, 5, 6, 8, 10, 13,

14, 18, 38, 42, 46, 47, 54, 56,

85, 89, 90, 106, 107, 110, 119,

138, 139, 153, 156, 164, 182,

185, 210, 213, 222, 223, 226,

227, 233, 234, 237, 238, 240,

241, 243, 245, 261, 309, 357,

358, 374; V, 13—15, 17—22,

24—27, 29, 34, 39—41, 44, 45,

47, 49—51, 53, 58, 65, 69, 72,

73, 78, 81, 83—85, 87, 93, 98,

102, 109, 121, 123, 124, 126,

128, 131, 136, 145, 148, 149,

151, 152, 154, 157, 160, 166,

173, 181, 183, 188, 193, 195,

208, 210, 212, 214—216, 220—

222, 231, 238, 239, 254—259,

262, 269—271, 279; VI, 5, 6,

10—12, 17, 20, 28, 34, 36, 37,

38, 54, 57, 60, 80, 81, 85, 86,

88, 89, 133, 135, 138, 141, 148,

154, 157, 160—162, 164, 169,

203, 205—207, 212, 213, 216,

217; VII, 5—8, 15, 16, 18, 20,

24, 31, 32, 36, 43—45, 51, 53,

63, 65, 82, 91—98, 100, 101,

104—141, 144, 145, 147, 149—

151, 155, 157, 159, 164, 195,

197, 203, 204, 206, 208, 210,

213; VIII, 7, 13, 16, 17, 20, 21,

27, 32, 40, 46, 47, 57, 60, 67,

71, 73, 74, 76, 80—82, 85, 95,

99, 101, 103, 106, 109, 110,

115, 116, 121, 132, 140, 145,

- 163, 165, 171, 173, 179, 181,
194—196, 204, 214, 219, 222,
225, 226, 230, 232, 243, 245,
246, 249, 258, 262—264, 291,
300, 311, 313, VI, IX, XXV;
IX, 9, 11, 13, 16, 36, 37, 71,
72, 93, 102, 103, 126, 127, 130,
158, 162, 166, 199—201, 204—
208, 215, 234, 240, 271, 291,
302—304, 306—308, 310—314,
321, 322, 324, 330, 332
- Warta — III, 100; VIII, 76
- Waszyngton — IV, 197
- Waterloo — VI, 116, 170
- Wąchock — III, 115
- Weimar — VI, 170
- Wesel — VIII, 166, 170
- Węgrów — III, 28, 48, 119, 207,
209, 210; VII, 133, 142
- Wiatka — II, 290; VIII, 62
- Więzowna — VII, 126
- Widoma — IV, 17, 294, 301—304
- Widze — VII, 87
- Wiedeń — I, 151, 153; II, 2, 298;
III, 2, 3, 33, 155, 159, 160, 181,
184, 187, 253, 272; IV, 2—4,
21, 22, 24, 25, 48, 160, 162,
204, 253, 254, 359; VI, 73, 181,
205; VII, 1; VIII, 53, 85, 93,
94, 113, 116, 268, XXXIII;
IX, 288, 292, 297, 306, 317—
319
- Wielka Czernica — VII, 176
- Wielki Obzyr — IV, 69
- Wiktorka — IV, 16, 17, 275, 285,
286, 288, 289, 291, 292, 294,
303
- Wierzbołowo — II, 114, 115
- Wilanów — IX, 10
- Wilejka — V, 83; VII, 55
- Wilno — I, 1—4, 9—15, 18, 22,
25, 33—36, 39, 40, 42, 45, 49—
51, 55—58, 61, 68, 74, 145,
186, 189, 227, 228, 230, 234,
237—239, 247; II, 17, 26, 33,
39—41, 43, 45, 47—49, 51, 53,
75, 108, 109, 112, 114, 139,
164, 165, 191, 210, 214—216,
221, 223, 224, 242, 262; III,
46, 61, 170; IV, 301, 316; V,
11, 42, 73—83, 85—91, 103,
111, 133, 147, 167, 173, 194,
212, 221, 222, 226—228, 232—
234, 236—239, 265, 273; VI, 3,
11—13, 21, 55, 98—101, 103—
107, 109—116, 119—139, 211;
VII, 5, 18, 58, 65, 81, 82, 86—
88, 90—96, 100, 101, 148, 157,
164, 182, 191, 206; VIII, 32,
47, 50, 51, 57, 65, 68, 102, 117,
119, 182, 213, 214, 278, 302,
XXXI, XXXII; IX, 5, 76, 77,
97, 99, 100, 114, 119, 123, 127,
128, 131, 166, 222, 234, 281,
322
- Wilujsk — II, 49
- Wilkomierz — V, 83
- Winiary — IV, 377—379, 381,
387—389, 391—396, 398—400
- Winnica — III, 64; V, 158
- Wiski — III, 217
- Wiślica — IV, 379, 382
- Witebsk — I, 36; V, 143; VII,
24, 170, 171
- Władysław — IV, 16, 17, 275,
281, 283—286, 288, 290—295
- Władystok — III, 64
- Włocławek — IV, 312; VII, 120,
125, 129, 139, 144, 211, 213

- Włodawa — V, 167; VII, 106,
 124, 127, 132, 141, 142, 199,
 208
 Włodzimierz Wołyński — V,
 212; VI, 31
 Wołyń — III, 215
 Wola Konarska — IV, 29
 Wolbrom — IV, 2, 15, 16, 248—
 251, 255, 259, 264, 266—268,
 272, 275, 276, 278, 281, 286,
 304; VI, 68
 Wolica — IV, 34
 Wołczek — IV, 44, 53, 55, 62,
 63, 65, 66; VII, 41
 Wołkowysk — V, 42; VI, 104;
 VII, 130, 142, 197, 216; IX,
 95
 Wołma — VII, 190, 192
 Wołogda — II, 290
 Wornie — I, 52
 Woronowo — VII, 192
 Woskrzenice — III, 126
 Wrocław — I, 151; IV, 253, 254,
 257; VIII, 74
 Wysocice — IV, 16, 17
 Wysoczki Małe — IV, 34
 Wysokie Litewskie — III, 285
 Wysokie Mazowieckie — III, 233
 Wyszków — VII, 130, 135, 143,
 203
 Wyszmontów — VIII, 133
 Wyszogród — VII, 208
 Wyżwa — VIII, 16
- V
- Verdun — V, 186, 189—192; VI,
 117, 118; VII, 160; VIII, 32;
 IX, 176
 Villafranca — VIII, 52
 Vionville — VI, 173; VII, 78
 Viza — III, 257, 261, 267
- Y
- Yokohama — II, 3
- Z
- Zagórz — I, 145
 Zagórzany — V, 93
 Zagórzycze — IV, 34
 Zakopane — II, 1, 274, 282, 286;
 III, 2, 3, 145, 155—157, 182;
 IV, 4; IX, 278
 Zakrzów — IV, 32, 34
 Zalesie — III, 218
 Zambrów — VII, 143, 199, 202
 Zamosze — VII, 87
 Zamość — II, 1; III, 101, 105,
 196, 205; VII, 102, 105, 212,
 216
 Zaprudie — VIII, 16
 Zawiercie — I, 71, 72, 145, 180,
 183; II, 193; III, 48
 Zawoja — IV, 307
 Ząbkowice — III, 284, 285
 Zdzięcioł — VI, 114
 Zeebrugge — VI, 179
 Zegrze — III, 41, 43, 202; VII,
 129, 134
 Zgierz — I, 120
 Ziabki — VII, 181
 Zieleniewicze — I, 75
 Zielonka — IV, 241
 Ziembin — VII, 173
 Złoczów — II, 275, 278

Zulów — I, 1; IX, 234

Zurych — I, 6, 7; VI, 36

Ż

Żarna — I, 75

Żarnowiec — IV, 15, 261, 263,

265, 266, 271

Żelechów — VII, 125, 127, 141

Żerniki — III, 285

Żłobin — VII, 31

Zośle — V, 83

Żyrardów — I, 76, 153; II, 172

Żyrmuny — VI, 114; VII, 192,
196

Żytomierz — V, 155, 158; VII,

31, 36, 40, 47; VIII, 215,

XXXI

Żywiec — VIII, 243; IX, 331

Żyżmory — V, 83

Żyżyn — IV, 136

UZUPEŁNIENIA

DO LEGIONISTÓW INTERNOWANYCH W SZCZYPIORNIE

(21 lipca 1917 r.)

Na kilka godzin przed swoim aresztowaniem 22 lipca 1917 r. rozmawiał Piłsudski z kpt. Orliczem z 1 p. p. Legionów Polskich. Kpt. Orlicz, który wkrótce potem znalazł się w obozie internowanych w Szczypiornie, zdał sprawę z tej rozmowy kpt. Stanisławowi Tessaro, komendantowi obozu. Wskutek tego słowa Piłsudskiego znalazły się w rozkazie Komendy Obozu z 2. VIII. 1917 r., ogłoszonym przez Leona Koca w «Polsce Zbrojnej» z 10 listopada 1937 r. Słowa Piłsudskiego stoją w związku z rozbięciem Legionów Polskich na skutek kryzysu przysięgowego (patrz tom IV, str. 209).

Dumny jestem, że w czasie ostatniego kryzysu żołnierz polski potrafił samorzutnie i z własnej inicjatywy zająć stanowisko, jakie poczuciu godności narodowej i honorowi munduru jedynie odpowiadać może.

Cieszy mnie, że pomimo licznych wysiłków, zmierzających w kierunku deprawacji młodego żołnierza, w chwili stanowczej okazał on dość wyrobienia i sił, by kategorycznie oświadczyć, że tylko i wyłącznie sprawie ojczystej siły swoje i życie poświęcić jest gotów.

Otucha i wiara w dobrą przyszłość wstępuje we mnie, gdy słucham relacji o tym, z jaką godnością i powagą żołnierz nasz w ciężkich chwilach ostatniego przesilenia się zachowywał. Mam nadzieję, że godność tę, powagę i wytrwałość i nadal nawet w najcięższych warunkach zachować potrafi.

Pozdrówcie ode mnie serdecznie wszystkich żołnierzy. Powiedzcie, że w imieniu najwyższej służby składam im dzięki za dotychczasowe trudy, bohaterskie wysiłki i znoje.

Przypomnijcie jednak, że zadania, jakie dobrowolnie na swoje młode barki trzy lata temu dźwignęli — ukończone nie są; że dla wyników i ofiar kres jeszcze nie nadszedł.

Mam wiarę i ufność na przeszłości ich ugruntowaną, że żaden z nich ani na chwilę bojownikiem Sprawy Polskiej być nie przestanie, pomimo, że moce nam wrogie postarały się o stworzenie warunków, które na czas jakiś z mundurem żołnierskim rozstać się będą im kazały.

Spodziewam się, że każdy z polskich żołnierzy po wyjściu ze związku wojskowego z niecierpliwością oczekiwać będzie chwili, w której poczucie honoru i godności pozwoli mu i nakaze znowu mundur żołnierza narodowego przyoblec.

Życzę sobie, by przy pierwszej godziwej sposobności żołnierz mój z całym zasobem mocy duchowej, hartu, wyrobienia i z całym, żołnierzowi polskiemu właściwym zapalem do tworzenia polskiej siły zbrojnej przystąpił, nie oglądając się na to, czy mnie osobiście współpraca z nim dozwoloną będzie.

WYWIAD KORESPONDENTA DZIENNIKA «IL SECOLO»

(1 luty 1919 r.)

Dnia 1 lutego 1919 r. udzielił Piłsudski w obecności Władysława Baranowskiego korespondentowi mediolańskiego dziennika «Il Secolo» Lucjanowi Magrini'emu wywiadu, który został ogłoszony w «Il Secolo» z dnia 18 lutego 1919 r.

Wywiad podajemy w przekładzie z oryginału.

Objąłem władzę w momencie niezwykle trudnym dla naszego narodu. Nie było żadnej władzy politycznej, która cieszyłaby się zaufaniem kraju. Regencja pozbawiona autorytetu swoją polityką uparcie aktywistyczną, była otoczona ze wszystkich stron wrogimi sobie nastrojami, gotowymi usunąć ją siłą, krajowi zaś groził chaos. Nie było wojska; mieliśmy 4.000 zdeorganizowanych żołnierzy, z czego skorzystali Ukraińcy, by zająć Lwów. Bolszewicy zaś wysyłają agentów do Warszawy, by wywołać rewolucję komunistyczną.

Należało złączyć wszystkie dzielnice Polski i bronić ich. Bronią i amunicją odebraną Niemcom zdołałem utworzyć wojsko, które dziś liczy już prawie sto tysięcy żołnierzy i mógłbym ich mieć więcej, gdyby Entente'a nadesłała nam środki wojskowe, by uzbroić i ubrać nasze wojska. Wszystkie moje usiłowania zmierzały do zwołania konstytuancy na zasadzie powszechnego, równego, tajnego i proporcjonalnego głosowania bez różnicy płci. Jestem tylko sługą narodu i złożę mą władzę konstytuancy jakikolwiekby był jej skład. Gdyby Sejm konstytucyjny chciał ustalić ustrój konserwatywny, jako żołnierz spełnię mój obowiązek i oddam mu się do rozporządzenia, by służyć memu krajowi. Uważam ten Sejm jako wyraz woli Na-

rodu i w każdym wypadku oddam Ojczyźnie całą moją pracę żołnierską.

Jaka sytuacja panuje we wszystkich dzielnicach Polski i jakie są dążenia i aspiracje Polaków?

Do tej pory nie mamy do zanotowania żadnych poważnych wypadków. Bolszewizm nie przedstawia wewnątrznie niebezpieczeństwa i nie ma wpływu wśród ludności. Można powiedzieć, że panuje zupełny spokój pomimo wielkich trudności ekonomicznych dla szerokich mas robotniczych, pomimo ogromnego bezrobocia, znacznego wzrostu drożyzny i trudności aprowizacyjnych. Patriotyzm pozwala znieść z milcząca rezygnacją te ciężkie chwile życia. I aczkolwiek bardzo potrzebujemy pokoju właśnie w zaraniu naszego odrodzenia po stuletniej niewoli, i kiedy wszystkie nasze siły powinny być skierowane dla odbudowy Ojczyzny, ze wszystkich stron widzimy się zagrożeni i napadnięci. Wojna, która skończoną jest dla Europy, dla nas rozpoczyna się i rozpala się na naszych granicach. Ukraińcy zagrażają Lwowowi, bolszewicy zajęli Wilno i znajdują się u bram Brześcia i Grodna, a posuwając się naprzód zapewniają, że ich celem jest Warszawa i cała Polska. Czesi napadli na prowincje cieszyńskie, czysto polskie, a także na okręgi polskie Spisza i Orawy. Niemcy walczą przeciw nam w Poznańskim.

Ze wszystkich stron otoczeni jesteśmy przez nieprzyjaciół i odosobnieni od świata. Sytuacja w Poznańskim jest wyjątkowo trudna i bolesna, gdyż w chwili gdy ziemie dawnego zaboru rosyjskiego i austriackiego są już wolne, część dzielnicy poznańskiej znajduje się w jarzmie i wolność jej zależna jest nie od nas, lecz od kongresu pokojowego. Na skutek tego znaczne trudności powstały i rosną w Poznańskim; stosunki między soldateską niemiecką a Polakami są bardzo napięte. Polacy nie wiedzą, jakie stanowisko zająć i wahają się między naturalnym pragnieniem stworzenia faktu dokonanego, a poglądem Entente'y, która wzywa Polaków, by czekali wyników konferencji pokojowej bez rozlewu krwi. W tej sytuacji najmniejsze nieporozumienia na tle spraw codziennych mogą wywołać starcia, gdyż w takich razach «karabiny strzelają same».

Już byłem gotów wysłać wojsko polskie do Poznańskiego, gdy przedstawiciele Entente'y, znajdujący się w Warszawie, oświadczyli mi, że nie powinniśmy nic robić, gdyż sprawa ta będzie rozwiązana przez konferencję pokojową i że musimy liczyć się z warunkami Entente'y, jeśli chcemy jej pomocy na tej konferencji dla uzyskania naszego zjednoczenia. Stano-

wisko Entente'y nie pozwoliło nam na przedłużanie walki. A zaznaczyć należy, że nie całe terytorium polskie jest wolne; nie mogliśmy zdobyć więcej ze względu na Ententę. Wyznać muszę, że Polacy wierzą najbardziej w fakty dokonane i podają się z bólem serca życzeniom Entente'y.

W Galicji Wschodniej Ukraińcy napadli na Lwów, żarliwe centrum narodowego życia polskiego. Odbić Lwów i obronić to miasto przeciwko usiłowanym przez Ukraińców faktom dokonany był dla nas absolutną koniecznością. Odpowiedzialność za tę walkę spada w znacznej mierze na eks-cesarza Karola, który wobec nieuniknionego wskrzeszenia państwa polskiego, pragnął, by możliwie jak najmniejsza część Galicji wschodniej przyznana została Polakom i dlatego też pobudzał Rusinów do walki narodowościowej. Tym tłumaczy się też obecność oficerów austriackich i niemieckich pośród Rusinów.

Nie mogę przewidzieć, jakie będzie przyszłe ustalenie granic między nami a Ukraińcami. Istnieje jednak silny kierunek w społeczeństwie, domagający się przyłączenia całej Galicji wschodniej do Polski i wspólnej granicy z Rumunią, by mieć połączenie z Morzem Czarnym, pożądane bardzo z punktu widzenia ekonomicznego. Sądzę, że w przyszłości dojdzie do zgody między nami a Ukraińcami; wierzę w ich ruch narodowy i jest wiele punktów, co do których możemy się porozumieć.

Z Czechami mamy dwie kwestie: sprawę wschodniego Śląska w szczególności zaś Księstwa Cieszyńskiego oraz okręgu Spisza i Orawy. W tych prowincjach ludność pozostała całkowicie polska i ma głębokie poczucie narodowe. Polegając na oświadczeniach Massaryka i na wyraźnych zobowiązaniach rządu praskiego¹⁾, który niejednokrotnie uznawał nasze prawa do tych terytoriów obecnie zakwestionowanych, pozostawiłem drobne tylko oddziały wojskowe w tej okolicy. Uważam ten nieoczekiwany napad za nie dającą się skwalifikować zdradę ze strony czeskiej. Czesi napadem swym wywołali ferment rewolucyjny wśród ludności okręgu węglowego i ferment ten, który w tej chwili ma tylko charakter narodowy, może przybrać kierunek bardzo niebezpieczny nie tylko dla Czechów, ale dla ogólnej sytuacji. Przemysłowcy i personel techniczny w kopalniach to po większej części Czesi; dlatego nienawiść robotników do sfer kierujących wzmożła się jeszcze z motywów narodowych i to do tego stopnia, że nienawiść do Czechów jest silniejszą niż do Niemców.

¹⁾ Patrz t. V, str. 54.

Co się tyczy naszego dostępu do morza, powiem, że Gdańsk jest bramą Wisły, jest naszym portem historycznym i geograficznym na Bałtyku, absolutnie niezbędnym dla naszego handlu, jak i naszego życia narodowego. Dlatego żądamy, by było uznane jasno i bez zastrzeżeń jego posiadanie przez Polskę.

PRZEMÓWIENIE W GRODNIE

(1 czerwca 1919 r.)

Dnia 1 czerwca 1919 r. Piłsudski przybył do Grodna. Po przyjęciu defilady wojsk i uroczystości w kościele Piłsudski udał się do Zamku grodzieńskiego, gdzie na powitalne mowy odpowiedział niżej przytoczonym przemówieniem, które podajemy według tygodnika «Polak Kresowy» z dnia 22 czerwca 1919 r.

Ktoś z mówców nazwał mnie słusznie synem tej ziemi, jako taki znam ją doskonale całe piekło niedoli, jakie musicie tutaj przeżywać, to też marzeniem moim, kiedy wkaczał na tę ziemię, było dać wam to, brak czego najsilniej odczuwaliście — wolność, wolność decydowania o swym losie.

Miło mi przeżywać z wami radosne chwile, kiedy lud polski może witać Naczelnika swego Państwa, lecz wiercie mi, wołałbym być jednym spośród was, a nie przedmiotem odbywających się dziś owacyj. Spór o przyszłość tego kraju jest ważną sprawą wewnętrzną — rolę zaś naszą jest wam zapewnić swobodę wypowiedzenia swej woli.

PRZEMÓWIENIE NA OBIEDZIE W POZNANIU

(26 października 1919 r.)

W tomie V na str. 117 i 118 przytoczyliśmy przemówienie na obiedzie w Poznaniu według «Kurierza Porannego» z 28 października 1919 r. W «Kurierze Poznańskim» z dnia 28 października 1919 r. przemówienie to zostało podane w o wiele obszerniejszym i poprawniejszym tekście, który poniżej podajemy.

Wielce szanowni panowie!

Z chwilą, gdy stanąłem na ziemi wielkopolskiej, opanowały mną uczucia i wspomnienia tak dziwne, że dotąd owładnąć nimi nie mogę.

I nic dziwnego!

Wielkopolska i Wielkopolanie są pod niektórymi względami wybrańcami w Polsce.

Polskie dziecko, gdy sylabizować dzieje ojczyzny swej się uczy, swoje oczęta tak łatwo wzruszające się i tak pamiętliwe zatrzymuje nie gdzie indziej, jak na tych ziemiach, które wy zamieszkujecie. A miłe dziecinne usta, gdy zaczynają wymawiać z czcią imię Polski, wymawiają równie z miłością wasze ziemie.

Każde dziecko polskie, gdzie tylko ono rośnie, gdzie tylko żyć i czuć zaczyna, do was pierwszą miłość kieruje.

A potem? Potem idą lata kłęski, lata niewoli.

Stanęliście wobec wroga tak przemocnego, tak silnie zorganizowanego, w taką potęgę materialnej kultury i organizacji zbrojnego, że zdawało się, iż w tej walce wytrzymać nie podobna. Ile razy w przeszłości serca polskie chwiałały się w wątpleniu, gdy myślano o niemożliwości wytrzymania w piekle walki, którą wam narzucano, ile razy marzenia ludzi biegły w budowę przyszłości, cofały się one przed tą żelazną falą mocy i siły, która nad wami ciążyła. A wtedy serca polskie i umysły polskie biegły do was, do was jako do tych, którzy zda się na straconym posterunku stoją, do tych, którzy imię polskie reprezentują w najcięższej walce o kulturę, w walce o organizację, w walce o dumę i istnienie w europejskiej cywilizacji.

Moi panowie! Gdy mówię o niewoli, to nieraz mnie, tak pewnie jak wam wszystkim urodzonym w niewoli na myśl przychodzą nasze dzieci, które już teraz szczęśliwe wolnym płucem oddychają, i może kiedyś sędziami naszymi będą. I jako przyszła historia naszych czasów słowa potępienia i słowa krytyki rzucać będą. Boję się, że wiele z tego, cośmy w niewoli przeżyli, dla nich zrozumiałym nie będzie.

Niewola! Ileż to skrzydeł rozpiętych do lotu złamanych przedwcześnie. Niewola! Ileż to serc nadpękniętych przedwcześnie, chorych, a zatem trwożliwych. Niewola! Ileż to charakterów zwichniętych w kolebce albo w chwili, gdy umysł kształtować się zaczyna. Tego być może dzieci nasze, dzieci w innych warunkach się rozwijające zrozumieć nie będą w stanie. Ten smutny dorobek niewoli, z którym tak ciężko walczyć nam teraz przychodzi, ma jednakże i strony jaśniejsze.

W nieszczęściu, w walce kształcą się charaktery. W nieszczęściu i walce człowiek się uczy. Jest to dorobek wielki.

Wy, Wielkopolanie, rzuceni zostaliście do walki, którą wam wróg nieubłagany wypowiedział w tej dziedzinie, w której

Polska zawsze w wielkim stopniu najsłabszą była. Niemoc w tej dziedzinie przyczyniła się dużo do poprzedniego upadku. Walka została wam rzucona w dziedzinie organizacji, w dziedzinie umiejętności wytwarzania codziennego, szarego, pełnego obowiązku i pełnego trudu życia.

Rzucone to wam wyzwanie przyjęliście i w tej dziedzinie macie za sobą dorobek niewoli tak wspaniały, że Polska cała przed wami się korzy. Z dorobkiem tym wchodzić do wolnej niepodległej Polski. Wchodzić do niej po ciężkiej, długotrwałej wojnie.

Wojna ta wyszarpała nerwy. Wojna ta ludzi zmęczyła, a po zmęczeniu budzi się tak w Polsce, jak i na całym świecie, tęsknota do odpoczynku. Idą czasy, których znamieniem będzie wyścig pracy, jak przedtem był wyścig żelaza, jak przedtem był wyścig krwi. Kto do tych zawodów bardziej przygotowany będzie, kto w tym wyścigu większe dowody wytrzymałości złoży, ten w najbliższych czasach będzie zwycięzcą, ten potrafi utrzymać to, co zyskał, albo odrobić to, co stracił.

Moi panowie! Przychodźcie do Polski z wielkim dorobkiem, ciężką walką zdobytym, z uczciwą, w drobiazgach sumienną, obowiązkową pracą. To jest wielki dorobek! Gdy myślę o zadaniach stojących przed Polską, chciałbym wnieść od was do Polski całej waszą namiętność pracy, któraby Polskę przeniknęła, dała umiejętność zorganizowania pracy sumiennej, umiejętność pracy uczciwej.

W tym głębokim przekonaniu, że Wielkopolskanie wniosą do całej Polski tę swoją cnotę, wznoszę toast: Poznań i dzielnica, która tak ciężką walkę wytrzymała, a jednakże z niej wyszła moralnie zwycięską — niech żyje!

DRUGIE PRZEMÓWIENIE W ŁUCKU

(10 stycznia 1920 r.)

W tym samym dniu, w którym Piłsudski wypowiedział w Łucku przemówienie do delegacji ludności wołyńskiej (por. t. V, str. 132) Komisarz Generalny Ziem Wschodnich Jerzy Osmołowski wydał obiad na cześć Naczelnika Państwa. Na tym obiedzie w odpowiedzi na liczne toasty wygłosił Piłsudski niżej przytoczone przemówienie, które podajemy według tygodnika «Polak Kresowy» z dnia 25 stycznia 1920 r.

Dziękuję panom za serdeczne i ciepłe przyjęcie, które mnie spotyka. Jestem tym bardziej wzruszony, że sam w da-

lekiej i równie męczeńskiej ziemi zrodzony, przyjmuję hold od siostrzycy ziemi wileńskiej — ziemi wołyńskiej. W pięknej stolicy waszego kraju odbywały się wielkie zjazdy, wielkie postanowienia. W zamku, który zwiedziłem, gdy był jeszcze żywy, ongi wielcy władcy robili swój sejm, za basztami, za bronią ówczesną zebrani radzili i postanawiali o losie ziemi waszej i narodu. Było to w wieku XV, pierwsze sejmiki, pierwsze zbliżenie narodów. W tym refektarzu bernardyńskim zbierały się sejmiki szlachty, którym ziemia niech będzie lekka. Dla nas, potomków, na zawsze zostaną oni głębokim wspomnieniem. Myśmy ich dzieci, myśmy dzieci Polski, której panowanie sięgało od morza do morza.

Życzę wam, abyście za lasem bagнетów polskich na Wołyniu mogli zebrać nowe sejmiki XX wieku, w których wszystkie ludy, zamieszkujące te ziemie, mogłyby się zebrać dla wspólnej zgody i wspólnego szczęścia.

Ziemia wołyńska i miasto Łuck niech żyje!...

PRZEMÓWIENIE W CHEŁMIE

(11 stycznia 1920 r.).

Piłsudski w przejeździe z Wołynia do Lublina zatrzymał się dnia 11 stycznia 1920 r. w Chełmie. W gmachu starostwa zebrał się przedstawiciele wszystkich narodowości, organizacji społecznych i gmin.

Na mowę powitalną wypowiedzianą w imieniu wszystkich delegacyj Piłsudski odpowiedział niżej przytoczonym przemówieniem, które podajemy według tygodnika «Polak Kresowy» z dnia 18 stycznia 1920 r.

Moi panowie!

Zaszczytną kartę w dziejach niewoli polskiej posiada Ziemia Chełmska, zaszczytny udział wzięła w dziejach polskiego męczeństwa. Wszędzie na ziemi naszej srożył się ucisk, waszą ziemię dotknął on najbardziej, tu wysiłał się wróg szczególnie, by was unicestwić, by wasze imię zetrzeć z karty życia, wasza ziemia wystawiona była na najwyższe cierpienia i najcięższą próbę, lecz zwycięsko przetrwała wszystkie ciosy, zniosła z wiarą i w chwale męczeństwa długi okres naszej niedoli, budząc tym podziw i wdzięczność w całym narodzie. Zdołaliście oprzeć się wszelkim skutkom niewoli, jakie przemoc chciała na was sprowadzić, daliście wzór hartu i wytrwałości pol-

skiej. Dzieje wasze znane są mi od dawna. Choć z dala, cierpienia wasze odczuwałem, zresztą jak każdy Polak. Widziałem też zbliżenie wasze klęski w czasie wojny, gdy w r. 1915 przez Ziemię Chełmską przechodził¹⁾, widziałem sioła wyludnione, chaty w zgliszcza zamienione. Dziś z radością patrzę na kraj dźwigający się z ruiny, z radością widzę jak się ze zgliszcz odbudowuje i swobodnie oddychać może. Dziś Polska idzie w purpurze chwały i zwycięstwa, a otoczyć się musi purpurą światłości i doskonalenia się wewnętrznego. Tak jak Polskę całą wzywam i was do podjęcia pogodnej pracy rozwojowej, gdyż musimy wznieść się na jak najwyższy poziom kultury, aby z dorobku naszego mogły korzystać i dalsze tereny, by mogły czerpać od nas pełną garścią światło i wszelką pomoc.

PODZIĘKOWANIE

(2 sierpnia 1920 r.)

Podczas swego pobytu w Chełmie dnia 2 sierpnia 1920 r. Piłsudski zatrzymał się na kwaterze w lokalu bursy gimnazjum męskiego. Wyjeżdżając napisał niżej przytoczone podziękowanie za gościnność. Tekst podziękowania przytaczamy według Księgi Pamiątkowej Państwowego Gimnazjum im. St. Czarnieckiego w Chełmie: «W dwudziestą rocznicę 1915—1935», gdzie znajduje się facsimile rękopisu.

Podczas ciężkich terminów, które przyszły na Rzeczpospolitą, wdzięczny za gościnność i chwile spoczynku w tym domu zaznanych.

Chełm 2. VIII. 1920 r.

J. Piłsudski

PRZEMÓWIENIE Z OKAZJI UDEKOROWANIA SZTANDARU 15 PUŁKU UŁANÓW ORDEREM «VIRTUTI MILITARI»

(22 kwietnia 1921 r.)

Dnia 22 kwietnia 1921 r. przyjechał Piłsudski do Poznania celem dokonania dekoracji orderem «Virtuti Militari» sztandaru 15 pułku ułanów.

¹⁾ Mowa o przemarszu I Brygady Legionów z Wysokiego Litewskiego do Kowla w dnach 23. VIII.—6. IX. 1915 r.

Po uroczystościach wojskowych odbył się w «Bazarze Poznańskim» bankiet, podczas którego Piłsudski wypowiedział niżej przytoczone przemówienie o zadaniach kawalerii w Polsce i o zasługach 15 pułku ułanów.

Przemówienie podajemy według «Dziennika Poznańskiego» z dnia 24 kwietnia 1921 r.

Moi kochani! Kiedy mówię do przedstawicieli jazdy, miesza się we mnie wiele sprzecznych uczuć. Ci, co mieli sposobność znać mnie dłużej, przez czas 7-letniej wojny, wiedzą, że bój kawaleryjski uważam za trudniejszy od boju piechoty. I nie dziwię się, że każdy, kto ma szczęście lub nieszczęście dowodzić w armii, marzy i pragnie: byle nie w piechocie. Tymczasem rozwój środków technicznych wprowadza w dzieje jazdy stały kryzys. To wojsko wymaga tylu ofiar, tylu nakładów i takich strat, że rozwijające się wciąż środki techniczne wyprzeć je muszą ze stanowiska królowej bojów. Ten ciężki problemat, który zawisł nad kierownictwem wojennym całego świata, zawisł także nad wami. W każdej wojnie ostatniego stulecia i po wojnach, gdy liczono nabyte doświadczenia, myślał każdy powołany do rozważania, czy nie warto tego, co kosztuje jazda, obrócić na co innego. Otóż zechciejcie sami zdać sobie sprawę z tego problematu, jak ten, który zbiera dane, czy istotnie wolno wydawać środki państwowe i narodowe na instrument bojowy małej wartości. Nie mówię tego, abym wam, w dniu waszego święta, chciał sprawić przykrość. Mówię, bo takim jest mój obowiązek, bo taką jest prawda, jasna, prosta, szczerą. Oto walczy we mnie jeszcze rzecz inna: ci, co mieli szczęście lub nieszczęście być pod moim dowództwem, wiedzą, że jestem z tych, którzy szukają rozwiązania zagadnień wojennych nie gdzie indziej, jeno właśnie w szybkości. Poruszenia lotne, które nie dają odetchnąć wrogowi, oto problemat, nad którym moja głowa i moja dusza pracowała sto razy czasu wojny. Któż, jeśli nie jazda, powołana jest do rozwiązania tego zagadnienia? Nie piechota, która w porównaniu do was tylko zółwim posuwać się może krokiem, nie artyleria, ciągniona przez nieszczęsne konie; nie tanki ciężkie i mogące pracować tylko krótki czas, — jeno jazda szybka, pewna, lotna, decydująca, gdy trzeba osiągnąć rezultaty, ta może rozstrzygać o przełamaniu nieprzyjaciela. My, żołnierze zachodu i wschodu, — my jednakowo wszędzie zagrożeni, mający do osłony setki kilometrów, my musimy rozstrzygnąć zagadnienie, na które wojna światowa nie dała odpowiedzi. A ja, — kiedy szukam myślą słowa zbawczego, — to na was zwracam utęsknione oczy. A nuż — nikomu, jeno wam, danym będzie właśnie rozwią-

zanie problemu? Jazda polska ma dawną, świetną tradycję: ona broniła dalekich, wielokilometrowych przestrzeni, ona sięgała poza rubieże Rzeczypospolitej. Więc kiedy jestem wśród was, niech mi wolno będzie powiedzieć, że mimo wszystko w optymistyczne rozstrzygnięcie problemu nie wierzę. Jazda polska egzaminu czasu wojny nie zdała; nie zdała go pod względem technicznym. Ale zdała pod względem moralnym. Pod tym względem przewyższyła wszystkie rodzaje broni. Załamań ducha, załamań serca, wahań odwagi wśród niej nie było. Zawsze i wszędzie stała, walczyła jako wojsko, na które wódz liczyć mógł bez ochyby. To byli ci, co nigdy nie zawiedli. Gdyby mi przyszło sądzić poszczególne jednostki armii, wyznaję, z jazdy miałem radość dużą. I powiedziałem sobie, że odznaczenie najwyższe otrzymają te jednostki, które ani razu nie przestały być żołnierzem, dochowały cnoty wojskowej, pewne, niezachwiane, niezawodne. Odznaczyłem 3 dywizje piechoty ¹⁾; wśród jazdy — byłbym musiał odznaczyć trzy czwarte pułków, idąc za głosem serca, co znów nie harmonizowałoby z tym, co to będzie odpowiedzią na wyrażony tu żal waszego pułkownika, że pułk ongi w Zelwie odznaczenia nie dostał ²⁾. Po długiej walce miarę znalazłem. Te jednostki wśród jazdy, które toczyły bój przez całe dwa lata, które dały największy wysiłek i osiągnęły największy efekt, te, które dały nadzieję, że na nich, na ich doświadczeniach jazda w przyszłości oprzeć się będzie mogła, te pułki zdecydowałem się udekorować orderem *Virtuti Militari*.

W ciągu całej wojny pułk 15 pracował razem z 14 dywizją piechoty, nie miał zatem okazji do tego, aby zdobyć dla jazdy doświadczenie, jako dla zupełnie samodzielnej broni. W tych próbach ogniowych, gdzie jazda została odrzucona przez wroga, nie występowałście nigdy. Nie chcę zatem sądzić, jakie byłoby wasze zachowanie się, gdybyście na południowym froncie byli narażeni, choć skłonny jestem myśleć, że i tam bylibyście zadaniu sprostali. Tam, gdzie byliście, byliście doskonali — i historia lwia część zwycięstw wam przypisuje.

¹⁾ Mowa tu o odznaczeniu pułków 1 Dyw. Legionowej, 14 Dyw. i 19 Dyw. piechoty.

²⁾ Dnia 6 grudnia 1920 r. Naczelnny Wódz dekorował sztandary pułków 14 dywizji piechoty w Zelwie. Dowódca 15 pułku ułanów płk. Anders, przemawiając pierwszy na bankiecie w «Bazarze Poznańskim», powiedział: «Gdyś Panie Marszałku przybył swego czasu do Zelwy, by dokonać dekoracji tyłu a tyłu sztandarów 14 dywizji zabolalo serce, że między nimi naszego nie było».

sać musi. W tej dziedzinie jesteście najlepszym pułkiem, jaki znam, mówię wam to szczerze i otwarcie.

Toteż gdy mi przyszło sądzić o jednostkach, na których przyszłość polskiej jazdy oprzeć się może, zatrzymałem się na 15 pułku ułanów bez wahania. Pozwólcie, że zanim jako najstarszy kawaler orderu Virtuti Militari wypiję zdrowie nowego kolegi, rzucę okiem w przyszłość. Granice Polski są otwarte, jesteśmy skazani na wypadek wojny, wszystko jedno z którym sąsiadem, na wojnę manewrową. W tej wojnie jazda może być albo niepotrzebną, kosztowną kulą u nogi, albo świetnym instrumentem do zwycięstwa. To zależy od samej jazdy, od jej wartości i tych zalet, które w sobie rozwinąć potrafi. Kto miał szczęście lub nieszczęście pode mną służyć, wie, że jestem wściekłym ryzykantem. Cały mój wpływ w państwie kładę na to, aby państwo ryzykowało utrzymanie wielkiej ilości kawalerii. Ona zaś niech próbuje, aby rozwinęła w sobie te wartości bojowe, jakich otwarte a rozległe granice Polski potrzebują. Niech je rozwinie pułk 15! Niech żyje!

AFORYZM O ŻOŁNIERZU

Aforyzm ten ogłoszony został przez «Polskę Zbrojną» z 5 sierpnia 1921 r. z następującym wyjaśnieniem: «Aforyzm powyższy Naczelny Wódz raczył zaofiarować w swoim czasie dla zaprojektowanego przez redaktora «Polski Zbrojnej» wydawnictwa p. t. «Żołnierzowi Polskiemu».

Jedną z największych cnót żołnierza jest opanowanie siebie i płynący stąd spokój. Żołnierz, a tym bardziej oficer z «nerwami» niewiele wart. Jak na koniu z zerwanymi nogami w galopie czy wyścigu, tak na żołnierzu z «nerwami» w chwili niebezpieczeństwa i kryzysu polegać nie sposób.

Więc przede wszystkim «spokojnie».

J. Piłsudski

PRZEMÓWIENIE W WILNIE

(13 sierpnia 1922 r.)

W dniu 13 sierpnia 1922 r. przybył Piłsudski do Wilna na uroczystość wręczenia sztandaru 23 pułkowi ułanów grodzieńskich. Po defiladzie na placu Łukiskim odbyło się w kasyńce oficerskim śniadanie, na którym Piłsudski wygłosił następujące przemówienie, które podajemy według «Polski Zbrojnej» z dnia 15 sierpnia 1922 r.

Moi panowie! Po wielu komplementach pod adresem jazdy byłbym niesprawiedliwy, gdybym nie powiedział, że czynienie z jazdy jakiegoś wyjątku zawiera wiele przesady. Jazda musi włożyć wiele pracy, aby dorównać innym broniom, 23-ci pułk należy do nowych formacji, jednak wyróżnia się pośród nich. Złożyły się na niego, tradycja oddziałów obrony Wilna i jazdy grodzieńskiej, która razem z dywizją litewsko-białoruską odbyła całą dwuletnią kampanię. Mam w pamięci jeden świetlany obrazek. W czasie, gdy w roku 1920 posuwałem się w swym aucie wśród licznych naszych taborów po rozpoczęciu ofensywy w Białymstoku, spotkałem transport żołnierzy. Jak to zwykle było pośród ułanów, każdy był ubrany inaczej, salutował inaczej i inne nosił lampasy. Zapytałem: «kto wy, chłopcy?» — odpowiedzieli: «My z Grodna». Nie mogłem zrobić im tej przyjemności, aby ich w Grodnie zostawić, czekały wielkie zadania zakończone zdobyciem Wilna. Ich odpowiedź była szczerą żołnierską: widziałem przed sobą dobrego żołnierza, był to żołnierz ochotnik.

Ten żołnierz przypomniał mi chwilę, gdym przed ośmiu laty z jednej części Polski przybył do drugiej. Uczułem wdzięczność dla tej dziwacznej gromady. Z tych dwóch tradycji obrony Wilna i obrony Grodna powstał nowy pułk grodzieński. W ciągu ostatnich miesięcy przeszliśmy poważną pracę. Mogłem ocenić to w czasie dzisiejszej defilady. Wierzę, że pułk 23-ci stanie niedługo pośród starych swych kolegów jako jeden z najlepszych. Piję zdrowie pułku, za jego rozwój i pomysłność.

PRZEMÓWIENIE NA ZJEŹDZIE B. PODCHORAŻYCH

(29 listopada 1922 r.)

W dniu 29 listopada 1922 r., jako w dniu święta szkoły podchorążych w Warszawie, odbył się zjazd b. wychowanków szkoły, na którym Piłsudski wygłosił niżej przytoczone przemówienie. Podajemy je według «Polski Zbrojnej» z dnia 2 grudnia 1922 r.

Moi drodzy koledzy! Przemówię do was bardzo a bardzo krótko. Patrząc na was, cieszę się bardzo, widząc młodzież polską w armii polskiej. My, starzy, którzyśmy nie mieli szczęścia żyć w swojej młodości w Polsce, przynieśliśmy z sobą do Polski mnóstwo wad, z którymi ja, jako Naczelny Wódz, miałem nieraz dużo kłopotów. Wobec tego, że człowiek jest optymistą, chcę wierzyć, że nabywać będziecie w Polsce samych cnót. Życzę wam ich jak najwięcej, a jak najmniej wad, bo zdaję sobie sprawę, że i od nich nie jesteście wolni.

Cieszę się, że was jest dużo, a chciałbym, żeby was było jeszcze więcej. Cieszę się, bo przypominacie mi, że cztery lata temu przybyłem do tego gmachu¹⁾, który był kiedyś domem niewoli. Gmach ten świadczy o naszym tryumfie, ale i o naszej niewoli. Ten tryumf życia polskiego jest mi tym przyjemniejszy, że obok mnie znajduje się szkoła podchorążych. Cieszę się, że w nocy 29 listopada wartę na Belwederze zaciągają podchorążowie, którzy mi przypominają dni tryumfu. Tryumf jest bardziej zdolny do wytworzenia cnót, niż klęska. Wytwarza łatwiej cnoty, niż wady.

Życzę wam wszystkim takiej kariery, któraby była tryumfem, któraby w was wzbudziła szacunek dla samych siebie.

PRZEMÓWIENIE W GRODNIE

(11 lutego 1923 r.)

11 lutego 1923 r. odbyła się w Grodnie uroczystość wręczenia 76 pułkowi piechoty sztandaru. W imieniu Prezydenta R. P. aktu tego dokonał Piłsudski. W czasie obiadu wydanego na jego cześć w kasynie oficerskim 76 p. p. Piłsudski wygłosił przemówienie, które ukazało się w «Polsce Zbrojnej» z 17 lutego 1923 r. w następującym obszernym streszczeniu:

¹⁾ Mowa o przeniesieniu się Piłsudskiego do Belwederu w dniu 29 listopada 1918 r.

W imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej, w zastępstwie którego wręczyłem wam dziś sztandar pułkowy, dziękuję wam za te serdeczne uczucia dla mnie, jakimi były przepełnione przemówienia panów.

W imieniu Ministra Spraw Wojskowych gen. Sosnkowskiego życzę 76 p. p. pomyślności i jak najlepszego powodzenia w dalszej, żmudnej, lecz zbożnej pracy dla dobra i na chwałę Ojczyzny.

W dniu dzisiejszym, w którym pułk wasz otrzymał swój sztandar, a którego znaczenie i wartość tak pięknie przedstawił ks. dziekan ¹⁾, mnie pozostaje niewiele do powiedzenia.

Sztandar jest to rzecz dziwna, zwykła szmata złotem tkana, a jednak w życiu żołnierza przedstawia ona wartość widomego symbolu życiowej udręki żołnierskiej, jego dążeń i celów. Przypomina mu ona dni jego chwały i sławy, jak również jego bólów i niepowodzeń.

Zaszczytnym jest dzieło żołnierza, a najwięcej zaszczytnym jest jego życie, poświęcone w całości innym, nie sobie, życie, które ma w sobie najmniej egoizmu.

Żołnierz nawet podczas pokoju żyje dla czego innego, nie dla siebie. Każdy dzień, a w czasie wojny nawet każda godzina w całości poświęcona jest czemuś, co nie jest nim. Na zewnątrz to coś — symbolizuje nam nasz sztandar.

Ojczyzna jest to pojęcie, które nie istnieje dla nas samych. Pojęcie to uzewnętrznia nam niejako nasz sztandar. Honor jest drugim hasłem żołnierskim, a poczucie honoru jest właśnie tym, co żołnierzowi pozostaje wyłącznie dla niego.

Na sztandarze wojskowym jest z jednej strony orzeł, symbolizujący Ojczyznę, a z drugiej znak *Virtuti Militari*, który symbolizuje nam poczucie honoru.

Sztandar jest tym widocznym znakiem uzewnętrzniającym nam nasze obowiązki względem tego, czemu służymy niezależnie od tego, czy to będzie idea miłości czegoś, czy abstrakcyjna myśl.

Nie znam w życiu ludzkim czegoś tak wzniosłego, tak pięknego, a tak bardzo nieuchwytnego jak życie żołnierza. Żołnierz żyje nie dla siebie, żyje on dla tych haseł, jakie ma wypisane na swym sztandarze: Ojczyzna i honor.

Pierwsze jest pojęciem ogólnym, abstrakcyjnym, a czemże jest pojęcie honoru?

Otóż jest to poczucie zmuszające człowieka do opanowania samego siebie. Mundur jest czymś, co zmusza do spe-

¹⁾ Mowa o ks. Żylkiewicz, który wygłosił okolicznościowe kazanie.

cyjnego szacunku dla siebie. Wartość człowieka polega na umiejętnym panowaniu nad sobą, które jest tym większe, im większym jest poczucie honoru.

Żołnierz nie jest stanem uprzywilejowanym. Wszystkie prawa, wszystkie przywileje są własnością tych naszych współobywateli, którzy nie noszą munduru. Dla nich są prawa, dla nich swoboda, jakiej my zaznać nie możemy, jakiej nam zaznać nie wolno.

Nie mogę przytoczyć silniejszego przykładu jak ten, który miał miejsce w naszej Ojczyźnie, a jednak wszystko to, co jest u nas w mundurze wojskowym, daje siłę i potęgę Państwa. Daje niezmożoną siłę, stanowiącą o naszym istnieniu, o naszej potędze, o naszej wolności.

My stanowimy siłę Państwa, co jest poza nami — stanowi w mniejszym lub większym stopniu jego słabość. To, co u nas zbudowało wojsko, jest naszą chwałą, którą się słusznie chlubić możemy.

Życzę wszystkim naszym ziomkom, by umieli tak budować, jak budujemy my, ludzie w mundurach.

Sztandar nasz wyobraża nam wszystko to, co składa się na pojęcie Ojczyzny, a druga jego strona przypomina nam o naszym specjalnym honorze wojskowym. Niech sztandar ten nauczy was umiejętności opanowywania samych siebie, a przez to wzbudzić powszechny szacunek dla tych, którzy umieją umierać dla wzniosłych, a nie własnych i poziomych celów.

PRZEMÓWIENIE W BELWEDERZE

(17 lutego 1923 r.)

W dniu 17 lutego 1923 r. wydał Prezydent R. P. St. Wojciechowski obiad dla wyższych wojskowych w Belwederze. Podczas obiadu wygłosił Prezydent toast, w którym zaznaczył, że pragnął widzieć zaproszonych, aby poznać ich osobiście, «a zarazem wyrazić serdeczne podziękowanie za tę pracę», jaką prowadzą «dla ugruntowania moralnej i materialnej wartości polskiego wojska». Kończąc swe przemówienie, Prezydent zwrócił się do Piłsudskiego w słowach: «Wiem dobrze, Panie Marszałku, jak od dawna pracujesz, ażeby wojsko polskie było silne, miało prawdziwie polską dumę, ognistą i męską, prostą i szlachetną». Na mowę Prezydenta odpowiedział Piłsudski, wówczas szef Sztabu Generalnego, przemówieniem, które podajemy według «Polski Zbrojnej» z dnia 18 lutego 1923 r.

Panie Prezydencie! W imieniu wojska dziękuję Panu Prezydentowi za to, że przy tym stole zebrałeś nas koło siebie; dziękuję również za słowa uznania, które z ust Twych padły. Wspomniałeś w swoim przemówieniu do nas o tych ciężkich czasach, gdy żołnierz, próbując na różnych frontach wytworzyć wojsko polskie, był jeszcze bez Ojczyzny i tęsknił gwałtownie do tego, aby siły swoje, swoje zbrojne ramię przy użyciu przemocy uprawnić wolą zorganizowanej Ojczyzny.

Taką wolą dla żołnierza mogą być tylko praworządne instytucje kraju i narodu, któremu żołnierz służy. Obecnie, zebrani koło Ciebie, witamy Cię, jako przedstawiciela tych właśnie praworządnych państwowych instytucyj naszego kraju. Zechciałeś Pan, Panie Prezydencie, zwracając się do mnie, wyrazić dla mnie, jako dla Naczelnego Wodza podczas ubiegłej wojny, i dla wojska słowa uznania i pochwały dla zwycięstw przez nas odniesionych. Panie Prezydencie, poza tą pracą na polach bitew, która dała nam zwycięstwo, rozszerzenie granic państwa i moc utrwalania ich, daj Boże, na zawsze, istnieje praca bardziej ukryta dla oka. Praca, którą i teraz wojsko i dowódcy wojsk mają na swych barkach. Jest to praca organizacyjna. Pod tym względem praca nasza podczas wojny była wyjątkową w historii wojen, bo zaczęliśmy od zera, od braku armii, od braku jakichkolwiek ich elementów i w dwa lata, prowadząc ustawiczną wojnę, doprowadziliśmy siłę zbrojną do miliona ludzi pod bronią, jako tako zorganizowanych. Musieliśmy więc improwizować armię z niczego podczas wojny samej. Nie znam w historii wojennej przykładu, z wyjątkiem, i to tylko do pewnego stopnia, wojen wielkiej rewolucji francuskiej, przykładu zwycięstw armii, zaimprowizowanej w taki sposób.

Jest to olbrzymi wysiłek, który zawdzięczamy usilnej pracy każdego w swoim zakresie, wszystkich dowódców wojskowych. Ta sama praca organizacyjna wyjątkowa w swej treści od 2 lat prowadzona jest i teraz przez nas. Wszystkie bowiem armie po wojnie wracały do swego domu wojskowego, już urządzonego pod względem ustaw, praw i prawidełek. My wróciliśmy do niczego. Stanu pokojowego nie znaleźliśmy przedtem. Praca nad tą bazą pokojową armii, jej wartości i jej treści nie zależy od samego wojska, a zależy od otaczającego armię społeczeństwa i uregulowania współpracy wszystkich instytucyj państwowych z instytucjami wojskowymi.

Mamy pod tym względem jeszcze wiele do zrobienia, a po ciepłych słowach, którymi Pan, Panie Prezydencie nas spotkał, śmiem liczyć, że jako najwyższy zwierzchnik wojskowy zechce Pan przyłożyć rękę do przyśpieszenia i utrwalenia w na-

szej Ojczyźnie naszego domu wojskowego. Od tego bowiem zależy wiele będzie, czy wojsko w chwili potrzeby odpowie swemu zadaniu obrony całości i bytu państwa. W imieniu wojska wnoszę toast: Pan Prezydent i Najwyższy Zwierzchnik Wojskowy niech żyje!

O KORPUSIE SANITARNYM

(22 kwietnia 1923 r.)

Dnia 22 kwietnia 1923 r. odbyła się uroczystość otwarcia Wojskowego Instytutu Przyrodoleczniczego im. Marszałka Piłsudskiego. Piłsudski przybył na tę uroczystość mimo choroby i nie miał zamiaru przemawiać. W czasie śniadania rozbawiony przemówieniem ppłk. Kuleszy, który wspominał o czterech żywiołach, Marszałek zabrał głos, wypowiadając mowę, która w następującym streszczeniu podana została przez «Polskę Zbrojną» z 23 kwietnia 1923 r.:

Nawiązując do dowcipnego przemówienia przedmówcy, Marszałek w pełnych pogody i humoru wyrazach scharakteryzował swój stosunek do elementu ognia, powietrza, wody i ziemi, po czym poświęcił kilka słów swojemu pogładowi na stosunek sanitariatu wojskowego do armii.

Wojsko w czasie walki idzie cierpieć, idzie broczyć krwią, lecz idzie jednocześnie na zwycięstwo. Oficer i od siebie i od swoich podkomendnych wymaga śmierci i ran. Tu są wasze oficerskie patki. Wy musicie być poza fałszywym humanitaryzmem, poza fałszywą leżką. Dając te patki, zawsze twierdziłem, że ci, co idą razem w szeregu, koło których kule świszczą, są to też koledzy, którzy razem pracują na zwycięstwo. Odpadki, które zostają po boju, zostawiamy wam, lecz o zwycięstwo walczymy i pracujemy razem. Gdyby tego nie było, bylibyście tylko impedimentami¹⁾. Jesteście jednak wśród nas, musicie mieć także tęsknotę do zwycięstwa i do ofiar, składanych na jego szali.

Lecz cierpienie ludzkie jest poza wszystkim. Trzeba umieć opanować je tak, by podczas boju nie czuli cierpienia tych, co już cierpią. Tu wielka wasza rola, wielki wasz wpływ, wielkie wasze znaczenie. Depresja cierpienia nie może opanowywać i zarażać innych. Wtedy jesteście kolegami wodzów walczących o zwycięstwo. Żadna inna pomocnicza broń nie ma tego

¹⁾ zawadą.

wielkiego zadania do spełnienia. Stąd wasze patki, gdyż musicie być żołnierzami wraz z innymi, by pracować nad zwycięstwem.

W końcu swego przemówienia, scharakteryzowawszy stosunek korpusu sanitarnego do innych rodzajów broni i służb, Marszałek podziękował za ochrzcenie instytucji jego imieniem, podkreślając, iż kwiat ten, który przysporzył wojsku i społeczeństwu sanitariat wojskowy, jest różą, wykwiitłą na ugorach, co tym więcej rozumie, iż sam niejednokrotnie się szarpał w imię tego, co należało hodować na piaskach ogólnego bezładu i niezrozumienia.

Dlatego też — kończy z humorem przemówienie swoje Marszałek — dziękuję wam za tę przerośniętą komórkę waszej pracy, bo gdy takich komórek będzie więcej, to zanim ten czwarty element, ziemia, nas pochłonie, nasze siewy wydadzą wielkie plony i obfite żniwo.

AFORYZM O UNIWERSYTECIE WILEŃSKIM

(23 kwietnia 1923 r.)

W dniu 23 kwietnia 1923 r. Piłsudski ofiarował prof. Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie Kazimierzowi Sławińskiemu fotografię, na której napisał poniżej zacytowane myśli. Podajemy je według «Polski Zbrojnej» z dnia 15 stycznia 1938 r.

W chwilach najcięższych, gdy już nie bardzo chcę nawet pracować — a żyć i pracować to jedno — zawsze nabieram chęci do pracy i życia, gdy pomyślę o Uniwersytecie Wileńskim, jako o wiecznie żywym dla mnie dowodzie, jak idealne pierwiastki natury ludzkiej są trwałe i jak są zdolne przekształcać się w dowody materialne swej mocy.

AFORYZM O WILNIE

(14 sierpnia 1923 r.)

Aforyzm, który podajemy poniżej, napisał Józef Piłsudski na prośbę redakcji «Expressu Wileńskiego». Podajemy go według «Expressu Porannego» z dnia 17 sierpnia 1923 r., w którym znajduje się facsimile tego rękopisu.

Na prośbę «Expressu» mam dać, jak mi mówią, jakiś aforyzm dla Wilna. Aforyzm i Wilno, czy to się da skonstruować, myślę od godziny. Chyba nie. Aforyzm jest grą rozigranej myśli swobodnej od afektu. Dla mnie zaś Wilno bez afektu i to silnego nie istnieje. Jest mi przyjemnie być w Wilnie i ba-
sta, ale to mi przecie nie aforyzm.

Wilno 14. VIII. 1923.

J. Piłsudski

DEDYKACJA NA PORTRECIE

(30 lipca 1925 r.)

W roku 1925 drużyna krakowskiego oddziału Związku Strzeleckiego «Orleńta» zdobyła w marszu «Szlakiem Kadrówki» na trasie Kraków—Kielce pierwsze miejsce. Prócz nagród przewidzianych regulaminem marszu drużyna ta otrzymała na rynku w Kielcach dnia 8 sierpnia 1925 r. z rąk płk. Wieniawy-Długoszewskiego portret Piłsudskiego zaopatrzoną w niżej przytoczoną dedykację, której tekst podajemy według jednodniówki «Strzelcy maszerują» z dnia 6 sierpnia 1936 r. str. 5. W jednodniówce tej znajduje się facsimile rękopisu Piłsudskiego.

Zwycięskiej drużynie strzeleckiej w marszu z Krakowa do Kielc. Staraliśmy się ongiś złączyć punkt startu z punktem, gdzie wasza meta stanie, węzłem splecionym z naszych pragnień i uczuć, z naszej krwi i ciała. Gdy teraz idziecie naszymi śladami wśród łąnów kwitnących i spokoju siół, wspomnijcie o nas, cośmy szli wicherem w burzę dziejową, życząc wam spokoju i szczęścia.

Druskieniki 30. VII. 1925 r.

J. Piłsudski

AFORYZM W WYDAWNICTWIE «LES ALLIÉS»

(1924—1925 r.)

W ozdobnym wydawnictwie «Société d'Éditions Nationales», którego druk został ukończony 10 marca 1926 r., zostało umieszczonych kilkaset facsimili aforyzmów, pisanych przez najwybitniejszych mężów stanu, uczonych, generałów, artystów iłd. państw sprzymierzonych. W dziale zatytułowanym «Pologne» na str. 298 jest facsimile niżej przytoczonego aforyzmu, napisanego ręką Piłsudskiego.

Data napisania tego aforyzmu nie została oznaczona. Z układu dzieła zatytułowanego «Pologne» można wywnioskować, że aforyzmy były zbierane od wybitnych osobistości polskich w okresie sprawowania urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej przez Wojciechowskiego. Cyryl Ratajski podpisał się pod swoją sentencją jako minister spraw wewnętrznych, którym był od 17 listopada 1924 r. do 14 czerwca 1925 r. Gen. Sikorski zaopatrzył swój aforyzm datą 25 listopada 1924 r., a Stanisław Thugutt datą 17 lipca 1925 r. Z faktów tych możnaby wywnioskować, że zwrócono się do Piłsudskiego z prośbą o napisanie aforyzmu również w tym samym mniej więcej czasie, t. zn. w końcu 1924 r. lub z początkiem 1925 r.

La force sans la liberté et la justice n'est, que violence et tyrannie.

La justice et la liberté sans la force ne sont, que verbiage et enfantillage ¹⁾).

J. Piłsudski

¹⁾ Siła bez wolności i sprawiedliwości jest tylko przemocą i tyranią. Sprawiedliwość i wolność bez siły jest gadulstwem i dziecinstwem.

ERRATA

T O M I

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
VII	2 od góry	konstytucję	konstytucją
VII	7 od góry	każdym	każdemu
4	11, 12 od góry	został zetknięty	zetknął się
10	2 od dołu	grudnia	sierpnia
20	11 od góry	burżuację	burżuazję
63	2 od dołu	1841	1840
63	20 od dołu	do	od
79	8 od dołu	94	64
79	9 od dołu	mieści	mieści się
88	8, 9 od góry	ograniczona	ograniczenia
102	15 od dołu	urządzenia	urządzeniach
107	14 od dołu	co dalszego	co do dalszego
110	6 od dołu	Czy można krzyczyć, że tu jest władza	Czyż można krzyczyć, tu jest władza?
117	2 od dołu	na rewoltę	w rewoltę
125	4 od dołu	damozjadów	darmozjadów
135	6 od dołu	w okresie do	w okresie od
138	1, 2 od dołu	Białym stoku	Białymstoku
174	4 od dołu	Petersburga i w l.	Petersburga w l.
178	9 od góry	lecz złoży «ukochane- mu monarsze»	lecz złoży on tę ofiarę «ukochanemu naro- dowi, jak otoczenie złoży «ukochanemu monarsze»
179	15 od góry	1899	1893
181	3 od góry	brakach	barkach
181	4 od dołu	pozostałym	pozostałymi
184	16, 17 od dołu	pozyswać	pozyskać
195	11 od góry	umundurowania	umundurowanego
214	7 od góry	Imeretyńskiego	Imeretyńskiego)
275	3 od dołu	miastem	miasto
281	14 od góry	Imeretyńskiego	Imeretyńskiemu

TOM II

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
25	19 od dołu	ludzi	ludzie
38	1 od dołu	nieprawomyślny	nieprawomyślnym
49	15 od góry	Laveley	Laveleye
49	24 od dołu	²⁾ Mikołaj Czernyszewskij (1829—1889), ekonomista i publicysta,	³⁾ Mikołaj Dobrolubow (1836—1861), krytyk i publicysta,
49	18 od dołu	1841	1840
49	13 od dołu	1829	1828
51	22 od dołu	znacznie	znacznie
52	15 od góry	rozmyśleć	rozmyślać
126	1 od góry	również	równie
126	11 od dołu	było	był
131	18 od góry	Różnowskiego	Różnowskiego
150	14 od dołu	do	od
154	6 od dołu	zwrócił	zwrócił się
192	11, 12 od dołu	wypożyczalna	wypożyczalnia
197	7 od dołu	tandentnych	tandentnych
220	8 od dołu	tak	taka
238	11 od góry	hazardowości	hazardowności
242	12, 13 od góry	naszemu	naszemu
243	5 od dołu	sprawcą	sprawca
248	8 od góry	Czertków	Czertkow
256	4 od dołu	państwo	państwa
264	17 od góry	niezwykła	nie zwykła
268	15 od góry	obchodzenia	obchodzenie
269	21 od dołu	Rozwałkowanie	Rozkawałkowanie
283	3 od góry	Standart of life	Standard of life
294	7 od dołu	nie można nazwać nazwać	nie można nazwać

TOM III

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
7	16 od góry	przygotowania	przygotowaniach
28	18 od dołu	zrażenia	zrażania
29	20 od dołu	postawiono	postanowiono
82	7, 8 od dołu	wahając się się	wahając się
89	3 od dołu	441 ⁵ 449	441—449
89	4 od dołu	waruuków	warunków
95	22 od dołu	w t. IV	o t. IV
113	1 od dołu	Warszawa	Kraków
120	9 od góry	potrzymania	podtrzymania
120	17 od góry	zawalczania	zwalczania
120	2 od dołu	za sobą	ze sobą
137	nagłówek	dziesiąty — 17 maja	dziewiąty — 15 maja
137	3 od góry	naczelnik Rządu Narodowego	dyktator
137	12 od dołu	która	który
164	8 od dołu	czynnik	czynniki
175	8 od góry	polskiem	wojskiem
175	19, 20 od góry	nastrój na ziemiach polskich był nastrój na ziemiach polskich był następujący	nastrój na ziemiach polskich był następujący
175	16 od dołu	we wszystkich	wszystkich
201	19 od góry	rozlewy	rozlewa
202	12 od dołu	gości	goście
204	2 od góry	nawet nawet	nawet
208	12 od dołu	o rozkazie	i rozkazie
210	1 od góry	słabę	słabą
210	11, 12 od dołu	podstawą	podstawę
236	11 od góry	brojnej	zbrojnej
239	2 od dołu	kolumną	kolumnę
264	9 od góry	zwięźstwo	zwięźstwo
266	5, 6 od góry	intendanturę	intendenturę
267	17 od dołu	intendantury	intendentury
281	18, 19 od dołu	intendantura	intendantura
283	11 od góry	swym	swych
285	13 od dołu	²⁾	³⁾
286	14, 15 od dołu	najlepza	najlepsza
289	2 od dołu	w tego	z tego
290	11 od dołu	czysto	często
297	16 od dołu	intendantury	intendentury

T O M I V

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
13	15 od dołu	IX	XI
14	11 od dołu	w archiwum Wojskowego Biura Historycznego	w Archiwum Wojskowym
15	10 od góry	nad	na
18	7, 8 od góry	w archiwum Wojsk. Biura Historycznego	w Archiwum Wojskowym
41	6 od góry	plk.	ppłk.
56	18 od dołu	akt Wojsk. Biura Historycznego	akt Archiwum Wojskowego
62	5 od góry	2 pł ułanów	2. p. ułanów
69	9 od góry	Perekretiu	Perekrestiu
70	20 od góry	drodze	drogę
70	6 od dołu	lini	linii
80	3 od góry	przedświadczeniem	przeświadczeniem
90	13 od góry	polskie	polski
90	13 od dołu	przypisywaniu	przepisywaniu
96	1 od góry	żyjącego	żyjącego
116	8 od góry	opublikowanych	opublikowane
135	10, 11 od góry	dziewiątym	dziesiątym
150	9 od góry	tworzenie	tworzenia
152	8 od góry	zniesieniem	zniesienia
154	15 od dołu	wobec	wobec
157	20 od dołu	stan	stanu
182	17 od góry	choasem	chaosem
191	18 od dołu	określi	określić
192	7, 8 od góry	inaczyjby	inaczejby
209	2 od dołu	Szczypiórno	Szczypiorno
227	18 od góry	stronictwami	stronnictwami
227	8 od dołu	centralnych	centralnych
228	11 od góry	uczucie	uczucia
228	7 od dołu	ten przyczyni	ten nie przyczyni
248	19 od dołu	VI	VIII
266	4 od góry	podooficera	podoficera
287	8 od dołu	wewnętrzne	wewnętrzna
294	18, 19 od góry	doświadczenie	doświadczenia

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
303	3 od dołu	przebyliśmy	przebylibyśmy
316	2 od góry	z jakim	z jakimś
320	10 od dołu	po sznur	pod sznur
323	7, 8 od dołu	wykorzystania	wykorzystanie
326	21 od góry	przez mnie	przeze mnie
327	3 od góry	kasztakę	kasztankę
333	15, 16 od góry	ku Marcikowicom	ku Marcinkowicom
336	14 od dołu	których	których
353	9 od góry	na gwałtu	gwałtu
370	21 od dołu	Nieba i nie były	Nieba nie były
374	13 od góry	nie dłoń	nie na dłoń

TOM V

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
2	12 od góry	Piłsudskiego, w tym okresie czasu Piłsudski tworzył wtedy czyny.	Piłsudskiego w tym okresie czasu. Piłsudski tworzył wtedy czyny.
3	9 od dołu	przeświadczenie	przeświadczeniem
4	1 od góry	jako podstawie	jako o podstawie
4	8 od góry	ambicje	ambicję
4	14 od dołu	celu zmienić	celu chciał zmienić
7	7 od góry	Wodza, Szefem	Wodza szefem
7	18 od dołu	odezwę	odezwy
7	17 od dołu	opatrzoną	opatrzonej
16	11 od dołu	ciężaru	ciężarów
17	3 od dołu	Scheideman	Scheidemann
21	15 od góry	gen. Foch'a	marszałka Focha
22	3 od dołu	10 listopada	12 listopada
26	1 od dołu	ukraińskim	ukraińskimi
28	20 od dołu	chciałby	chciałbym
29	15 od dołu	miasto	miasta
45	12 od dołu	Smogorzowskiego	Smogorzewskiego
51	14 od dołu	obecności	obecność
59	1 od dołu	nas	nas projektach
71	2 od góry	państwo	państwa
72	5, 6 od dołu	w przeważającej z narodowych	w przeważającej części z narodowych
73	8 od góry	w tekście ogłoszonym	według tekstu ogłoszonego
74	8 od góry	chciaż	chociaż
75	11 od góry	cywilnego	cywilnego
81	14 od dołu	Wilna ²⁾	Wilna ³⁾
81	17 od dołu	telegraficznie ¹⁾	telegraficznie ²⁾
95	18 od góry	Ostatnimi ¹⁾	Ostatnimi ²⁾
95	2 od dołu	¹⁾ ²⁾	²⁾ ³⁾
95	11 od dołu	ręku ²⁾	ręku ³⁾
99	3 od dołu	ozdobił	zdobił
102	22 od dołu	wyrażając	wyrażające
106	18 od góry	Przemówiesie	Przemówienie
107	1 od dołu	Por. przypis str. 78	Por. przypis 2 str. 79.
109	13 od góry	penetracji	penetracji
110	2 od dołu	Eententy	Ententy
111	11 od dołu	padziernika	października
113	7 od dołu	padziernika	października

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
117	8 od dołu	padziernika	października
117	14 od góry	padziernika	października
118	11 od góry	stała	stawała
131	20 od góry	rozruchu	rozruchy
137	2 od dołu	a «Kurierze Poran- nym»	a w «Kurierze Poran- nym»
146	6 od dołu	rozprężeniu	rozprężenia
146	9, 10 od dołu	Hoffmanowi	Hoffmannowi
150	15 od dołu	którym	z którym
152	13 od góry	gdy	gdyż
156	17 od góry	dnia	dniach
157	4 od dołu	objaśnialiśmy	objaśnialibyśmy
158	8 od góry	obronę	obroną
171	11 od góry	padziernika	października
184	2 od dołu	11	9
189	4 od dołu	orderu	orderem
205	16 od góry	swym	swymi
205	18 od dołu	«kryminalisty»	«kryminalisty»
210	11—13 od góry	wypowiedział według streszczenia poda- nego w «Kurierze Porannym» z dnia 3 maja 1921 r. nastę- pujące przemówie- nie:	wypowiedział następu- jące przemówienie, którego streszczenie podano w «Kurierze Porannym» z dnia 3 maja 1921 r.,
221	12 od dołu	padziernika	października
229	1 od dołu	121	75
238	14 od dołu	narodu	narody
245	7 od góry	posiedzenie	posiedzeniu
260	1 od dołu	125	119

TOM VI

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
1	2 od dołu	rozprężenia	rozprężenia
6	4 od dołu	według swoich wła- snych	jak wynika z jego wła- snych
13	11 od dołu	miasta	obrony miasta
14	11 od góry	Na podstawie	Na tej podstawie
17	5 od dołu	prezesem	prezesa
20	5 od dołu	280	279
21	8 od góry	wstrząsień	wstrząśnień
37	8 od dołu	tak dziwnie	tak się dziwnie
41	10 od dołu	na naszą	za naszą
44	12 od góry	zetkną	zetknął
64	13 od dołu	bylibyśmy	byliśmy
67	1 od góry	właśnie	właśnie czasie
74	5 od góry	influenzę	influenę
79	2 od dołu	nad	na
83	14 od dołu	Świątobliwości	Świątobliwością
109	7 od dołu	Ostrowia Mazowiec- kiego	Ostrowi Mazowieckiej
119	11 od góry	zaczepniętych	zaczepniętym
120	12 od dołu	dziennikarski	dziennikarski
123	6 od góry	Wpadło	Wpadła
123	7 od góry	istniejąca	istniejąca
131	11 od dołu	qui bono?	cui bono?
146	8 od dołu	organu kierującego	organ kierujący
148	4 od góry	«Coloseum»	«Colosseum»
156	12 od dołu	Rogoziński	Rogiński
158	8 od góry	zostawia się	zostawia
160	23, 24 od góry	orzeczenia	orzeczenia
165	22 od dołu	która	którą
173	9 od dołu	ku Metz	ku Metzowi
174	4 od dołu	pogórku	pagórku
176	9 od dołu	nie brać pod uwagę	nie brać ich pod uwagę
189	15 od dołu	strój	ustrój
191	6 od dołu	pisarz	pisarzy
194	16 od dołu	d'une chef	d'un chef
197	7, 8 od góry	w archiwum Wojsko- wego Biura Histo- rycznego	w Archiwum Wojsko- wym
198	2 od góry	ewentulanością	ewentualnością
199	20 od góry	przez mnie	przeze mnie
212	9 od dołu	prokuratorę	prokuratorę
213	4 od dołu	gdyż w pewnych	gdyż pewnych

TOM VII

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
3	14 od góry	dowódcy z jeden ze stron	dowódcy jednej ze stron
15	7 od góry	(2-ga	(2-ga)
16	8 od dołu	300	195
63	1 od góry	musiała	musiały
63	3 od góry	miałaby	miałoby
63	5 od góry	sytuacje	sytuację
83	21 od dołu	lini	linii
96	22 od dołu	że i naszej	że i po naszej
113	12 od dołu	kompletem	komplotem
124	21 od góry	przygotowały	przygotowywały
134	19 od góry	za pożyczony	zapożyczony
144	20 od dołu	czterech	czterech
146	6 od góry	nieustronnie	nieuchronnie
151	19 od góry	bliskim	bliskimi
151	9 od dołu	werde	werden
152	9, 10 od góry	komplet	komplot
155	18 od góry	w Berezynie	na Berezynie
156	22 od dołu	rozstrzygały	rozstrzygnęły
158	2 od dołu	próby urzeczywistnie	próby urzeczywistnie- nia
159	4 od dołu	cieśninę	ciaśninę
180	14 od góry	umudurowania	umundurowania
192	26 od dołu	w skrzydle	w skrzydło
209	12 od dołu	13-ej	15-ej

TOM VIII

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
1	11 od dołu	je	ich
2	3 od dołu	dla wielu dzisiejszych czytelników	wielu dzisiejszym czy- telnikom
9	18 od góry	Splatać	Splatać
17	21 od góry	poddaniem	podaniem
48	16 od góry	bez mnie	beze mnie
51	1 od dołu	I	II
59	1 od dołu	⁵⁾ W. Przyborowski «Dzieje 1863 roku».	Z. L. S. (W. Przybo- rowski) «Historia dwóch lat».
65	10, 11 od dołu	Sierakowski Zygmunt (1827—1863), członek Komitetu Centralne- go Rządu Narodo- wego. Jeden z zało- życieli «Ziemli i Woli».	Sierakowski Zygmunt (1827—1863). Jeden z założycieli «Ziemli i Woli».
78	3 od dołu	Radzyn	Radzyń
74	2 od dołu	1863 r.	1861 r.
75	1 od dołu	str. 65	str. 156 przyp. 4.
85	14 od dołu	1930	1830
115	13 od góry	Z gliszczów	Z zgliszczów
119	6, 7 od góry	Rzeczypospolitej	Rzeczypospolitej
119	5 od dołu	śledzinników	śledzienników
122	18 od góry	który	w którym
144	7 od góry	pojęcie	pojęcia
154	8 od góry	bo	by
167	5 od góry	powien	powien
169	3 od dołu	249	248
172	5 od dołu	137	138
188	18 od dołu	pamiędzy	pomiędzy
188	13, 14 od dołu	znamiennym	zamiennym
192	17, od góry	tendencją	tendencję
225	7 od góry	pod wrażeniem	wrażeniem
237	11 od góry	który	którzy
263	21 od góry	jeden	jednego
277	9 od dołu	gdy	gry
286	1 od góry	grać	gra
311	11 od dołu	powinne	powinny
318	4 od dołu	dotoczyła	dotoczyła
318	10 od góry	dla każdej	każdej
319	18 od dołu	państwo	państwa
326	16 od dołu	314	325
XIV	7 od dołu	przykazywanie	przekazywanie
XXXVI	12 od góry	z nieczności	z konieczności

TOM IX

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
13	1 od dołu	19	16 przyp. 2.
36	11 od góry	bardzo wielu ściśle	bardzo ściśle
38	10 od dołu	jak	jaki
44	21 od góry	nż	niż
46	20 od dołu	gdadały	gdakały
91	2 od dołu	Edukacyjnej	Edukacji
101	24 od dołu	w Wileńszczyźnie	na Wileńszczyźnie
108-109	facsimile	28 marca	27 marca
117	12 od góry	nieprzywoite	nieprzyzwoite
133	13 od góry	się tym	się z tym
176	5 od dołu	odsłonięcia	odsłonięciem
178	18 od dołu	dać się mogą	dać nie mogą
203	21 od dołu	to wielkim	to pod wielkim
221	11 od góry	«chapeux bas»	«chapeaux bas»
238	16 od dołu	75 tys. zł.	75 milionów zł.
241	15 od dołu	były	byłych
263	3 od dołu	Świcickiemu	Święcickiemu
285	8 od dołu	tak	taki
298	16 od góry	przez mnie	przeze mnie
329	2 od dołu	*)	*)
329	19, 20 od dołu	sierjnia	sierpnia

SPIS RZECZY TOMU X

	Str.
Wstęp	1
Spis tytułów	7
Skorowidz rzeczowy	27
Skorowidz osób	120

UZUPEŁNIENIA

Do legionistów internowanych w Szczypiornie	175
Wywiad korespondenta dziennika «Il Secolo»	176
Przemówienie w Grodnie	179
Przemówienie na obiedzie w Poznaniu	179
Drugie przemówienie w Łucku	181
Przemówienie w Chełmie	182
Podziękowanie	183
Przemówienie z okazji udekorowania sztandaru 15 pułku ułanów orderem «Virtuti Militari»	183
Aforyzm o żołnierzu	186
Przemówienie w Wilnie	187
Przemówienie na zjeździe b. podchorążych	188
Przemówienie w Grodnie	188
Przemówienie w Belwederze	190
O korpusie sanitarnym	192
Aforyzm o Uniwersytecie Wileńskim	193
Aforyzm o Wilnie	193
Dedykacja na portrecie	194
Aforyzm w wydawnictwie «Les Aliées»	194
Errata	197

www.awirakces.pl

Książka przygotowana na podstawie wydania z lat 1937–1938

Projekt okładki: Michał Wojciechowicz

ISBN 978-83-62761-53-1 (całość)

ISBN 978-83-62761-06-7 (tom dziesiąty)

Przygotowanie reprintu, druk i oprawa:
Agencja Wydawnicza i Reklamowa Akces